

УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

**РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
ПРО СТАН НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО
СЕРЕДОВИЩА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
У 2025 РОЦІ**

М. МИКОЛАЇВ
2026

ЗМІСТ

Вступ

1. Загальні відомості

- 1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості регіону
- 1.2. Соціальний та економічний розвиток Миколаївської області

2. Атмосферне повітря

- 2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
 - 2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря
 - 2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)
- 2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря
- 2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах області
 - 2.3.1. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря по області та в розрізі населених пунктів
- 2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря
- 2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття
- 2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

3. Зміна клімату

- 3.1. Тенденції зміни клімату
- 3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату
- 3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонного шару

4. Водні ресурси

- 4.1. Водні ресурси та їх використання
 - 4.1.1. Загальна характеристика
 - 4.1.2. Водокористування та водовідведення
- 4.2. Забруднення поверхневих вод
 - 4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод
 - 4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферою діяльності)
- 4.3. Стан поверхневих вод
 - 4.3.1. Хімічний стан масивів поверхневих вод
 - 4.3.2. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод
 - 4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію
 - 4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод
- 4.4. Екологічний стан морських вод
- 4.5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі

- 5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі
 - 5.1.1. Загальна характеристика
 - 5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття
 - 5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття
 - 5.1.4. Формування регіональної екомережі
 - 5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами
- 5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу
 - 5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу
 - 5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів
 - 5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів
 - 5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України
 - 5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень
 - 5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах Миколаївської області
- 5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

- 5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу
- 5.3.2. Стан та ведення мисливського господарства
- 5.3.3. Стан та ведення рибного господарства
- 5.3.4. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів
- 5.3.5. Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів
- 5.3.6. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах Миколаївської області
- 5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні
 - 5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду
 - 5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення
 - 5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина
 - 5.4.4. Формування Смарагдової мережі
- 5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах території та об'єктів природно-заповідного фонду
- 6. Земельні ресурси і ґрунти**
 - 6.1. Структура та стан земель
 - 6.1.1. Структура та динаміка змін основних видів земельних угідь
 - 6.1.2. Стан ґрунтів
 - 6.1.3. Деградація земель
 - 6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти
 - 6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель
 - 6.3.1. Практичні заходи
 - 6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво
- 7. Надра**
 - 7.1. Мінерально-сировинна база
 - 7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази
 - 7.2. Система моніторингу геологічного середовища
 - 7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість
 - 7.2.2. Екзогенні геологічні процеси
 - 7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр
 - 7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр
 - 7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр
- 8. Відходи**
 - 8.1. Структура утворення та накопичення відходів
 - 8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)
 - 8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів
 - 8.4. Державна політика та заходи у сфері поведінки з відходами
- 9. Екологічна безпека**
 - 9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки
 - 9.2. Об'єкти підвищеної небезпеки
 - 9.3. Радіаційна безпека
 - 9.3.1. Стан радіоактивного забруднення Миколаївської області
 - 9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами
 - 9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України (школа завдана земельним ресурсам, втрати надр, збитки завдані водним ресурсам, атмосферному повітрю, втрати лісового фонду та збитки, завдані природно – заповідному фонду)
 - 9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки
- 10. Промисловість та її вплив на навколишнє природне середовище**
 - 10.1. Структура та обсяги промислового виробництва
 - 10.2. Вплив на навколишнє середовище
 - 10.2.1. Гірничодобувна промисловість
 - 10.2.2. Металургійна промисловість

- 10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість
- 10.2.4. Харчова промисловість
- 10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва
- 11. Сільське господарство та його вплив на навколишнє природне середовище**
- 11.1. Тенденції розвитку сільського господарства
- 11.2. Вплив на навколишнє середовище
 - 11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі і під багаторічні насадження
 - 11.2.2. Використання пестицидів
 - 11.2.3. Зрошення та осушення земель
 - 11.2.4. Тенденції в тваринництві
- 11.3. Органічне сільське господарство
- 11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства
- 12. Енергетика та її вплив на навколишнє природне середовище**
- 12.1. Структура виробництва та використання енергії
- 12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження
- 12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище
- 12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики
- 12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище
- 13. Транспорт та його вплив на навколишнє природне середовище**
- 13.1. Транспортна мережа області
 - 13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень
 - 13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів
- 13.2. Вплив транспорту на навколишнє середовище
- 13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище
- 14. Збалансоване споживання та виробництво**
- 14.1. Тенденції та характеристика споживання
- 14.2. Застосування елементів сталого споживання та виробництва
- 15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища**
- 15.1. Регіональна екологічна політика
- 15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища
- 15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища
- 15.4. Виконання державних цільових екологічних програм
- 15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища
- 15.6. Оцінка впливу на довкілля
 - 15.6.1. Стратегічна екологічна оцінка
- 15.7. Економічні засади природокористування
 - 15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності
 - 15.7.2. Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища
- 15.8. Державне регулювання природокористування
- 15.9. Стан та перспективи наукових досліджень у сфері охорони навколишнього природного середовища
- 15.10. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища
- 15.11. Екологічна освіта та інформування
- 15.12. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища

Висновки

Перелік основних скорочень

ВСТУП

«Регіональну доповідь про стан навколишнього природно середовища в Миколаївській області у 2025 році» (далі – Регіональна доповідь) підготовлено управлінням екології та природних ресурсів Миколаївської обласної військової адміністрації на виконання вимог ст. 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Доповідь містить узагальнені та аналітичні матеріали про використання, охорону і відтворення природних ресурсів регіону, державний екологічний моніторинг довкілля, державну політику та контроль у галузі охорони природи та природокористування, впровадження еколого-економічних реформ, реалізацію регіональних та національних екологічних програм, результати оцінки впливу на довкілля, управління відходами (в тому числі від руйнувань), радіаційну безпеку, вплив якості довкілля на стан здоров'я населення, екологічне інформування населення, освіти, громадські екологічні рухи, стан і перспективи наукових досліджень в галузі екології та раціонального природокористування, міжнародне співробітництво з питань охорони довкілля.

Підготовка матеріалів Регіональної доповіді 2025 року виконана з урахуванням особливостей режиму роботи в умовах воєнного стану.

Внаслідок військової агресії російської федерації протягом 2022-2025 років роботи з моніторингу за станом навколишнього природного середовища, підготовки звітності щодо природокористування, проведення контролю за додержанням суб'єктами господарювання вимог природоохоронного законодавства здійснювались не в повному обсязі.

На підставі пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» (далі – Закон) фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяців після його припинення мають право не подавати статистичну та фінансову звітність.

Відповідно до листа Головного управління статистики у Миколаївській області від 05.05.2026 № 08-26/1275-26 державна статистична інформація щодо роботи промисловості в області, енергетики та стану навколишнього природного середовища регіону буде оприлюднено після завершення встановленого Законом терміну для подання статистичної та фінансової звітності.

Таким чином, більшість даних Регіональної доповіді щодо діяльності суб'єктів господарювання у сфері природокористування та інші статистичні відомості наведені станом на 01.01.2022.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості регіону

Миколаївська область розташована між 46°30' і 48°15' північної широти та між 30°15' і 33°05' східної довготи. За розмірами території вона знаходиться на 15 місці серед політико-адміністративних формувань України.

Площа – 24,586 тис.км².

Кількість наявного населення – 1091,821 тис. осіб (станом на 01 січня 2022 року).

Центр області – місто Миколаїв.

За особливістю природних умов Миколаївська область розташована на півдні країни в межах двох фізико-географічних зон – лісостепової (західна половина Первомайського району) і степової (решта території) в басейні нижньої течії ріки Південний Буг.

На заході межує з Одеською, на півночі з Кіровоградською, на сході та північному сході з Дніпропетровською та на південному сході з Херсонською областями. Південна частина Миколаївщини омивається водами Чорного моря. Довжина морського узбережжя в межах Миколаївської області складає 59,3 км.

Глибоко в суходіл вдаються Дніпровсько-Бузький, Березанський та Тилігульський лимани. До території області належать острів Березань і Кінбурнська коса. Поверхня області являє собою рівнину, нахилену в південному напрямі. Більша частина області лежить у межах Причорноморської низовини. На півночі простягаються Подільська височина (правобережжя Південного Бугу) та Придніпровська височина (лівобережжя Південного Бугу).

За особливістю природних умов територія області належить до степової зони. Клімат помірно-континентальний з м'якою малосніжною зимою і жарким посушливим літом. Пересічна температура січня – -4,5°C, липня – + 27,0°C. Річна кількість опадів коливається від 330 мм на півдні до 450 мм на півночі області. Висота снігового покриву 9-11 см. Природні та кліматичні умови області сприятливі для розвитку сільського господарства.

За даними державного водного кадастру на території Миколаївської області налічується 180 річок (довжиною понад 10 км) загальною довжиною 4477,02 км, з яких одна велика річка – Південний Буг (806 км, в межах Миколаївської області – 257 км) та сім середніх річок: Кодима (59,0 км), Синюха (24,0 км), Чорний Ташлик (41,0 км), Чичиклея (86,0 км), Інгул (179,0 км), Інгулець (96,0 км) та Вісунь (195,0 км).

На території області знаходяться Березанський, Бейкуський, Бузький, Дніпровсько-Бузький, Карабушський (західна та східна частина), Тилігульський та Сосицький лимани.

1.2. Соціальний та економічний розвиток Миколаївської області

Миколаївська область має багатогалузеву економіку, провідними секторами якої є промисловість і сільське господарство. Попри триваючу військову агресію російської федерації проти України, руйнування виробничої

та транспортної інфраструктури, а також постійні ракетні удари по об'єктах критичної інфраструктури, економіка області у 2025 році демонструвала поступову адаптацію до умов воєнного стану та збереження позитивних тенденцій за окремими ключовими показниками.

Протягом 2022–2025 років провідною галуззю промисловості області залишалася діяльність з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Водночас у 2025 році обсяг виробництва за цим видом економічної діяльності скоротився на 3,1 % порівняно з попереднім роком. Таке скорочення, ймовірно, було зумовлене сукупністю чинників, серед яких проведення планово-попереджувальних ремонтів енергоблоків Південноукраїнської АЕС, особливості функціонування енергетичної інфраструктури області в умовах воєнного стану та зміна обсягів діяльності окремих підприємств енергетичного сектору. При цьому загальний обсяг виробництва електроенергії атомними електростанціями України у 2025 році не скоротився, а становив 54,1 млрд кВт·год (100,8 % планового показника), що перевищило результат 2024 року (понад 53 млрд кВт·год). Це свідчить про те, що зниження регіонального індексу було обумовлене переважно регіональними особливостями функціонування енергетичного комплексу.

Добувна промисловість 2025 року формувала лише 0,5 % загального обсягу реалізованої промислової продукції області, що характеризує її як допоміжний сектор регіональної економіки.

Значно вагомішою залишалася переробна промисловість, частка якої становила 22 % загального обсягу промислового виробництва. Провідним видом переробної діяльності було виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, на яке припадало 15,3 % загального обсягу промислової продукції області. Це свідчить про збереження тісного взаємозв'язку промислового виробництва з агропромисловим комплексом та переробленням місцевої сільськогосподарської сировини.

Інші галузі переробної промисловості, зокрема текстильне виробництво, деревообробна промисловість, поліграфічна діяльність, металургія та машинобудування, також функціонували в області, однак їх внесок у загальний обсяг промислового виробництва був значно меншим. Так, частка машинобудування 2025 року становила 2,9 %, що свідчить про збереження виробничого потенціалу галузі попри складні економічні умови та наслідки воєнних дій.

Водночас з 2022 року металургійна промисловість області зазнала суттєвого скорочення. Внаслідок припинення діяльності ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» фактично було зупинене виробництво кольорових металів. До початку повномасштабної війни підприємство щороку виробляло близько 1,8 млн тонн металургійного глинозему та товарного гідрату алюмінію. Зупинення роботи цього підприємства істотно вплинуло на структуру промислового виробництва області та скорочення обсягів металургійної продукції.

Таким чином, 2025 року промисловий комплекс Миколаївської області

характеризувався збереженням провідної ролі енергетичного сектору та харчової промисловості, тоді як металургійне виробництво й окремі високотехнологічні галузі продовжували зазнавати негативного впливу наслідків повномасштабної військової агресії.

Поряд із промисловістю визначальне значення для економіки області має сільське господарство. Миколаївська область є регіоном інтенсивного землеробства та характеризується високим ступенем сільськогосподарського освоєння території. Загальна площа сільськогосподарських угідь становить близько 2,0 млн га (майже 5 % площі сільськогосподарських угідь України, 81,1% у загальній площі земельного фонду Миколаївської області), у структурі яких переважає рілля — 1,7 млн га, або 84,7 %.

За природно-кліматичними умовами область розташована в зоні недостатнього зволоження та належить до територій ризикованого землеробства. У зв'язку з цим стабільне нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції можливе лише за умови розвитку та ефективного функціонування систем штучного зрошення.

Рослинництво є стратегічною галуззю економіки Миколаївщини. Воно забезпечує виробництво основних видів продовольства, формує значну частку доходів сільськогосподарських товаровиробників, визначає розвиток сільських територій та створює сировинну основу для більшості галузей агропромислового комплексу. Продукція рослинництва традиційно формує основну частину аграрного експорту області, частка якого становить близько 74 % загального експорту товарів.

Разом із тим повномасштабна військова агресія російської федерації суттєво позначилася на зовнішньоекономічній діяльності аграрного сектору. Протягом 2022–2025 років в області спостерігалось стале скорочення експорту продукції рослинного походження. Якщо 2021 року його обсяг становив 2 237 780,7 тис. дол. США, то 2022 року він скоротився на 53,7 % — до 1 037 000,7 тис. дол. США. 2023 року обсяг експорту зменшився до 740 149,5 тис. дол. США, що на 67 % менше довоєнного рівня. 2024 року цей показник становив 617 015,6 тис. дол. США, або на 72,4 % менше, ніж у 2021 році. За підсумками дев'яти місяців 2025 року експорт продукції рослинного походження склав 383 758,9 тис. дол. США, що становить 78,6 % відповідного показника аналогічного періоду 2024 року.

Наведені показники свідчать, що, попри поступову адаптацію аграрного сектору до умов воєнного стану, експортний потенціал області ще не досяг довоєнного рівня, що продовжує негативно впливати на економічний розвиток регіону.

Тваринництво є важливою складовою агропромислового комплексу області, тісно пов'язаною з рослинництвом. Галузь забезпечує населення основними продуктами харчування (м'ясом, молоком, яйцями), постачає сировину для переробної промисловості та формує частину експортного потенціалу регіону. Основними напрямками спеціалізації залишаються скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство та бджільництво.

Протягом останніх п'яти років у галузі спостерігається стале скорочення обсягів виробництва та чисельності сільськогосподарських тварин. Повномасштабна військова агресія російської федерації у 2022–2025 роках посилила негативні тенденції, спричинивши порушення виробничих процесів, зростання витрат, скорочення поголів'я та ускладнення логістики.

Відповідно скоротилися й обсяги експорту живих тварин і продукції тваринного походження. Якщо у 2021 році експорт становив 16 352,0 тис. дол. США, то у 2023 році він зменшився на 44,7 % — до 9 050,6 тис. дол. США. У 2024 році спостерігалось певне відновлення зовнішньої торгівлі: обсяг експорту зріс до 12 484,0 тис. дол. США, або 137,9 % порівняно з попереднім роком. Разом із тим за підсумками дев'яти місяців 2025 року експорт знову скоротився і становив 6 950,2 тис. дол. США, або 71,9 % відповідного показника аналогічного періоду 2024 року. Наведені дані свідчать, що галузь ще не відновила довоєнних обсягів виробництва та експорту.

Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів залишається одним із провідних видів промислової діяльності області та забезпечує значну частку реалізованої промислової продукції. Основними підприємствами галузі є ПрАТ «Лакталіс-Миколаїв», ПрАТ «Первомайський молочноконсервний комбінат», ТОВ «Сандора», ФГ «Органік Системс» та інші підприємства харчової промисловості, які продовжують виробничу діяльність в умовах воєнного стану.

Важливою складовою соціально-економічного потенціалу Миколаївської області є туристично-рекреаційна сфера, розвиток якої сприяє створенню робочих місць, розвитку малого підприємництва, збереженню історико-культурної спадщини, раціональному використанню природних рекреаційних ресурсів та підвищенню інвестиційної привабливості регіону.

Миколаївська область має значний природний та історико-культурний туристичний потенціал. Його основу формують узбережжя Чорного моря, лимани, природно-заповідні території, об'єкти культурної спадщини та сприятливе географічне розташування. Основними рекреаційними територіями області є Коблеве, Рибаківка, Чорноморка та Очаків.

Туристичну привабливість області забезпечують численні об'єкти природної та культурної спадщини, серед яких Миколаївський зоопарк, Миколаївська астрономічна обсерваторія, Миколаївський музей суднобудування і флоту, Миколаївський обласний краєзнавчий музей «Старофлотські казарми», Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія», острів Березань та інші пам'ятки історії, археології й архітектури.

Разом із тим повномасштабна військова агресія російської федерації суттєво вплинула на функціонування туристично-рекреаційної сфери. Протягом 2022–2025 років переважна більшість рекреаційних підприємств області не здійснювала повноцінної діяльності. Часткове відновлення рекреаційного використання стало можливим лише на окремих територіях, зокрема в акваторії Тилігульського лиману. Водночас замінування узбережжя Чорного моря, пошкодження туристичної інфраструктури курортних населених пунктів,

руйнування окремих об'єктів культурної спадщини та обмежений доступ до частини природно-заповідного фонду істотно стримують розвиток туристичної галузі та її відновлення.

Важливим чинником післявоєнного відновлення економіки області залишається транспортно-логістичний комплекс, який забезпечує реалізацію вигідного географічного положення Миколаївщини та є основою розвитку зовнішньої торгівлі, промисловості й агропромислового комплексу.

До початку повномасштабної військової агресії транспортна інфраструктура області включала міжнародний аеропорт, три морські порти, річковий порт, розвинену мережу залізничного сполучення та автомобільних перевезень. Унаслідок бойових дій окремі об'єкти транспортної інфраструктури були пошкоджені або працюють із суттєвими обмеженнями. Незважаючи на це, транспортний комплекс зберігає стратегічне значення для соціально-економічного розвитку Миколаївської області та розглядається як один із ключових чинників її повоєнного відновлення.

Таким чином, економіка Миколаївської області протягом 2025 року продовжувала функціонувати в умовах воєнного стану та зазнавала впливу численних негативних чинників, пов'язаних із повномасштабною військовою агресією російської федерації. Незважаючи на втрати виробничого потенціалу, порушення логістичних зв'язків і скорочення обсягів діяльності окремих галузей, регіон зберіг промислово-аграрну спеціалізацію та передумови для подальшого відновлення. Провідними секторами економіки залишаються енергетика, переробна промисловість, сільське господарство та транспортно-логістичний комплекс, розвиток яких значною мірою визначатиме темпи економічного відновлення області та характер антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Внаслідок діяльності людини в атмосферу потрапляє значна кількість забруднюючих речовин, зокрема при спалюванні різних видів палива (для опалення, виробництва електроенергії, під час експлуатації транспортних засобів) та при роботі промислових підприємств.

Особливо актуальною ця проблема є для індустріальних областей, в тому числі і для Миколаївської, хоча область і не увійшла в перелік регіонів з високим забрудненням атмосфери, що зумовлено відсутністю підприємств хімічної та вугільної промисловості. Слід відмітити, що рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище Миколаївської області нижчий, ніж в середньому по Україні.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

2025 року в атмосферне повітря області надійшло зі стаціонарних джерел забруднення до атмосфери 5,467 тис. т забруднюючих речовин, що на 90,8 тонн,

або на 1,6 % менше, ніж 2024 року. Крім того, в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення 2025 року викинуто 0,52 млн. т діоксиду вуглецю (парникового газу), який впливає на зміну клімату. У порівнянні з 2024 роком викиди діоксиду вуглецю зменшилися на 77 тис т, що на 13 % менше, ніж 2024 року.

Таблиця 2.1.1.1. - Динаміка викидів в атмосферне повітря

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , т	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП, т/млн.грн
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
1	2	3	4	5	6	7
2021	*	12,186	*	0,496**	11,1**	0,10**
2022	*	5,251	*	0,213**	***	****
2023	*	5,593	*	0,227**	***	****
2024	*	5,558	*	*****	***	****
2025	*	5,467	*	*****	***	****

* Інформація по викидам забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення атмосферного повітря за 2021-2025 роки не надається, оскільки розрахунок цих показників згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 175-р не здійснювався;

** Дані по викидам надано тільки від стаціонарних джерел, оскільки інформація від пересувних джерел не надається з 2016 року згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 175-р.;

*** Відповідно до відомостей головного управління статистики у Миколаївській області інформація щодо викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел Миколаївської області у розрахунку на одну особу за 2022-2025 роки не надається, оскільки на період дії воєнного стану або стану війни в Україні, а також протягом трьох місяців після його завершення, органами державної статистики призупинено розрахунки чисельності населення;

**** На період дії воєнного стану або стану війни в Україні інформація щодо валового регіонального продукту не оприлюднюється;

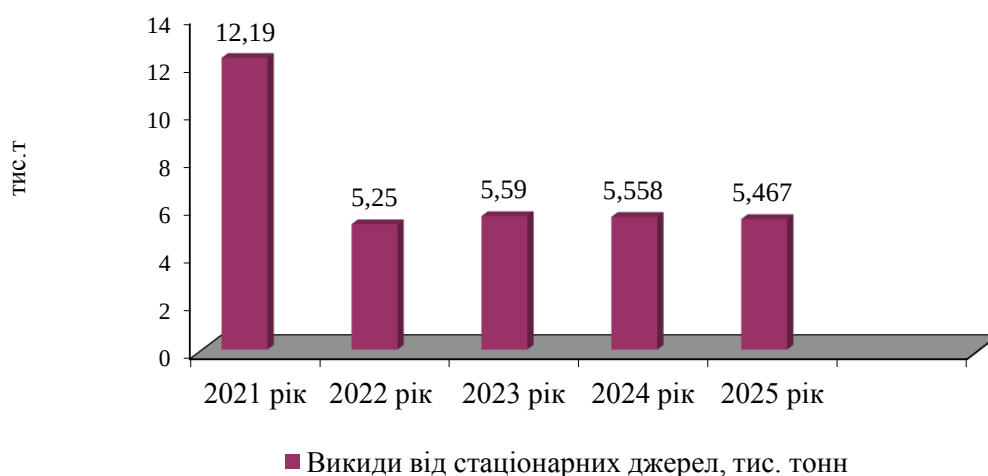
***** Відповідно до відомостей головного управління статистики у Миколаївській області інформація щодо викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел Миколаївської області у розрахунку на одиницю площі за 2024, 2025 роки не надається, оскільки на період дії воєнного стану або стану війни в Україні органами державної статистики призупинено розрахунки викидів забруднюючих речовин і парникових газів на одиницю площі території

Таблиця 2.1.1.2 - Динаміка викидів в атмосферне повітря (стаціонарні джерела та автотранспорт)

Викиди по області	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Загальна кількість викидів в атмосферне повітря по області, тис. т. у тому числі:	*	*	*	*	*
від стаціонарних джерел забруднення, тис. т	12,19	5,25	5,59	5,558	5,467
від автотранспорту, тис. т	*	*	*	*	*

* Інформація по викидам забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення атмосферного повітря (в тому числі і автотранспорту) за 2021-2025 роки не надається,

оскільки розрахунок цих показників згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 175-р не здійснювався.

Мал. 2.1.1.1. - Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, тис. т

2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

2025 року до переліку основних забруднювачів області відносяться шість підприємств, обсяги викидів від яких перевищують 100 тонн на рік. Кількість цих підприємств становить 2,3% від загальної кількості підприємств, якими надано звіт по формі 2-ТП (повітря). Обсяги викидів цих підприємств дорівнюють тис. т. (табл.2.1.2.1.)

Таблиця 2.1.2.1. - Основні забруднювачі атмосферного повітря

Підприємство – забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення /- Збільшення /+	Причина зменшення/ збільшення
		2024	2025		
1	2	3	4	5	6
«ПІВДЕНЬ-ЦЕМЕНТ» філія ПрАТ «ВІПЦЕМ»	Приватна власність	721,531	697,178	-24,353	Зменшення обсягів виробництва
ТОВ «Миколаївський глиноземний завод»	Фонд державного майна України	940,608	933,222	-7,386	Зменшення викидів речовин у вигляді суспендованих твердих частинок від шламосховищ підприємства

Підприємство – забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення /- Збільшення /+	Причина зменшення, збільшення
		2024	2025		
1	2	3	4	5	6
ОКП «Миколаїв-облтеплоенерго»	Міністерство комунального господарства	193,722	137,3	-56,422	Зменшення обсягів подачі теплової енергії
ТОВ «Бандурський олійноекстракційний завод»	Приватна власність	363,774	281,986	-81,788	Зменшення обсягів виробництва
ТОВ «ЕКОТРАНС»	Приватна власність	162,869	138,420	-24,449	Зменшення обсягів виробництва
ТОВ «ОПЕРАТОР ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»	Міністерство енергетики України	383,166	327,127	-56,039	Зменшення ремонтних робіт на газопроводах

Відповідно до даних, представлених в таблиці 2.1.2.1., можна зробити висновки, що до найбільших забруднювачів відносяться такі підприємства: ТОВ «МИКОЛАЇВСЬКИЙ ГЛИНОЗЕМНИЙ ЗАВОД», «ПІВДЕНЬ-ЦЕМЕНТ» філія ПрАТ «ВІПЦЕМ», ТОВ «ОПЕРАТОР ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ», викиди від яких 2025 року склали 1,957 тис. тонн забруднюючих речовин.

За видами економічної діяльності 2025 року найбільше викинуто забруднюючих речовин підприємствами переробної промисловості – 2,862 тис. тонн (52,3%). Викиди забруднюючих речовин в атмосферу за видами економічної діяльності представлено в таблиці 2.1.2.2.

Таблиця 2.1.2.2. - Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів за регіоном	
		тис. т	відсотків до загального підсумку
1	2	3	4
Усього		5,467	100,0
1	За видами економічної діяльності, у тому числі:		
1.1	Переробна промисловість	2,862	52,3
1.2.	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,442	8,1

1.3.	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,599	11,0
1.4.	Сільське, лісове та рибне господарство	1,014	18,5

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Проблема транскордонного забруднення повітря має ряд особливостей, які ускладнюють правове регулювання в даній сфері та боротьбу з ним. До таких особливостей відносяться: множинність і розпиленість джерел забруднення, значна віддаленість джерел від місця нанесення шкоди, непостійність напрямку та відстані перенесення забруднюючих речовин, значне їх розсіювання в повітряних масах.

Все це призвело до того, що довгий час не вдавалось з достатньою точністю визначати конкретні джерела в кожному випадку транскордонного забруднення через атмосферу, а також обсяги завданої шкоди. Деякі науковці вважали забруднення повітря виключно національною проблемою, оскільки максимальна шкода від забруднення повітря в багатьох випадках проявляється безпосередньо біля джерела викидів. Крім того, здатність природного середовища поглинати і «переробляти» забруднення повинна була, на думку цих науковців, істотно знижувати міжнародний (тобто транскордонний) ефект забруднення атмосфери.

Тривалий час питання про правове регулювання транскордонного забруднення через атмосферу не виходило за межі стадії досліджень. Відповідні міжнародні угоди, які уклались в цій сфері, носили переважно технічний характер і робили акцент на організації програм спільного вивчення впливу забруднення атмосфери на природу та на здоров'я людей.

В Європі моніторинг викидів забруднювачів атмосферного повітря розпочався наприкінці 70-х років і, починаючи з 80-х, Європа встановлювала бюджети викидів двооксиду сірки та двооксиду азоту в більшості країн. Бюджети викидів забруднюючих речовин характеризують наскільки країна є імпортером чи експортером забруднення.

З появою об'єктивної необхідності захисту атмосфери, створення технічних засобів такого захисту та контролю за забрудненням, в міжнародному праві стали формуватися норми заборони транскордонного забруднення повітря. В листопаді 1979 року укладено багатосторонню Конвенцію про транскордонне забруднення повітря на великі відстані, яка стала значним досягненням в сфері міжнародно-правового регулювання транскордонного забруднення, яка вступила в силу в 16 березня 1983 року. Сторонами угоди є більшість Європейських країн, включаючи Україну.

Конвенція забезпечує основу для співробітництва в сфері боротьби з транскордонним забрудненням повітря. В цьому документі сформульовані основні принципи співпраці з метою поступового скорочення забруднення

повітря і розроблена загальна схема проведення наукових досліджень, оцінок та моніторингу, а також обміну інформацією.

2.3. Якість атмосферного повітря в м. Миколаєві

Спостереження за станом атмосферного повітря в м. Миколаєві проводяться Миколаївським обласним центром з гідрометеорології у 4 пунктах спостереження: № 1 – вул. Обсерваторна, 1; № 2 – район перетину вул. Погранична – просп. Богоявленський; № 3 – вул. 7-а Поздовжня – вул. 12-а Лінія та № 4 – район Обласного Палацу культури.

Протягом 2025 року перевищення максимально разових граничнодопустимих концентрацій (ГДК) в атмосферному повітрі м. Миколаєва не спостерігались.

Річний хід середньомісячних концентрацій пилу, діоксиду сірки, оксиду вуглецю, діоксиду азоту, оксиду азоту, фтористого водню був достатньо рівномірний по всіх пунктах спостережень. Максимальні значення середньомісячного вмісту формальдегіду фіксувалися у грудні та липні місяці (4,4-4,2 ГДК ср.доб відповідно).

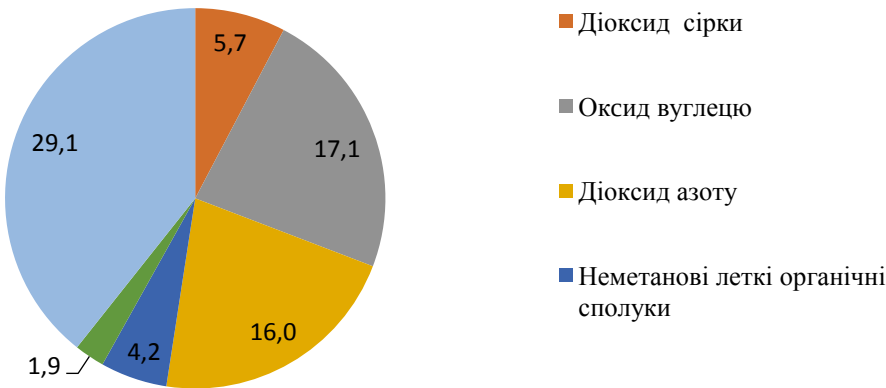
Максимальні середньомісячні перевищення ГДК ср.доб. по м. Миколаєву за 2025 рік: формальдегід $q_{ср.} = 0,013 \text{ мг/м}^3$ (4,4 ГДК ср.доб.)

Таблиця 2.3.1. Концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Миколаєва за період 2023-2025 років

Назва забруднюючої речовини	Характеристики	Роки		
		2023 рік	2024 рік	2025 рік
Пил	q ср	0,1	0,09	0,08
Діоксид сірки	q ср	0,006	0,005	0,006
Оксид вуглецю	q ср	1	1	1
Діоксид азоту	q ср	0,03	0,03	0,04
Оксид азоту	q ср	0,02	0,01	0,02
Фтористий водень	q ср	0,002	0,002	0,002
Формальдегід	q ср	0,015	0,009	0,009
Важкі метали, мкг/м ³				
Залізо	q ср	0,508	0,813	1,010
Марганець	q ср	0,015	0,02	0,025
Мідь	q ср	0,293	0,038	0,037
Нікель	q ср	0,015	0,024	0,026
Свинець	q ср	0,013	0,013	0,018
Хром	q ср	0,012	0,011	0,014
Цинк	q ср	0,033	0,050	0,033
Кадмій	q ср	0,005	0,003	0,002

2.3.1. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря по області та в розрізі населених пунктів.

За даними головного управління статистики в Миколаївській області у загальній кількості забруднюючих речовин стаціонарних джерел переважали викиди твердих речовин 29,1% (1,591 тис. т), оксиду вуглецю 17,1% (0,933 тис. т) та діоксиду азоту 16,0% (0,873 тис. т) (мал.2.3.1.1).

Мал. 2.3.1.1. – Хімічний склад викидів шкідливих речовин від стаціонарних джерел, %, 2025 рік

За даними головного управління статистики у Миколаївській області протягом 2025 року від стаціонарних джерел порівняно з 2024 роком зменшилися викиди по речовинам у вигляді твердих суспендованих частинок на 18,2%, діоксиду вуглецю - на 12,3%.

В таблиці 2.3.1.2. наведено інформацію щодо обсягів викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в розрізі районів та міських територіальних громад області

Таблиця 2.3.1.2. - Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районам та міським територіальним громадам області

Міста та райони області	Обсяги викидів, тис. т		Збільшення/ зменшення викидів 2025 року проти 2024 року, тис. т	Обсяги викидів 2025 року до 2024 року, %	Викинуто в середньому одним підприємством, т
	2024 рік	2025 рік			
Баштанська міська територіальна громада	0,031	0,065	+0,034	209,73	8,2
Вознесенська міська територіальна громада	0,111	0,185	+0,074	166,7	12,3

Миколаївська міська територіальна громада	1,432	1,341	-0,091	93,6	16,98
Новоодеська міська територіальна громада	0,060	0,060	0	100,0	6,05
Очаківська міська територіальна громада	0,005	0,004	-0,001	80,0	3,976
Первомайська міська територіальна громада	0,102	0,093	-0,009	91,2	7,8
Південноукраїнська міська територіальна громада	0,037	0,036	-0,001	97,3	18,04
Снігурівська міська територіальна громада	0,062	0,049	-0,013	79,0	16,32
Баштанський	0,179	0,212	+0,033	118,4	6,24
Вознесенський*	0,395	0,442	+0,047	111,9	8,5
Миколаївський*	3,564	3,410	-0,154	95,7	24,7
Первомайський*	1,420	1,403	-0,017	98,8	40,1
Разом по області	5,558	5,467	-0,091	98,4	21,1

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Спостереження за радіаційним фоном в Миколаївській області проводились обласним центром з гідрометеорології в 5 пунктах спостереження: АМСЦ Миколаїв, Г Первомайськ, М Вознесенськ, М Баштанка та МГ Очаків (інформацію за 2025 рік наведено в таблиці 2.4.1).

Радіаційний фон протягом 2025 року не перевищував природного рівня (рівень природного фону < 25 мкР/год)

Таблиця 2.4.1. - Радіаційний фон 2025 року, мкР/год

Місяць	Пункт спостереження				
	АМСЦ Миколаїв	Г Первомайськ	М Вознесенськ	М Баштанка	МГ Очаків
1	2	3	4	5	6
Січень (середньомісячне значення)	11	12	11	11	12
Максимально разовий рівень	13	13	12	13	12
Лютий (середньомісячне значення)	10	11	10	12	11
Максимально разовий рівень	12	13	13	13	13
Березень (середньомісячне значення)	11	11	12	12	11

Максимально разовий рівень	12	13	15	13	13
Квітень (середньомісячне значення)	10	11	11	11	11
Максимально разовий рівень	13	13	14	14	13
Травень (середньомісячне значення)	10	11	12	12	11
Максимально разовий рівень	13	13	13	14	13
Червень (середньомісячне значення)	11	12	11	12	12
Максимально разовий рівень	12	14	13	14	13
Липень (середньомісячне значення)	11	12	11	11	11
Максимально разовий рівень	13	14	14	15	13
Серпень (середньомісячне значення)	11	12	12	12	11
Максимально разовий рівень	13	14	14	14	13
Вересень (середньомісячне значення)	11	12	11	12	12
Максимально разовий рівень	13	14	14	13	13
Жовтень (середньомісячне значення)	12	12	11	11	11
Максимально разовий рівень	13	15	13	13	13
Листопад (середньомісячне значення)	12	12	11	12	11
Максимально разовий рівень	13	14	13	14	14
Грудень (середньомісячне значення)	10	12	11	11	11
Максимально разовий рівень	12	15	14	13	13

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.

Важливою проблемою щодо шкідливої дії забрудненого повітря на людей, рослин, тварин є дотримання екологічних вимог при експлуатації підприємств, споруд та при інших видах діяльності. Ці вимоги можна реалізувати на підставі впровадження та більш ефективного використання природоохоронних заходів, серед котрих чільне місце посідають заходи щодо попередження забруднення атмосфери, оскільки будь-яке порушення чистоти атмосферного повітря обов'язково впливає на стан води та землі. У зв'язку з цим заходи з охорони повітря повинні забезпечувати збереження рослинного і тваринного світу. Таким чином, охорона навколишнього природного середовища від шкідливого біологічного впливу вимагає комплексного підходу до вирішення проблеми попередження забруднення атмосфери та води викидами промислових підприємств.

За даними наукових досліджень негативні фактори, що мають вплив на здоров'я людини, за значимістю розподіляються так:

- соціальні – 37%;
- забруднення атмосферного повітря – 21%;
- медичні та біологічні – 19%;
- забруднення питної води – 13%;
- інші причини – 10%.

Це зумовлено в першу чергу тим, що людина споживає за добу і в цілому за життя повітря набагато більше в об'ємному відношенні, ніж води та їжі. Водночас істотні захисні бар'єри існують тільки для тих шкідливих речовин, що потрапляють до організму через шлунково-кишковий тракт, легені таким надійним захистом не забезпечені.

Під забрудненням атмосферного повітря розуміють збільшення концентрації фізичних, хімічних та біологічних компонентів понад рівень, що виводить природні системи зі стану рівноваги. Промислові викиди в атмосферу несприятливо впливають перш за все на людину та на навколишнє природне середовище, а найбільш важкі форми прояву спостерігаються на промислових майданчиках та прилеглих до них територіях. Саме тут виникають найбільш високі концентрації шкідливих речовин в атмосферному повітрі і саме на цих територіях акумулюється їхня основна маса ґрунтом та поверхнею водоймищ. Промислові викиди в атмосферу поширюються на значну відстань, забруднюючи приземний шар повітря не лише на промислових майданчиках, але й на прилеглих населених територіях. У зв'язку з цим особливо гострою є проблема запобігання забруднення атмосфери міст, де зосереджена більша частина населення та промисловості.

Шкідливі речовини, що потрапили в організм людини, спричиняють порушення здоров'я лише в тому випадку, коли їхня кількість в повітрі перевищує граничну для кожної речовини величину.

Забруднюючі речовини, що потрапили тим чи іншим шляхом в організм можуть викликати отруєння. Ступінь отруєння залежить від токсичності

речовин, часу дії, шляху проникнення, метеорологічних умов, індивідуальних особливостей організму. Гострі отруєння виникають в результаті одноразової дії великих доз шкідливих речовин. Хронічні отруєння розвиваються внаслідок тривалої дії на людину невеликих концентрацій шкідливих речовин (свинець, ртуть, марганець). Шкідливі речовини, потрапивши в організм, розподіляються в ньому нерівномірно. Найбільша кількість свинцю накопичується в кістках, фтору – в зубах, марганцю – в печінці. Такі речовини мають властивість утворювати в організмі так зване «депо» і затримуватись в ньому тривалий час.

За характером дії на організм людини шкідливі речовини поділяються на:
загальнотоксичні – речовини, що викликають отруєння всього організму (оксиди вуглецю, ціаністи сполуки, свинець, ртуть, бензол, миш'як і його сполуки і інші);

подразнюючі – речовини, що викликають подразнення дихальних шляхів і слизових оболонок (хлор, аміак, сірчистий газ, фтористий водень, оксиди азоту, озон, ацетон і інші);

сенсibiliзуючі – речовини, що діють як алергени (формальдегід, різноманітні розчинники, лаки на основі нітратів і нітросполук і інші);

канцерогенні – речовини, що викликають ракові захворювання (нікель та його сполуки, аміни, оксиди хрому, азбест і інші);

мутагенні – речовини, що призводять до змін наслідкової інформації (свинець, марганець, радіоактивні речовини і інші);

речовини, що впливають на репродуктивну (дітородну) функцію (ртуть, свинець, марганець, стирол, радіоактивні речовини і інші) .

Тварини так само, як і людина, підпадають під вплив забруднення повітряного басейну. Шкідливі речовини, які знаходяться в атмосфері, вражають тварин через дихальні органи і проникають в організм разом зі спожитими запиленими рослинами. Під впливом гострих і хронічних отруєнь тварини хворіють, втрачають апетит і масу; відомі випадки падежу худоби і диких тварин. Відбуваються генетичні перетворення, які викликають спадкові зміни, особливо під впливом радіоактивного забруднення. Забруднювачі атмосфери взаємодіють з природними елементами біосфери і природними процесами. У підсумку йде перенесення забруднюючих речовин з повітря через рослини і воду до організму тварин.

Розвиток рослинності на Землі багато в чому обумовлено чистотою повітряного середовища. Дія забруднюючих речовин на рослини залежить від виду забруднювачів, їх концентрації, тривалості впливу, відносної сприйнятливості видів рослин і стадії їх фізіологічного розвитку. Видимими симптомами пошкодження, тобто зовнішніми ознаками захворювань рослин, є, перш за все, забруднення від сажі, летючої золи, цементного пилу, оксидів заліза та інше.

В умовах міського середовища має місце інтегральний ефект впливу на рослини різних забруднювачів і токсичних речовин. Найбільш чутливі рослини до впливу сірчистого газу (SO_2), сполук фтору (HF , SiF_4), сполук хлору (HCl).

Токсичні речовини порушують структуру листя і погіршують обмін речовин. Забруднення повітря призводить до уповільнення зростання, зниження якості лісових насаджень, захворювань і загибелі рослинності.

2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

Одним з найактуальніших завдань, що стоять сьогодні перед Україною, є проблема збереження, поліпшення та відновлення, сприятливого для життя, стану атмосферного повітря. Серед пріоритетних завдань, які вирізняються в цьому контексті, є розв'язання проблем правової охорони атмосферного повітря. Основними причинами забруднення атмосфери є використання технологій, велика частина яких не відповідає сучасним екологічним вимогам, невиконання у встановлені терміни атмосферозахисних заходів щодо зниження шкідливих викидів, низький рівень експлуатації пилогазоочисних споруд. У сучасних умовах стало очевидним, що проблема навколишнього середовища й економічного розвитку не можуть розглядатися відокремлено. Потрібним є також врахування того факту, що забруднення повітря, викиди в атмосферу тепла і токсичних речовин носять трансграничний характер, і заподіюють значний збиток навколишньому середовищу не тільки однієї, а й багатьох країн. Інтенсивне забруднення повітря, проблеми зменшення озонowego шару, утворення кислотних опадів, запобігання зміні клімату потребують негайного вирішення. Означені питання викликають найбільше занепокоєння, саме тому їм повинна приділятися ретельна увага на регіональному, державному та міжнародному рівнях.

Забруднення атмосфери як глобальна проблема вимагає від України зусиль в першу чергу в міжнародно-правовій площині. Україна є учасником більшості міжнародних конвенцій та інших нормативних актів, спрямованих на захист атмосферного повітря, серед яких Монреальський протокол про речовини, що виснажують озонний шар, Рамкова конвенція ООН про зміну клімату та інші. Відповідно до міжнародних зобов'язань наша держава розробила ряд важливих документів, що сприяють розвитку національного повітроохоронного законодавства. Попри позитивні дії українське законодавство з питань охорони атмосферного повітря потребує подальшого розвитку і приведення його до міжнародних стандартів. Ще одним з напрямків розвитку національного повітроохоронного законодавства є його наближення до відповідних норм законодавства Європейського Союзу, оскільки вступ України до ЄС проголошено однією з основних цілей зовнішньої політики нашої держави.

Забруднення повітряного простору, зміна якісного складу повітря негативно впливають на стан здоров'я людей, функціонування та життєдіяльність інших живих організмів. З метою запобігання цьому, Україна здійснює комплекс науково обґрунтованих біологічних, технічних, економічних, санітарно-гігієнічних, соціальних і інших заходів, спрямованих на попередження й усунення забруднення атмосферного повітря. Особливе значення приділяється правовим аспектам охорони атмосферного повітря, які визначаються нормами

чинного законодавства у відповідній галузі. В цілому, законодавство про охорону атмосферного повітря є складовою частиною екологічного законодавства і спрямоване на збереження сприятливого стану атмосферного повітря, його відновлення і поліпшення для забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини, а також запобігання шкідливому впливу на навколишнє природне середовище. На сьогодні створено досить розгалужену законодавчу і наукову базу для розвитку системи правової охорони атмосферного повітря.

Правова охорона атмосферного повітря в Україні будується на досить розгалуженій системі нормативних актів різної юридичної сили. Правовою основою використання та охорони атмосферного повітря виступає Конституція України, де у статті 13 проголошується право власності українського народу на атмосферне повітря, а також право на користування ним. Норми Конституції є основоположними, загальними щодо тих норм, які містяться в екологічних законах, у першу чергу в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-XII.

Перелічені вище норми належать до загальних засад, на яких здійснюється еколого-правова охорона атмосферного повітря. Норми Конституції є нормами прямої дії та саме на основі норм Конституції України і у чіткій відповідності до них приймаються всі інші законодавчі акти, в тому числі й ті, що регулюють питання правової охорони атмосферного повітря. До комплексних екологічних законів, які містять норми щодо охорони атмосферного повітря, належить Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». Він є визначальним для усієї галузі екологічного права, оскільки містить чимало положень принципового характеру, встановлюючи тим самим основні напрями державної політики у сфері взаємодії суспільства і природи. Правові, організаційні та екологічні вимоги в галузі охорони і використання атмосферного повітря визначені Законом України «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 року № 2707-XII, прийнятим у новій редакції 27.07.2022. Закон визначає загальні положення, а також регулює питання стандартизації і нормування в галузі охорони атмосферного повітря, організаційно-правових заходів щодо охорони атмосферного повітря, дотримання правових вимог при проєктуванні, будівництві та реконструкції промислових об'єктів. Значне місце в законі приділено питанням регулювання відносин у галузі використання атмосферного повітря, економічного механізму забезпечення його охорони, та контролю, державного обліку й моніторингу охорони атмосферного повітря, а також питанням правопорушень щодо атмосферного повітря і відповідальності за них та міжнародним відносинам у цій галузі. Таким чином, означений закон виступає безпосередньою основою для організації охорони атмосферного повітря. Крім того, цей документ став певним орієнтиром для подальшої правотворчої діяльності в окресленій сфері, чітко визначивши її перспективні напрями.

Норми щодо охорони атмосферного повітря містяться в інших спеціалізованих законодавчих актах. Зокрема, в Законі України «Основи

законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-ХІІ в частині: встановлення вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, як важливої передумови життя і здоров'я людини, встановлення в Україні єдиних санітарно-гігієнічних вимог до планування і забудови населених пунктів, очистки і знешкодження промислових і комунально-побутових викидів тощо, в Законі України «Про основи містобудування» від 16.11.1992 № 2780-ХІІ в частині забезпечення екологічної безпеки при здійсненні планування та забудови територій, в Законі України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» в частині встановлення гігієнічних вимог до атмосферного повітря в населених пунктах, повітря у виробничих та інших приміщеннях, в Законі України «Про транспорт» від 10.11.1994 № 232/94-ВР у частині охорони навколишнього природного середовища, включаючи атмосферне повітря, в процесі експлуатації транспорту, розміщення споруд транспорту, в Законі України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001 №2344-ІІІ у частині використання земель автомобільним транспортом та стандартизації і сертифікації на автомобільному транспорті, спрямованих на охорону довкілля, в Законі України «Про пестициди і агрохімікати» від 02.03.1995 № 86/95-ВР в частині встановлення вимог щодо безпеки здоров'я людини та довкілля при здійсненні діяльності, пов'язаної з пестицидами і агрохімікатами, в Законі України «Про оцінку впливу на довкілля» 23.05.2017 №2059-VІІІ, яка проводиться з метою запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей, а також оцінки ступеня екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах.

Значну кількість нормативно-правових актів у сфері охорони атмосферного повітря складають постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України. Одним із основних правових засобів охорони атмосферного повітря є державна система моніторингу якості довкілля - система спостережень, збирання, оброблення, передавання, зберігання та аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки.

Значна кількість нормативних актів у сфері охорони атмосферного повітря приймається спеціально уповноваженими центральними органами державної виконавчої влади (міністерствами, державними комітетами, агентствами та іншими відомствами), які мають позавідомчий характер, а також органами державної влади та місцевого самоврядування адміністративно-територіальних одиниць.

Важливе місце в охороні атмосферного повітря займають норми технічного характеру. У багатьох випадках екологічне законодавство містить посилення на технічні нормативи, санітарні норми, стандарти якості навколишнього середовища, гранично-допустимі концентрації забруднюючих речовин у природних об'єктах, тощо. Особливу групу правових актів складають Державні стандарти України (ДСТУ), Державні санітарні норми (ДСН), галузеві

стандарти, державні будівельні норми і правила, тощо. Державні стандарти є обов'язковими до виконання, і на їхній основі розробляються відповідні нормативи в галузі охорони атмосферного повітря.

Відповідно до положень діючих нормативно-правових актів в галузі охорони атмосферного повітря, основними правовими механізмами державного регулювання охорони атмосферного повітря є нормування та стандартизація в галузі охорони атмосферного повітря, регулювання розміщення об'єктів та джерел забруднення атмосферного повітря, проведення державної екологічної та інших експертиз об'єктів, що мають значний вплив на довкілля та здоров'я людей, дозвільний порядок санкціонування державою діяльності, що може супроводжуватися викидами в навколишнє середовище, встановлення санітарно-захисних зон довкола підприємств, що є джерелом впливу на довкілля та людей.

Інформація стосовно виконання суб'єктами господарювання заходів щодо скорочення обсягів викидів підприємствами області відсутня, оскільки згідно з наказом Державної статистичної служби України від 06.07.2018 № 124 статистичною формою 2-ТП (повітря) за 2024 рік не передбачено звітність про заходи щодо скорочення обсягів викидів в атмосферу. Відомості щодо виконання повітроохоронних заходів підприємствами до обласної військової адміністрації не надавалися.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Зміна клімату є, можливо, найбільш важливою та складною проблемою в галузі охорони навколишнього середовища, яка спіткала людство за останнє століття. Збільшення в атмосфері концентрації вуглекислого газу та інших парникових газів (далі – ПГ) впливає на глобальну зміну температурного режиму. Підвищення температури може викликати цілу низку таких явищ, як підвищення рівня моря та зміни в локальних кліматичних умовах, що, в свою чергу, може негативно вплинути на соціально-економічний розвиток країн. Україна підписала Рамкову Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату в червні 1992 року, ратифікувала її в жовтні 1996 року, а в серпні 1997 року стала Стороною Конвенції.

3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптація до зміни клімату

З метою підвищення рівня екологічної безпеки, зменшення впливів та наслідків зміни клімату в Україні та імплементації екологічного законодавства України до європейських стандартів розпорядженням КМУ від 20 жовтня 2021 р. № 1363-р схвалено Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року (далі - Стратегія екологічної безпеки).

Стратегічними цілями Стратегії екологічної безпеки є зменшення рівня

промислового забруднення, створення ефективної системи хімічної безпеки, забезпечення раціонального використання природних ресурсів; досягнення «доброго» екологічного стану вод; забезпечення сталого лісоуправління та підвищення здатності лісових екосистем адаптуватися до зміни клімату; створення правових та економічних підстав для запровадження ієрархії поводження з відходами; підвищення ефективності державної системи оцінки впливу на довкілля та державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища; збереження біорізноманіття та забезпечення розвитку природно-заповідного фонду в Україні; посилення адаптаційної спроможності та стійкості соціальних, економічних та екологічних систем до зміни клімату; стабілізація екологічної рівноваги на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя після відновлення територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону; включення заходів з екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату в національні, регіональні стратегії, плани управління річковими басейнами; підвищення обізнаності представників центральних і місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які уповноважені на прийняття рішень у сфері навколишнього природного середовища, з питань пом'якшення та адаптації до зміни клімату.

Реалізація Стратегії екологічної безпеки здійснюється шляхом виконання заходів, визначених операційними планами реалізації Стратегії екологічної безпеки, які схвалено розпорядженнями Кабінету Міністрів України на трирічний період.

Під час аналізу заходів щодо пом'якшення впливу на зміну клімату розглянуті дві головні групи заходів: засоби політичного регулювання та технологічні заходи.

Технологічна перебудова економіки та підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів, насамперед палива та енергії, в народному господарстві України передбачається за рахунок:

впровадження прогресивних енерго - та ресурсозберігаючих технологій в усіх сферах діяльності;

зниження матеріалоємності кінцевої продукції та, як наслідок, її енергоємності в результаті впровадження передових технічних рішень та використання високоякісних перспективних матеріалів, питома витрата яких на одиницю готової продукції значно нижче існуючого рівня.

В рамках цього напрямку найбільш значними є такі енергозберігаючі заходи:

заходи енергозбереження: оптимізація структури генеруючих потужностей енергосистеми, впровадження сучасних джерел та систем освітлення, засобів силової електроніки, сучасних технологій спалювання низькосортного палива, вдосконалення систем теплопостачання, збільшення ступеня утилізації вторинних енергетичних ресурсів;

зміна структури паливно-енергетичного балансу: збільшення частки ядерного палива, поновлюваних, вторинних та нетрадиційних енергетичних ресурсів, введення до паливно-енергетичного балансу України вуглеводневих палив, заміщення вугілля та моторних палив природним газом, використання метану вугільних родовищ та біогазу забезпечить зниження викидів ПГ при зберіганні загального рівня енергоспоживання;

зниження втрат на всіх стадіях виробництва, транспортування та розподілу паливоенергетичних ресурсів (ПЕР). Найбільш важливим, з точки зору викидів ПГ, є зниження викидів метану в газовому господарстві України, яке може бути забезпечено за рахунок покращення експлуатації газових мереж;

вдосконалення промислових процесів в різних секторах економіки;

введення нових сміттєпереробних потужностей дозволить скоротити складування твердих побутових відходів на сміттєвих полігонах.

Державна політика в електроенергетиці, відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії», спрямована на захист навколишнього природного середовища та сприяння виробництву електричної енергії з альтернативних джерел енергії як екологічно чистої і безпаливної підгалузі енергетики шляхом встановлення «зеленого» тарифу та розвитку розподіленої генерації і обладнання для зберігання енергії. «Зелений» тариф встановлюється для кожного суб'єкта господарювання, який виробляє електричну енергію з альтернативних джерел енергії, за кожним видом альтернативної енергії та для кожного об'єкта електроенергетики, з урахуванням положень статті 9-2 та статті 9-4 Закону України «Про альтернативні джерела енергії». Суб'єктам господарювання, які виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії, активним споживачам рекомендується встановлювати установки зберігання енергії та генеруючі установки гібридного типу, спроможні виробляти електричну енергію, як в синхронізованому з енергосистемою, так і в автономному режимі.

Ріст використання відновлювальних джерел енергії з 2008 року грає значну роль у скороченні викидів парникових газів у Миколаївській області, відповідно до звіту головного управління статистики у Миколаївській області

Під час воєнного стану, в умовах постійних обстрілів об'єктів критичної інфраструктури (у тому числі об'єктів АТ «УКРЕНЕРГО») розвиток відновлювальних джерел енергії набув нового значення як об'єкта енергетики, що приєднано до Об'єднаної енергетичної системи України (ОЕС України), та який є суттєвою підтримкою енергосистеми.

Обласна військова адміністрація підтримує впровадження в області проектів з виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії.

Вітрова енергетика

Відповідно до висновків міжгалузевого науково-технічного центру вітроенергетики Національної академії наук України частина території Миколаївської області, яка має високий вітроенергетичний потенціал, оцінюється в 10 %, або 2500 кв. км. Побудовані вітрові електростанції в Миколаївській області становлять 16,8 % від побудованих в Україні. Одними з

найбільш перспективних майданчиків в Миколаївській області є Очаківське та Березанське вітрополя загальною площею 4000 га.

Всього в Миколаївській області побудовано 80 вітрових електростанцій (ВЕС), з яких 5 вітроустановок побудовано 2025 року загальною потужністю 30 МВт. Вітровими електростанціями Миколаївської області 2025 року вироблено 519,451 млн. кВт. год. електричної енергії.

Сонячна енергетика.

Згідно з Енергетичною стратегією України, яку презентував Міністр Енергетики Герман Галущенко 22 червня 2023 року в Лондоні на Міжнародній конференції з відновлення України (URC 2023), до 2050 року пропонується збільшити потужність сонячної генерації України до 94 ГВт.

У рамках реалізації розвитку енергетичної галузі, вирішення завдань підвищення ефективності використання наявних джерел енергії, оптимізації паливно-енергетичного балансу, застосування заходів з енергозбереження, підвищення екологічної безпеки та з метою сприяння використанню альтернативних і відновлювальних джерел енергії та зменшення споживання природного газу в Миколаївській області будуються сонячні електростанції.

Соціально-економічний ефект від введення в дію сонячних електростанцій полягає в створенні у районах області нових робочих місць, збільшенні надходжень до бюджетів, зниженні залежності від імпортованих енергоресурсів при виробництві електроенергії.

Всього в області станом на 01.01.2026 побудовано 288 сонячних електростанцій загальною потужністю 776,674 МВт, у тому числі 2025 року - 113 сонячних електростанцій потужністю 32,678 МВт.

Діючими сонячними електростанціями 2025 року вироблено 754,92 млн кВт. год. електроенергії.

Проекти зі встановлення сонячних електростанцій впроваджено:

на 42 об'єктах бюджетної сфери загальною потужністю 2,07 МВт, у тому числі 2025 року - на 13 об'єктах загальною потужністю 0,575 МВт, в тому числі:

у 32 установах сфери охорони здоров'я потужністю 1,74 МВт, у тому числі 2025 року - на 9 об'єктах загальною потужністю 0,469 МВт;

3 закладах освіти потужністю 0,056 МВт, у тому числі 2025 року - на 2 об'єктах загальною потужністю 0,028 МВт;

3 закладах соціального захисту потужністю 0,186 МВт, у тому числі 2025 року - на 2 об'єктах загальною потужністю 0,078 МВт;

3 центрах надання адміністративних послуг в місті Миколаєві та місті Вознесеньську загальною потужністю 0,056 МВт, 1 центрі надання соціальних послуг (сmt Веселинове Вознесенського району) потужністю 0,06 МВт;

на 48 об'єктах комунального господарства загальною потужністю 1,841 МВт, у тому числі 2025 року - на 7 об'єктах загальною потужністю 0,536 МВт;

на 95 об'єктах суб'єктів господарювання для власних потреб загальною потужністю 32,215 МВт, у тому числі 2025 року - на 85 об'єктах загальною потужністю 32,975 МВт.

16 вищезазначених об'єктів обладнано установками зберігання енергії.

3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонowego шару

Руйнування озонowego шару є однією з наймасштабніших екологічних проблем планети. У 1985 році вчені виявили першу «озонову діру» над Антарктидою, а пізніше – над Арктикою.

Науковцями було доведено, що такі хімічні речовини, як хлорфторвуглеводні, бромхлорвуглеводні, бромистий метил, чотирихлористий вуглець знищують озонівий шар. Мільйони молекул озону руйнуються щохвилини і в результаті збільшується кількість ультрафіолетового випромінювання, що досягає Землі.

Для того, щоб вплинути на ситуацію, 22 березня 1985 року небайдужа світова спільнота прийняла екологічну угоду – Віденську конвенцію про охорону озонowego шару.

16 вересня 1987 року підписано Монреальський протокол про речовини, які руйнують озонівий шар. Уряди практично усіх країн світу приєдналися до протоколу і тим самим взяли на себе зобов'язання із досягнення ключової мети – згортання виробництва та використання озоноруйнівних речовин у різних секторах промисловості.

Україна 1985 року підписала, а 1986 року ратифікувала Віденську конвенцію про охорону озонowego шару. На основі Віденської конвенції 20 вересня 1988 року Україна приєдналася до Монреальського протоколу.

У рамках Монреальського протоколу світовій спільноті вдалося заборонити виробництво і вжиток близько 100 видів хімікатів, що руйнують озонівий шар. Багато які з цих речовин сприяють глобальному потеплінню.

З метою розбудови цілісної державної політики у сфері зміни клімату та збереження озонowego шару, гармонізованої з міжнародним законодавством, уряд України пропонує зосередитись на реалізації у середньостроковій перспективі наступних ключових напрямів:

- скорочення викидів парникових газів;

- адаптація до наслідків глобальної зміни клімату

- скорочення споживання та поступове виведення з обігу озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів.

Напрямок «скорочення споживання та поступове виведення з обігу озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів» спрямований на зменшення кількості технологій та обладнання, що працюють з використанням озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів через запровадження регулювання, державну підтримку та при отриманні міжнародної технічної допомоги на конверсію.

З метою вжиття відповідних заходів уряд працює над прийняттям нормативно-правових актів на виконання Закону України «Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами».

Над реформою працюють Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство енергетики України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Європейський банк реконструкції та розвитку, ПРООН, Світовий банк, Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ), Європейська комісія, Офіс Реформ КМУ.

3.4. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Ключовим елементом в дослідженнях з питань зміни клімату є розробка інвентаризації парникових газів, яка визначає якісно та кількісно головні джерела та поглиначі ПГ. Цей елемент важливий у зв'язку з тим, що він є основою для наступного розвитку та уточнення методики оцінки джерел та поглиначів ПГ, а також забезпечує єдиний та безперервний механізм, який дозволяє всім країнам, що підписали Рамкову Конвенцію про зміну клімату, оцінювати викиди ПГ та їх відносний внесок до глобальної зміни клімату. Більш того, постійно поновлюваний кадастр на національному та міжнародному рівнях є основою для оцінки рентабельності та можливості проведення заходів щодо пом'якшення антропогенного впливу на клімат.

Оцінки викидів з джерел та абсорбції поглиначами ПГ в Україні розраховано за допомогою Методичних вказівок по складанню кадастрів ПГ, розроблених Міжурядовою групою експертів по зміні клімату з тим, щоб результати досліджень були порівнюваними як по секторах, так і по країнах. Україна в цілому дотримувалась цих Методичних вказівок, за виключенням тих секторів, де були необхідні більш детальні дані або методики обчислень для головних джерел викидів.

В Україні в умовах нестабільної економіки та загостреної екологічної ситуації зміна клімату може мати серйозні наслідки. Результати наукових досліджень, проведених за останні роки, свідчать про те, що зміна клімату в Україні помітно впливає на сільське та лісове господарство, водні та прибережні ресурси. Висока вірогідність суттєвої зміни врожайності сільськогосподарських культур. У процесі потепління клімату на території України ймовірно буде проходити трансформація типів лісу, його видового складу, продуктивності та стабільності. Що стосується вразливості прибережної зони, то вже в поточний час підйом рівня Чорного моря є встановленим фактом та складає 1,5 мм/рік.

2018 року експерти громадської організації «Центр екологічних ініціатив «Екодія» разом з науковцями провели рамкове дослідження та змоделювали можливі наслідки для України від підняття рівня Чорного та Азовського морів внаслідок зміни клімату.

Дослідження показало, що в Миколаївській області частково у потенційну зону затоплення потрапляє Миколаїв та райони області. Загалом до прогнозованої зони затоплення потрапляють 3592 будівлі та соціально-значимі об'єкти, 389 га сільськогосподарських земель та 7496 га земель лісового господарства.

У зв'язку з викладеним вище в найближчий час необхідно:

прийняти заходи щодо оптимізації існуючої системи управління водними ресурсами;

передбачити альтернативні шляхи покриття пікових навантажень в енергосистемі у зв'язку з можливим зниженням виробництва електроенергії каскадом Дніпровських ГЕС;

розробити Національну програму розвитку сільського господарства України, яка буде включати пакет політичних, економічних та технічних заходів, комплексне здійснення яких дозволить запобігти негативним наслідкам зміни клімату для сільськогосподарського виробництва;

розробити Національну програму берегозахисних заходів, що враховує найбільш несприятливі сценарії підвищення рівня моря;

сприяти впровадженню технологічних, адміністративних, фінансових заходів для підтримки ведення лісового господарства в умовах клімату, що змінюється.

Для вирішення проблем зменшення викидів ПГ та адаптації екосистем до зміни клімату, в першу чергу, необхідно вивчати, контролювати та прогнозувати ці зміни на майбутнє. Необхідно проводити глибокі системні дослідження та поширювати інформацію серед населення з метою ознайомлення з проблемою глобальної зміни клімату.

З метою обліку парникових газів з 2003 року в області підприємствами проведені та відкориговані інвентаризації викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел з урахуванням викидів парникових газів від паливовикористовуючого обладнання. Динаміку фактичних викидів парникових газів від підприємств, що звітували за формою 2-ТП (повітря), наведено в таблиці 3.4.1.

Таблиця 3.4.1. - Фактичні обсяги викидів парникових газів

Парникові гази CO ₂	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Всього, тис. т:	*	*	*	*	*	*
у т. ч. від стаціонарних джерел	2093,2	2129,7	522,8	547,9	587,9	520,5

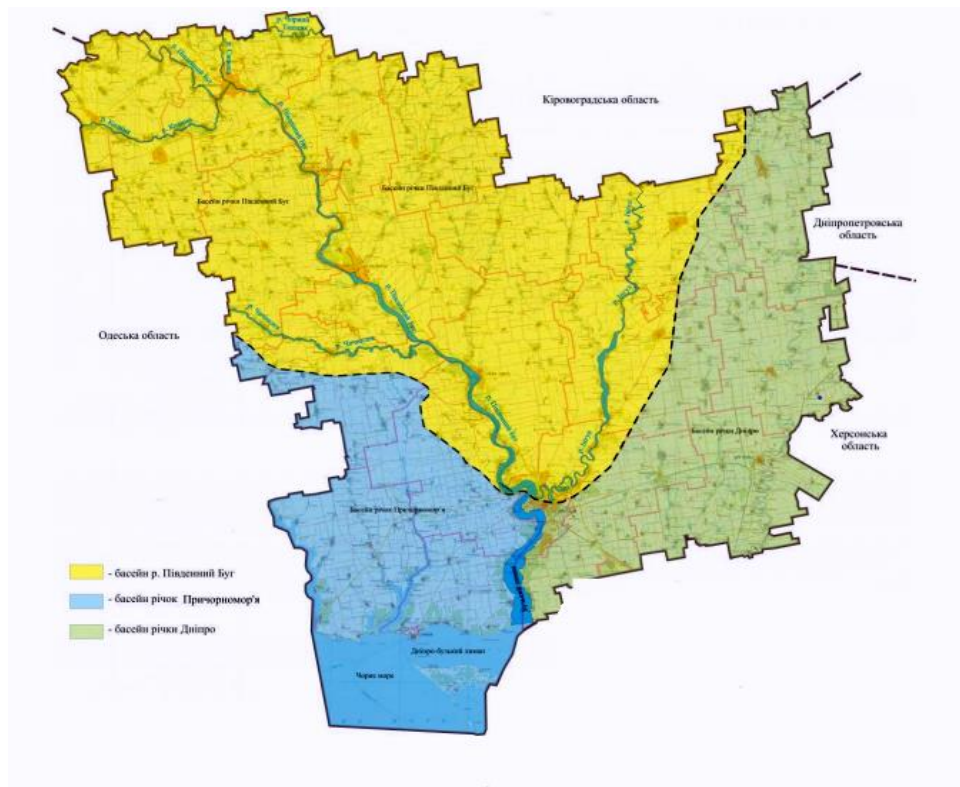
*Загальна кількість викидів вуглецю діоксиду від стаціонарних та пересувних джерел не надано, оскільки відсутні дані по викидам від пересувних джерел забруднення, оскільки розрахунок цих показників згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 175-р не здійснювався.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання.

4.1.1. Загальна характеристика

Миколаївська область територіально належить до басейнів р. Південний Буг (59,5%), р. Дніпро (23,5%) і річок Причорномор'я (17%) (мал. 4.1.1.1)

Мал. 4.1.1.1. Схема річкових басейнів на території Миколаївської області

За даними державного водного кадастру на території області налічується 180 річок (довжиною більше 10 км) загальною довжиною 4477,02 км, з яких одна велика річка Південний Буг та сім середніх річок: Кодима (59,0 км), Синюха (24,0 км), Чорний Ташлик (41,0 км), Чичиклія (86,0 км), Інгул (179,0 км), Інгулець (96,0 км), Висунь (195,0 км).

Головна водна артерія регіону – річка Південний Буг, яка є третьою за величиною і довжиною в Україні, протікає територією області і закінчується Бузьким лиманом.

Басейн р. Південний Буг в межах області нараховує 133 річок довжиною більше 10 км, а довжина самої річки в межах області становить 257 км.

Річки Миколаївщини відносяться до рівнинних зі швидкістю течії 0,1 – 0,3 м/сек. Річкова мережа слаборозвинута, середня густота її становить 0,15 - 0,16 км/км² (середній по Україні показник – 0,25 км/км²). Основна частина стоку проходить у весняну повінь. Річки використовуються для побутового, промислового, сільськогосподарського водопостачання та транспорту.

До поверхневих водних ресурсів області, окрім річок, належать озера, водосховища, ставки та болота.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Миколаївській області, станом на 01.01.2026 на території області обліковано На території області обліковано 975 озер. Природні озера розподілені нерівномірно, переважна більшість зосереджена на Кінбурнському півострові – 967 озер, серед них найбільші озера – оз. Черепашине (186,0 га) та Чернине (56,0 га).

До штучних водойм віднесено водосховища і ставки. Станом на 01.01.2026 в області налічується 43 водосховищ і 1179 ставків.

До водосховищ об'ємом більше 10,0 млн м³ віднесено Ташлицьке водосховище (86,0 млн м³), Олександрівське (72,13 млн м³), Софіївське (36,0 млн м³), Щербанівське (15,7 млн м³), Степівське (13,88 млн м³) та Катеринівське (10,8 млн м³). З 2006 року Вітовське водосховище з об'ємом 31,7 млн м³ спрацьовано через ремонтні роботи.

За даними Держгеокадастру, поверхневі водні ресурси займають площу 128,8 тис. га, що становить 5,2% від загальної площі Миколаївщини. Такий показник є вищим за середній по Україні (4%). При цьому дві третини з цієї площі зайняті прибережними замкнутими водоймами та лиманами, що обумовлене виходом території області до Чорного моря.

Згідно гідрологічного районування України область розташована в Нижньобузько-Дніпровській області недостатньої водності та Причорноморській області надзвичайно низької водності.

Забезпеченість Миколаївської області місцевим стоком є дуже низькою і залежить, головним чином, від притоку з інших регіонів.

За питомими показниками водних ресурсів (на одного мешканця) область займає одне із останніх місць серед інших областей України (табл. 4.1.1.1)

Таблиця 4.1.1.1. - Забезпеченість річним стоком, тис.м³/рік на 1 мешканця Миколаївської області

Середньорічний		Маловодний рік	
місцевий	сумарний	місцевий	сумарний
0,44	3,09	0,26	2,15

Територія Миколаївської області характеризується складними гідрогеологічними умовами формування підземних вод, що обумовлено геолого-структурними особливостями, природно-кліматичними та техногенними факторами.

Підземні води залягають у відкладеннях різного віку, генезису і літологічного складу – від тріщинуватої зони кристалічного фундаменту до сучасних (голоценових) та плейстоценових.

Прогнозні ресурси (запаси) підземних вод основних водоносних горизонтів у межах Миколаївської області визначено і апробовано Державною комісією запасів СРСР (протокол від 29.06.1971 № 7869, від 28.07.1978 № 8103), Українською територіальною комісією запасів (протокол від 21.03.1978 № 3886) і уточнені протоколом робочої комісії ВГО «Кримморегеологія» від 02.06.1983 у кількості 441,6 тис.м³/добу, у тому числі:

з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 349,87 тис.м³/добу (79,23%);

з мінералізацією від 1,5 г/дм³ до 3,0 г/дм³ – 91,73 тис.м³/добу (20,77%).

Розподіл прогнозних ресурсів підземних вод по області становить 14,22 м³/добу/км² (з мінералізацією до 1,5 г/дм³) і 17,95 м³/добу/км² (з мінералізацією до 3,0 г/дм³). На одну особу населення області прогнозні ресурси підземних вод розподіляються відповідно 0,28 і 0,36 м³/добу, а по адміністративних районах цей показник змінюється від 0,04 до 1,3 і від 0,06 до

1,5 м³/добу. При цьому тільки в Миколаївському районі області на одного мешканця доводиться прогнозних ресурсів з мінералізацією до 1,5 г/дм³ більше 1 м³/добу. З часу оцінки прогнозних ресурсів різко змінилося техногенне навантаження на геологічне середовище, що привело до скорочень, а в деяких випадках і повної ліквідації площ з мінералізацією до 1,5 г/дм³.

Прісні підземні води (з мінералізацією до 1,0 г/дм³) поширені: в північно-західній частині Миколаївської області, а саме у зоні контакту Українського басейну тріщинних вод і Причорноморського артезіанського басейну в долині р. Південний Буг у районі міст Вознесенськ і Нова Одеса (Вознесенське і Новоодеське родовища підземних вод).

За обсягами розвіданих запасів підземних вод питної якості Миколаївська область є найменш забезпеченою в Україні.

4.1.2. Водокористування та водовідведення

Водні ресурси є одним із ключових чинників соціально-економічного розвитку Миколаївської області, забезпечуючи потреби населення, промисловості, сільського господарства та інших галузей економіки.

2022 року в області зафіксовано найменший за останні двадцять років обсяг водозабору – 95,693 млн м³. Це зумовлено наслідками повномасштабної збройної агресії Російської Федерації, припиненням діяльності окремих підприємств, скороченням площ зрошення та загальним зменшенням водоспоживання.

Починаючи з 2023 року, в області спостерігалось відновлення обсягів водозабору. Порівняно з 2022 роком водозабір збільшився у 2,04 рази (на 99,356 млн м³) і становив 195,049 млн м³. Основним чинником такого зростання стало проведення заходу «Антиріка», спрямованого на промивання русла річки Інгулець. Після припинення подачі води з річки Дніпро Інгулець почав використовуватися як резервне джерело централізованого господарсько-побутового водопостачання м. Миколаєва з населенням понад 400 тис. осіб. У зв'язку з цим втрати води під час транспортування досягли 86,214 млн м³, що майже у шість разів перевищило показник 2022 року (мал. 4.1.2.1, табл. 4.1.2.3).

2024 року захід «Антиріка» не проводився. Промивання русла річки Інгулець здійснювалося відповідно до затвердженого регламенту шляхом подачі дніпровської води каналом Дніпро – Інгулець. Загальний обсяг водозабору становив 190,614 млн м³, що лише на 4,435 млн м³ (2,3 %) менше, ніж попереднього року.

2025 року загальний обсяг водозабору збільшився до 235,738 млн м³, що на 45,124 млн м³ (23,7 %) перевищило показник 2024 року. Зростання забезпечено насамперед за рахунок поверхневих вод, забір яких збільшився на 49,015 млн м³ (28,5 %) і досяг 221,074 млн м³. Водночас забір підземних вод скоротився на 1,020 млн м³ (9,8 %) – до 9,382 млн м³, а морської (лиманської) води – на 2,871 млн м³ (35,2 %) – до 5,282 млн м³ (мал. 4.1.2.1, табл. 4.1.2.3).

Протягом 2025 року використано 150,275 млн м³ свіжої води, що на 2,764 млн м³ (1,9 %) більше порівняно з 2024 роком. При цьому темпи зростання

використання свіжої води були значно нижчими, ніж темпи збільшення водозабору. Це пояснюється тим, що проведення заходу «Антиріка» потребує додаткового забору та транспортування значних обсягів води, які не пов'язані з безпосереднім водоспоживанням, але відображаються у статистичній звітності як водозабір і втрати води під час транспортування.

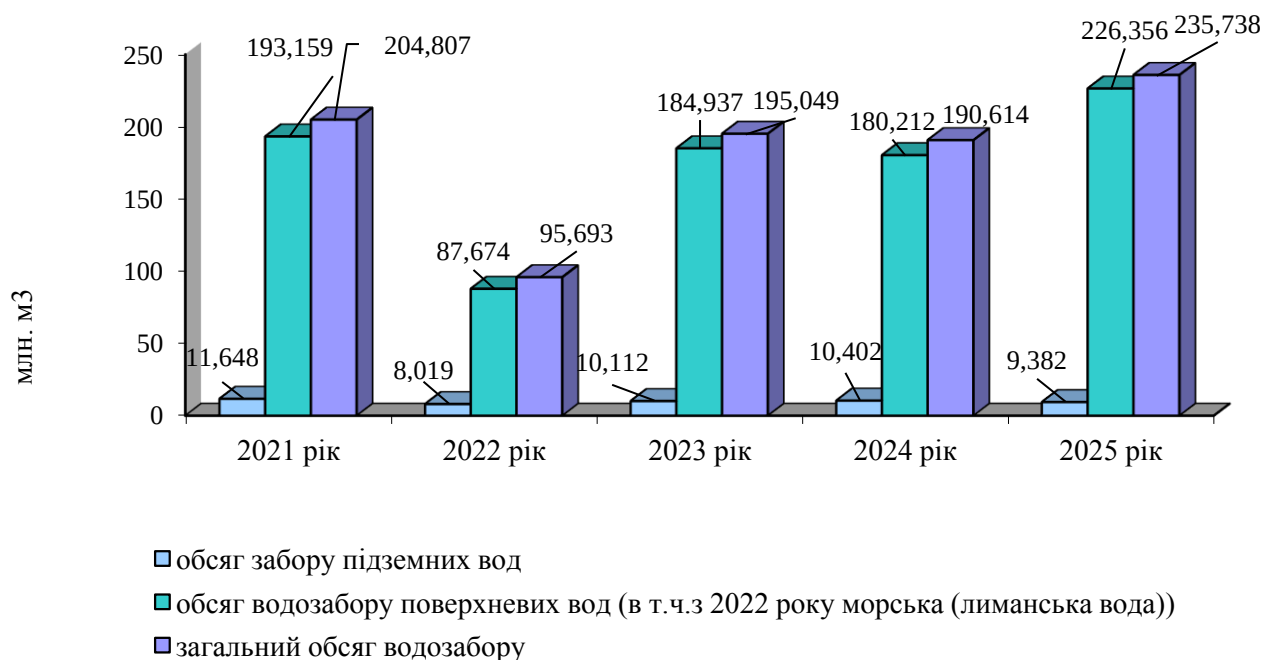
Основним напрямом використання свіжої води у звітний період залишалися виробничі потреби, на які спрямовано 73,553 млн м³, або 48,9 % загального обсягу використаної свіжої води. Порівняно з 2024 роком цей показник незначно зменшився – на 0,909 млн м³ (1,2 %) (мал. 4.1.2.2, табл. 4.1.2.1).

Після відновлення 2023 року роботи Інгулецької зрошувальної системи обсяги використання води на зрошення продовжували зростати. Вже 2025 року на ці потреби використано 57,407 млн м³ води, що на 3,752 млн м³ (7,0 %) більше, ніж 2024 року, та більш ніж у дванадцять разів перевищує показник 2022 року. Це свідчить про подальше відновлення зрошуваного землеробства в області.

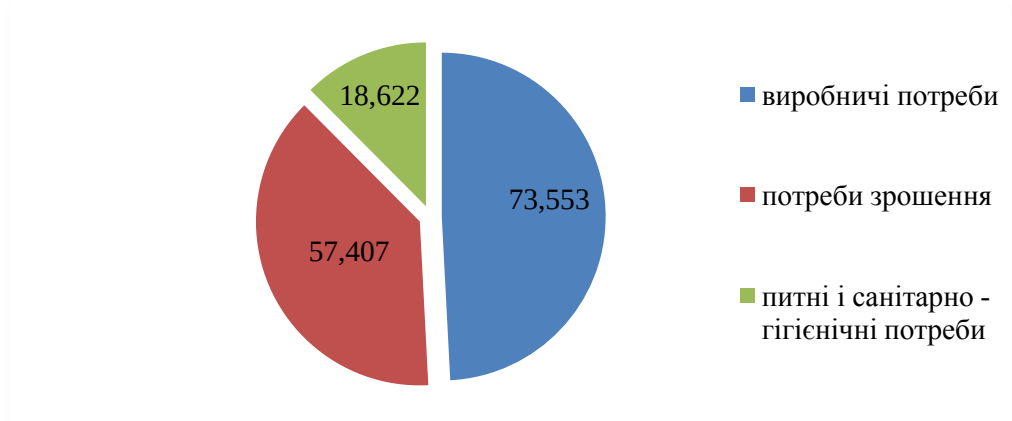
Використання води на питні та санітарно-гігієнічні потреби протягом звітного періоду становило 18,622 млн м³, що практично відповідає рівню 2024 року (99,2 %).

Таблиця 4.1.2.1. - Використання води на потреби, млн м³

Різновид потреб	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
виробничі	87,139	69,962	67,998	74,462	73,553
зрошення	53,595	4,713	36,834	53,655	57,407
питні і санітарно- гігієнічні	26,821	19,148	18,348	18,770	18,622

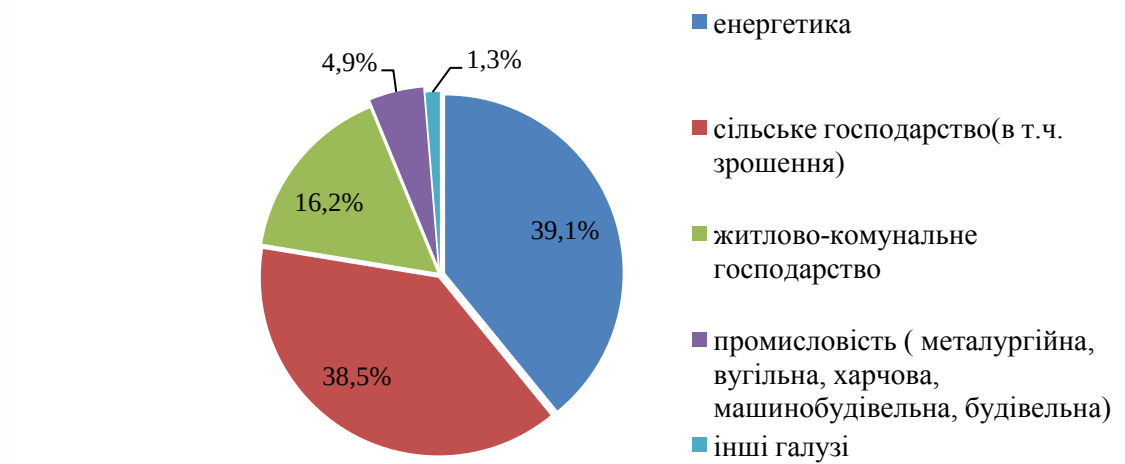
Мал. 4.1.2.1. - Динаміка водозабору по Миколаївській області

Мал. 4.1.2.2. - Динаміка використання води 2025 року, млн м³

За видами економічної діяльності 2025 року найбільшим водокористувачем Миколаївської області залишалася електроенергетика, на потреби якої спрямовано 58,815 млн м³ води, або 39,1 % загального обсягу використаної свіжої води (мал. 4.1.2.3, табл. 4.1.2.2). Порівняно з 2024 роком обсяг водокористування у галузі практично не змінився (58,170 млн м³), збільшившись лише на 1,1 %. Це свідчить про стабільний режим роботи підприємств енергетичного сектору.

Друге місце за обсягами водокористування посідало сільське господарство, де використано 57,836 млн м³ води, або 38,5 % загального обсягу. Порівняно з 2024 роком цей показник зріс на 4,181 млн м³ (7,8 %). Основною причиною зростання стало подальше відновлення зрошуваного землеробства після відновлення роботи Інгулецької зрошувальної системи.

Мал. 4.1.2.3. – Структура використання свіжої води 2025 року за видами економічної діяльності, %

На потреби підприємств житлово-комунального господарства використано 24,301 млн м³ води (16,2%), що на 0,492 млн м³ (2,1%) більше, ніж у попередньому році. У машинобудуванні використано 4,954 млн м³ води, що на

0,619 млн м³ (14,3 %) більше порівняно з 2024 роком, у харчовій промисловості – 1,878 млн м³, або на 0,127 млн м³ (7,3 %) більше. Частка інших видів економічної діяльності у загальному обсязі використання води залишалася незначною.

Характерною особливістю 2025 року стало майже однакове водокористування у двох провідних галузях економіки області – електроенергетиці та сільському господарстві. Різниця між ними становила менше 1 млн м³, тоді як у попередні роки електроенергетика мала відчутну перевагу. Сукупно на ці дві галузі припадало 116,651 млн м³, або 77,6 % загального обсягу використаної свіжої води. Така структура водокористування свідчить про подальше відновлення аграрного виробництва та стабільне функціонування енергетичного сектору.

Важливим показником ефективності використання водних ресурсів є обсяг оборотної, повторної та послідовно використаної води. За даними державного обліку водокористування, у Миколаївській області цей показник формується виключно за рахунок послідовного використання води, оскільки системи оборотного та повторного водопостачання на підприємствах фактично не експлуатуються.

2025 року обсяг послідовно використаної води становив 3483,297 млн м³, що на 136,896 млн м³ (3,8 %) менше порівняно з 2024 роком. Водночас протягом 2021–2025 років цей показник залишався стабільно високим і коливався в межах від 3458,380 до 3620,193 млн м³. Це свідчить про сталість технологічних процесів на підприємствах, які застосовують послідовне використання води, що дає змогу багаторазово використовувати її у виробничих циклах та зменшувати потребу у заборі свіжої води з природних водних об'єктів.

Втрати води під час транспортування протягом 2025 року становили 92,256 млн м³, що на 32,554 млн м³ (54,5 %) більше порівняно з 2024 роком. Збільшення цього показника має переважно технологічний характер і пов'язане з проведенням заходу «Антиріка». Частка втрат у загальному обсягу водозабору становила 39,1 %, що є нижчим показником, ніж у 2023 році (44,2 %), але вищим порівняно з 2024 роком (31,2%).

Господарсько-питне водопостачання області забезпечується за рахунок використання поверхневих водних об'єктів і підземних водоносних горизонтів. Централізоване водопостачання з поверхневих джерел (річок Південний Буг, Синюха та Інгул) здійснюється для п'яти міст області, у тому числі обласного центру – м. Миколаєва.

Після деокупації Снігурівської міської територіальної громади на початку 2023 року водопостачання м. Миколаєва було переведено на резервне джерело – річку Інгулець, що передбачено проектом міської системи водопостачання.

2025 року за сприяння Миколаївської обласної військової адміністрації, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 06.06.2023 № 566 реалізовано масштабний інфраструктурний проєкт «Нове будівництво водозабору з р. Південний Буг (м. Нова Одеса, Миколаївська область) та магістрального водогону для забезпечення водою м. Миколаєва». Із 7 жовтня

2025 року централізоване водопостачання обласного центру здійснюється з річки Південний Буг.

Більшість сільських населених пунктів і колишніх районних центрів області для забезпечення питних потреб використовують виключно підземні води. Видобуті підземні води переважно спрямовуються на господарсько-побутове та питне водопостачання населення.

За даними ДНВП «ГЕОІНФОРМ УКРАЇНИ», станом на 11.05.2026 на території Миколаївської області зареєстровано 1085 артезіанських свердловин, із яких 1076 є діючими, що становить 99,2 % їх загальної кількості.

Таблиця 4.1.2.2. - Використання та відведення води підприємствами галузей економіки 2025 року, млн м³

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
Електроенергетика	58,815	0,593	58,223	30,227	0,040	0,040
Вугільна промисловість	0,125	0,001	0,124	0,140	0,001	0,001
Металургійна промисловість	0,163	0,155	0,008	-	-	-
Хімічна та нафтохімічна промисловість	-	-	-	-	-	-
Машинобудування	4,954	0,077	4,871	4,335	-	-
Нафтогазова промисловість	-	-	-	-	-	-
Житлово-комунальне господарство	24,301	16,874	7,426	19,234	18,032	3,044
Сільське господарство	57,836	0,142	0,455	-	-	-
Харчова промисловість	1,878	0,147	1,730	0,125	-	-
Транспорт	0,185	0,083	0,102	0,357	-	-
Промисловість будівельних матеріалів	0,186	0,017	0,169	0,005	0,005	-
Інші галузі	1,832	0,533	0,445	0,047	-	-
Всього по області	150,275	18,622	73,553	54,470	18,078	3,085

Станом на 01.01.2026 для централізованого водопостачання населених пунктів і забезпечення виробничих потреб на території Миколаївської області розвідано та затверджено експлуатаційні запаси підземних вод на 12 родовищах (16 ділянках). Загальний обсяг експлуатаційних запасів підземних вод групи «Питні та технічні» станом на 01.01.2025 становив 102,882 тис. м³/добу, або

23,3 % прогнозних ресурсів підземних вод. Упродовж звітнього періоду приросту експлуатаційних запасів не відбулося.

У середньому на одного мешканця області припадає 0,094 м³/добу експлуатаційних запасів підземних вод, тоді як прогнозні ресурси становлять 0,404 м³/добу. Водночас їх територіальний розподіл є вкрай нерівномірним. Близько 77 % загального обсягу експлуатаційних запасів (до 80,0 тис. м³/добу) зосереджено в басейні річки Південний Буг, де розташовано дев'ять ділянок родовищ підземних вод у межах Вознесенського та Первомайського районів. Підземні води Миколаївської області, окрім господарсько-питного призначення, мають також бальнеологічне значення. На території області мають місце радонові, йодо-бромні, сірководневі та термальні води.

Родовища мінеральних вод різних типів розвідані на території міст Очаків і Вознесенськ, а також у селищах Криве Озеро, Врадіївка, Воскресенськ, Снігурівка та Галицинівка. Водночас більшість із них на сьогодні не експлуатується.

В районі м. Очакова Державним комітетом СРСР по запасах корисних копалин затверджено експлуатаційні запаси мінеральних вод палеогенових відкладів у кількості 0,898 тис. м³/добу (протокол № 9421 від 10.02.1989). Родовище наразі не експлуатується.

У північно-західній частині області (Первомайський район) мінеральні природно-столові води приурочені до кристалічних порід докембрію. Води характеризуються мінералізацією 0,7–1,2 г/дм³ та за хімічним складом належать до гідрокарбонатно-сульфатно-хлоридних натрієво-магнієвих. Державна комісія України по запасах корисних копалин затвердила запаси мінеральних природних столових вод за родовищем «Кривоозерське» (протокол № 1306 від 13.07.2007) та родовищем «Кривоозерське-2» (протокол № 2317 від 27.07.2011). Обидва родовища експлуатуються.

Експлуатаційні запаси мінеральних природних столових вод у відкладах верхньосарматського підрегіоярису верхнього міоцену за родовищем «Воскресенське» затверджені протоколом ДКЗ України № 2813 від 20.12.2012. Родовище є діючим та розташоване у південній частині області (Миколаївський район).

Ділянка лікувально-столових мінеральних вод Вознесенського родовища розташована у Вознесенському районі. Її експлуатаційні запаси затверджено протоколом ДКЗ України № 518 від 29.07.1999.

Станом на 01.01.2025 видобуток підземних мінеральних вод становив 93,222 м³/добу, що відповідає 4,9 % загального обсягу балансових експлуатаційних запасів мінеральних вод області.

Загальний обсяг водовідведення 2025 року склав 57,231 млн м³, що на 2,111 млн м³ (3,6 %) менше порівняно з даними 2024 року. Безпосередньо до поверхневих водних об'єктів за звітний період скинуто 54,470 млн м³ зворотних вод. 2025 року доля забруднених стоків у згаданому об'ємі скиду зворотних вод у поверхневі водні об'єкти області склала 33,2 % (табл. 4.1.2.3).

Таблиця 4.1.2.3. - Основні показники використання і відведення води, млн м³

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	204,81	95,693	195,049	190,614	235,738
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	169,11	94,98	123,942	147,511	150,275
виробничі потреби	87,14	69,96	67,998	74,462	73,553
питні і санітарно –гігієнічні	26,82	19,44	18,348	18,770	18,622
зрошення	53,60	4,71	36,834	53,655	57,407
сільськогосподарські потреби	0,30	0,341	0,188	0,263	0,429
ставково-рибне господарство	1,25	0,527	0,574	0,361	0,264
Втрати води при транспортуванні	57,49	14,17	86,214	59,702	92,256
Загальне водовідведення, з нього:	76,62	51,49	53,420	59,342	57,231
у поверхневі водні об'єкти	72,31	48,08	49,460	56,053	54,470
у тому числі:					
забруднених зворотних вод:	20,24	13,29	14,644	16,732	18,079
з них без очищення	0,86	1,34	1,720	1,764	3,086
нормативно очищених	2,10	0,76	0,956	0,364	1,089
нормативно чистих без очищення	49,97	34,04	33,860	38,958	35,303
Обсяг оборотної, повторної та послідовно використаної води	3474,85	3458,38	3506,974	3620,193	3483,297
Потужність очисних споруд	69,98	60,837	60,837	61,750	67,090

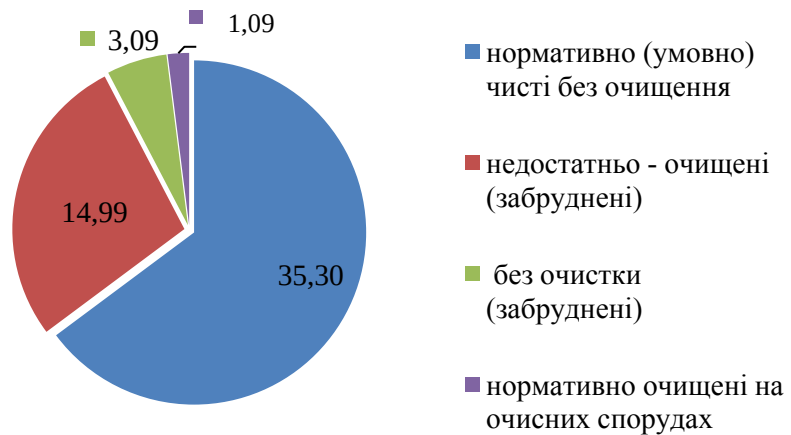
4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

Для маловодної Миколаївської області актуальною залишається проблема забруднення водних ресурсів внаслідок скиду стічних вод, вирішення якої ускладнюється недостатньою ефективністю очищення господарсько-побутових стічних вод.

За даними державної статистичної звітності за формою № 2ТП-водгосп (річна), протягом 2025 року скид зворотних вод до поверхневих водних об'єктів області здійснювали 26 водокористувачів, що відповідає показнику попереднього року.

Загальний обсяг скидів зворотних вод до поверхневих водних об'єктів області 2025 року становив 54,470 млн м³, що на 1,583 млн м³ (2,8 %) менше порівняно з попереднім роком. Водночас скорочення загального обсягу скидів не супроводжувалося зменшенням обсягів забруднених стічних вод. Навпаки, 2025 року їх обсяг зріс, що свідчить про погіршення структури водовідведення.

Мал. 4.2.1.1. - Об'єми скидів 2025 року зворотних вод до водних об'єктів області, відповідно до класифікації щодо їх якості, млн м³

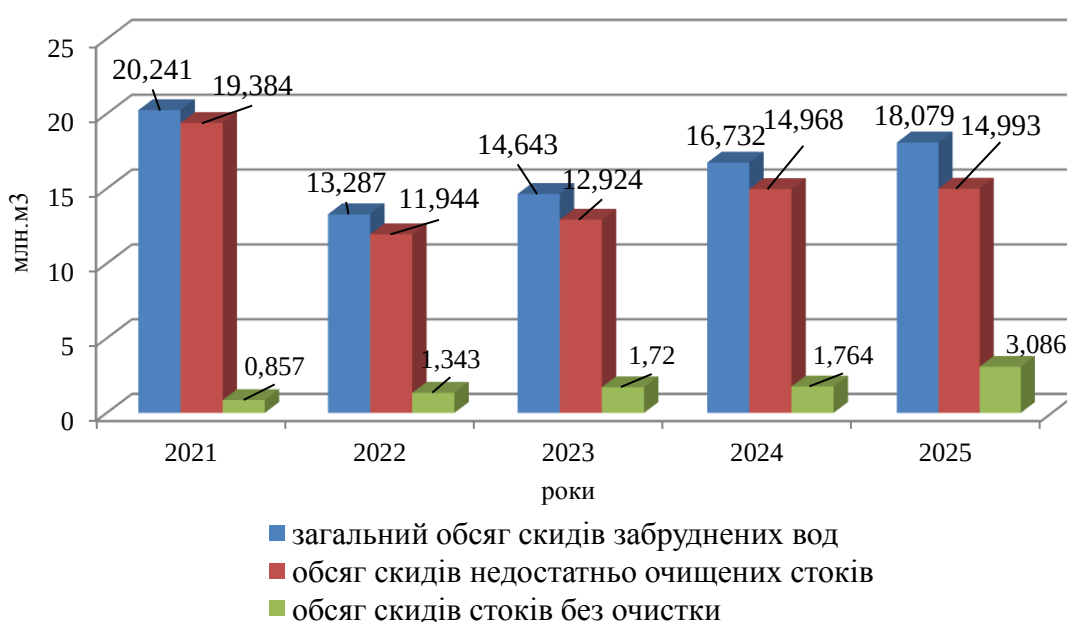
Найбільшу частку у загальному обсязі зворотних вод становлять нормативно (умовно) чисті води без очищення — 64,8 %, або 35,303 млн м³ (мал. 4.2.1.1, табл. 4.1.2.3).

Зворотні води зазначеної категорії скидаються переважно підприємствами енергетичної та машинобудівної галузей. Це теплообмінні та продувочні води. Найбільший обсяг скиду нормативно (умовно) чистих зворотних вод без очищення в області здійснює ВП «Південноукраїнська АЕС» ДП «НАЕК «Енергоатом», до складу якого входять Олександрівська ГЕС та Ташлицька ГАЕС. 2025 року обсяг скидів зазначеного підприємства становив 29,732 млн м³, або 84,3 % від загального обсягу скидів нормативно (умовно) чистих зворотних вод без очищення до поверхневих водних об'єктів області. Таким чином, основну частину нормативно (умовно) чистих зворотних вод без очищення формують підприємства енергетичної галузі, що пов'язано з технологічними процесами виробництва електроенергії та використанням теплообмінних вод.

Водночас 2025 року вперше за останні десять років у статистичній звітності області зафіксовано скид забруднених зворотних вод без очищення підприємством енергетичної галузі. Так, ПрАТ «Миколаївська ТЕЦ» здійснило скид 0,04 млн м³ забруднених зворотних вод до акваторії Бузького лиману, що становило 8,1 % від загального обсягу скиду зворотних вод підприємства до цього водного об'єкта (0,495 млн м³). Разом з тим, відповідно до інформації підприємства (лист від 15.06.2026 № 04-11/2/1596), віднесення зазначених зворотних вод до категорії забруднених обумовлено особливостями застосування методики державного обліку водокористування та розрахунку мас забруднюючих речовин. За інформацією підприємства, це пов'язано з визначенням маси окремих природних компонентів води, зокрема кальцію, сульфатів і хлоридів. За результатами виробничого екологічного контролю погіршення якості води у контрольному створі Бузького лиману не встановлено.

Незважаючи на зменшення загального обсягу скидів зворотних вод, 2025 року обсяг скиду забруднених стічних вод порівняно з 2024 роком збільшився на 1,347 млн м³ (7,5 %) і становив 18,079 млн м³. Таким чином, майже третина (33,2 %) усіх зворотних вод, скинутих до поверхневих водних об'єктів області, належала до категорії забруднених.

Водночас найбільше зростання відбулося за категорією забруднених стічних вод, скинутих без очищення. Їх обсяг збільшився на 1,322 млн м³ і становив 3,086 млн м³, або 17,1 % загального обсягу забруднених стічних вод області (мал. 4.2.1.2).

Мал. 4.2.1.2. - Динаміка скиду забруднених вод до поверхневих водойм області, млн м³

Аналіз розподілу обсягів скидів забруднених зворотних вод за видами економічної діяльності свідчить, що їх переважна частина припадає на підприємства житлово-комунального господарства (мал. 4.2.1.3).

Мал. 4.2.1.3. - Обсяги скидів 2025 року забруднених стічних вод до водних об'єктів області за галузями економіки, млн м³

Таким чином, основним джерелом скидання забруднених стічних вод до поверхневих водних об'єктів області залишаються підприємства житлово-комунального господарства. 2025 року ними скинуто 18,033 млн м³ забруднених стічних вод, що становить 99,7 % їх загального обсягу в області. Із цього обсягу 14,988 млн м³ (83,1%) становили недостатньо очищені стічні води, а 3,044 млн м³ (16,9%) — забруднені стічні води без очищення. Частка інших галузей економіки у формуванні забруднених стічних вод є незначною. Зокрема, підприємствами енергетичної галузі скинуто лише 0,047 млн м³ забруднених стічних вод без очищення, що становить близько 0,3 % загального обсягу забруднених стічних вод області.

Додатковою характеристикою антропогенного навантаження на поверхневі водні об'єкти є маса забруднюючих речовин, що надходять із зворотними водами. Аналіз цих показників за 2023–2025 роки наведено в таблиці 4.2.1.1.

Таблиця 4.2.1.1 - Скидання забруднюючих речовин із зворотними водами у поверхневі водні об'єкти

Забруднююча речовина, що скидається із зворотними водами	2023 рік	2024 рік	2025 рік
	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	обсяг забруднюючих речовин, тис. т
1	2	3	4
БСК ₅	0,274	0,238	0,240
ХСК	1,267	1,440	1,483
завислі речовини	0,772	0,596	0,433
N (сума мінеральних форм)	0,177	0,158	0,258
фосфати	0,140	0,162	0,225
сухий залишок	30,203	35,362	32,343
нафтопродукти	0,013	0,007	0,007

Аналіз обсягів забруднюючих речовин, що надходили до поверхневих водних об'єктів Миколаївської області із зворотними водами протягом 2023–2025 років, свідчить про неоднозначну динаміку окремих показників та збереження значного антропогенного навантаження на водні екосистеми.

Протягом досліджуваного періоду спостерігалось скорочення обсягів скидання завислих речовин з 0,772 до 0,433 тис. т, або майже на 44 %, а також нафтопродуктів — з 0,013 до 0,007 тис.т. Водночас обсяги скидання біохімічного споживання кисню (БСК₅) залишалися практично незмінними, тоді як показник хімічного споживання кисню (ХСК) зріс з 1,267 до 1,483 тис. т, або майже на 17 %. Це свідчить про збереження значного надходження до водних об'єктів органічних речовин, стійких до біологічного окиснення.

Негативною тенденцією є збільшення скидання біогенних елементів. Порівняно з 2023 роком обсяг скидання мінеральних форм азоту зріс майже на 46 %, а фосфатів — більш ніж на 60 %. Такі зміни свідчать про недостатню ефективність очищення господарсько-побутових стічних вод щодо видалення сполук азоту та фосфору і створюють передумови для розвитку евтрофікаційних процесів у водних об'єктах області.

Високими залишаються обсяги скидання сухого залишку, які протягом трьох років перевищували 30 тис. т щороку. Це характеризує збереження значного рівня мінералізації зворотних вод, що є однією з особливостей водогосподарського комплексу Миколаївської області.

Загалом результати аналізу свідчать, що, незважаючи на окремі позитивні тенденції щодо скорочення скидання завислих речовин і нафтопродуктів, зберігається високий рівень надходження органічних і біогенних забруднюючих речовин. Це підтверджує необхідність подальшої модернізації каналізаційних очисних споруд із впровадженням сучасних технологій очищення, спрямованих на ефективне видалення органічних речовин, азоту та фосфору, що є одним із ключових напрямів поліпшення екологічного стану поверхневих вод області.

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Основними забруднювачами поверхневих водних об'єктів Миколаївської області 2025 року залишалися підприємства житлово-комунального господарства, які здійснюють централізоване водовідведення та очищення господарсько-побутових стічних вод. Саме їх діяльність формує практично весь обсяг забруднених стічних вод, що скидаються до поверхневих водних об'єктів області.

За даними державної статистичної звітності за формою № 2ТП-водгосп (річна), протягом 2025 року скид господарсько-побутових стічних вод до поверхневих водних об'єктів здійснювали вісім підприємств: МКП «Миколаївводоканал», КП «Міськводоканал» Баштанської міської ради, КП «Первомайське управління водопровідно-каналізаційного господарства», ТОВ «Біологічні очисні споруди», КП Очаківської міської ради «Очаків-Сервіс», КП «Центральне водовідведення» Новоодеської міської ради, КП «Ольшанське» та КП «Арбузинський ККП».

Результати моніторингу роботи каналізаційних очисних споруд свідчать, що переважна більшість зазначених підприємств здійснює очищення стічних вод до категорії недостатньо очищених. Основною причиною цього залишається незадовільний технічний стан очисних споруд і каналізаційних мереж, більшість яких експлуатується понад 30–40 років, є фізично та морально зношеною, а окремі об'єкти перебувають в аварійному стані.

Порівняно з довоєнним 2021 роком загальний обсяг скидання забруднених стічних вод 2025 року зменшився на 2,162 млн м³ (10,7 %) і становив 18,079 млн м³. Водночас структура забруднених скидів суттєво погіршилася. Обсяг стічних вод, скинутих без очищення, збільшився з 0,857 млн м³ до 3,086 млн м³, або у 3,6 рази, а їх частка у загальному обсязі забруднених стічних вод зросла з 4,2 % до 17,1 %.

Наведена динаміка свідчить, що, незважаючи на певне скорочення загального обсягу забруднених стічних вод порівняно з довоєнним періодом, ефективність очищення стічних вод залишається недостатньою. Це значною мірою пов'язано з наслідками повномасштабної збройної агресії Російської Федерації, яка призвела до пошкодження об'єктів водопровідно-каналізаційного

господарства, ускладнила їх експлуатацію та обмежила можливості проведення реконструкції й модернізації.

Таблиця 4.2.2.1. Основні забруднювачі водних ресурсів області та їх обсяги скиду зворотних вод, млн м³

№ з/п	Назва комунальних підприємств-забруднювачів	2023 рік		2024 рік		2025 рік	
		разом	у т.ч. забруднених стічних вод	разом	у т.ч. забруднених стічних вод	разом	у т.ч. забруднених стічних вод
1.	МКП «Миколаївводоканал» м. Миколаїв	14,006	14,006	14,628	14,628	15,941	15,941
2.	КП «Міськводоканал» Баштанської міської ради м. Баштанка	0,182	0,182	0,181	0,100	0,048	0,048
3.	КП «Очаківської міської ради «Очаків-Сервіс» м. Очаків	0,147	0,147	0,148	0,148	0,147	0,147
4.	КП «Ольшанське» смт Ольшанське Миколаївський район	0,101	0,101	0,098	0,098	0,09	0,09
5.	КП «Центральне водовідведення» Новоодеської міської ради* /КП «Прибузьке», м. Нова Одеса	0,03	0,03	0,026	0,026	0,008	0,008
6.	ТОВ «Біологічні очисні споруди» м. Вознесенськ	0,601	-	0,573	0,573	0,544	0,544
7.	КП «Первомайське управління водопровідно – каналізаційного господарства» м. Первомайськ з грудня 2023 року	0,130	0,073	1833,0	1101,0	1,955	1,224

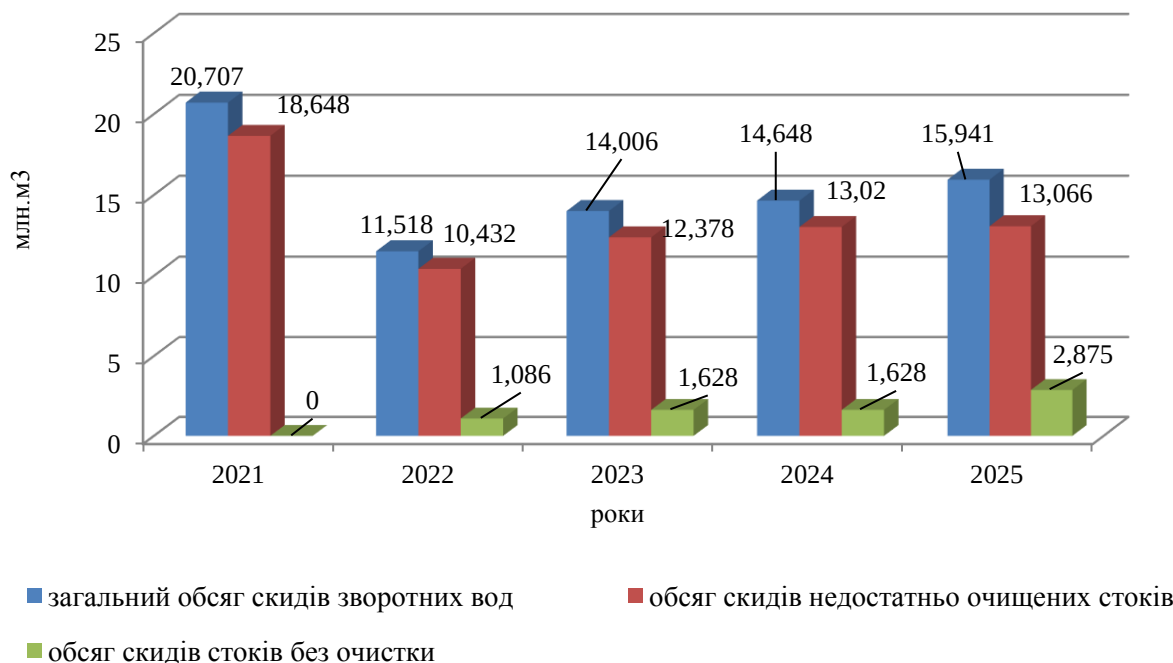
* КП «Центральне водовідведення» Новоодеської міської ради засноване 05.11.2024 року

Комунальним підприємством, що здійснює найбільший скид забруднених стічних вод до поверхневих водних об'єктів Миколаївської області, є **МКП «Миколаївводоканал»**, яке експлуатує каналізаційні очисні споруди м. Миколаєва. За даними державної статистичної звітності за формою № 2-ТП (водгосп) (річна), 2025 року підприємством скинуто до Бузького лиману та річки Вітовка 15,941 млн м³ забруднених стічних вод, що становить 88,2 % загального обсягу забруднених стічних вод, скинутих до поверхневих водних об'єктів області, та близько 90 % їх обсягу серед підприємств житлово-комунального господарства.

Аналіз динаміки скидання стічних вод свідчить, що після різкого скорочення обсягів водовідведення 2022 року підприємство поступово відновлює показники своєї роботи (мал. 4.2.2.1). Загальний обсяг забруднених стічних вод збільшився з 11,518 млн м³ 2022 року до 15,941 млн м³ 2025 року, що становить 77 % від довоєнного рівня 2021 року (20,707 млн м³). Така тенденція зумовлена поступовим відновленням життєдіяльності м. Миколаєва після різкого скорочення водоспоживання у перший рік повномасштабної війни. Протягом 2023–2025 років збільшувалася чисельність населення, яке поверталось до міста, відновлювалася діяльність підприємств, закладів громадського харчування, сфери послуг та інших суб'єктів господарювання, що сприяло зростанню обсягів централізованого водовідведення.

Водночас найбільш негативною тенденцією є суттєве погіршення структури забруднених стічних вод. Якщо у довоєнному 2021 році скид забруднених стічних вод без очищення був відсутній, то починаючи з 2022 року такі скиди щороку фіксуються у державній статистичній звітності. Їх обсяг збільшився з 1,086 млн м³ 2022 року до 2,875 млн м³ 2025 року, або у 2,6 рази. Частка забруднених стічних вод, скинутих без очищення, у загальному обсязі забруднених скидів підприємства зросла з 9,4 % 2022 року до 18,0 % 2025 року.

За звітний періоді МКП «Миколаївводоканал» забезпечило скид 93,2 % загального обсягу забруднених стічних вод без очищення, скинутих до поверхневих водних об'єктів області. Таким чином, саме діяльність підприємства найбільшою мірою вплинула на збільшення обсягів скидання забруднених стічних вод без очищення в області.

Мал. 4.2.2.1. - Динаміка скиду МКП «Миколаївводоканал» забруднених стоків до вод водних об'єктів (Бузького лиману та р. Вітовка), млн м³

Забруднені стічні води без очищення утворюються під час промивання фільтрів очисних споруд водопроводу та скидаються до річки Вітовка. Різке збільшення їх обсягів протягом 2025 року стало одним із головних чинників погіршення структури забруднених скидів як підприємства, так і області в цілому.

На ефективність роботи каналізаційних очисних споруд м. Миколаєва істотно вплинули наслідки повномасштабної збройної агресії Російської Федерації та пов'язана з ними зміна системи централізованого водопостачання міста. Після припинення у квітні 2022 року подачі води з річки Дніпро місто було змушене використовувати альтернативні джерела водопостачання. Протягом 2022 року населення забезпечувалося водою з установок опріснення підземних вод та Бузького лиману, що характеризувалася підвищеною мінералізацією. Додаткове надходження до каналізаційної мережі сольового концентрату після роботи установок опріснення, обсяг якого становив до 50 % від обсягу піднятих підземних вод, а також використання високомінералізованої води Бузького лиману суттєво ускладнили технологічний процес біологічного очищення стічних вод.

Після звільнення 2023 року території Снігурівської міської територіальної громади водопостачання м. Миколаєва було переведено на резервне джерело — річку Інгулець. Проте якість її води також не відповідала вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 через багаторічний скид високомінералізованих шахтних вод Криворізького басейну, що не дало можливості повністю стабілізувати роботу систем водопостачання та водовідведення.

Важливим етапом відновлення централізованого водопостачання міста стало завершення 2025 року будівництва магістрального водогону від річки Південний Буг, реалізованого за сприяння Миколаївської обласної військової адміністрації та відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 06.06.2023 № 566. Загальна вартість проєкту після оптимізації технічних рішень становила 6,227 млрд грн. Із 7 жовтня 2025 року забезпечено подачу води до очисних споруд водопостачання м. Миколаєва. Разом з тим станом на кінець 2025 року реконструкція водопровідних очисних споруд ще тривала, тому позитивний вплив реалізації проєкту на ефективність роботи систем водопостачання та водовідведення повною мірою ще не проявився.

Стан каналізаційних очисних споруд додатково ускладнюється їх значним фізичним і моральним зношенням. Очисні споруди каналізації м. Миколаєва експлуатуються з 1973 року, мають проєктну потужність 118,0 тис. м³ на добу та лише частково реконструйовані у 1985 році. Тривалий термін експлуатації, зношеність технологічного обладнання та наслідки воєнних дій негативно впливають на ефективність очищення стічних вод і збільшують екологічне навантаження на водні об'єкти області.

З метою комплексної модернізації систем водопостачання та водовідведення в місті реалізується інвестиційний проєкт «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаїв», що впроваджується відповідно до Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним

банком за підтримки Фонду Східноєвропейського партнерства з питань енергоефективності та екології (E5P). Бенефіціаром проєкту є МКП «Миколаївводоканал».

Основною метою проєкту є приведення систем водопідготовки, водопостачання, водовідведення та очищення стічних вод у відповідність до національних і європейських стандартів, підвищення надійності та енергоефективності роботи підприємства, скорочення негативного впливу на басейн річки Південний Буг і Дніпровсько-Бузький лиман, а також забезпечення сталого функціонування системи централізованого водопостачання та водовідведення міста.

Загальна вартість проєкту становить 31,08 млн євро, у тому числі 15,54 млн євро – кредитні кошти Європейського інвестиційного банку, 8,11 млн євро – грантові кошти Фонду E5P, решта фінансування забезпечується за рахунок внеску територіальної громади та власних коштів МКП «Миколаївводоканал».

Станом на 01.06.2026 в рамках реалізації проєкту укладено 16 контрактів загальною вартістю 28,17 млн євро, з яких 12 контрактів на суму 6,648 млн євро завершено, а 4 контракти загальною вартістю 21,52 млн євро перебувають у стадії виконання. Загальний обсяг освоєних коштів з початку реалізації проєкту становить 480,5 млн грн, у тому числі 214,98 млн грн – кредитні кошти Європейського інвестиційного банку, 201,20 млн грн – грантові кошти Фонду E5P та 64,31 млн грн – власні кошти підприємства.

В ході реалізації проєкту вже впроваджено геоінформаційну систему (GIS) та систему гідравлічного моделювання мереж водопостачання, модернізовано лабораторії очисних споруд води та каналізації шляхом закупівлі сучасного лабораторного обладнання, придбано водомірні лічильники, цифровий акустичний локаатор для виявлення прихованих витоків води, каналопромивну машину з функцією всмоктування, встановлено сучасну відеостіну для диспетчеризації виробничих процесів. Також виконано реконструкцію будівлі грабельної та приймальної камери очисних споруд каналізації і трьох пріоритетних самотливих каналізаційних колекторів. Наразі тривають реконструкція та технічне переоснащення насосних станцій водопроводу другого підйому, секторизація пілотної зони мереж водопостачання міста та масштабна реконструкція каналізаційних очисних споруд.

Таким чином, МКП «Миколаївводоканал» є найбільшим підприємством у сфері централізованого водопостачання та водовідведення Миколаївської області, діяльність якого має визначальний вплив на екологічний стан поверхневих вод регіону. Незважаючи на поступове відновлення обсягів централізованого водовідведення після різкого скорочення у 2022 році, технічний стан існуючих каналізаційних очисних споруд поки що не забезпечує необхідної ефективності очищення стічних вод. Саме тому завершення реалізації інвестиційного проєкту «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаїв» має стратегічне значення для області, оскільки дозволить, підвищити якість очищення стічних вод, скоротити енергоспоживання

підприємства та забезпечити відповідність роботи очисних споруд сучасним стандартам.

На другому місці в області за обсягом скидання забруднених стічних вод перебуває **КП «Первомайське управління водопровідно-каналізаційного господарства»** (далі – КП «ПУВКГ»).

Підприємство здійснює відведення недостатньо очищених стічних вод до річки Південний Буг в обсязі до 1,50 млн м³ на рік. За даними державної статистичної звітності за формою № 2-ТП (водгосп) (річна), протягом 2025 року підприємством скинуто 1,224 млн м³ забруднених стічних вод (таблиця 4.2.2.1).

Хоча обсяг скидання забруднених стічних вод КП «ПУВКГ» майже у вісім разів менший, ніж у найбільшого водокористувача області – МКП «Миколаївводоканал», екологічне значення цього джерела забруднення є надзвичайно високим. Це пов'язано з тим, що недостатньо очищені стічні води безпосередньо скидаються до річки Південний Буг, яка є одним із головних водних об'єктів регіону та використовується для централізованого питного водопостачання. Після переходу у жовтні 2025 року м. Миколаєва на водозабір із річки Південний Буг екологічний стан її вод набув особливого стратегічного значення для забезпечення питною водою населення обласного центру. За таких умов якість очищення стічних вод у місті Первомайську безпосередньо впливає на якість водних ресурсів басейну Південного Бугу та потребує першочергової уваги.

Очисні споруди каналізації м. Первомайська введені в експлуатацію у 1967 році та характеризуються значним фізичним і моральним зношенням. Їх проєктна потужність становить 30,0 тис. м³ на добу, тоді як фактичне навантаження не перевищує 7,0 тис. м³ на добу, що свідчить про істотне скорочення обсягів водовідведення порівняно з проєктними показниками. На сьогодні експлуатується лише перша черга очисних споруд, тоді як друга черга виведена з експлуатації та потребує повної реконструкції.

Технологічна схема очищення стічних вод базується переважно на механічному очищенні з подальшим відстоюванням стоків у системі біологічних ставків, після чого очищені стічні води скидаються до річки Південний Буг. Така технологія не відповідає сучасним екологічним вимогам щодо ефективності вилучення забруднюючих речовин, насамперед сполук азоту та фосфору.

Система централізованого водовідведення міста включає самопливні каналізаційні мережі, напірні колектори та каналізаційні насосні станції. Більшість інженерних споруд і технологічного обладнання експлуатується понад півстоліття без комплексної модернізації. Зношеність основних фондів каналізаційних очисних споруд становить близько 90 %, а каналізаційні насосні станції потребують невідкладної реконструкції для забезпечення надійної експлуатації та запобігання аварійним і техногенним ситуаціям.

Недостатня ефективність існуючої системи очищення підтверджується перевищенням встановлених нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у очищених стічних водах. Найбільші перевищення спостерігаються за показниками нітритів, нітратів, завислих речовин, хлоридів,

сульфатів та фосфатів, що свідчить про необхідність комплексної модернізації технологічного процесу очищення стічних вод.

З метою підготовки до реконструкції каналізаційних очисних споруд у 2024 році за підтримки Уряду Чеської Республіки в рамках грантової допомоги розроблено техніко-економічне обґрунтування проєкту «Очищення стічних вод та питне водопостачання – Первомайськ». Вартість гранту становила 1,95 млн чеських крон, що в гривневому еквіваленті склало 3,315 млн грн. За результатами виконаних розрахунків орієнтовна вартість комплексної реконструкції каналізаційних очисних споруд оцінена у 169,7 млн грн.

Станом на 01.01.2026 продовжується реалізація проєкту «Реконструкція очисних споруд каналізації міста Первомайськ Миколаївської області» (перша черга). Розроблено проєктно-кошторисну документацію, відповідно до якої загальна вартість першої черги реконструкції становить 28,6 млн грн. Одночасно триває пошук міжнародних фінансових партнерів для залучення коштів на реалізацію повномасштабної реконструкції очисних споруд.

Таким чином, реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Первомайська є одним із пріоритетних природоохоронних заходів регіонального рівня. Її реалізація дозволить суттєво знизити антропогенне навантаження на річку Південний Буг, покращити якість води у джерелі централізованого питного водопостачання м. Миколаєва та забезпечити виконання сучасних екологічних вимог щодо очищення стічних вод.

Невідкладної реконструкції також потребують каналізаційні очисні споруди смт Ольшанське Миколаївського району, технічний стан яких протягом тривалого часу залишається одним із найбільш проблемних серед комунальних очисних споруд області.

Очисні споруди були передані у комунальну власність після припинення діяльності Миколаївського гідролізно-дріжджового заводу та розташовані за межами селища. Проєктом передбачено двоступеневу систему очищення стічних вод, що включає механічне очищення та біологічне очищення із застосуванням крапельних біофільтрів. Після очищення стічні води скидаються до річки Південний Буг у районі села Сапетня. Проєктна потужність очисних споруд становить 6,0 тис. м³ на добу, або 2,19 млн м³ на рік.

Наразі очисні споруди перебувають на балансі та експлуатуються **КП «Ольшанське»**. Через критичний технічний стан споруд і технологічного обладнання система біологічного очищення фактично не функціонує, а очищення стічних вод здійснюється переважно лише механічним способом. Унаслідок цього до річки Південний Буг щороку скидається близько 100 тис. м³ недостатньо очищених стічних вод (таблиця 4.2.2.1), що створює додаткове антропогенне навантаження на водний об'єкт.

Результати інструментально-лабораторного контролю, проведеного Державною екологічною інспекцією Південно-Західного округу, свідчать про систематичне недотримання нормативів гранично допустимого скидання. У стічних водах після очищення фіксуються значні перевищення встановлених нормативів за показниками завислих речовин, амонійного азоту, мінералізації,

сульфатів та хлоридів, що свідчить про фактичну втрату ефективності біологічного очищення.

З огляду на те, що скид стічних вод здійснюється безпосередньо до річки Південний Буг, яка є стратегічним водним об'єктом області та використовується для централізованого питного водопостачання м. Миколаєва, реконструкція каналізаційних очисних споруд смт Ольшанське є одним із першочергових природоохоронних заходів. Відновлення повноцінного біологічного очищення стічних вод дозволить істотно скоротити надходження забруднюючих речовин до річки Південний Буг та сприятиме покращенню екологічного стану її басейну.

Каналізаційні очисні споруди м. Баштанка, введені в експлуатацію 2006 року, експлуатуються **КП «Міськводоканал» Баштанської міської ради** та потребують реконструкції й модернізації у зв'язку з тривалим терміном експлуатації, фізичним і моральним зносом технологічного обладнання, що впливає на ефективність їх роботи.

Метод очищення стічних вод – біологічний. Каналізаційні очисні споруди складаються з чотирьох відстійників загальною площею 2000 м² та каскаду із двох біоінженерних споруд (БІС) загальною площею 1,6 га.

Протягом 2025 року скид очищених каналізаційних стічних вод до р. Інгул не здійснювався. На каналізаційні очисні споруди за рік надійшло 144,0 тис. м³ господарсько-побутових стічних вод, які відводилися до біоінженерних споруд для подальшого очищення.

Відповідно до Звіту про використання води за формою № 2-ТП (водгосп) за 2025 рік КП «Міськводоканал» Баштанської міської ради скинуто до р. Інгул 48,4 тис. м³ зворотних вод, які відповідно до державної статистичної звітності обліковуються як забруднені без очищення (таблиця 4.2.2.1). Зазначений обсяг сформований виключно промивними водами водопровідних очисних споруд, що утворюються під час промивання швидких фільтрів у процесі підготовки питної води, та не пов'язаний зі скидом господарсько-побутових стічних вод.

За результатами виробничого лабораторного контролю якості промивних вод встановлено, що більшість контрольованих показників перебувають на рівні або нижче середньорічних фонових концентрацій водного об'єкта. Незначне перевищення встановлено лише за показниками нітратів (на 0,20 мг/дм³) та біохімічного споживання кисню (БПК₅) (на 1,37 мгО₂/дм³).

Підвищення показника БПК₅ має технологічний характер і обумовлене процесом промивання швидких фільтрів, під час якого із фільтрувального завантаження видаляються накопичені природні органічні речовини, завислі частинки та біологічні нашарування, затримані у процесі очищення природної води.

Незначне підвищення концентрації нітратів пов'язане переважно з їх вмістом у вихідній поверхневій воді, що надходить на водопідготовку. Технологія очищення питної води на швидких фільтрах не передбачає утворення або накопичення розчинених нітратів, тому їх концентрація у промивних водах визначається якістю вихідної води та вимиванням води, що знаходилася у товщі фільтрувального завантаження.

При цьому за показниками завислих речовин, азоту амонійного, нітритів, хімічного споживання кисню (ХСК), сульфатів, хлоридів, фосфатів, нафтопродуктів, аніонних поверхнево-активних речовин (АПАР) та загального заліза середньорічні концентрації перебували на рівні або нижче фонових значень р. Інгул, що свідчить про відсутність суттєвого додаткового антропогенного навантаження на водний об'єкт унаслідок скидання промивних вод водопровідних очисних споруд.

З метою покращення технічного стану системи водовідведення та забезпечення її надійної експлуатації 2025 року за власні кошти КП «Міськводоканал» Баштанської міської ради та за рахунок коштів місцевого бюджету виконано низку заходів, зокрема:

здійснено заміну частини центрального каналізаційного колектора м. Баштанка (трубопроводи діаметром 225 мм – 41 м та 200 мм – 280 м) з облаштуванням семи оглядових колодязів на загальну суму 2,8 млн грн;

виготовлено та затверджено робочий проєкт «Поточний ремонт грабельного приміщення із заміною технологічного обладнання КНС за адресою: Миколаївська область, Баштанський район, м. Баштанка, вул. Соборна, 23-Б» вартістю 210,0 тис. грн;

виготовлено та затверджено проєктно-кошторисну документацію та робочий проєкт «Реконструкція самопливного каналізаційного колектора по вул. Театральна м. Баштанка Миколаївської області» вартістю 527,0 тис. грн.

Підприємством продовжується робота щодо поетапної модернізації об'єктів водовідведення та оновлення їх технологічного обладнання. Реалізація запланованих заходів сприятиме підвищенню надійності функціонування системи каналізації, забезпеченню ефективної роботи каналізаційних очисних споруд та поліпшенню екологічного стану водних об'єктів.

Поряд із КП «Міськводоканал» Баштанської міської ради аналогічні особливості формування складу промивних вод водопровідних очисних споруд 2025 року встановлено на **КП «Водопровідні мережі» Новобузької міської ради**, яке здійснює водозабір із Софіївського водосховища на р. Інгул. Для підготовки питної води на підприємстві використовуються швидкі піщано-гравійні фільтри, промивні води після їх регенерації 2025 року в об'ємі 33,0 тис. м³ скидалися до р. Інгул. Відповідно до форми державної статистичної звітності зазначені зворотні води класифікувалися як забруднені без очищення у зв'язку з перевищенням установлених нормативів гранично допустимого скиду за показниками сульфатів та нітратів. Перевищення за зазначеними показниками має технологічний характер і обумовлене особливостями процесу промивання фільтрувального завантаження, а також природним хімічним складом води джерела водопостачання.

Разом із тим до очисних споруд області, робота яких потребує підвищення ефективності, належать каналізаційні очисні споруди м. Очакова, розташовані поблизу с. Чорноморка Миколаївського району та експлуатуються **КП «Очаківської міської ради «Очаків-Сервіс»**.

Очисні споруди перебувають у незадовільному технічному стані. Внаслідок тривалої експлуатації спостерігається руйнування залізобетонних конструкцій технологічних ємностей, значний знос внутрішньої напірної каналізаційної мережі, підтоплення мулової насосної станції, а технологічне обладнання є фізично та морально застарілим і характеризується високою енергоємністю.

Відповідно до звіту про використання води за формою № 2-ТП (водгосп) за 2025 рік підприємством скинуто до акваторії Чорного моря 147,0 тис. м³ недостатньо очищених стічних вод.

Проектна потужність очисних споруд становить 18,3 тис. м³/добу, тоді як фактичне середньодобове навантаження у 2025 році становило лише 0,403 тис. м³/добу, що свідчить про експлуатацію споруд за значно меншого навантаження, ніж передбачено проектом.

Метод очищення стічних вод – біологічний. Технологічна схема включає механічне очищення, біологічне очищення, вторинне відстоювання та знезараження очищених стічних вод перед скидом у водний об'єкт.

Протягом 2024–2025 років підприємством здійснювалися заходи, спрямовані на підтримання працездатності системи водовідведення м. Очакова. Зокрема, виконано заміну окремих ділянок самопливного каналізаційного колектора, збудовано три оглядові колодязі та проведено аварійно-відновлювальні роботи на напірних каналізаційних колекторах. Загальна вартість виконаних робіт становила 1,5 млн грн. Фінансування здійснювалося за рахунок коштів місцевого бюджету та за підтримки міжнародних гуманітарних організацій.

Незважаючи на виконані заходи, технічний стан каналізаційних очисних споруд залишається незадовільним, що обумовлює необхідність проведення їх комплексної реконструкції та модернізації з метою забезпечення нормативної ефективності очищення стічних вод і зменшення антропогенного навантаження на водні об'єкти.

Каналізаційні очисні споруди м. Нова Одеса, що експлуатуються **КП «Центральне водовідведення» Новоодеської міської ради**, введені в експлуатацію 2009 року та перебувають в аварійному стані, у зв'язку з чим потребують заміни існуючих потужностей сучасними очисними спорудами.

Проектна потужність очисних споруд становить 0,2 тис. м³/добу, фактичне середньодобове навантаження у 2025 році — 0,147 тис. м³/добу. Метод очищення стічних вод — біологічний із застосуванням камер аерації. Після біологічного очищення стічні води проходять знезараження методом електролізу, відпрацьований активний мул накопичується на спеціально облаштованих мулових майданчиках.

Відповідно до звіту про використання води за формою № 2-ТП (водгосп) за 2025 рік підприємством скинуто до р. Південний Буг 8,0 тис. м³ недостатньо очищених стічних вод (таблиця 4.2.2.1).

За результатами виробничого контролю якості очищених стічних вод не забезпечує досягнення нормативних показників, у зв'язку з чим зворотні води

відповідно до державної статистичної звітності класифікуються як недостатньо очищені. Основною причиною є незадовільний технічний стан існуючих очисних споруд та необхідність їх модернізації.

З метою вирішення зазначеної проблеми 2025 року в рамках експериментального проєкту із забезпечення водопостачання м. Миколаєва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.06.2023 № 566 (зі змінами), реалізовано проєкт «Нове будівництво водозабору з р. Південний Буг (м. Нова Одеса Миколаївської області) та магістрального водогону для забезпечення водою м. Миколаєва у зв'язку з ліквідацією негативних наслідків, пов'язаних зі знищенням Каховської гідроелектростанції», у складі якого збудовано нову станцію повного біологічного та механічного очищення стічних вод.

Станом на початок 2026 року новозбудовані очисні споруди ще не передані у власність та користування Новоодеської міської територіальної громади, у зв'язку з чим їх введення в експлуатацію не завершено. Після завершення процедури передачі та введення об'єкта в експлуатацію очікується забезпечення нормативної ефективності очищення стічних вод, зменшення антропогенного навантаження на р. Південний Буг та покращення екологічного стану водного об'єкта.

Починаючи з 2024 року **ТОВ «Біологічні очисні споруди» (м. Вознесеньск)** належить до основних забруднювачів водних об'єктів області у зв'язку зі зниженням ефективності очищення стічних вод.

Відповідно до звіту про використання води за формою № 2-ТП (водгосп) за 2025 рік підприємством скинуто до р. Південний Буг недостатньо очищених стічних вод.

Каналізаційні очисні споруди м. Вознесеньска розташовані поблизу с. Ракове Вознесеньського району, на відстані близько 15 км від міста. Їх проєктна потужність становить 8,5 тис. м³/добу. Технологічний комплекс включає приймальну камеру, пісковловлювачі, первинні відстійники, три секції аеротенків, вторинні відстійники, контактні резервуари, каскад біологічних ставків та інші допоміжні споруди. Очищення стічних вод здійснюється із застосуванням механічного та біологічного методів.

За результатами виробничого лабораторного контролю у 2024–2025 роках у зворотних водах після очищення встановлено перевищення нормативних показників за нітратами та фосфатами. Основною причиною є відсутність у технологічній схемі аеротенків зони денітрифікації, що не забезпечує достатнього видалення сполук азоту, а також необхідність модернізації існуючих технологічних споруд.

З метою підвищення ефективності очищення стічних вод підприємством послідовно здійснюються заходи з модернізації технологічного обладнання та ремонту основних виробничих вузлів.

2024 року на реалізацію природоохоронних заходів спрямовано 6,503 млн грн, зокрема виконано заміну насосного обладнання на каналізаційній насосній станції № 2 та муловій насосній станції, а також замінено шибери.

2025 року за рахунок власних коштів підприємства та коштів місцевого бюджету виконано такі заходи:

викотовлено проєктно-кошторисну документацію за проєктом «Нове будівництво фотовольтаїчної електростанції для комплексу будівель і споруд біологічної очистки стоків» вартістю 574,12 тис. грн;

проведено капітальний ремонт повітрорудки Hibon NX-18 № 1 вартістю 275,4 тис. грн;

виконано капітальний ремонт залізобетонних лотків подачі зворотного мулу на вторинні відстійники загальною вартістю 87,3 тис. грн;

замінено засувку діаметром 600 мм перед грабельним відділенням каналізаційної насосної станції № 2А вартістю 240,19 тис. грн.

Незважаючи на виконані заходи, вони мають переважно локальний характер і не забезпечують повного вирішення проблеми. Для досягнення нормативних показників якості очищення стічних вод необхідно залишається комплексна модернізація каналізаційних очисних споруд із впровадженням сучасних технологій біологічного видалення сполук азоту та фосфору, що дозволить підвищити ефективність очищення стічних вод та зменшити антропогенне навантаження на р. Південний Буг.

Проведений аналіз функціонування каналізаційних очисних споруд області свідчить, що переважна більшість із них працює за традиційною двоступеневою технологічною схемою очищення стічних вод, яка включає механічне та біологічне очищення.

До каналізаційних очисних споруд області, які 2025 року забезпечували нормативну якість очищення стічних вод та не допускали перевищення встановлених нормативів при скиді зворотних вод до водних об'єктів, належать очисні споруди ВП «Південноукраїнська АЕС» (цех водопровідно-каналізаційного господарства і теплових мереж) та КП «Арбузинський ККП».

Каналізаційні очисні споруди смт Арбузинка, що експлуатуються **КП «Арбузинський ККП»**, введені в експлуатацію 2012 року. Їх проєктна потужність становить 0,3 тис. м³/добу. Очищення стічних вод здійснюється біологічним методом із застосуванням автоматизованої установки «Biotol-300BT».

За інформацією управління житлово-комунального господарства Миколаївської обласної військової адміністрації, технічний стан очисних споруд оцінюється як задовільний. 2025 року підприємством забезпечено нормативну якість очищення стічних вод без перевищення встановлених нормативів при скиді зворотних вод до водного об'єкта.

Водночас результати аналізу державної статистичної звітності за формою № 2-ТП (водгосп) свідчать, що переважна більшість комунальних підприємств області протягом звітного періоду здійснювала скид недостатньо очищених стічних вод до природних водних об'єктів. Разом із тим окремі випадки обліку забруднених зворотних вод пов'язані не з роботою каналізаційних очисних споруд, а зі скидом промивних вод водопровідних очисних споруд, що мають

інше технологічне походження та не характеризують ефективність очищення господарсько-побутових стічних вод.

У цілому технічний стан каналізаційних очисних споруд області залишається незадовільним. Значна їх частина експлуатується понад нормативний строк, а застосовувані технологічні рішення не забезпечують досягнення сучасних вимог до якості очищення стічних вод, насамперед за показниками сполук азоту та фосфору. На окремих об'єктах фактичне навантаження є значно нижчим за проектну потужність, що негативно впливає на стабільність біологічних процесів очищення. Понад 80 % каналізаційних очисних споруд області потребують реконструкції, модернізації технологічного обладнання та впровадження сучасних технологій очищення стічних вод.

Окремою екологічною проблемою залишається недостатній рівень впровадження локальних очисних споруд на підприємствах молокопереробної галузі. Із підприємств молокопереробної промисловості області лише два мають власні локальні очисні споруди:

ТДВ «Баштанський сирзавод» – локальні очисні споруди біологічного очищення зі скидом очищених стічних вод до комунальної каналізаційної мережі;

ПрАТ «Лакталіс-Миколаїв» – локальні очисні споруди попереднього очищення виробничих стічних вод перед їх відведенням до міської каналізаційної мережі.

Ще одним проблемним питанням залишається очищення поверхневого (дощового) стоку перед його скидом до природних водних об'єктів. За інформацією управління житлово-комунального господарства Миколаївської обласної військової адміністрації, у містах Миколаїв, Південноукраїнськ, Новий Буг, Первомайськ та Вознесенськ мережі зливової каналізації експлуатуються без очисних споруд та без оформлених документів, що регламентують скид зливових вод до водних об'єктів.

Відповідно до державної статистичної звітності за формою № 2-ТП (водгосп) 2025 року скид кар'єрних вод (у тому числі дощового стоку) з перевищенням нормативів гранично допустимого скиду здійснювали два підприємства: ПрАТ «ВІПЦЕМ» (Миколаївська філія «Південь-Цемент»), яке скинуло 5,0 тис. м³ до р. Південний Буг у межах с. Тернувате Миколаївського району, та ДП «Підприємство Державної кримінально-виконавчої служби України (№ 93)», яке скинуло 1,0 тис. м³ до р. Вісунь.

Загальний обсяг скиду кар'єрних вод до водних об'єктів області у звітний період становив 6,0 тис. м³ і відповідно до державної статистичної звітності класифікувався як забруднені зворотні води без очищення.

Окремим чинником, що суттєво впливає на екологічний стан водних ресурсів Миколаївської області, залишається багаторічний скид високомінералізованих шахтних вод Кривбасу до річки Інгулець.

Щороку до річки Інгулець скидається близько 11 млн м³ шахтних вод із мінералізацією до 4000 мг/л, що призводить до порушення її гідрохімічного

режиму, погіршення екологічного стану та зниження природної здатності до самоочищення.

Наслідки скидання високомінералізованих шахтних вод виходять за межі Дніпропетровської області та негативно впливають на водогосподарську ситуацію у Миколаївській та Херсонській областях. Підвищена мінералізація вод річки Інгулець погіршує якість води, що використовується для централізованого водопостачання Баштанського району, а також для зрошення сільськогосподарських угідь південних регіонів України.

Особливої актуальності зазначена проблема набула у 2022–2025 роках у зв'язку зі зміною схем водопостачання південних регіонів України внаслідок воєнних дій. У цей період річка Інгулець розглядалася як одне з резервних джерел водопостачання для населення та господарського комплексу Миколаївської області.

Попри відновлення з 07 жовтня 2025 року подачі води з річки Південний Буг до системи централізованого водопостачання м. Миколаєва та реалізацію низки інфраструктурних проєктів, зокрема будівництва нової фільтрувальної станції продуктивністю 120 тис. м³/добу, питання екологічного стану річки Інгулець не втратило своєї актуальності. Річка продовжує виконувати функцію резервного джерела водопостачання та є важливою складовою водогосподарського комплексу регіону.

З метою врегулювання питання управління шахтними водами розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.12.2021 № 1802-р затверджено План управління шахтними водами Кривбасу, яким передбачено впровадження альтернативної системи поводження із шахтними водами та здійснення комплексу заходів з екологічного оздоровлення річки Інгулець.

До впровадження альтернативної системи управління шахтними водами Планом передбачено щорічне екологічне оздоровлення річки Інгулець шляхом промивання її русла дніпровською водою протягом зрошувального періоду. Регламент проведення таких заходів розробляється та затверджується Державним агентством водних ресурсів України спільно з Міністерством аграрної політики та продовольства України і Національною академією аграрних наук України.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.07.2023 № 662-р на період дії воєнного стану та протягом 60 днів після його припинення або скасування зупинене звітування щодо реалізації Плану управління шахтними водами Кривбасу, крім заходів, пов'язаних із проведенням екологічного оздоровлення річки Інгулець.

Таким чином, основними проблемами у сфері охорони водних ресурсів Миколаївської області залишаються високий рівень фізичного зносу каналізаційних очисних споруд, недостатня ефективність очищення стічних вод, відсутність локальних очисних споруд на більшості промислових підприємств, неналежне очищення поверхневого стоку та негативний вплив високомінералізованих шахтних вод Кривбасу на екологічний стан річки Інгулець. Вирішення зазначених проблем потребує комплексної модернізації

об'єктів водовідведення, впровадження сучасних технологій очищення стічних вод та забезпечення повної реалізації заходів, передбачених Планом управління шахтними водами Кривбасу.

4.3. Стан поверхневих вод

4.3.1. Хімічний стан масивів поверхневих вод

Відповідно до Водного кодексу України державне управління водними ресурсами здійснюється за басейновим принципом. Згідно зі статтею 13¹ Водного кодексу України територію держави поділено на дев'ять районів річкових басейнів, у межах яких для проведення державного моніторингу вод визначаються масиви поверхневих і підземних вод.

Відповідно до Методики визначення масивів поверхневих та підземних вод, затвердженої наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 14.01.2019 № 4, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 22.03.2019 за № 287/33258, масив поверхневих вод — це поверхневий водний об'єкт або його частина, для яких визначаються екологічні цілі та здійснюється оцінка їх досягнення.

Визначення масивів поверхневих вод є складовою аналізу характеристик району річкового басейну (далі – РРБ) та здійснюється для об'єктивної оцінки стану поверхневих вод. Воно ґрунтується на географічних і гідрологічних характеристиках, інформації про основні антропогенні впливи на кількісний і якісний стан поверхневих та підземних вод, економічному аналізі водокористування, а також результатах виконання програми державного моніторингу вод.

Стратегічною екологічною ціллю для всіх районів річкових басейнів є досягнення та підтримання «доброго» екологічного і хімічного стану масивів поверхневих вод та «доброго» кількісного і хімічного стану масивів підземних вод. Для штучних та істотно змінених масивів поверхневих вод стратегічною ціллю є досягнення та підтримання «доброго» екологічного потенціалу і «доброго» хімічного стану.

Визначення масивів поверхневих вод здійснюється суб'єктами державного моніторингу вод, визначеними Порядком здійснення державного моніторингу вод, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 758.

Відповідно до пункту 6 зазначеного Порядку одним із суб'єктів державного моніторингу поверхневих вод є Державне агентство водних ресурсів України. На території Миколаївської області функції з проведення моніторингу виконує Регіональний офіс водних ресурсів у Миколаївській області (далі – РОВР у Миколаївській області).

Упродовж 2025 року лабораторія моніторингу вод та ґрунтів РОВР у Миколаївській області відповідно до Програми державного моніторингу вод, затвердженої наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 08.01.2025 № 29, та наказу Держводагентства від 13.01.2025 № 9

щомісячно здійснювала діагностичний та операційний моніторинг поверхневих вод у 18 контрольних створах на водних об'єктах області.

Пункти державного моніторингу охоплюють основні річки та лимани області, ділянки питного і технічного водозабору, контрольні створи нижче місць скидання зворотних вод, а також водні об'єкти, що перебувають під найбільшим антропогенним навантаженням. Це забезпечує комплексну оцінку хімічного стану масивів поверхневих вод, визначення просторових особливостей їх якості та своєчасне виявлення негативних змін.

Район басейну річки Південний Буг:

річка Південний Буг (операційний моніторинг):

1. 237 км у межах с.Довга Пристань (питний в/з смт. Побузьке);
2. 153 км, с. Панкратове (питний в/з м. Південноукраїнськ);
3. 97 км, м. Вознесенськ (пит. в/з м. Вознесенськ);
4. Національний природний парк «Бузький Гард», с.Мигія, нижче м. Первомайськ;

5. 136 км, у межах с. Олександрівка;

6. 51 км, скид з КП «Прибузьке», м. Нова Одеса;

річка Синюха (операційний моніторинг), 10 км (питний в/з м. Первомайськ);

річка Гнилий Єланець, Щербанівське водосховище у межах с. Щербані;

річка Інгул (операційний моніторинг):

1. 163 км Софіївське водосховище (питний в/з смт. Новий Буг);

2. 103 км (питний в/з м.Баштанка, р.Інгул, с. Одрадне);

3. Міст на р. Інгул у межах села Привільне;

річка Громокля, Возсіятське водосховище, в межах села Возсіятське;

Бузький лиман (операційний моніторинг), 0,5 км, скид КП «Миколаївводоканал»;

Район басейну річки Дніпро:

1. річка Інгулець (операційний моніторинг), технічний водозабір м. Миколаїв, м. Снігурівка;

2. річка Висунь (операційний моніторинг): 25 км від гирла (впадіння в річку Інгулець), в районі містка;

Район басейну річок Причорномор'я:

1. річка Сосик (операційний моніторинг): в межах смт Березанка;

2. річка Березань (операційний моніторинг): в межах с. Данилівка;

3. Березанський лиман (операційний моніторинг): в межах с. Лимани.

Зведені результати лабораторних досліджень, виконаних у контрольних створах водних об'єктів господарсько-питного водокористування у 2025 році, наведено в таблиці 4.3.1.1.

Дослідження якості поверхневих вод виконувалися за 37 фізико-хімічними показниками.

Крім визначення фізико-хімічних показників, у лабораторії РОВР у Миколаївській області здійснювалися консервація, пробопідготовка та екстракція проб води для подальшого визначення вмісту пріоритетних забруднюючих речовин і важких металів у лабораторії моніторингу вод Південного регіону БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю.

За результатами лабораторних досліджень 55 показників пріоритетних забруднюючих речовин (пестициди, алкілфеноли, поліароматичні вуглеводні, галогеновані вуглеводні, трихлорбензоли) та 10 показників важких металів (кадмій, кобальт, ртуть, свинець, нікель, мідь, цинк, хром, миш'як, алюміній) щороку здійснюється оцінка хімічного стану контрольованих масивів поверхневих вод. Результати цих досліджень наведено у таблиці 4.3.1.2.

Результати державного моніторингу вод, отримані 2025 року, свідчать про збереження низки системних екологічних проблем, що негативно впливають на якість поверхневих вод Миколаївської області. Найбільший вплив на формування їх хімічного складу продовжують чинити скидання недостатньо очищених зворотних вод, дифузне надходження забруднюючих речовин із сільськогосподарських угідь, природні процеси мінералізації, а також зміни гідрологічного режиму водних об'єктів, зумовлені кліматичними чинниками та наслідками збройної агресії Російської Федерації проти України.

Отримані результати свідчать про наявність факторів, які можуть перешкоджати досягненню доброго хімічного стану окремих масивів поверхневих вод відповідно до вимог водного законодавства України та екологічних нормативів якості.

Протягом 2025 року найбільш поширеними порушеннями нормативних значень фізико-хімічних показників були перевищення за показниками органічного забруднення, насамперед біохімічного споживання кисню (БСК₅) та хімічного споживання кисню (ХСК).

Перевищення нормативних значень за **показником БСК₅** зареєстровано: у річці Південний Буг — 8 випадків; у річці Синюха — 2 випадки; у річці Інгул — 4 випадки; у річці Інгулець — 9 випадків.

Перевищення нормативних значень за **показником ХСК** встановлено: у річці Південний Буг — 10 випадків; у річці Синюха — 5 випадків; у річці Інгул — 17 випадків; у річці Інгулець — 9 випадків.

Систематичне перевищення показників БСК₅ та ХСК свідчить про надходження до водних об'єктів значної кількості органічних речовин природного й антропогенного походження, що потребують біохімічного та хімічного окиснення. Основними джерелами такого забруднення залишаються недостатньо очищені комунальні та промислові стічні води, поверхневий стік із територій населених пунктів і сільськогосподарських угідь, а також процеси розкладання органічної речовини у водних екосистемах.

Підвищені значення БСК₅ та ХСК призводять до погіршення кисневого режиму водойм, уповільнення процесів природного самоочищення, зниження біологічної продуктивності водних екосистем та створюють ризики для стабільного функціонування гідробіоценозів.

На окремих ділянках річки Інгул зафіксовано випадки зниження концентрації розчиненого кисню нижче нормативних значень, що свідчить про порушення кисневого балансу водойми та створює передумови для розвитку процесів евтрофікації.

Таблиця 4.3.1.1 Середньорічні концентрації забруднюючих речовин у контрольних створах водних об'єктів регіону господарського-побутового водокористування за інформацією Регіонального офісу водних ресурсів у Миколаївській області 2025 року(мг/дм³)

Місце спостереження за якістю води	Показники складу та властивостей													
	Завислі речовини	БСК ₅ мгО ₂ /дм ³	Сульфати	Хлориди	Азот амонійний	Нітриди	Нітрати	Нафтопродукти	ХСК, мгО ₂ /дм ³	Фосфати	Залізо	Мідь	Цинк	Марганець
Контрольні створи водного об'єкту господарського-побутового призначення														
р.Синюха, 10 км,питний в/з м. Первомайськ, вище міста	13,18	2,48	126,29	69,01	0,14	0,04	2,70	0,01	28,68	0,45	0,196	0,0036	0,0218	0,021
237 км у межах с. Довга Пристань (питний водозабір смт Побузьке) р. П.Буг	16,80	3,88	36,43	56,13	0,11	0,02	1,32	0,01	28,86	0,26	0,208	0,0019	0,0254	0,041
153 км, с. Панкратове, р.П.Буг (питний водозабір м. Південноукраїнськ)	11,20	3,04	83,68	65,23	0,15	0,03	1,89	0,01	27,85	0,38	0,160	0,0023	0,0400	0,031
97 км, (питний водозабір м. Вознесенська) р. П.Буг	6,63	1,66	134,13	80,35	0,10	0,03	1,66	0,01	25,94	0,44	0,144	0,0027	0,0198	0,018
163 км,Софіївське водосховище (питний водозабір м. Новий Буг) р.Інгул, с.Софіївка	17,60	3,28	554,67	196,75	0,14	0,03	1,13	0,01	32,86	0,68	0,160	0,0088	0,0118	0,016
103 км питний водозабір, м.Баштанка с. Одрядне р.Інгул	18,87	2,15	593,6	219,2	0,11	0,03	1,18	0,01	32,89	0,69	0,171	0,0088	0,0163	0,013

Таблиця 4.3.1.2 Результати державного моніторингу вод за 2025 р

Назва водного об'єкта	Кількість державних моніторингових створів спостереження, од.		Відібрано та проаналізовано проб води, од.	Кількість визначень, од.	Хімічний стан за вмістом показників пріоритетних речовин, Середньорічне значення, мкг/дм ³ / нормативне ЕНЯ ср, мкг/дм ³ або максимальне значення / нормативне ЕНЯ max, мкг/дм ³	Кількість випадків та назва речовин з перевищенням ГДК за фізико-хімічними показниками, од
	усього	у тому числі з перевищенням ГДК, мкг/дм ³				
Басейн річки Південний Буг						
р. Південний Буг	3	3	36	3672	-	11 - рН, 10 - ХСК, 4 - кольоровість 8 - БСК _п , 2 - марганець, 1 - магній, 3 - жорсткість, 2 - залізо загальне
237 км у межах с.Довга Пристань (питний в/з смт. Побузьке)					Добрий	
97 км, м.Вознесеньськ (пит. в/з м.Вознесеньськ)					Недосягнення доброго стану, середньорічні значення: гептахлор і гептахлорепоксид 0,0003/2·10 ⁻⁷ циперметрин 0,132/8·10 ⁻⁵ дикофол 0,021/1,3·10 ⁻³ пара-пара-ДДТ 0,011/0,01	
153 км, с.Панкратове (питний в/з м. Південно-Українськ)					Недосягнення доброго стану, середньорічні значення: циперметрин 0,083/8·10 ⁻⁵	
р. Синюха	1	1	12	1224	-	4 - рН, 5 - ХСК, 2 - БСК _п ,

10 км (питний в/з м. Первомайськ)					Недосягнення доброго стану, максимальні значення: ртуть та її сполуки 0,308/0,07	2 - кольоровість, 1 - магній, 7 - лужність, 7 - жорсткість, 1 - залізо загальне
р. Інгул	2	2	24	2448	-	8 - рН, 17- ХСК, 4 - БСК _п , 23 - натрій, 3 - лужність, 23 - сульфати, 24 - магній, 24- жорсткість, 4 - кольоровість, 3- розчинений кисень
163 км, Софіївське водосховище (питний в/з смт. Новий Буг) р. Інгул, с. Софіївка					Недосягнення доброго стану, середньорічні значення: пара-пара-ДДТ 0,027/0,01	
103 км (питний в/з м. Баштанка, р. Інгул, с. Одрядне					Недосягнення доброго стану, середньорічні значення: дикофол $0,002/1,3 \cdot 10^{-3}$ циперметрин $0,006/8 \cdot 10^{-5}$ гептахлор і гептахлорепоксид $0,003/2 \cdot 10^{-7}$	
р. Громокля	1	-	12	48		
Возсіятське водосховище, в межах села Возсіятське					Недосягнення доброго стану, середньорічні значення: пентахлорбензол 0,008/0,007 циперметрин $0,007/8 \cdot 10^{-5}$	-
Бузький лиман	1	-	12	48	Добрий	-
Басейн нижнього Дніпра						
р. Інгулець	1	1	12	1224	-	8 - рН, 2- кольоровість, 9 - ХСК, 9 - БСК _п , 12 - магній,

м. Снігурівка, резервний технічний водозабір м. Миколаїв					Недосягнення доброго стану, середньорічні значення: циперметрин $0,091/8 \cdot 10^{-5}$	12 - натрій, 12 - жорсткість, 1- кальцій, 1- калій, 1 – сульфати, 11- хлориди, 1 – марганець 4 - залізо загальне
р. Висунь	1	-	12	48		
25 км від гирла (впадіння в річку Інгулець), в районі містка					Недосягнення доброго стану, середньорічні значення: дихлофос $0,001/6 \cdot 10^{-4}$ нікель та його сполуки $6,055/4(6)$	-
Басейн річок Причорномор'я						
Басейн річок Причорномор'я	3	-	36	144		
річка Сосик в межах смт Березанка					Недосягнення доброго стану, середньорічні значення: ендосульфат $0,008/0,005$ нікель та його сполуки $7,319/4(6)$ гептахлор і гептахлорепоксид $0,002833/2 \cdot 10^{-7}$	-
річка Березань в межах с.Данилівка;					Недосягнення доброго стану середньорічні значення: циперметрин $0,0525/8 \cdot 10^{-5}$ дикофол $0,0075/1,3 \cdot 10^{-3}$ нікель та його сполуки $5,409/4(6)$ Хлорпірифос $0,055/0,03$	-
Березанський лиман в межах с. Лимани.					Недосягнення доброго стану, максимальні значення: Бромовані дифенілові етери (ефіри)(1) $0,3/0,14$ ртуть та її сполуки $0,464/0,07$	-

Перевищень нормативних значень за показниками біогенних речовин (нітратний азот, нітритний азот, амонійний азот, фосфати) 2025 року не встановлено. Водночас їх постійна присутність у поверхневих водах свідчить про стабільний антропогенний вплив на водні екосистеми. За сприятливих гідрометеорологічних умов накопичення біогенних елементів може сприяти інтенсифікації процесів евтрофікації та масового розвитку синьо-зелених водоростей.

Основними джерелами надходження біогенних речовин залишаються поверхневий стік із сільськогосподарських угідь, застосування мінеральних добрив, недостатньо очищені комунальні стічні води та використання мийних засобів, що містять фосфати.

За результатами визначення пріоритетних забруднюючих речовин у більшості контрольованих масивів поверхневих вод встановлено перевищення екологічних нормативів якості за окремими пестицидами та токсичними органічними сполуками, зокрема циперметрином, дикофолом, гептахлором, гептахлорепоксидом і п-п'-ДДТ.

Виявлення зазначених речовин свідчить про тривалий вплив сільськогосподарського виробництва на водні екосистеми та надходження залишкових кількостей засобів захисту рослин із поверхневим стоком.

Особливе занепокоєння викликає наявність ДДТ та гептахлору, які належать до стійких органічних забруднювачів. Ці речовини характеризуються високою токсичністю, здатністю до біоаккумуляції, тривалим збереженням у навколишньому природному середовищі та негативним впливом на водні екосистеми і здоров'я населення. Їх виявлення може свідчити як про наявність історичного забруднення, так і про можливе надходження залишків непридатних або заборонених до використання пестицидів.

Додатковим фактором ризику для якості поверхневих вод області залишаються наслідки воєнних дій. 2025 року на окремих ділянках річок Південний Буг, Синюха та Інгулець зафіксовано перевищення нормативних значень за показником заліза загального. Однією з можливих причин такого явища можуть бути руйнування ґрунтового покриву, активізація ерозійних процесів, наслідки вибухових навантажень та потрапляння продуктів руйнування інженерної інфраструктури до водних об'єктів.

У створі річки Синюха встановлено перевищення екологічного нормативу якості за вмістом ртуті. Одним із можливих чинників її надходження до поверхневих вод можуть бути наслідки воєнних дій, зокрема руйнування інфраструктурних об'єктів, вибухи боеприпасів та горіння паливно-мастильних матеріалів. З огляду на високу токсичність ртуті, її здатність до біоаккумуляції та накопичення у трофічних ланцюгах, подальший контроль за вмістом цього елемента залишається одним із пріоритетних напрямів державного моніторингу вод.

Однією з найбільш актуальних екологічних проблем області залишається підвищена мінералізація вод річки Інгулець, яка використовується як резервне джерело технічного водопостачання міста Миколаєва. У воді річки також

систематично фіксуються підвищені концентрації магнію, що погіршує її органолептичні властивості та ускладнює процеси водопідготовки.

Основною причиною незадовільного сольового складу вод Інгульця залишається багаторічний вплив високомінералізованих шахтних вод гірничорудних підприємств Криворізького басейну. Це призводить до підвищення мінералізації води, збільшення її корозійної активності, ускладнення технологічних процесів очищення та зростання експлуатаційних витрат підприємств водопровідно-каналізаційного господарства.

Крім Регіонального офісу водних ресурсів у Миколаївській області, відповідно до розподілу повноважень у системі державного моніторингу вод, спостереження за станом поверхневих вод на території області здійснюють й інші установи.

Так, ДУ «Миколаївський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» проводить лабораторний контроль якості поверхневих вод, що використовуються для централізованого питного та господарсько-побутового водопостачання населення. Моніторингові спостереження здійснюються у 18 контрольних створах, у тому числі на водоймах І категорії — у 7 створах. Крім того, установою проводиться моніторинг якості морських вод у межах 5 створів у місцях масового відпочинку населення. Результати цих досліджень використовуються для оцінки санітарно-епідемічної безпеки водокористування та наведені у підрозділі 4.3.3 «Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію».

Спостереження за гідрохімічним станом поверхневих вод також здійснює Миколаївський обласний центр з гідрометеорології, який входить до сфери управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Моніторинг проводиться у Дніпровсько-Бузькій гирловій області на 8 пунктах спостережень, що забезпечує отримання інформації про гідрохімічний режим перехідних вод та доповнює результати державного моніторингу поверхневих вод, які виконуються Держводагентством.

Комплексне функціонування мережі державного моніторингу вод, що охоплює спостереження за фізико-хімічними, гідрохімічними, санітарно-мікробіологічними та іншими показниками, забезпечує всебічну оцінку стану поверхневих вод Миколаївської області, своєчасне виявлення негативних змін їх якості та формує інформаційну основу для прийняття управлінських рішень у сфері охорони й раціонального використання водних ресурсів.

4.3.2. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод

Миколаївська область належить до регіонів України з обмеженими водними ресурсами, що зумовлює особливу екологічну цінність поверхневих водних об'єктів та необхідність їх раціонального використання й охорони.

Екологічний стан масивів поверхневих вод Миколаївської області формується під впливом комплексу природних і антропогенних чинників та оцінюється за результатами державного моніторингу поверхневих вод відповідно до вимог Водного кодексу України, Порядку здійснення державного моніторингу вод та планів управління річковими басейнами.

Комплексна оцінка стану масивів поверхневих вод здійснюється за біологічними, фізико-хімічними, гідроморфологічними та хімічними показниками. Для природних масивів визначається екологічний стан, тоді як для істотно змінених і штучних масивів поверхневих вод оцінюється їх екологічний потенціал.

Територія Миколаївської області належить до районів річкових басейнів Дніпра, Південного Бугу та річок Причорномор'я. Водні екосистеми області представлені річками, водосховищами, ставками, лиманами та прибережними морськими акваторіями, які істотно відрізняються за гідрологічними умовами, водообміном, рівнем мінералізації та структурою біологічних угруповань.

Особливості природно-кліматичних умов степової зони, висока розораність території, значний рівень господарського освоєння водозбірних площ, урбанізація, розвиток промисловості та сільського господарства обумовлюють підвищену вразливість поверхневих водних об'єктів до антропогенного впливу.

На сучасному етапі основними чинниками, що визначають екологічний стан масивів поверхневих вод області, є:

- природна маловодність регіону та нерівномірний внутрішньорічний розподіл стоку;

- гідроморфологічні зміни річок унаслідок зарегулювання стоку та функціонування водогосподарських споруд;

- скид недостатньо очищених стічних вод;

- дифузне надходження забруднюючих речовин із сільськогосподарських угідь;

- евтрофікація водних об'єктів;

- зміни клімату;

- наслідки широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України.

Визначальний вплив на сучасний екологічний стан найбільших річок області справляють гідроморфологічні зміни, пов'язані із зарегулюванням річкового стоку. Будівництво водосховищ, експлуатація гідротехнічних споруд та трансформація природних русел призвели до зміни швидкості течії, режиму наносів, процесів водообміну, умов нересту риби і функціонування водних екосистем. В результаті частина поверхневих водних масивів набула ознак істотно змінених, для яких відповідно до сучасних підходів оцінюється екологічний потенціал.

Поряд із антропогенними факторами дедалі більшого значення набувають кліматичні зміни. Підвищення середньорічної температури повітря, збільшення тривалості посушливих періодів, скорочення водності річок та зростання інтенсивності випаровування сприяють погіршенню кисневого режиму, підвищенню мінералізації води, активізації процесів евтрофікації та зміні структури біологічних угруповань. Найбільш чутливими до цих процесів залишаються малі річки, водосховища та лиманні екосистеми.

Починаючи з 2022 року, додатковим фактором негативного впливу на водні ресурси стали наслідки широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України. Вони проявляються у локальному забрудненні водних об'єктів,

пошкодженні прибережних екосистем, руйнуванні гідротехнічної інфраструктури, зміні гідрологічного режиму окремих водних об'єктів та ускладненні виконання природоохоронних і моніторингових заходів. Довготривалий вплив на водні екосистеми південного регіону також мають наслідки руйнування греблі Каховської гідроелектростанції 2023 року, які продовжують позначатися на гідрологічних процесах у нижній течії Дніпра та Дніпро-Бузькому лимані.

За таких умов особливого значення набуває державний моніторинг поверхневих вод, результати якого використовуються для оцінки екологічного стану масивів поверхневих вод, визначення ризику недосягнення екологічних цілей, підготовки програм заходів та прийняття управлінських рішень у межах басейнового принципу управління водними ресурсами.

Біологічні елементи якості як індикатори екологічного стану.

Одним із ключових критеріїв оцінки екологічного стану масивів поверхневих вод є біологічні елементи, які найбільш чутливо реагують на зміни природних умов, гідрологічного режиму та рівня антропогенного навантаження. Стан угруповань фітопланктону, зоопланктону, макрзообентосу, водної рослинності та іхтіофауни характеризує функціонування водних екосистем, їхню біологічну продуктивність, ступінь порушення природних процесів і здатність до самовідновлення.

Результати багаторічних гідробіологічних досліджень свідчать, що біологічні угруповання поверхневих вод Миколаївської області сформувалися під впливом природних особливостей степової зони, значної різноманітності водних об'єктів та тривалого антропогенного навантаження. Найбільш різноманітні за видовим складом водні екосистеми збереглися у пониззі Південного Бугу, Дніпро - Бузькому та Бузькому лиманах, де взаємодія прісних і солонуватих вод формує унікальні умови існування гідробіонтів.

Первинною ланкою трофічних ланцюгів є фітопланктон, який визначає рівень біологічної продуктивності водойм та активно реагує на зміни фізико-хімічних показників води. Його видовий склад представлений діатомовими, зеленими, синьо-зеленими та іншими групами водоростей, співвідношення яких змінюється залежно від гідрологічного режиму, температури води, інтенсивності водообміну та концентрації біогенних речовин.

У літній період у більшості водних об'єктів області спостерігається інтенсивний розвиток синьо-зелених водоростей, що супроводжується явищами «цвітіння» води. Посилення евтрофікації зумовлене надходженням сполук азоту і фосфору зі стічними водами, поверхневим зливом із сільськогосподарських угідь, уповільненням течії та підвищенням температури води. Надмірний розвиток фітопланктону призводить до порушення кисневого режиму, погіршення якості води та зниження екологічної стійкості водних екосистем.

Зоопланктон є важливою складовою трофічної структури водойм і забезпечує передачу органічної речовини від первинних продуцентів до вищих трофічних рівнів. Його угруповання представлені коловертками, гіллястовусими та веслоногими ракоподібними, а також іншими планктонними організмами. Видове різноманіття та кількісні показники зоопланктону змінюються залежно від

сезонних особливостей, температурного режиму, швидкості течії та рівня органічного забруднення.

Важливим індикатором довготривалих змін екологічного стану є макрзообентос. Донні безхребетні безпосередньо реагують на накопичення забруднюючих речовин у донних відкладах, зміни кисневого режиму та трансформацію природних біотопів. У водних об'єктах області макрзообентос представлений молюсками, ракоподібними, кільчастими червами, личинками комах та іншими групами безхребетних. У ділянках із підвищеним антропогенним навантаженням спостерігається зменшення видового різноманіття, спрощення структури донних угруповань та переважання видів, стійких до органічного забруднення.

Суттєвий вплив на формування біологічних елементів якості має гідроморфологічний стан водних об'єктів. Зарегулювання річкового стоку, зміна природної течії, експлуатація водосховищ і ставків, а також порушення природних заплав призводять до трансформації умов існування водних організмів, зміни структури біоценозів та зниження біорізноманіття окремих масивів поверхневих вод.

Разом із тим результати багаторічних спостережень свідчать, що більшість водних екосистем області зберігають достатній рівень біологічного різноманіття та потенціал до природного відновлення. Ефективність цих процесів безпосередньо залежить від покращення якості води, скорочення антропогенного навантаження, відновлення природного гідрологічного режиму та збереження прибережних водно-болотних екосистем.

Іхтіофауна та сучасні екологічні виклики водних екосистем.

Іхтіофауна є одним із найважливіших біологічних елементів оцінки екологічного стану поверхневих вод. Її видовий склад, чисельність, вікова структура та успішність природного відтворення відображають комплексний вплив гідрологічних, гідрохімічних і гідроморфологічних умов, а також рівень антропогенного навантаження на водні екосистеми.

Іхтіофауна Миколаївської області сформувалася під впливом особливостей басейнів Південного Бугу, Дніпра та Причорномор'я і характеризується значним видовим різноманіттям. У водних об'єктах області поширені прісноводні, напівпрохідні та прохідні види риб. Особливу екологічну цінність мають екосистеми нижньої течії Південного Бугу, Бузького та Дніпро - Бузького лиманів, які забезпечують міграцію, нагул і природне відтворення багатьох промислово цінних видів.

Водночас багаторічне зарегулювання річкового стоку, трансформація природних русел, погіршення гідроморфологічних характеристик водних об'єктів, деградація нерестових угідь, забруднення поверхневих вод та зміни клімату негативно вплинули на структуру рибних угруповань. Наслідком цього стало скорочення чисельності окремих аборигенних видів, зміна співвідношення промислових і малоцінних видів риб, а також погіршення умов їх природного відтворення.

Разом із тим кормова база більшості водних екосистем області залишається достатньо різноманітною. Біологічна продуктивність фітопланктону,

зоопланктону та макрзообентосу забезпечує потенційно сприятливі умови для функціонування іхтіофауни, однак ефективність використання цього природного ресурсу значною мірою залежить від збереження нерестових біотопів, підтримання екологічних витрат води та покращення гідроморфологічного стану річок.

Інвазійні види.

Важливим фактором трансформації водних екосистем залишається поширення чужорідних (інвазійних) видів гідробіонтів. Їх проникнення до природних екосистем може призводити до зміни структури біоценозів, порушення трофічних зв'язків, витіснення аборигенних видів і погіршення функціонування окремих компонентів водних екосистем.

Для лиманних та прибережних морських акваторій характерне поширення хижого червоногого молюска *Rapana venosa*, який істотно впливає на популяції двостулкових молюсків, насамперед мідій. Зменшення чисельності природних біофільтраторів негативно позначається на процесах природного очищення води та функціонуванні донних біоценозів.

Серед чужорідних організмів також важливе значення мають окремі інвазійні безхребетні та риби, поширення яких відбувається внаслідок зміни гідрологічного режиму, судноплавства, рибогосподарської діяльності та кліматичних змін. Посилення біологічних інвазій є одним із факторів довгострокової трансформації водних екосистем Причорноморського регіону.

Вплив воєнних дій на водні екосистеми.

Починаючи з 2022 року, на екологічний стан поверхневих вод Миколаївської області істотно впливають наслідки широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України. У результаті бойових дій відбулося локальне забруднення окремих водних об'єктів продуктами вибуху, паливно-мастильними матеріалами та іншими небезпечними речовинами, зазнали пошкодження прибережні природні комплекси й об'єкти водогосподарської інфраструктури.

Довготривалий вплив на функціонування водних екосистем півдня України мають також наслідки руйнування греблі Каховської гідроелектростанції. Зміна гідрологічного режиму нижньої течії Дніпра, трансформація процесів перенесення наносів, зміни солоності та водообміну в Дніпровсько-Бузькому лимані продовжують впливати на стан водних біоценозів і потребують подальших комплексних досліджень у межах державного моніторингу вод.

Незважаючи на складні умови, результати моніторингових спостережень свідчать про збереження здатності більшості водних екосистем області до природного відновлення. Реалізація цього потенціалу залежить від зменшення антропогенного навантаження, відновлення природних гідроморфологічних процесів, модернізації систем водовідведення та очищення стічних вод, а також виконання програм заходів, визначених планами управління річковими басейнами.

Визначення уразливих зон масивів поверхневих вод.

Важливим напрямом реалізації державної політики у сфері охорони вод є визначення уразливих зон масивів поверхневих вод, що здійснюється відповідно

до статті 12 Закону України «Про водовідведення та очищення стічних вод». Ця робота спрямована на запобігання забрудненню поверхневих вод біогенними речовинами, насамперед сполуками азоту та фосфору, які надходять із комунальними, промисловими та сільськогосподарськими стічними водами.

Визначення уразливих зон є одним із інструментів інтегрованого управління водними ресурсами та має важливе екологічне значення. Зокрема, воно забезпечує своєчасне виявлення масивів поверхневих вод, найбільш чутливих до антропогенного навантаження, сприяє запобіганню розвитку евтрофікації, збереженню біорізноманіття, водно-болотних угідь і нерестових ділянок, а також створює підґрунтя для планування природоохоронних заходів, удосконалення державного моніторингу вод та реалізації планів управління річковими басейнами. Крім того, виконання зазначених заходів є складовою імплементації вимог європейського водного законодавства та виконання Україною євроінтеграційних зобов'язань.

У межах виконання зазначених вимог Державне агентство водних ресурсів України у 2023 році визначило перелік масивів поверхневих вод Миколаївської області, які відповідно до Критеріїв визначення уразливих та менш уразливих зон рекомендовано затвердити уразливими зонами. Відповідну інформацію листом від 13.11.2023 № 5546/4/2/11-23 було доведено до органів місцевого самоврядування області та Регіональний офіс водних ресурсів у Миколаївській області для організації подальшої роботи.

Таблиця 4.3.2.1 - Стан визначення уразливих зон масивів поверхневих вод у територіальних громадах Миколаївської області (станом на 01.08.2026)

№ п/п	Територіальна громада, що має визнати уразливими зонами масив (масиви) поверхневих вод	Номер масиву поверхневих вод	Назва масиву поверхневих вод	Річковий басейн	Інформація про визнання рішенням територіальної громади
1	Первомайська ТГ	UA_M5.4_0028	Олександрівське водосховище	Південний Буг	визнала (рішення Первомайської міської ради від 06.03.2024 № 42)
2	Ольшанська ТГ	UA_M5.4_0029	Південний Буг	Південний Буг	визнала (рішення Ольшанської селищної ради Миколаївського району від 14.02.2024 № 11)
3	Вознесенська ТГ	UA_M5.4_0029	Південний Буг	Південний Буг	не визнала
4	Новоодеська ТГ	UA_M5.4_0029	Південний Буг	Південний Буг	визнала (рішення Новоодеської міської ради від 28.02.2024 № 11)
5	Арбузинська ТГ	UA_M5.4_0942	Гарбузинка	Південний Буг	визнала (рішення Арбузинської селищної ради від 28.07.2026 № 13)

6	Баштанська ТГ	UA_M5.4_0970	Інгул	Південний Буг	визнала (рішенням Баштанської міської ради від 14.08.2025 №16)
7	Миколаївська ТГ	UA_M5.4_1091	Бузький Лиман	Південний Буг	не визнала
8	Очаківська ТГ	UA_M5.8_0213	Чорне море	річок Причорномор'я	визнала (рішення Очаківської міської ради від 26.01.2024 № 15)

Станом на 01.01.2026 робота щодо затвердження уразливих зон масивів поверхневих вод триває. Прийняті рішення про визнання уразливих зон масивів поверхневих вод Очаківською, Первомайською, Новоодеською Баштанською міськими радами та Ольшанською селищною радою (таблиця 4.3.2.1.)

Окремої уваги потребує масив поверхневих вод Бузького лиману (UA_M5.4_1091). Попри підготовлений у 2023 році проєкт рішення Миколаївської міської ради щодо визначення цього масиву уразливою зоною, станом на 01.01.2026 відповідне рішення не прийнято. З огляду на екологічне значення Бузького лиману, високий рівень антропогенного навантаження та його роль у функціонуванні водних екосистем Південного Бугу і Причорноморського регіону завершення цієї роботи залишається актуальним

Від Вознесенської територіальної громади не надходила інформація щодо проведення роботи з визначення уразливих зон масивів поверхневих вод.

Таким чином, у Миколаївській області продовжується поетапне формування мережі уразливих зон масивів поверхневих вод відповідно до вимог національного законодавства та європейських підходів до управління водними ресурсами. Подальше завершення цієї роботи сприятиме підвищенню ефективності охорони вод, зменшенню ризиків евтрофікації, удосконаленню басейнового планування та досягненню екологічних цілей, визначених планами управління річковими басейнами.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

За результатами стратегічної оцінки ризиків для здоров'я населення, пов'язаних зі зміною клімату та екстремальними погодними явищами, проведеної у 2025–2026 роках експертною робочою групою за координації державної установи «Миколаївський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» із залученням центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та профільних установ, одним із пріоритетних ризиків для Миколаївської області визначено загрозу екстремально високих температур. За висновками експертної групи, подальше зростання частоти та інтенсивності хвиль спеки може негативно впливати на стан поверхневих водних об'єктів, погіршувати якість води, ускладнювати функціонування систем централізованого водопостачання та підвищувати санітарно-епідемічні ризики. У зв'язку з цим особливого значення

набуває здійснення постійного моніторингу якості води та оцінка її впливу на санітарно-епідемічне благополуччя населення.

Державною установою «Миколаївський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» протягом 2025 року проводилися моніторингові дослідження якості питної води з об'єктів централізованого господарсько-питного водопостачання.

За санітарно-хімічними показниками досліджено 1629 проб, з яких 542 (33,3 %) не відповідали державним медико-санітарним нормативам. За мікробіологічними показниками досліджено 2585 проб, з них 259 (10,0 %) не відповідали встановленим нормативам. За паразитологічними показниками досліджено 321 пробу, усі — у межах нормативних значень.

Із поверхневих джерел централізованого господарсько-питного водопостачання (поверхневі водойми I категорії водокористування) досліджено 53 проби води за мікробіологічними та 68 проб за санітарно-хімічними показниками, з яких 40 (58,8 %) не відповідали встановленим нормативам за санітарно-хімічними показниками.

Із підземних джерел централізованого водопостачання досліджено 1584 проби за мікробіологічними показниками та 744 проби за санітарно-хімічними показниками, з яких відповідно 125 (7,9 %) та 247 (33,2 %) не відповідали встановленим нормативам.

Із децентралізованих джерел водопостачання досліджено 1375 проб за мікробіологічними та 557 проб за санітарно-хімічними показниками, з яких відповідно 118 (8,6 %) та 202 (36,3 %) не відповідали встановленим нормативам.

3 річки Інгулець у 2025 році досліджено 3 проби води за санітарно-хімічними показниками, усі вони не відповідали встановленим нормативам. За мікробіологічними показниками досліджено 4 проби води, з яких 3 (75,0 %) також не відповідали нормативам.

Для оцінки якості води у місцях масового відпочинку населення досліджено 104 проби за санітарно-хімічними показниками, з яких 51 (49,0 %) не відповідала встановленим нормативам. За мікробіологічними показниками досліджено 61 пробу, з яких 6 (9,8 %) не відповідали нормативам. За паразитологічними показниками досліджено 41 пробу — усі в межах нормативних значень.

Із лиманів області (морські води) досліджено 77 проб за санітарно-хімічними показниками, з яких 64 (83,1 %) не відповідали встановленим нормативам. За мікробіологічними показниками проаналізовано 73 проби, з яких 19 (26,0 %) не відповідали нормативам. За паразитологічними показниками досліджено 2 проби — усі в межах нормативних значень.

За результатами досліджень проб води, відібраних протягом звітного періоду з водних об'єктів області різних категорій, РНК і ДНК хвороботворних вірусів, а також холерний вібріон не виявлено. Концентрації нафтопродуктів і залишків хлорорганічних пестицидів не перевищували гранично допустимих значень.

Незважаючи на виявлені випадки невідповідності якості води встановленим нормативам, протягом 2025 року серед населення Миколаївської області не

zareєстровано епідемічних ускладнень, пов'язаних із вживанням питної води або користуванням водними об'єктами.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

На виконання Плану моніторингових досліджень об'єктів навколишнього природного середовища Миколаївської області на 2025 рік проводилися спостереження за радіаційним станом території області та радіологічний контроль поверхневих вод.

ДУ «Миколаївський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» здійснювала моніторинг радіаційного фону у п'яти пунктах радіаційного контролю: м. Миколаїв, м. Баштанка, м. Очаків, м. Первомайськ та м. Южноукраїнськ. Протягом 2025 року виконано 16570 вимірювань. За результатами спостережень перевищень гігієнічних нормативів, установлених ДГН 6.6.1-6.5.001-98 «Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97)», не zareєстровано. Радіаційний фон перебував у межах багаторічних природних значень, характерних для території області.

Миколаївським обласним центром з гідрометеорології у 2025 році проводився радіологічний моніторинг поверхневих вод річки Південний Буг. Спостереження здійснювалися за вмістом техногенних радіонуклідів цезію-137 (^{137}Cs) та стронцію-90 (^{90}Sr) у контрольних створах річки, зокрема в районі Варварівського мосту в місті Миколаєві. Результати спостережень наведено в таблицях 4.3.4.1–4.3.4.2.

Таблиця 4.3.4.1 Радіаційний стан поверхневих вод, результати аналізу проб води за 2025 рік виконані Миколаївським обласним центром з гідрометеорології

Водний об'єкт - місце відбору проб	Дата відбору	Концентрація, Бк/мЗ			
		Цезій -137			Стронцій -90
		завись	розчин	загальний	
р. Південний Буг, с.Бузьке	17.06.2025	-	-	3,06	4,50
р. Південний Буг, с. Костянтинівка	18.06.2025	-	-	1,70	3,70
р. Південний Буг, в місці впадіння у р. Ташлик (Мігіївський)	19.06.2025	-	-	1,75	7,70
р. Південний Буг, с. Бузьке	14.10.2025	-	-	2,05	5,10
р. Південний Буг, с. Костянтинівка	15.10.2025	-	-	0,46	4,40
р. Південний Буг, в місці впадіння у р. Ташлик (Мігіївський)	16.10.2025	-	-	0,82	6,50
р. Південний Буг, м. Миколаїв, район Варварівського мосту	13.01.2025	0,06	1,55	1,61	4,50
	06.02.2025	0,07	1,90	1,97	7,10
	11.03.2025	0,06	1,40	1,46	6,30
	01.04.2025	0,10	1,40	1,50	7,70
	01.05.2025	0,14	3,50	3,64	7,00
	09.06.2025	0,11	2,70	2,81	7,30
	15.07.2025	0,09	0,83	0,92	8,10

	13.08.2025	0,09	2,41	2,50	9,70
	15.09.2025	0,20	2,67	2,87	9,10
	03.10.2025	0,08	1,10	1,18	9,10
	04.11.2025	0,07	1,15	1,22	8,10
	16.12.2025	0,09	1,32	1,41	8,90

За результатами проведених досліджень концентрації цезію-137 у воді річки Південний Буг протягом року змінювалися в межах від 0,46 до 3,64 Бк/м³, а концентрації стронцію-90 — від 3,7 до 9,7 Бк/м³. Середньорічна концентрація цезію-137 у районі Варварівського мосту становила 1,92 Бк/м³, стронцію-90 — 7,7 Бк/м³.

За результатами моніторингових спостережень 2025 року радіаційний фон на території Миколаївської області залишався у межах природних багаторічних значень, а результати радіологічного контролю поверхневих вод не свідчать про тенденцію до зростання вмісту техногенних радіонуклідів у водних об'єктах області.

4.4. Екологічний стан морських вод

Морські води Миколаївської області перебувають у тісному гідрологічному взаємозв'язку з Дніпровсько-Бузьким і Березанським лиманами, а також гирловими ділянками річок Дніпро та Південний Буг. Їхній екологічний стан формується під впливом природних процесів водообміну, річкового стоку, гідрометеорологічних умов і антропогенного навантаження на водозбірний басейн.

Південна частина області омивається водами Чорного моря та Дніпровсько-Бузького лиману, який сполучається з морем протокою шириною 3,6 км між Очаківським мисом і Кінбурнською косою. У межах морського узбережжя також розташовані Березанський і Тилігульський лимани, що мають важливе природоохоронне, екологічне та рекреаційне значення.

Берегова зона характеризується розвитком абразійних і зсувних процесів, що зумовлено геологічною будовою узбережжя. Порооди IV–V класів стійкості до ерозії сприяють формуванню ерозійних і акумулятивних ділянок берегової лінії. Перелік лиманів, розташованих на території області, наведено у таблиці 4.4.1.

2025 року державний моніторинг морських вод у межах Миколаївської області здійснювали Миколаївський обласний центр з гідрометеорології та ДУ «Миколаївський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України».

Таблиця 4.4.2. Результати моніторингу державних установ за станом морських вод 2025 року

Назва водного об'єкта	Кількість державних моніторингових створів спостереження, од.		Відібрано та проаналізовано проб води, од.	Кількість показників, од.	Кількість випадків та назва речовин з перевищенням ГДК, од.
	усього	у тому числі з перевищенням ГДК			
Миколаївський обласний центр з гідрометеорології					

Назва водного об'єкта	Кількість державних моніторингових створів спостереження, од.		Відібрано та проаналізовано проб води, од.	Кількість показників, од.	Кількість випадків та назва речовин з перевищенням ГДК, од.
	усього	у тому числі з перевищенням ГДК			
Бузький лиман	1	1	12	13	3-нітроген нітритний, 1-окисен
Березанський лиман	1	-	12	13	-
гирло річки Південний Буг	6	6	125	19	9-нафтопродукти, 64-феноли, 36-нітроген нітритний, 6-окисен
ДУ «Миколаївський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»					
Морські води	5	5	проб - 77	10	64 (водневий показник, залізо, аміак, сульфати, нітрати, нітроти, хлориди, БСК ₂₀)

Спостереження проводилися у 13 державних моніторингових створах, з яких відібрано 232 проби води та виконано 2 722 лабораторні визначення за 18 гідрохімічними показниками (табл. 4.4.2).

За результатами моніторингу у водах Дніпровсько-Бузької гирлової області зафіксовано перевищення гранично допустимих концентрацій нафтопродуктів, фенолів, амонійного та нітритного азоту, а також окремі випадки зниження вмісту розчиненого кисню. У морських водах, досліджених ДУ «Миколаївський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України», перевищення нормативних значень відзначалися за водневим показником, аміаком, сульфатами, нітратами, хлоридами та біохімічним споживанням кисню (БСК₂₀)

Результати державного моніторингу свідчать про наявність антропогенного навантаження на морське середовище, що проявляється надходженням органічних речовин, сполук азоту та окремих хімічних забруднювачів. Такі зміни можуть бути пов'язані зі скиданням недостатньо очищених стічних вод, поверхневим стоком з урбанізованих територій та впливом річкового стоку.

Водночас гідрохімічні показники характеризують лише поточний стан водного середовища і не дають змоги повною мірою оцінити реакцію морської екосистеми на сукупний вплив природних і антропогенних чинників. Тому для комплексної оцінки екологічного стану морських вод використано результати гідробіологічних досліджень Державної установи «Український науковий центр екології моря», проведених протягом 2025 року.

Таблиця 4.4.1. - Перелік лиманів, які розташовані на території Миколаївської області

№ п/п	Найменування лиману	Куди впадає	Місце розташування		Довжина, км	Ширина, км	Площа, км ²	Глибина, м		Ступінь мінералізації	Тип
			область	район				середня	максимальна		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Березанський	Чорне море	Миколаївська	Березанський, Очаківський	26,0	4,0	60,0	3,0	15,0	Солонуватий	Відкритий
2	Бейкуський	Березанський лиман	Миколаївська	Очаківський	3,5	0,2 – 1,0	2,5	1,0		Солонуватий	Відкритий
3	Бузький	Дніпровсько – Бузький лиман	Миколаївська	В межі міста Миколаїв, Очаківський, Вітовський	47,0	11,0	162,0		12,0	Солонуватий	Відкритий
4	Дніпровсько – Бузький	Чорне море	Миколаївська, Херсонська	Очаківський (Миколаївська обл.), Білозерський (Херсонська обл.), Голопристанський (Херсонська обл.)	55,0	16,0	800,0	3,5 – 4,0	5,0	Солонуватий	Відкритий
5	Карабуш (Карабаш): – західна частина		Миколаївська	Березанський	1,0	0,25			1,0		Закритий
	– східна частина				2,0	0,7			1,0		
6	Тилігульський	Чорне море	Миколаївська, Одеська	Березанський (Миколаївська обл.), Березівський (Одеська обл.), комінтернівський (Одеська обл.)	до 80,0	3,5	150 – 170	3,0	21,0	Солоний	Закритий
7	Сосицький	Березанський лиман	Миколаївська	Березанський	10,0	1,5	12				Відкритий

Використання цих матеріалів є обґрунтованим, оскільки морські води Миколаївської області є складовою північно-західної частини Чорного моря і функціонують у межах єдиної морської екосистеми. Гідрологічні, гідрохімічні та біологічні процеси в цій акваторії мають спільні закономірності та визначаються водообміном із Чорним морем, впливом Дніпра, Південного Бугу, Дніпровсько-Бузького й Березанського лиманів. Крім того, в умовах воєнного стану проведення повномасштабних польових досліджень безпосередньо в акваторії Миколаївської області було суттєво обмежене, тому результати державного моніторингу ДУ «Український науковий центр екології моря» є одним із найбільш репрезентативних джерел інформації для оцінки екологічного стану морських вод регіону.

Подальшу оцінку екологічного стану морських вод проведено за біологічними елементами якості, які є основою сучасної інтегральної оцінки стану морських екосистем. До них належать фітопланктон, концентрація хлорофілу-а, зоопланктон, макрофітобентос, мікрофітобентос і макрозообентос, аналіз яких дає змогу оцінити не лише поточний стан водного середовища, а й довготривалі зміни, пов'язані з природними процесами та антропогенним впливом.

Фітопланктон.

Фітопланктон є одним із ключових біологічних елементів оцінки екологічного стану морських вод, оскільки швидко реагує на зміни гідрологічного режиму, забезпеченості біогенними речовинами та інших чинників середовища.

За результатами досліджень у 2025 році в акваторії північно-західної частини Чорного моря виявлено 42 види та внутрішньовидові таксони фітопланктону, що належать до семи систематичних груп. Найбільшу частку видового складу становили діатомові водорості — близько 55 %, тоді як дінофітові, зелені, синьо-зелені та інші групи були представлені меншою кількістю видів.

Сезонна динаміка розвитку фітопланктону відповідала природним особливостям морської екосистеми. Максимальна чисельність водоростей спостерігалася в літній період. У серпні зафіксовано сезонне збільшення чисельності діатомової водорості *Proboscia alata*, концентрація якої перевищувала 1 млн клітин у літрі морської води. У листопаді відзначено зростання частки синьо-зелених водоростей, що пов'язано із сезонним надходженням біогенних речовин із річковим стоком та поверхневим зливом після атмосферних опадів.

Сапробіологічний аналіз показав, що 68,6 % видів-індикаторів належали до β -мезосапробної групи, що характеризує помірний рівень органічного навантаження в дослідженій акваторії.

Отримані результати свідчать, що розвиток фітопланктону 2025 року відбувався в межах природної сезонної мінливості. Локальні прояви підвищення біологічної продуктивності не набули тривалого характеру та не супроводжувалися істотними змінами структури фітопланктонних угруповань. Водночас переважання β -мезосапробних видів вказує на помірний рівень

органічного навантаження, характерний для прибережних районів, що перебувають під впливом річкового стоку.

Хлорофіл-а.

Концентрацію хлорофілу-а визначали як інтегральний показник розвитку фітопланктону та рівня біологічної продуктивності морських вод.

Результати спостережень показали, що 2025 року вміст хлорофілу-а змінювався відповідно до сезонного циклу розвитку фітопланктону. Найнижчі значення спостерігалися у холодний період року, навесні та влітку концентрація поступово зростала, а восени знижувалася разом зі зменшенням температури морської води.

Сезонна динаміка концентрації хлорофілу-а узгоджується з результатами досліджень фітопланктону та свідчить про природний характер змін біологічної продуктивності морських вод. За результатами досліджень ознак масштабного розвитку евтрофікаційних процесів не встановлено.

Найбільш чутливим показником змін у водному середовищі є фітопланктон. Саме мікроскопічні водорості першими реагують на зміни температури води, освітленості, солоності та вмісту поживних речовин. Крім того, вони забезпечують утворення органічної речовини, насичують воду киснем і є основою кормової бази для багатьох водних організмів. Тому структура фітопланктону є одним із головних показників екологічного стану морських вод

Зоопланктон.

Зоопланктон є одним із основних біологічних елементів оцінки екологічного стану морських вод, оскільки відображає стан кормової бази, функціонування трофічних зв'язків та реакцію морської екосистеми на зміни умов середовища.

За результатами досліджень ДУ «Український науковий центр екології моря» у 2025 році сезонна структура зоопланктонних угруповань відповідала характерним особливостям північно-західної частини Чорного моря. Найбільше видове різноманіття та чисельність організмів спостерігалися у теплий період року, що узгоджується із сезонною динамікою розвитку фітопланктону.

Під час літніх досліджень масового розвитку *Noctiluca scintillans* не зафіксовано. За даними багаторічних спостережень ДУ «Український науковий центр екології моря», частка цього виду у загальній біомасі мезозоопланктону залишається невисокою та має тенденцію до зниження.

Структура зоопланктонних угруповань упродовж року залишалася стабільною. Ознак різкого збіднення видового складу або домінування окремих видів, характерних для екосистем із порушеною екологічною рівновагою, не встановлено. Отримані результати свідчать про збереження природної сезонної мінливості зоопланктону та стабільне функціонування трофічних зв'язків у морській екосистемі.

Макрофітобентос.

За результатами досліджень 2025 року видовий склад і просторове поширення макрофітів відповідали природним особливостям прибережної частини північно-західного шельфу Чорного моря. Суттєвого скорочення площ поширення або збіднення видового складу не встановлено.

Біомаса макрофітів змінювалася відповідно до сезонного циклу розвитку рослинності. Найбільші значення спостерігалися у період активної вегетації, що відображає природне зростання первинної продукції донних рослинних угруповань.

Отримані результати свідчать про збереження характерної структури макрофітобентосу та достатнього екологічного потенціалу прибережних донних екосистем.

Мікрофітобентос

Мікрофітобентос є чутливим індикатором стану донних відкладів і широко використовується для оцінки якості морських вод.

2025 року у складі мікрофітобентосу виявлено 125 видів і внутрішньовидових таксонів, серед яких переважали діатомові водорості. Високе видове різноманіття свідчить про збереження характерної структури донних мікроводоростевих угруповань.

Аналіз індикаторних видів показав переважання організмів, характерних для умов помірного органічного навантаження. Такий стан зумовлений надходженням органічних речовин із річковим стоком, поверхневими водами та їх поступовим вивільненням із донних відкладів.

Отримані результати свідчать, що рівень органічного навантаження не призводить до істотного порушення структури донних мікроводоростевих угруповань.

Макрозообентос.

Макрозообентос є одним із основних біологічних елементів оцінки екологічного стану морських вод відповідно до вимог Водної рамкової директиви Європейського Союзу, оскільки донні безхребетні організми інтегрують вплив змін морського середовища протягом тривалого часу.

Результати досліджень показали, що 2025 року структура угруповань макрозообентосу залишалася стабільною. У донних відкладах були представлені основні таксономічні групи, характерні для північно-західної частини Чорного моря. Ознак деградації донних біоценозів, зокрема різкого скорочення видового різноманіття або домінування стійких до забруднення видів, не встановлено.

Комплексний аналіз гідрохімічних і гідробіологічних показників свідчить, що 2025 року морські води, суміжні з територією Миколаївської області, загалом характеризувалися стабільним функціонуванням основних компонентів морської екосистеми. Незважаючи на наявність локальних проявів антропогенного навантаження, підтверджених результатами державного гідрохімічного моніторингу, біологічні елементи якості зберігали характерну для північно-західної частини Чорного моря структуру та сезонну динаміку розвитку. Це свідчить про достатній рівень екологічної стійкості морських екосистем і їх здатність підтримувати основні природні функції за умови недопущення подальшого зростання антропогенного навантаження.

4.5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів

Основні засади державної політики України у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та

забезпечення екологічної безпеки визначені статтею 16 Конституції України, відповідно до якої забезпечення екологічної безпеки, підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави.

Правову основу державної політики у сфері використання, охорони та відтворення водних ресурсів становлять Водний кодекс України, закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про питну воду та питне водопостачання», «Про водовідведення та очищення стічних вод», а також інші нормативно-правові акти, прийняті на виконання міжнародних зобов'язань України та вимог законодавства Європейського Союзу.

Відповідно до статті 13 Водного кодексу України державне управління у сфері використання, охорони вод та відтворення водних ресурсів здійснюється за басейновим принципом на засадах інтегрованого управління водними ресурсами.

Згідно зі статтею 13¹ Водного кодексу України територію України поділено на дев'ять районів річкових басейнів: Дніпра, Дністра, Дунаю, Південного Бугу, Дону, Вісли, річок Криму, річок Причорномор'я та річок Приазов'я.

Метою державної політики у водній сфері є досягнення доброго екологічного стану поверхневих і підземних вод, забезпечення їх раціонального використання та відтворення, запобігання забрудненню, виснаженню й деградації водних екосистем, підвищення рівня водної безпеки держави та забезпечення населення якісною і безпечною питною водою.

Визначальним стратегічним документом у сфері водної політики є Водна стратегія України на період до 2050 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2022 року № 1134-р. Стратегія визначає довгострокові пріоритети розвитку водного господарства, інтегрованого управління водними ресурсами, адаптації водного сектору до зміни клімату, підвищення стійкості водної інфраструктури та забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України у сфері охорони довкілля.

Одним із ключових етапів реалізації Водної стратегії стало затвердження Кабінетом Міністрів України 1 листопада 2024 року планів управління річковими басейнами (ПУРБ) для всіх дев'яти районів річкових басейнів України. Протягом 2025 року розпочато практичне виконання програм заходів, визначених ПУРБ, спрямованих на досягнення екологічних цілей, поліпшення стану масивів поверхневих і підземних вод, удосконалення державного моніторингу вод та впровадження сучасних механізмів басейнового управління.

Важливим напрямом державної політики залишається гармонізація водного законодавства України із законодавством Європейського Союзу відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Упродовж останніх років триває імплементація положень Рамкової водної директиви 2000/60/ЄС, Нітратної директиви 91/676/ЄЕС, Директиви щодо якості води, призначеної для споживання людиною (ЄС) 2020/2184, а також нової Директиви (ЄС) 2024/3019 щодо очищення міських стічних вод, яка поступово замінює Директиву 91/271/ЄЕС.

Серед найбільш важливих законодавчих змін останніх років слід відзначити Закон України від 20 березня 2023 року № 2973-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля», яким запроваджено сучасні підходи до функціонування державної системи моніторингу довкілля, підвищено відкритість екологічної інформації та створено передумови для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо охорони водних ресурсів.

Важливим елементом реформування галузі став Закон України «Про водовідведення та очищення стічних вод» № 2887-ІХ, який набрав чинності 7 серпня 2023 року. Закон визначив сучасні правові та організаційні засади функціонування систем централізованого водовідведення, встановив вимоги до очищення стічних вод, запровадив механізми визначення уразливих зон масивів поверхневих вод та створив нормативну основу для поетапної імплементації європейських вимог у сфері очищення стічних вод.

2025 року продовжувалося формування підзаконної нормативної бази для реалізації зазначеного Закону. Зокрема, розпочато практичне визначення уразливих зон масивів поверхневих вод, удосконалюються вимоги до очищення стічних вод, державного моніторингу та звітності у сфері водовідведення, що є одним із важливих етапів адаптації українського законодавства до вимог права Європейського Союзу.

На регіональному рівні реалізація державної політики у сфері охорони та відтворення водних ресурсів здійснюється шляхом виконання планів управління річковими басейнами, проведення державного моніторингу вод, реалізації водогосподарських і природоохоронних заходів, а також проведення паспортизації річок і водойм.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 року № 347 у Миколаївській області триває робота з паспортизації річок, яка є важливим інструментом комплексної оцінки їх екологічного стану, визначення основних чинників антропогенного навантаження та формування науково обґрунтованих природоохоронних заходів.

Протягом 2021–2025 років в області виготовлено 14 паспортів річок, у яких узагальнено інформацію щодо 73 річок і балок довжиною понад 10 км. Загальна довжина паспортизованих водотоків становить 3133,2 км, у тому числі в межах Миколаївської області — 2329,3 км (таблиця 4.5.1).

Таблиця 4.5.1- Основні відомості паспортизованих річок області

п/п	назва паспорту (основної річки)	довжина основної річки, км		притоки		Кількість паспортизованих річок, шт.	загальна довжина паспортизованих річок / по області
		загальна	по області	кількість шт.	загальна довжина/по області, км		
Басейн річки Південний Буг							

1	р. Велика Корабельна	50,6	40,0	2	43,3/33,2	3	93,9/73,2
2	р. Бакшала	85,5	85,5	4	75,1/75,1	5	160,6/160,6
3	р. Чертала	60,6	60,6	2	22,2/22,2	3	82,8/82,8
4	р. Мертвовод	114,0	92,0	7	192,3/190,3	8	306,3/282,3
5	р. Гнилий Єланец	105,5	76,0	10	298,3/185,6	11	403,8/261,6
6	р. Сухий Єланец	68,5	68,5	5	66,1/66,1	6	134,6/134,6
7	р. Громокля	110,8	70,0	12	286,8/240,5	13	397,6/310,5
8	р. Стовбова	31,8	9,0	-	-	1	31,8/9,0
9	р. Кодима	149,0	59,0	9	188/-	10	337/59
Разом		627,3	501,6	42	984,1/813,0	50	1948,4/ 1373,6
Басейн р. нижнього Дніпра							
10	р. Вісунь	208,7	195,0	15	613,0/551,7	16	821,7/746,7
11	р. Верьовчина	115,0	74,0	1	32,0/27,0	2	147,0/101,0
12	б. Белозерка	88,6	53,6	2	31,9/31,9	3	120,5/85,5
13	б. Тягинка	54,4	8,0	-	-	1	54,4/8,0
14	б. Найденова	41,2	14,5	-	-	1	41,2/14,5
Разом		507,9	345,1	18	676,9/610,6	23	1184,8 /955,7
Всього: 14 паспортів		1135,2	846,7	60	1571/1428	73	3133,2/ 2329,3

За результатами проведеної паспортизації Регіональним офісом водних ресурсів у Миколаївській області визначено перелік малих річок, які потребують першочергового впровадження заходів із відновлення природної водності та поліпшення екологічного стану. До них належать річки Сосик, Березань, Громокля, Гнилий Єланець, Сухий Єланець, Арбузинка, Секретарка, Бульбока, Мала Корабельна, Велика Корабельна, Малий Ташлик, Чертала, Верьовчина, Добра, Сольона, Кільчень, Царега та Бакшала.

Найбільш нагальною залишається потреба у проведенні робіт із розчищення русел річок Сосик, Березань, Гнилий Єланець, Секретарка та Бакшала. Комплекс першочергових заходів передбачає розчищення русел, відновлення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, інвентаризацію, реконструкцію та модернізацію гідротехнічних споруд, а також реалізацію заходів із відновлення природної водності малих річок.

З метою реалізації зазначених заходів Регіональний офіс водних ресурсів у Миколаївській області за погодженням з Миколаївською обласною військовою адміністрацією щороку подає до Державного агентства водних ресурсів України пропозиції щодо фінансування природоохоронних і водогосподарських заходів за рахунок коштів державного бюджету.

Водночас у межах реалізації Державної цільової програми комплексного забезпечення територій, які зазнали впливу воєнних дій, на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2024 року № 884-р (зі змінами, внесеними розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2025 року № 919-р), у 2025 році реалізовано

водогосподарський проєкт із наповнення каскаду водосховищ на річках Калістрівська та Березань шляхом перекидання 7,02 млн м³ води з річки Південний Буг. Реалізація цього заходу сприяла покращенню водозабезпечення окремих територій та підвищенню водності відповідних водогосподарських систем регіону.

Разом із тим зазначений проєкт має локальний характер і не вирішує комплексної проблеми деградації малих річок області. Через недостатній рівень державного фінансування виконання повного комплексу робіт із відновлення гідрологічного та гіdroхімічного режиму, розчищення русел, реконструкції гідротехнічних споруд і відновлення природної водності малих річок залишається обмеженим. У зв'язку з цим проблема відновлення екологічного стану малих річок Миколаївської області потребує подальшої державної підтримки та залишається одним із пріоритетних напрямів водоохоронної політики регіону.

Одним із важливих напрямів реалізації державної політики у водній сфері також є модернізація систем водовідведення та підвищення ефективності роботи каналізаційних очисних споруд. 2025 року відповідні заходи в області фінансувалися за рахунок коштів місцевих бюджетів та власних коштів комунальних підприємств (детальніше — у розділі 4.2.2 «Основні забруднювачі водних об'єктів»).

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

5.1.1. Загальна характеристика

Різнманіття природних умов Миколаївщини зумовило багатство її тваринного світу. Тут мешкає приблизно 50 тис. видів тварин, більшість з них - дрібні безхребетні. Протягом XX ст. і до цього часу з хребетних спостерігали приблизно таку кількість видів: ссавців - 65, птахів - 280, земноводних - 11, плазунів - 12, риб - 100.

На території області гніздиться майже 150 видів птахів. Іхтіофауна включає як прісноводні, так і солоноводні (морські) види. Найбільшим різноманіттям риби та інших водних живих ресурсів характеризуються приморські райони включно з лиманами.

В області мешкає приблизно 130 видів хребетних тварин, які занесені до Червоної книги України, у т.ч.: 30 видів ссавців, 72 види птахів, 1 вид земноводних, 6 видів плазунів, 21 вид риб.

На північному заході області проходить межа між Лісостепом та Степом, яка розділяє і флористичні області - Європейську та Паннонсько-Причорноморсько-Прикаспійську, а також геоботанічні - Європейсько-Сибірську лісостепову та Європейсько-Азійську степову області.

На Миколаївщині зростає 54 види рослин, занесених до Червоної книги України, наприклад, такі: волошки короткоголова, перлиста, білоперлинна, первинноперлинна, тюльпани бузький, Шренка, підсніжник Ельвеца, півники понтичні, 11 видів ковил та ін.

Область належить до Східно-Європейської рівнинної країни. На її території у межах 8 ландшафтних областей виділено 17 ландшафтних районів. Є ландшафтні комплекси класу рівнинних ландшафтів двох типів: лісостепових та степових з підтипами - північностепові, середньостепові, південностепові.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Сучасна структура земельного фонду Миколаївщини свідчить про високе антропогенне навантаження. Земельний фонд області становить 2458,50 тис. га, у т.ч. 1994,7 тис. га сільськогосподарських угідь (81,1%). Частка угідь, збережених у природному стані, є мінімальною.

Іншими чинниками, що впливають або можуть впливати на структурні елементи екомережі, біо- та ландшафтне різноманіття області є такі:

- розвиток гідроенергетики;
- зменшення водності та замулення річок;
- збільшення рекреаційного навантаження на території особливого природоохоронного значення;
- браконьєрство, турбування тварин у сезон тиші;
- засмічення територій;
- вирубка полезахисних смуг;
- освоєння нових родовищ корисних копалин;
- перевипас малої рогатої худоби на ділянках з природною рослинністю тощо.

2022-2025 року через військову агресію російської федерації екосистеми області зазнали суттєвого негативного впливу через забруднення вибухонебезпечними предметами, пожежі, знищення рідкісних та зникаючих видів флори та фауни, переміщення родючого шару ґрунту, вирубування дерев та кущів.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Протягом 2022-2024 років здійснення заходів щодо збереження та сталого використання біотичного та ландшафтного різноманіття, рослинного і тваринного світів, а також рідкісних та зникаючих видів, занесених до охоронних списків, було значно ускладнене внаслідок військової агресії російської федерації.

В рамках втілення заходів Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки було проведено заходи, які описані у розділі 15.7.2. Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

5.1.4. Формування національної екомережі

Комплексні дослідження щодо формування екомережі на території Миколаївської області були розпочаті наприкінці 90-х років XX ст. науковими співробітниками відділу охорони хребетних тварин Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена. На виконання Обласної програми охорони довкілля та раціонального природокористування на 2000-2010 рр. південною філією Інституту екології НЕЦ України виконано захід «Формування екологічної мережі Миколаївської області» (2002-2004 рр.). Результати досліджень стали основою для підготовки Цільової програми розвитку екологічної мережі на період до 2015 року (дію продовжено до 2018 року), яку затверджено рішенням Миколаївської обласної ради від 24.06.2011 № 4.

Виконано захід програми «Розробка схеми регіональної екологічної мережі Миколаївської області» (2016-2017 рр.). Підготовлено схему екомережі, первинний перелік та базу даних територій та об'єктів екомережі. Наразі, заходи щодо розбудови екомережі інтегровані в Комплексну програму охорони довкілля Миколаївської області на 2018-2020 роки, затверджену рішенням обласної ради від 21.12.2017 № 22.

Первинна схема екомережі включає 146 територій та об'єктів. Її структура така: ключові території - 106, з них: 10 – загальнодержавного, 96 - місцевого значення; сполучні території - 35, з них: 4 – загальнодержавного, 31 - місцевого значення; буферні території - 5, всі вони загальнодержавного значення.

Ключовими територіями загальнодержавного значення з найбільшою концентрацією біотичного та ландшафтного різноманіття є Бузький, Петропавлівський та Актівський каньйони, заповідні урочища «Василева пасіка» та «Лабіринт», ділянки природного заповідника «Єланецький степ» та «Михайлівський степ», Кінбурнський півострів, Острови Довгий та Круглий, Тилігульський лиман і його узбережжя, Капустяна балка, озеро Солонець-Тузли, Христофорівські плавні та ін. Ключові території місцевого значення представлені об'єктами природно-заповідного фонду, ділянками зі збереженими природними комплексами, що потребують заповідання або встановлення обмежень у їх використанні.

Територією області проходять 4 екокоридори загальнодержавного значення: Південноукраїнський, Прибережно-морський, Бузький, Дніпровський. Вони забезпечують основні комунікативні функції екомережі Миколаївщини з іншими регіональними екомережами Одещини, Кіровоградщини, Дніпропетровщини, Херсонщини.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

Протягом року вживалися заходи щодо сприяння забезпеченню належному рівню захисту в галузі безпечної передачі, обробки і використання генетично модифікованих організмів (ГМО), отриманих в результаті використання сучасної біотехнології, які можуть мати несприятливий вплив на збереження та стале використання біологічного різноманіття, з урахуванням ризиків для здоров'я людини.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Ландшафти області представлені заплавленими комплексами (заплавні ліси й луки), ділянками піщаного степу, петрофітними (вапняковими) степами, прибережно-водними комплексами, наскельними дібровами, кам'янистими степами тощо.

У межах лісостепу природний рослинний покрив утворює ковилово-лучний степ, по балках - байрачні діброви, по відслоненнях вапняку й граніту - кам'янисті степи.

На схилах у верхів'ях річкових долин і балках зростають байрачні ліси, в яких переважають дуб, клени татарський і гостролистий, в'яз, липа, груша, яблуня, в чагарниковому ярусі - бересклет, крушина, терен, глід, шипшина.

Степова зона в межах Миколаївської області включає різнотравно-кострицево-ковилові угруповання. У складі різнотрав'я переважають лучно-степові види (пирій повзучий, тонконіг вузьколистий, костриця валіська, костриця лучна, покісниця розставлена, ситник Жерара, скорзонера дрібноквіткова та багато інших). Цілинні степи містять варіації підзональних рослинних угруповань - типові степи, петрофільні угруповання на оголеннях скельних порід. Справжні степи представлені різнотравно-типчаково-ковиловими, типчаково-ковиловими та їх кам'янистими різновидами.

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Загальна площа земель лісогосподарського призначення Миколаївської області, яка знаходиться в постійному користуванні Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України», становить 84,3 тис. га. (табл. 5.2.2.1.).

Таблиця 5.2.2.1. - Землі лісогосподарського призначення

	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4
Загальна площа земель лісогосподарського призначення, у тому числі:	тис. га	84,3	-
Площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	84,3	-
Площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	-	-
Площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	тис. га	-	-
Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	47,5	-

Ліси області віднесені до категорій: ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення; рекреаційно-оздоровчі ліси; захисні ліси.

Протягом 2025 року філією «Південний лісовий офіс» ДП «Ліси України» проведено заходи, спрямовані на запобігання виникненню пожеж у лісових масивах, а саме: проведено 168 рейдів щодо виявлення порушників правил пожежної безпеки, влаштовано 1544 км мінералізованих смуг, здійснено догляд за мінералізованими смугами в обсязі 8530 км, перекрито 66 позапланових доріг, виставлено 235 одиниць наглядної агітації.

Рубки догляду, формування і оздоровлення лісів проведено на площі 1781,7 га, під час яких заготовлено 29,477 тис. м³ деревини, у тому числі лівідної деревини - 26,290 тис. м³.

З метою охорони, збереження лісів та недопущення у їх межах незаконних рубок в області функціонувало 14 рейдових бригад. Впродовж 2025 року проведено 380 рейдів, за результатами яких складено 111 адміністративних протоколів.

5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Встановлено, що в області зростає 91 вид рослин, які включені до списків спеціальної охорони - дослідження у рамках виконання заходу Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2018-2020 роки за темою «Інвентаризація видів флори, занесених до Червоної книги України та додатків Бернської конвенції» (2019 рік).

За таксономічною класифікацією зазначені види судинних рослин належать до трьох відділів Царства Рослин: Плауноподібні, Папоротеподібні, Покритонасінні; 4 класів, 34 родин, 57 родів.

У Червоній книзі України на території Миколаївської області згадується 90 видів рослин: 74 види судинних рослин, 4 види грибів, 4 види лишайників, 8 видів водоростей.

За результатами польових обстежень, аналізу літературних даних для Миколаївщини виявлена інформація про 88 видів судинних рослин, які занесені до Червоної книги України, з них 17 видів, місцезнаходження або наявність яких в межах області потребує уточнення. У той же час в Червоній книзі України не наведені дані про 6 видів, місцезнаходження яких на Миколаївщині підтверджено: бурачок Борзи, дельфіній Сергія, любка зеленоквіткова, плодоріжки блощицна, розмальована, салепова, рутвиця смердюча.

За категоріями Червоної книги України види розподілені таким чином: зникаючий - 6 видів, вразливий - 51 вид, рідкісний - 12 видів, неоцінений - 17 видів, недостатньо відомий - 2 види.

В області виявлено 10 видів судинних рослин, які занесені до списку Резолюції 6 Бернської конвенції: бурачок Борзи, гвоздика бузька, катран татарський, мерингія бузька, півонія тонколиста, серпуха зюзниколистна, синяк руський, сон розкритий, цибуля Регеля, юринія волошковидна.

На Миколаївщині зростає 13 видів, які включені до Світового червоного списку, 28 видів - до Європейського червоного списку. Деякі види рослин мають як національний, так і міжнародний охоронний статус.

До регіонально рідкісних видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але потребують охорони на місцевому рівні, включено 156 видів. Перелік видів рослин, які підлягають особливій охороні на території Миколаївської області, та Положення про нього, затверджені рішенням Миколаївської обласної ради від 21 грудня 2021 року № 27.

5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України

Рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України, охороняються в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду Миколаївської області.

Проводяться натурні обстеження запропонованих для заповідання територій, складаються переліки рідкісних та зникаючих видів, поширених на зазначених територіях та занесених до Червоної книги України, а також рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.

5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

На виконання Указу Президента України від 7 червня 2021 року №228/2021 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів» з 2021 року започатковано реалізацію екологічної ініціативи масштабного заліснення України «Зелена країна». Філією «Південний лісовий офіс» ДП «Ліси України» на території Миколаївської області 2025 року висаджено майже 8 мільйонів штук сіянців деревних і чагарникових порід на площі 2180 га.

5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах Миколаївської області

Інвазійні рослини становлять безпосередню загрозу природному аборигенному біорізноманіттю та є значною проблемою на територіях, що охороняються.

Інвазійні види трансформують цілі екосистеми та роблять їх бідними на біорізноманіття, витісняючи природні види. Частина їх є видами-трансформерами, які не просто витісняють один чи два природні конкуренти, а й своєю життєдіяльністю змінюють умови довкілля (наприклад, деякі рослини мають здатність змінювати хімічний склад ґрунту). Нові умови приваблюють інші нехарактерні види, і в результаті змінюється вся екосистема.

2025 року Головним управлінням Держпродспоживслужби в Миколаївській області запроваджено карантинні режими на амброзію полинолисту, повитицю польову, ценхрус долгоголковий.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

У межах регіону мешкає понад 50 тис. видів тварин, більшість з них - дрібні безхребетні. Серед хребетних на території області спостерігаються ссавці, птахи, земноводні, плазуни, риби.

У водних об'єктах розташовані нерестовища, місця нагулу та зимівлі таких видів риби, як: лящ, тарань, рибець, пузанок, білізна, осетер, судак, сазан, білуга, севрюга, оселедець, тюлька, шпрот, глоса, чорноморська кефаль, піленгас, карась, бичок, щука, сом, окунь та інші.

В період гніздування на територіях лісових масивів зафіксовано осоїда, орла-карлика, підорлика малого, балобана, канюків степового і звичайного, шуліку чорного, яструба великого.

Характерними видами мисливської фауни є: козуля, дикий кабан, заєць-русак, лисиця, єнотовидний собака, куниця кам'яна, сіра куріпка, фазан, крижень, перепел, баранець звичайний, горлиця звичайна, крижень, лиска.

Найбільше видове різноманіття фауни спостерігається в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

5.3.2. Стан і ведення мисливського господарства

Загальна площа мисливських угідь складає 1281893 га. Веденням мисливського господарства займаються 40 користувачів мисливських угідь.

На територіях мисливських угідь перебувають копитні тварини, хутрові звірі, перната дичина (таблиця 5.3.2.1).

Таблиця 5.3.2.1. - Чисельність мисливських тварин станом на 01.01.2026 р.

Види мисливських тварин	Загальна кількість, голів
1	2
Козуля	3316
Кабан	1645
Заєць	47067
Фазан	52281
Куріпка сіра	32592

З метою забезпечення стабільної епізоотичної ситуації на території області зі сказу тварин протягом 2025 року здійснені заходи щодо кампанії пероральної імунізації м'ясоїдних тварин проти сказу, шляхом наземного розподілу принад з вакциною.

5.3.3. Стан і ведення рибного господарства

На рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), в зоні контролю Миколаївського рибоохоронного патруля, з дотриманням вимог режимів рибогосподарської експлуатації водних об'єктів (їх частин), свою діяльність здійснювали 5 користувачів спеціальних товарних рибних господарств. Загальний обсяг вилову водних біоресурсів склав 100,051 т.

На обліку Миколаївського рибоохоронного патруля знаходилось 49 суб'єктів господарювання, які здійснюють рибогосподарську діяльність у сфері аквакультури. Враховуючи дію воєнного стану, більшість зазначених суб'єктів аквакультури не працювало. При вирощуванні продукції аквакультури було задіяно 589,78 га рибогосподарських водних об'єктів та технологічних

водойм, на яких вирощено 106,310 т рибопосадкового матеріалу та 132,312 т товарної риби.

Враховуючи ведення бойових дій на території Миколаївської області, роботи зі вселення молоді водних біоресурсів до рибогосподарських водних об'єктів загальнодержавного значення не проводились. Зариблення (вселення) молоді водних біоресурсів здійснювалося лише до внутрішніх рибогосподарських водних об'єктів, в рамках здійснення рибогосподарської діяльності у спеціальних товарних рибних господарствах в зоні контролю Миколаївського рибоохоронного патруля. Загальний обсяг вселення молоді водних біоресурсів користувачами спеціальних товарних рибних господарств склав 415,9 тис. екз.

5.3.4. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Кількість видів фауни, які зустрічаються на території області та є вразливими, представлена нижче (табл. 5.3.4.1). Дані приведено на основі Червоної книги України, визначників тощо.

Таблиця 5.3.4.1. - Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека
хребетні	понад 500	147
ссавці	близько 100 (з кажанами під час перельотів)	33
птахи	близько 300	73
плазуни	близько 10	10
земноводні	близько 10	6
риби	близько 100	24
круглороті	1	1
безхребетні	понад 100 тис. видів (з найпростішими)	152
разом	понад 100 тис. видів	299

5.3.5. Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів

Спеціальне використання водних біоресурсів на рибогосподарських водних об'єктах, в зоні контролю Миколаївського рибоохоронного патруля, здійснювалось в межах лімітів спеціального використання водних біоресурсів загальнодержавного значення у Дніпровсько-Бузькій гирловій системі для здійснення промислового рибальства та дослідного вилову на 2025 рік, затверджених наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 31.10.2024 № 4039, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 5 листопада 2024 року за № 1663/43008, та лімітів спеціального використання водних біоресурсів загальнодержавного значення у причорноморських лиманах для здійснення промислового рибальства та дослідного вилову на 2025 рік, затверджених наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України

від 31.10.2024 № 4040, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 4 листопада 2024 року за № 1655/43000.

У зв'язку з тим, що 2025 року зберігалася загроза відновлення активних бойових дій на території діяких районів Миколаївської області, та мінуванням прибережної смуги Чорного моря, Дніпро-Бузького лиману, промисел 2025 року здійснювався на обмеженій акваторії. Спеціальне використання водних біоресурсів на рибогосподарських водних об'єктах, в зоні контролю Миколаївського рибоохоронного патруля, здійснювали 10 користувачів водних біоресурсів. Загальний обсяг вилову водних біоресурсів у Дніпровсько-Бузькій гірловій системі (понижся р. Дніпро і р. Південний Буг, Бузький і Дніпровський лимани) склав 300,506 т, у Березанському лимані – 39,05 т, в Тилігульському лимані за межами природно-заповідного фонду – 51,845 т, в акваторії Чорного моря із затоками спеціальне використання водних біоресурсів не здійснювалося.

Миколаївським рибоохоронним патрулем проводився контроль за гідротехнічним режимом рибогосподарських водойм. Здійснювався контроль за кисневим режимом на ділянках, що мають особливо важливе значення для міграції та відтворення водних біоресурсів. Для отримання уточнюючої інформації була налагоджена співпраця з Миколаївським обласним центром гідрометеорології, Державною екологічною інспекцією Південно-Західного округу, Головним управлінням Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів в Миколаївській області та Регіональним офісом водних ресурсів у Миколаївській області.

Інспекторським складом Управління Державного агентства з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм у Миколаївській області проведено 232 рибоохоронних рейди, під час яких викрито та припинено 854 порушення природоохоронного законодавства, з яких 313 – є грубі порушення за ознаками ч.4 ст.85 КУпАП та зі збитками, завданих рибному господарству України в розмірі 18669976,60 грн.

5.3.6. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах Миколаївської області

Чужорідними називають види тварин, випадково занесених людиною в нові для них регіони, де вони успішно приживаються, починають розмножуватись і захоплювати нові території. Чужорідні види негативно впливають на місцеву флору і фауну, від чого стають шкідниками і карантинними об'єктами.

2025 року Головним управлінням Держпродспоживслужби в Миколаївській області запроваджено карантинні режими на американського білого метелика, південноамериканську томатну міль, західного кукурудзяного жука, жовто-бурого мармурового клопа, картопляну міль.

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

Територія Миколаївської області характеризується наявністю природних територій та об'єктів, що мають особливу природоохоронну, екологічну та

міжнародну цінність. Їх збереження є важливою складовою охорони біологічного та ландшафтного різноманіття області. До таких територій та об'єктів належать території природно-заповідного фонду, водно-болотні угіддя міжнародного значення, біосферні заповідники та території Смарагдової мережі.

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

На території Миколаївської області налічується 162 об'єкти природно-заповідного фонду фактичною площею 78 519,5601 га, з них 8 – об'єкти загальнодержавного значення, в тому числі природний заповідник, два національних природних парку, зоопарк, лісовий заказник та пам'ятки природи, 154 – місцевого значення, в тому числі п'ять регіональних ландшафтних парків, ландшафтні, лісові, гідрологічні заказники, пам'ятки природи, парки-пам'ятники садово-паркового мистецтва. Відсоток заповідності Миколаївської області становить 3,19 % від загальної площі області. Частка земель природно-заповідного фонду є однією з найнижчих в Україні.

2025 року рішенням Миколаївської обласної ради від 18.12.2025 № 13 створено ботанічний заказник «Степовий клин» площею 127,6 га.

Роботи зі встановлення меж об'єктів ПЗФ проводяться постійно, відповідно до фінансування, що виділяється на вирішення зазначеного питання із обласного бюджету. 2025 року розроблено 9 проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду загальною площею 1631,8798 га.

У Регіональному ландшафтному парку «Тилігульський» створено та утримується центр спостереження за птахами.

5.4.2 Водно-болотні угіддя міжнародного значення

В межах Миколаївської області розташовано два водно-болотних угіддя (ВБУ) міжнародного значення, які з 1995 року мають офіційний статус – «Тилігульський лиман» та «Ягорлицька затока».

Водно-болотне угіддя «Тилігульський лиман» розташоване на межі Миколаївської та Одеської областей та займає акваторію Тилігульського лиману та прибережні схили. Загальна площа угіддя становить 26 тис.га, з них понад 8 тис. га розташовані в межах Миколаївської області. Частина водно-болотного угіддя входить до складу природно-заповідного фонду – регіонального ландшафтного парку «Тилігульський». Акваторія Тилігульського лиману, прибережні коси, солоні озера пересипу є важливою територією для розмноження, годівлі, міграцій багатьох видів птахів. Тут зафіксовано більше 200 видів птахів, в т.ч. ті, які занесені до Червоної книги України: колпиця, чернь білоока, ходуличник, кулик-сорока та ін. У складі флористичних комплексів багато рідкісних і таких, що зникають видів рослин, які занесено до Червоної Книги України: підсніжник Ельвеза, ковили українська, Граффа, шорстка, Лессінга, тюльпани Шренка та бузький.

Водно-болотне угіддя міжнародного значення «Ягорлицька затока» розташоване в Миколаївській та Херсонській областях, загальна площа

становить 34,0 тис.га, з них 10,6 тис.га - на Миколаївщині. Угіддя в межах нашої області займає акваторію Ягорлицької затоки, частину Кінбурнського півострову, де зосереджені численні озера, острови Довгий і Круглий, що знаходяться у південно-західній частині Ягорлицької затоки і є ділянками Чорноморського біосферного заповідника.

Тут знаходяться цінні нерестовища багатьох видів риб, це - середовище існування значної кількості птахів, можна побачити пеліканів, чапель, гагу, орлана-білохвоста та інших рідкісних видів.

Частина водно-болотного угіддя входить до складу природно-заповідного фонду – регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса».

Внаслідок військової агресії російської федерації 2022 року територія водно-болотного угіддя була окупована і зазнавала шкоди внаслідок численних пожеж, обстрілів, пересування військової техніки та мінування.

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

Біосферні резервати – міжнародна категорія природоохоронних територій, що оголошується рішеннями ООН. Це територіально значні репрезентативні ділянки наземних і прибережних геосистем, які охороняються юридично, зокрема репрезентативні природні геосистеми; унікальні природні угруповання чи ландшафти; зразки атрактивних окультурених ландшафтів, які сформувалися в результаті збереження традиційних форм природокористування, зразки змінених або деградованих геосистем, які можна відновити та оптимізувати. В Україні зазначеній категорії відповідають біосферні заповідники. На території Миколаївської області розташована частина Чорноморського біосферного заповідника. Площа заповідника в межах області 9559 га: з них заповідна зона – 2749 га, буферна зона близько 6810 га. Фактично, в межах Покровської сільської ради Очаківського району Миколаївської області розташовано 8,75% території Чорноморського біосферного заповідника. Це материкова ділянка Волижин ліс (203 га), острови Довгий (470 га) та Круглий (8 га) та акваторія Ягорлицької затоки в межах Миколаївської області. Управління заповідником здійснюється спеціальною адміністрацією, що знаходиться в Херсонській області та підпорядкована Міндовкілля України.

5.4.4.Формування Смарагдової мережі

Метою створення Смарагдової мережі Європи є збереження природної фауни, флори та оселищ. Вона була ініційована та координується Бернською конвенцією.

Смарагдова мережа складається із територій особливого природоохоронного значення, на яких розташовані природні оселища та види флори і фауни, що мають міжнародне значення та внесені до резолюцій Бернської конвенції.

Оселище – новий термін, що зараз запроваджується в Україні. Види флори та фауни можуть існувати лише в умовах, до яких еволюційно пристосовувалися протягом тривалого часу. Часто однією із таких умов є також чітко визначений

перелік видів, що спільно й сумісно існують на одній території. Тому розділяють два поняття: оселище виду – місце, де на будь-якому етапі свого життя мешкає рідкісний вид. Наприклад, для птахів це є місця гніздування, харчування, зупинок на міграції і зимівлі; все це – їхні оселища. Друге поняття – природне оселище – чітко визначений набір видів, що зростають разом у визначених специфічних умовах. Очевидно, що зберегти будь-який вид в природних умовах, можна лише охороняючи оселища цього виду.

Український перелік об'єктів Смарагдової мережі Європи складається з 377 об'єкту загальною площею 8 млн. га, що становить близько 13 % площі держави.

На території Миколаївської області частково або повністю розташовані 18 об'єктів Смарагдової мережі, а саме:

UA0000015 - природний заповідник «Єланецький степ»;

UA0000017 - Чорноморський біосферний заповідник (частково розташований в межах Миколаївської області);

UA0000040 - Національний природний парк «Бузький Гард»;

UA0000097 - Національний природний парк «Білобережжя Святослава»;

UA0000109 - Дніпровсько-Бузький лиман;

UA0000138 - Тилігульський лиман;

UA0000166 - Регіональний ландшафтний парк «Приінгульський»;

UA0000181 - «Нижнє Побужжя»

UA0000203 - «Михайлівський степ» (у 2016 році Указом Президента України від 17.05.2016 №214/2016 «Про зміну меж територій природного заповідника «Єланецький степ» включено до складу природного заповідника «Єланецький степ»);

UA0000206 - озеро Солонець-Тузли;

UA0000207 - Березанський лиман;

UA0000215 - «Кінбурнська коса»

UA0000216 - «Христофорівські плавні»;

UA0000217 - «Рацинська дача»;

UA0000253 – «Очаківський»;

UA0000307 – «Долина річки Громоклія»;

UA0000321 – «Долина річки Нижній Інгулець»;

UA0000206 – «Тузли».

5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Населеними пунктами, віднесеними до курортних, є села Василівка, Покровка, Чорноморка Очаківського району, м. Очаків, села Вікторівка, Коблеве, Морське, Лугове, Рибаківка Березанського району. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.12.1996 № 1499 «Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних» затверджено перелік водних об'єктів, родовищ мінеральних вод, з

них на території області розташовані Очаківське, Коблевське, Казанківське, з родовищ лікувальних грязей – Бейкушське, Тилігульське.

Об'єктами рекреації в межах природно-заповідного фонду є: національні природні парки (НПП) «Бузький Гард», «Білобережжя Святослава», регіональні ландшафтні парки (РЛП) «Гранітно-степове Побужжя», «Кінбурнська коса», «Тилігульський», «Приінгульський», лісовий заказник загальнодержавного значення «Рацинська дача».

2025 року внаслідок окупації території Кінбурнського півострову рекреаційна та еколого-освітня діяльність на його території була унеможливлена. На територіях, що не перебували в зоні бойових дій та під окупацією вся діяльність здійснювалося із врахуванням введення Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 режиму воєнного стану на території України.

Національним природним парком «Бузький Гард» здійснюється проектування рекреаційних маршрутів в межах відокремленої ділянки «Актове», в тому числі із врахуванням потреб осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, оновлено паспорт екскурсійного автомаршруту «Скаржинський», відремонтовано та оновлено рекреаційне обладнання на території найпопулярніших рекреаційних ділянок «Урочище Протич» та «Трикрати», проведено відновлення та ремонт маркувальних знаків на діючих пішохідних маршрутах та екостежках. На території НПП облаштовано рекреаційні ділянки для короткострокового відпочинку «Урочище Протич», «Урочище «Громове», «Урочище «Мар'їн Буг» та «Корабельна».

Поблизу с. Мигія та с. Грушівка створені елементи рекреаційно-туристичної інфраструктури: готелі, об'єкти громадського харчування, автосервіс, АЗС, що забезпечує необхідні умови для проведення екскурсій, рафтингу та інших видів активного відпочинку на природі. Здійснюється утримання доріг протипожежного призначення.

На території Регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» продовжуються роботи щодо облаштування візит-центру парку, де будуть проводитися лекції та інші заходи на природоохоронну тематику. Розроблялися маршрути екологічних стежок для здійснення еколого-освітніх екскурсій для відвідувачів. Адміністрацією парку для забезпечення умов для організованого відпочинку населення встановлено дитячу та спортивну площадки.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ҐРУНТИ

6.1. Структура та стан земель

Станом на 01.01.2026 року земельний фонд Миколаївської області становить 2458,5 тис. га, що відповідає загальній площі території регіону. У структурі земельного фонду переважають землі сільськогосподарського призначення, площа яких становить 1994,70 тис. га. Частка сільськогосподарських угідь у загальній площі земельного фонду області становить 81,1 %, що свідчить про надзвичайно високий рівень

сільськогосподарського освоєння території та визначає аграрну спеціалізацію регіону.

Таблиця 6.1.1. – Структура земельного фонду регіону

Категорії земель та види земельних угідь	2017-2019		2020 рік		2021-2025 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7
Загальна площа земель	2458,50	100	2458,50	100	2458,50	100
з них:						
Сільськогосподарські угіддя, з них:	2006,20	81,60	1994,70	81,10	1994,70	81,10
рілля	1699,20	69,12	1703,70	69,30	1703,70	69,30
перелоги	3,10	1,13	3,40	0,10	3,40	0,10
сіножаті, пасовища, парники, оранжереї, теплиці	267,90	10,90	254,20	10,30	254,20	10,30
багаторічні насадження	35,70	1,45	33,40	1,40	33,40	1,40
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі зайняті зсувами, щебнем, галькою, голими скелями)	31,00	1,26	26,30	1,10	26,30	1,10
Ліси та інші лісовкриті землі, з них:	124,30	5,06	134,70	5,50	134,70	5,50
земельні лісові ділянки, вкриті лісовою рослинністю	101,30	4,12	121,30	4,90	121,30	4,90
Забудовані землі	99,00	4,06	156,10	6,30	156,10	6,30
Відкриті заболочені землі	21,10	0,86	19,10	0,80	19,10	0,80
Інші землі	48,10	1,96	1,80	0,10	1,80	0,10
Території покриті поверхневими водами	128,80	5,20	125,80	5,10	125,80	5,10

Дані щодо структури земельного фонду та сільськогосподарського використання земель Миколаївської області надано Головним управлінням Держгеокадастру у Миколаївській області. Відомості за 2020 рік наведено за оперативною інформацією (лист від 27.04.2026 № 13-14-0.21-2014/2-26), оскільки у 2021 році скасовано ведення державної статистичної звітності з

кількісного обліку земель (наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 25.10.2021 № 300). Формування актуалізованих узагальнених показників у чинному програмному забезпеченні Державного земельного кадастру наразі не забезпечено, тому представлені дані є найбільш достовірними для оцінки стану земельної сфери області.

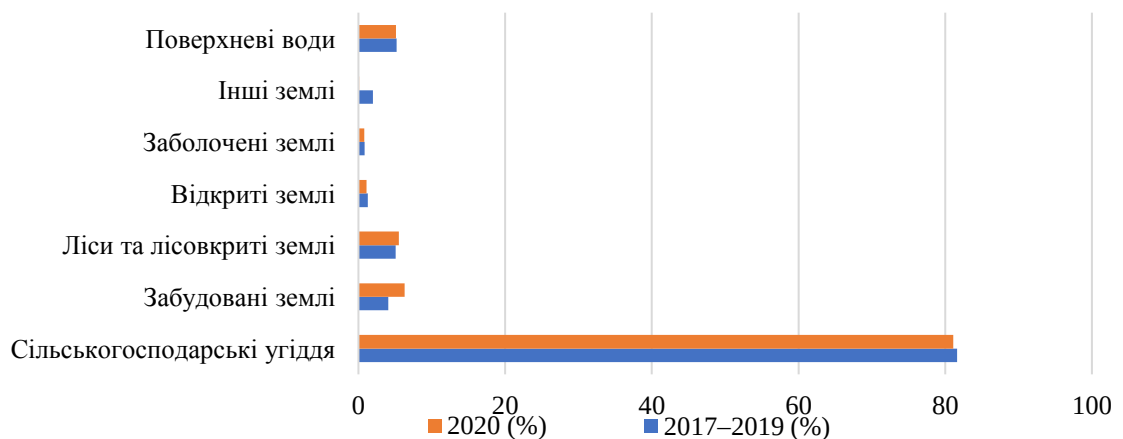
Сільськогосподарські угіддя займають 1994,7 тис. га або 81,10 % усієї території області, у тому числі: рілля – 1703,70 тис. га (69,30 %); багаторічні насадження – 33,40 тис. га (1,40 %); перелоги – 3,40 тис. га (0,10 %); сіножаті, пасовища, парники, оранжереї, теплиці – 33,4254,20 тис. га (10,30 %). Структура сільськогосподарських угідь формується під впливом рельєфу місцевості та якісного складу ґрунтів, що визначає доцільність і ефективність їх використання.

Основними типами ґрунтів Миколаївської області є чорноземи різного генезису, лучні та алювіальні ґрунти, піщані та супіщані покриви. У північних районах переважають звичайні чорноземи з високим вмістом гумусу, у центральних і південних – темно-каштанові та малогумусні чорноземи. У заплавах річок сформовані алювіальні й лучні ґрунти, а локально зустрічаються піщані та супіщані ґрунти з низькою здатністю утримувати вологу й поживні речовини.

Серед проблемних ґрунтів області виділяють солонці та солончаки, заболочені та оглеєні ґрунти в пониженнях рельєфу й заплавах, а також піщані та супіщані ґрунти з низькою родючістю та обмеженою водоутримувальністю, що потребують меліорації та агротехнічних заходів.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Структура земельного фонду області на 01.01.2020 року за категоріями земель включала: сільськогосподарські угіддя – 1994,70 тис. га (81,10 %); ліси та інші лісовкриті площі – 134,70 тис. га (5,50 %); забудовані землі – 156,10 тис. га (6,30 %); відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі зайняті зсувами, щебнем, галькою, голими скелями) – 26,30 тис. га (1,10 %); заболочені землі – 19,10 тис. га (0,80 %); інші землі – 1,80 тис. га (0,10 %); території, покриті поверхневими водами – 125,80 тис. га (5,10 %).

Мал. 6.1.1.1. – Динаміка змін земельного фонду Миколаївської області

Земельний фонд Миколаївської області 2020 року залишався майже стабільним за загальною площею, однак відбулися помітні зміни у структурі: зросли площі забудованих і лісових земель, зменшилися сіножаті, пасовища та інші малопродуктивні категорії.

Площа сільськогосподарських угідь зменшилася незначно – із 81,60 % у 2017-2019 роках до 81,10 % 2020 року. Основний масив ріллі залишився стабільним, тоді як сіножаті, пасовища та багаторічні насадження зменшилися, що свідчить про концентрацію на інтенсивному використанні ріллі.

Площа забудованих земель зросла із 4,06 % до 6,30 %, що відображає розширення населених пунктів та інфраструктури.

Збільшення площі лісовкритих територій із 5,06 % до 5,50 % свідчить про поступове відновлення лісових ділянок або рекультивацію земель.

Відкриті землі зменшилися із 1,26 % до 1,10 %, заболочені та інші землі – із 0,86 % до 0,80 %, що вказує на часткове освоєння або рекультивацію цих територій.

Інші землі скоротилися із 1,96 % до 0,10 %, а площі поверхневих вод залишилися майже стабільними (5,20 % → 5,10 %).

6.1.2. Стан ґрунтів

Миколаївська область характеризується надзвичайно високим рівнем сільськогосподарського освоєння території. Щороку засівається понад 1,5 млн га земель, при цьому частка ріллі перевищує 80 %, а площа сільськогосподарських угідь становить майже 2,0 млн га (81,1 % території області).

Одним із ключових показників родючості ґрунтів є вміст органічної речовини (гумусу). За даними агрохімічного обстеження, проведеного у рамках XI туру (2016-2020 рр.) агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення Державної установи «Інститут охорони ґрунтів України» Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, середньозважений вміст гумусу в області становить 3,28 %. При цьому близько 47,5 % ґрунтів характеризуються підвищеним вмістом гумусу, середній показник якого становить 29,60 %.

Важливим показником родючості є також рухомі фосфати. Найвищі їх концентрації спостерігаються в Баштанському та Миколаївському районах, де ґрунти активно обробляються під культурні рослини та регулярно удобрюються.

Водночас тривала та інтенсивна експлуатація земельних ресурсів, що включає обробіток ґрунту, вирощування сільськогосподарських культур, застосування мінеральних і органічних добрив, хімічну меліорацію, осушення та зрошення, зумовлює зниження стійкості агроландшафтів і розвиток деградаційних процесів, які проявляються у погіршенні агрофізичних та агрохімічних властивостей ґрунтів, зростанні ерозійної небезпеки та порушенні екологічної рівноваги.

Розвиток ерозійних процесів призводить до значних втрат родючого шару ґрунту. Щорічно область втрачає близько 13,5 млн т ґрунту, що еквівалентно втратам 0,5 млн т гумусу, 269,2 т рухомого азоту, 1009,5 т фосфору та 2019 т

калію. Одночасно відзначається істотне скорочення обсягів внесення органічних добрив – з 7-8 до 0,5 т/га, а також зменшення застосування мінеральних добрив майже у 20 разів. Зазначені тенденції свідчать про погіршення гумусового стану та загальної якості ґрунтів Миколаївської області, що обумовлює необхідність впровадження системних заходів з охорони земель, ґрунтозахисного землеробства та відновлення родючості як передумови забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку аграрного виробництва.

6.1.3 Деградація земель

Інтенсивне сільськогосподарське використання земель Миколаївської області (обробіток ґрунтів, внесення мінеральних і органічних добрив, хімічна меліорація, зрошення та осушення) зумовлює зниження стійкості агроландшафтів і розвиток деградаційних процесів, що створює загрозу екологічній безпеці регіону.

Основними проявами деградації ґрунтів у регіоні є водна та вітрова ерозія, засолення та заболочення, ущільнення ґрунтів, руйнування їх структури, зниження водопроникності та аерації. Найбільш поширеним видом деградації є водна ерозія, при цьому еродовані ґрунти приурочені переважно до прибалкових схилів, а сильнозмиті – до прибережних зон річок, балок і водойм. Ерозійні процеси спричиняють вторинне забруднення поверхневих вод, замулення водотоків і деградацію прибережних екосистем.

За даними Головного управління Держгеокадастру, станом на 01.01.2026 площа деградованих та малопродуктивних земель, що потребують консервації, у Миколаївській області становила 13934,8515 га, зокрема: деградовані землі – 6132,1296 га, малопродуктивні землі – 7802,7219 га. Такі землі характеризуються порушеною поверхнею, низькою родючістю, проявами ерозії, засоленості, заболоченості або хімічного забруднення та відповідно до рішень уповноважених органів підлягають тимчасовому вилученню з господарського обігу з подальшим залуженням або залісенням.

Суттєвим чинником деградації є розміщення орних земель на схилах. У межах області на схилах крутизною 1-2° розташовано 25,4 % орних земель, 2-3° – 9,9 %, 3-5° – 5,5 %, понад 5° – 1,3 %. Загалом 42,1 % орних земель знаходяться на ерозійно небезпечних територіях. Унаслідок цього середньорічний змив ґрунту сягає 13,3 т/га, що призводить до значних втрат родючого шару та зниження агропродуктивності земель.

Інтенсивна експлуатація деградованих та ерозійно небезпечних земель зумовлює серйозні екологічні наслідки, зокрема зменшення вмісту гумусу, порушення агрофізичних властивостей ґрунтів, погіршення водного та повітряного режимів і загальне виснаження ґрунтового ресурсу. Недотримання агротехнічних вимог, включаючи порушення технологій і строків обробітку ґрунту, неефективний захист рослин та безконтрольне застосування хімічних меліорантів, додатково посилює деградаційні процеси та знижує ефективність рослинництва.

Окремою проблемою є наявність порушених земель. За даними Головного управління Держгеокадастру, станом на 01.01.2026 площа порушених земель у

Миколаївській області становила 3198,36 га, з яких 13,96 га зазнали порушень упродовж 2023-2025 років. Основними причинами порушення є видобуток корисних копалин, будівельна діяльність та вплив стихійних явищ.

Масштаби деградації, ерозійної небезпеки та наявність значних площ деградованих і порушених земель у Миколаївській області зумовлюють необхідність системного впровадження ґрунтозахисних заходів, консервації малопродуктивних угідь і проведення рекультивації як обов'язкової умови збереження родючості ґрунтів та забезпечення екологічної стабільності агроландшафтів.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси Миколаївської області є промислове забруднення, інтенсивна сільськогосподарська діяльність, розміщення орних земель на схилах та нерациональні агротехнічні практики.

Промислові викиди, включно з важкими металами, кислотними опадами та техногенними аерозолями, негативно впливають на стан ґрунтів, а інтенсивна хімізація сільського господарства – застосування пестицидів, гербіцидів, хімічних меліорантів та мінеральних добрив – поглиблює деградаційні процеси.

Недотримання агротехнічних норм, порушення сівозмін та технології обробітку ґрунту, несвоєчасний захист рослин і безконтрольне застосування хімічних меліорантів посилюють деградацію, зменшують водопроникність і аерацію ґрунту, погіршують структуру та сприяють ерозії. У комплексі ці фактори систематично знижують родючість ґрунтів, зменшують ефективність рослинництва та створюють загрозу продовольчій безпеці й екологічному балансу регіону.

6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель

Згідно зі статтями 14 та 41 Конституції України, земля є основним національним багатством, що охороняється державою, а всі землі країни перебувають під державним контролем. Основу законодавчої регламентації охорони земель і ґрунтів становлять Земельний кодекс України, Водний кодекс, Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону ґрунтів», «Про державний контроль за використанням та охороною земель».

Державна політика у сфері охорони земель реалізується через національні та регіональні стратегічні документи, зокрема: Цілі сталого розвитку України до 2030 року, Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Основні засади державної екологічної політики до 2030 року, Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням, державні цільові програми моніторингу довкілля, а також регіональні документи: Стратегію розвитку Миколаївської області до 2027 року, Програму розвитку агропромислового комплексу на 2026-2030 роки та Комплексну програму охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки, що передбачають

відновлення родючості ґрунтів, рекультивацію деградованих і техногенно забруднених земель, збереження пасовищ і лісів, впровадження полезахисних смуг, адаптацію до змін клімату та системний моніторинг земельних ресурсів.

Основними завданнями державного контролю за використанням та охороною земель, відповідно до статті 2 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель», є:

забезпечення дотримання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами вимог земельного законодавства України;

реалізація державної політики у сфері охорони та раціонального використання земель;

запобігання порушенням земельного законодавства, своєчасне виявлення таких порушень і вжиття заходів для їх усунення;

забезпечення дотримання власниками земель і землекористувачами встановлених стандартів і нормативів у сфері охорони та використання земель, запобігання їх забрудненню, зниженню родючості ґрунтів, погіршенню стану рослинного й тваринного світу, водних та інших природних ресурсів.

Основними принципами здійснення державного контролю за використанням та охороною земель є:

забезпечення раціонального використання та охорони земель як національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави;

пріоритет екологічної безпеки при використанні земельних ресурсів над економічними інтересами;

повне відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю внаслідок порушення земельного законодавства;

поєднання заходів економічного стимулювання з відповідальністю у сфері використання та охорони земель.

Контроль за використанням та охороною земель полягає в забезпеченні дотримання земельного законодавства органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами. Порядок здійснення державного контролю встановлюється законом.

Державний контроль за використанням і охороною земель, дотриманням вимог законодавства у цій сфері, а також моніторинг ґрунтів здійснюються шляхом: проведення перевірок; розгляду звернень юридичних і фізичних осіб; участі в прийнятті в експлуатацію меліоративних систем, рекультивованих земель, захисних лісонасаджень, протиерозійних гідротехнічних споруд та інших об'єктів, що споруджуються з метою підвищення родючості ґрунтів і забезпечення охорони земель; розгляду документації із землеустрою, пов'язаної з використанням та охороною земель; проведення моніторингу ґрунтів і агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення.

6.3.1. Практичні заходи

Державна політика у сфері охорони земель реалізується через комплекс практичних заходів, спрямованих на збереження родючості ґрунтів та стабілізацію агроландшафтів. До ключових заходів належать:

рекультивація деградованих і порушених земель, залуження та залісення малопродуктивних територій відповідно до вимог статті 166 Земельного кодексу України;

впровадження ґрунтозахисних технологій: мінімальний обробіток ґрунту, сівозміни, захисні смуги, зрошення та осушення з урахуванням екологічних норм;

раціональне застосування добрив і меліорантів відповідно до агрохімічного обстеження ґрунтів і науково обґрунтованих норм;

створення сприятливих умов для розвитку виробництва органічної продукції та сировини на землях сільськогосподарського призначення;

контроль за промисловим та агрохімічним забрудненням ґрунтів, включно з важкими металами та техногенними аерозолями;

моніторинг стану земельних ресурсів, що здійснюється державними органами та регіональними структурами (Держгеокадастр, ДУ «Інститут охорони ґрунтів України»), включаючи оцінку деградованих, малопродуктивних та еродованих земель;

створення, відновлення та охорона лісів, у тому числі полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень, відповідно до науково обґрунтованих показників з урахуванням регіональних особливостей та природно-кліматичних умов, що зменшують ерозійні втрати ґрунту та сприяють стабілізації агроландшафтів;

створення і відновлення сіножатей та пасовищ відповідно до науково обґрунтованих показників з урахуванням регіональних особливостей та природно-кліматичних умов;

упорядкування орних земель шляхом виведення з їх складу схилів, земель водоохоронних зон, ерозійно небезпечних та інших не придатних для розорювання угідь;

здійснення протипаводкових, берегоукріплювальних, протиселевих і протизсувних заходів, захисту територій від підтоплення;

реалізація регіональних програм і стратегій, зокрема Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області та Програми розвитку агропромислового комплексу, що забезпечують системний підхід до відновлення та охорони земель.

Ці заходи спрямовані на збереження родючості ґрунтів, запобігання деградації, підвищення продуктивності сільськогосподарських земель та підтримання екологічного балансу в регіоні.

У Миколаївській області роботи з відновлення земель, їх обліку та моніторингу здійснює проєктно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів та якості продукції «Облдержродючість», який проводить науково-дослідні та проєктно-технологічні заходи з моніторингу стану ґрунтів та підвищення якості

сільськогосподарської продукції. Для покращення кислих, солонцюватих і засолених ґрунтів застосовується хімічна меліорація (вапнування, внесення гіпсу або фосфогіпсу), що покращує хімічні та водно-фізичні властивості ґрунту. Серед пріоритетних заходів – зниження рівня ґрунтових вод і відведення надлишкової вологи дренажними системами, контурно-меліоративне планування територій, підвищення лісистості, протиерозійні агротехнічні заходи, впорядкування водоохоронних зон, залуження ерозійно небезпечних ділянок і створення лісових насаджень на схилах, у балках і ярах. Реалізація цих заходів потребує значних фінансових ресурсів. На сьогодні відтворення родючості ґрунтів землекористувачами практично відсутнє, а також не сформовані методологія, критерії, нормативи та правова, економічна й соціальна база для комплексного ґрунтоохоронного впорядкування агроландшафтів.

6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво

Запровадження системи охорони земель регламентовано статтями 162-164 Земельного кодексу України, а розвиток його положень забезпечено понад 20 законами, серед яких «Про охорону земель», «Про землеустрій», «Про державний контроль за використанням і охороною земель», «Про фермерське господарство», «Про оренду землі», «Про меліорацію земель» та інші.

Законодавство визначає основні напрями охорони земель і екологічного захисту, компетенцію органів влади, обов'язки фізичних та юридичних осіб, нормативи та фінансування заходів, види стимулювання екологічно безпечного землекористування, відповідальність за порушення і основні напрями міжнародного співробітництва.

Державний контроль за використанням та охороною земель усіх категорій і форм власності здійснює Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (головне управління Держгеокадастру у Миколаївській області), а контроль за дотриманням вимог законодавства у сфері охорони земель та використання природних ресурсів покладено на Державну екологічну інспекцію України (Державна екологічна інспекція Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області). З 26 травня 2022 року ці функції можуть виконувати також виконавчі органи сільських, селищних і міських рад через державних інспекторів з контролю за використанням та охороною земель, відповідно до статті 10 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель».

Моніторинг родючості ґрунтів та агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення здійснює Міністерство аграрної політики та продовольства України (Мінагрополітики).

Фінансування заходів з охорони земель забезпечується коштами Державного бюджету та місцевих бюджетів, зокрема через відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва; при цьому на регіональному рівні виконання заходів залишається обмеженим через недостатнє фінансування та ресурсне забезпечення відповідних органів.

Міжнародне співробітництво у сфері охорони земель реалізується через участь України у глобальних та регіональних ініціативах щодо боротьби з деградацією земель, опустелюванням, змінами клімату та збереженням родючості ґрунтів, а також через обмін технологіями, кращими практиками землекористування, системами моніторингу земельних ресурсів та проведення спільних науково-дослідних і навчальних програм з міжнародними організаціями та партнерами.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

Миколаївська область є важливим гірничорудним регіоном півдня України з різноманітною мінерально-сировинною базою. Територія області характеризується значною концентрацією корисних копалин, серед яких переважають будівельні матеріали, водночас наявні металеві, рідкісні та неметалеві корисні копалини, а також ресурси підземних вод і лікувальних грязей. Формування мінерально-сировинної бази пов'язане з особливостями геологічної будови Українського щита та осадового чохла палеоген-неогенового віку.

Серед металевих корисних копалин на території області виявлені руди кольорових і рідкісних металів, зокрема нікелю та кобальту. Частка запасів руд нікелю, зосереджених у межах області, становить близько 3 % від загальноукраїнських, а руд кобальту – понад 27 %, що надає цим ресурсам стратегічного значення у структурі мінерально-сировинного потенціалу регіону.

Нікель і кобальт переважно розглядаються як супутні компоненти, що обумовлює доцільність їх комплексного освоєння у поєднанні з іншими корисними компонентами родовищ. Станом на цей час в області обліковано декілька родовищ і проявів цих металів, при цьому промислове видобування здійснюється лише на одній ділянці – Західно-Лащівській.

Провідне місце у структурі корисних копалин області займають будівельні корисні копалини, що формують основу місцевої сировинної бази.

У межах регіону зосереджені численні родовища кристалічних порід Українського щита – гранітів, гнейсів, мігматитів, чарнокітів, які відзначаються високими фізико-механічними властивостями. Вони використовуються як будівельний, щебеневий та облицювальний камінь. Частка родовищ будівельного каменю області становить понад 4 % від загальноукраїнських, а пиляного каменю – майже 8 %, що свідчить про вагомий роль регіону у забезпеченні потреб будівельної галузі. Найбільш відомими є Трикратське, Костянтинівське, Актівське, Олександрівське та Прибузьке родовища.

Широко поширені карбонатні породи неогенового віку – вапняки сарматського та понтичного ярусів, які використовуються для виробництва цементу, вапна, пиляного каменю, щебеню та в дорожньому будівництві. Частка цементної сировини області становить близько 3,5 % від загальноукраїнських

запасів, а карбонатної сировини для виробництва вапна – майже 6 %. Серед відомих родовищ – Михайлівське, Вознесенське, Білоусівське та Покровське.

Важливу роль відіграють будівельні піски, приурочені до алювіальних відкладів надзаплавних терас річки Південний Буг. Вони придатні для виготовлення бетонів і будівельних розчинів та розробляються як промисловими, так і місцевими кар'єрами. Частка пісків області становить понад 5 % від загальноукраїнських запасів.

Значного поширення набули глини та суглинки плейстоценового віку, що використовуються як цегельно-черепична та керамзитова сировина. На частку Миколаївської області припадає близько 2-4 % відповідних запасів України, хоча перспективи їх подальшого освоєння обмежені невеликою потужністю покладів і заляганням під орними землями. Серед найбільш відомих родовищ — Трикратненське, Братське, Доманівське, Раковське.

Окреме місце серед неметалічних ресурсів займає карбонатна сировина для кормових домішок, частка якої в області становить понад 33 % від загальноукраїнських запасів, що є суттєвим показником у масштабах країни.

У межах області розвідані питні та технічні підземні води, частка яких становить близько 1,15 % від загальноукраїнських, а також мінеральні води (понад 2 %), які використовуються у господарському та лікувально-оздоровчому комплексі. Крім того, виявлені лікувальні грязі та мінеральні мули, частка яких у загальноукраїнських ресурсах сягає майже 7 %, що формує передумови для розвитку санаторно-курортної діяльності.

Сукупність металевих, неметалічних корисних копалин, підземних вод і лікувальних ресурсів свідчить про високий природно-ресурсний потенціал Миколаївської області та можливості його подальшого комплексного й раціонального освоєння з урахуванням екологічних обмежень і потреб сталого розвитку.

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Надрокористування в Миколаївській області є важливою складовою господарського комплексу регіону та базується на використанні різноманітної мінерально-сировинної бази. Основний напрям надрокористування пов'язаний із видобутком корисних копалин місцевого значення, насамперед будівельних матеріалів, що забезпечують потреби будівельної, дорожньої та промислової галузей області й суміжних регіонів.

Станом на 01.01.2025 року по Миколаївській області обліковується 182 родовища корисних копалин, у тому числі: руди кольорових металів – 3; гірничохімічні корисні копалини – 1; сировина цементна – 2; сировина карбонатна для виробництва вапна – 6; пісок будівельний – 44; камінь облицювальний – 8; камінь будівельний – 52; камінь пиляний – 16; сировина керамзитова – 2; сировина цегельно-черепична – 46, сировина скляна – 2.

Дані по використанню надр у Миколаївській області зведено в таблиці 7.1.1.

Таблиця 7.1.1. – Стан надрокористування по Миколаївській області*

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
МЕТАЛІЧНІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ				
Руди кольорових металів, тис. т				
1	Ділянка - Західно-Лещівська руди кобальтово-нікелеві силікатні	Первомайський р-н, 3,6 км на ПнСх від с. Довга Пристань		Розробляється
2	Деренюхське руди кобальтово-нікелеві силікатні	Первомайський р-н, 5 км на ПдЗх від с. Капітанівка		Не розробляється
3	Тарнаватське руди кобальтово-нікелеві силікатні	Первомайський р-н, Зх околиця с. Тарновата		Не розробляється
	Всього: 3 Розробляється: 1			
НЕМЕТАЛІЧНІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ				
Гірничохімічні корисні копалини, тис. т				
1	Південно-Бузьке Сировина карбонатна для кормових домішок (ракуша)	Миколаївський р-н, в руслі Південно-Бузького лиману, біля с. Галицинове	773,6	Розробляється
	Всього: 1 Розробляється: 1			
БУДІВЕЛЬНІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ				
Сировина цементна, тис.т				
1	Григорівське Діл. розвідки 1949 (Південно-західна) Діл. розвідки 1958 Діл. розвідки 1968 (Північна) вапняк, глина, суглинок	Миколаївський р-н, с-ще. Ольшанське, ПдЗх околиця с. Тернувате, 1,5 км від роз'їзду Григорівка	404,26 83,7	Розробляється
2	Ново-Григорівське вапняк, глина	Миколаївський р-н, поміж с. Ново-Григорівка та с. Кам'яна Балка	41,93	Не розробляється
	Всього: 2 Розробляється: 1			
Сировина карбонатна для виробництва вапна, тис. т				
1	Білоусівське 1 вапняк	Вознесенський р-н, Пн околиця с. Білоусівка	55,8	Не розробляється
2	Білоусівське 2 вапняк	Вознесенський р-н, 2,0 км на ПдСх від с. Білоусівка		Не розробляється
3	Вознесенське вапняк	Вознесенський р-н, 6,0 км на ПнСх від м. Вознесенськ	16,5	Не розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
4	Михайлівське Центральна ділянка вапняк	Миколаївський р-н, між с. Михайлівка, 25 км на ПдЗх від з.ст. Вознесенськ	37 6,24	Розробляється
5	Ольгопільське вапняк	Вознесенський р-н, 7,0 км на Пд від с. Ольгопіль	178	Не розробляється
6	Прибужанське (Кантакузівське) вапняк	Вознесенський р-н, 4,0 км на південь від м. Вознесенськ		Не розробляється
	Всього: 6 Розробляється: 1			
Пісок будівельний, тис. м³				
1	Березанське пісок для благоустрою	Миколаївський р-н, 4,5 км на Сх від с. Рибаківка, в районі причалу ім. Шмідта та Лагерної коси	мале	Розробляється
2	Коларівське пісок для бетону	Миколаївський р-н, 1,0 км на Зх від с. Каравелове	середнє	Розробляється
3	Південно-Бузьке пісок для бетону, дорожнього будівництва	Миколаївський р-н, в руслі Південно- Бузького лиману, біля с. Галицинове	774,0	Розробляється
4	Олександрівське пісок для силікатних блоків, цегли, будівельних розчинів Ділянка Південна	Вознесенський р-н, 6 км на ПдЗх від з.ст. Трикратне	80,0 24,31	 Розробляється
5	Олександрівське Ділянка № 8 пісок для будівельних розчинів	Вознесенський р-н, 3,5 км на ПдЗх від з.ст. Трикратне	100	Розробляється
6	Олександрівське Ділянка «Комінтерн 1» пісок для бетону, дорожнього будівництва	Вознесенський р-н, 1,0 км на ПдСх від с. Бузьке	40	Розробляється
7	Олександрівське Ділянка «Комінтерн 2» пісок для бетону, дорожнього будівництва	Вознесенський р-н, 7,0 км на північ від з.ст. Вознесенськ	34,0	Розробляється
8	Олександрівське Ділянка Східна пісок для силікатної цегли	Вознесенський р-н, 0,5 км на ПдЗх від с-ща. Олександрівка	17,5	Розробляється
9	Олександрівське Ділянка Західна пісок для силікатної цегли	Вознесенський р-н, 1,5 км на ПдЗх с-ща. Олександрівка	15,92	Не розробляється
10	Олександрівське	Вознесенський р-н,	250,0	Не розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
	Ділянка № 1 пісок для баласту, будівельних розчинів Ділянка Нова (№ 2) пісок для баласту, будівельних розчинів Ділянка № 3 пісок для будівельних розчинів Ділянка № 4 пісок для будівельних розчинів	10 км на ПдЗх від з. ст. Олександрівка Вознесенський р-н, в 2,0 км на схід від с. Бузьке Вознесенський р-н Вознесенський р-н	 54,0 36,4	Не розробляється Не розробляється Не розробляється Не розробляється
11	Олександрівське – 1 пісок для бетону	Вознесенський р-н, ПнСх околиця с. Олександрівка	7,5	Не розробляється
12	Кумарське пісок для силікатних блоків	Первомайський р-н, ПдЗх околиця с. Кумарі, 20 км на Пд від м. Первомайськ	120,0	Розробляється
13	Підгороднянське пісок для будівельних розчинів	Первомайський р-н, 2 км на Пд від з.ст. Підгородна, 5 км на ПнСх від м. Первомайськ	21,0	Не розробляється
14	Кам'янобалківське пісок для дорожнього будівництва, будівельних розчинів	Миколаївський р-н, 0,5 км на ПнЗх с. Кам'яна Балка, 10 км на Пд від м. Вознесенськ	27,7	Розробляється
15	Східно-Бузьке пісок для силікатної цегли, будівельних розчинів	Вознесенський р-н, 1,6 км на Сх від с. Бузьке	32,25	Не розробляється
16	Східно-Бузьке – 2 пісок для бетону, дорожнього будівництва	Вознесенський р-н, 2 км на Сх від с. Бузьке	32,25	Розробляється
17	Бузьке пісок для дорожнього будівництва, будівельних розчинів	Вознесенський р-н, 2,0 км на Сх с. Бузьке	6,7	Не розробляється
18	Бузьке 2 пісок для благоустрою, рекультивациі та планування	Вознесенський р-н, 4,5 км на ПнСх від с. Пряме	101,8	Розробляється
19	Бузьке 3 пісок для благоустрою, рекультивациі та планування	Вознесенський р-н, 0,2 км на Пн від м. Вознесенськ		Розробляється
20	Бузьке 4 пісок для бетону, дорожнього будівництва та благоустрою	Вознесенський р-н, 1 км на Сх від с. Бузьке	мале	Не розробляється
21	Бузьке 5 пісок для бетону, дорожнього будівництва та благоустрою	Вознесенський р-н, 2 км на Сх від с. Бузьке	мале	Не розробляється
22	Баловне	Миколаївський р-н, ПдСх околиця	10,5	Розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
	пісок для дорожнього будівництва та благоустрою Ділянка № 1 Ділянка № 2	с. Баловне		
23	Зеленогаївське Ділянка Західна пісок для бетону, дорожнього будівництва	Вознесенський р-н, 6,0 км на ПнЗх від м. Вознесенськ	48,9 28,30	Розробляється
24	Зеленогаївське-2 пісок для бетону, дорожнього будівництва	Вознесенський р-н. 0,5 км на північний захід від околиці м. Вознесенськ	24,88	Не розробляється
25	Вознесенське пісок для бетону, дорожнього будівництва	Вознесенський р-н, 4 км на Пн від м. Вознесенськ	42,25	Не розробляється
26	Вознесенське - 1 пісок для бетону, дорожнього будівництва	Вознесенський р-н, 2 км на ПнЗх від м. Вознесенськ, правий берег р. Південний БУГ	60,1	Розробляється
27	Явкинське (Плющівське) пісок для будівельних розчинів	Баштанський р-н, 15 км на ПнЗх з.ст. Явкіне	75,0	Не розробляється
28	Балабанівське пісок для будівельних розчинів Ділянка Центральна Ділянка Центральна (частина запасів) кар'єр № 2 Ділянка Південна	Миколаївський р-н, 2,0 км на ПдЗх від с. Балабанівка	73,2	Не розробляється
29	Калинківське пісок для силікатної цегли	Миколаївський р-н, 20,0 км на ПнСх м. Миколаїв	170,0	Не розробляється
30	Матвіївське – 1 пісок для силікатної цегли, будівельних розчинів	Миколаївський р-н, 10,0 км на північ від м. Миколаїв	350,0	Не розробляється
31	Миколаївське пісок для будівельних розчинів	Миколаївський р-н, 1,5 км на ПнСх від с. Крива Балка	51,8	Не розробляється
32	Прибузьке пісок для силікатної цегли Ділянка Південна частина Ділянка Північна частина	Вознесенський р-н, 10,0 км на південь від з.ст. Вознесенськ	60,6 15,2	Не розробляється
33	Софіївське пісок для будівельних розчинів	Баштанський р-н, Пд околиця с. Софіївка, 16,5 км на ПдЗх від з.ст. Новий Буг	56,0	Не розробляється
34	Соколівське	Вознесенський р-н,	мале	Не розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
	пісок для бетону та благоустрою	0,5 км на Пн від м. Вознесенськ		
35	Станіславчикське пісок для будівельних розчинів	Первомайський р-н, 15 км на Пн від м. Первомайськ	11,0	Не розробляється
36	Трихатське пісок для бетону, будівельних розчинів	Миколаївський р-н, 3,5 км на південь від з.ст. Трихати	124	Не розробляється
37	Трихати-1 пісок для бетону, будівельних розчинів	Миколаївський р-н, Пд околиця с. Трихати, вздовж вул. Набережна с. Трихати	4,3	Не розробляється
38	Христофорівське пісок для бетону, будівельних розчинів	Баштанський район, 0,5 км на ПнСх від с. Христофорівка, 15 км на ПдЗх від з.ст. Добра	25,0	Не розробляється
39	Веснянівське пісок для дорожнього будівництва, будівельних розчинів	Миколаївський р-н, 3,0 км на Пд від с. Весняне	13,2	Не розробляється
40	Пряме пісок для благоустрою, рекультивациі та планування	Вознесенський р-н, ПнСх околиця с. Пряме	64,86	Розробляється
41	Семихатське пісок для бетону та благоустрою Ділянка № 1	Вознесенський р-н, 15,0 км на ПдЗх від с. Богданівка	120,0 6,75	Не розробляється
42	Старобогданівська ділянка піски кварцові Ділянка Західна Ділянка Східна	Миколаївський р-н, Радсадівська СТГ, 1 км на ПнЗх від с. Стара Богданівка, на правому схилі балка Старобогданівка	14,0 4 10	Не розробляється
43	Ділянка Ресурс піски	Вознесенський р-н, 0,9 км на північний захід від м. Вознесенськ	24,82	Не розробляється
44	Ділянка Поле піски	Вознесенський р-н, 1,5 км на північний захід від м. Вознесенськ	24,77	Не розробляється
	Всього: 44 Розробляється: 18			
Камінь облицювальний, тис. м³				
1	Костянтинівське граніт сірий	Первомайський район, 0,4 км на Пн від с. Костянтинівка	11,8	Розробляється
2	Новоданилівське граніт	Баштанський р-н, 2,5 км на ПнСх від з.ст. Новоданилівка	114,0	Розробляється
3	Софіївське (Відрадненське)	Первомайський р-н,	15,0	Розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
	граніт рожевий	5,0 км на Пд від с. Софіївка		
4	Малофедорівське граніт сірий	Баштанський р-н, 0,5 км на Зх від с. Малофедорівка	7,6	Розробляється
5	Юр'ївське граніт сірий Ділянка Кам'янці (ППБМП) Ділянка Лісове (ППБМП)	Вознесенський р-н, 3 км на Зх ПнЗх від с. Юр'ївка	21,8 5 6	Не розробляється
6	Новоселівське граніт	Первомайський р-н, 0,25 км на ПнЗх від с. Новоселівка	10,0	Розробляється
7	Трикратненське граніт сірувато-рожевий Ділянка № 2 (Промграніт) Ділянка № 3 Ділянка № 1	Вознесенський р-н, 0,5 км на ПнЗх від с. Трикрати	20,2	Розробляється
8	Північне граніт сірий	Вознесенський р-н, 10,0 км на ПнСх с-ща. Братське	6,0	Не розробляється
	Всього: 8 Розробляється: 6			
Камінь будівельний, тис. м³				
1	Артаківське вапняк	Баштанський р-н, 8,0 км на ПнСх з.ст. Березнегувате, 0,2 км на ПнЗх від с. Артакове	20	Не розробляється
2	Ахтовське граніт	Вознесенський р-н, 0,4 км на Зх від с. Актове	36,0	Не розробляється
3	Болеславчицьке граніт	Первомайський р-н, 11 км на Пн від м. Первомайськ, 13 км на Пн від з.ст. Голта	40,6	Розробляється
4	Болеславчицьке - 2 граніт	Первомайський р-н, 0,5 км на Зх від с. Станіславчик, на правому схилі р. Малий Ташлик	38,9	Не розробляється
5	Вікторівське граніт	Вознесенський р-н, 6,0 км на Пд від с-ще. Братське, 1,0 км на Пд від с. Вікторівка	1,5	Розробляється
6	Вільноярське граніт	Вознесенський р-н,	77,4	Розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
		4,5 км на ПнСх від с. Трикрати, по обидві сторони балки Соплистої - правої притоки р. Мертвовод		
7	Воєводське чарнокіт	Первомайський р-н, 0,7 км на ПнСх від с. Воєводське	17,75	Не розробляється
8	Володимирівське вапняк	Баштанський р-н, 1,5 км на ПнЗх від с. Сергіївка	18,0	Не розробляється
9	Олександрівське Ділянка Південна граніт	Вознесенський р-н, 3 км на ПдЗх від з. ст. Олександрівка, 1,5 км на ПдЗх від с-ща. Олександрівка	80 24,31	Розробляється
10	Олександрівське Ділянка № 8 граніт	3-5 км на ПнЗх від з. ст. Трикратне	100,0 73,5	Розробляється
11	Софіївське гнейс	Баштанський р-н, 0,3 км на ПнСх від с. Софіївка	16,7	Розробляється
12	Софіївське мігматит, граніт	Первомайський р-н, 5 км на Пд від с. Софіївка	39,2	Не розробляється
13	Софіївське (Відрадненське) граніт	Первомайський р-н, 2,0 км на Пд від ПдЗх околиці с. Софіївка	15,0	Розробляється
14	Кінецьпільське чарнокіт	Первомайський р-н, 2,2 км на ПнЗх від с. Кінецьпіль	11,4	Розробляється
15	Костянтинівське граніт	Первомайський район, 0,5 км на ПнЗх від с. Костянтинівка	11,8	Розробляється
16	Прибузьке граніт	Вознесенський район, 3,5 км на ПнЗх від с. Прибужжя	40	Розробляється
17	Новоантонівське граніт	Баштанський район, 0,3 км на Пд від с. Новоантонівка	13,0	Не розробляється
18	Трикратненське Ділянка № 1 граніт Ділянка № 2 (Промграніт) граніт	Вознесенський р-н, 1,5 км на ПнСх від с. Трикрати, 7 км на ПнСх від з. ст. Трикратне	20,2	Розробляється Не розробляється
19	Микитівське граніт, ендербіт	Вознесенський р-н,	50,0	Розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
		8,0 км на захід від зал. ст. Трикрата, 3 км на ПнЗх від с-ще. Олександрівка		
20	Чаусівське Ділянка Центральна граніт Центральна частина граніт, чарнокіт, мігматит	Первомайський р-н, 2,0 км на Пн від с. Поронівка	300,0	Розробляється
21	Чаусівське Ділянка Центральна граніт Ділянка Південно-Східна граніт Ділянка Північна граніт	Первомайський р-н, 3,0 км на ПдЗх від с. Чаусове, в урочищі «Ясенушки»	26,0 32,86 26,00 31,10	Не розробляється
22	Капітанківське Ділянка Побузька граніт Ділянка Довгопристанська граніт	Первомайський р-н, 0,6 км на ПдЗх від с. Довга Пристань 1,5 км на ПдСх від с. Довга Пристань	67 32,0 35,0	Розробляється
23	Михайлівське Ділянка Північна мігматит Ділянка Південна мігматит	Первомайський р-н, 6,0 км на південь від ст. Глиняне, поміж с. Михайлівка та с. Новопавлівка	277,7	Не розробляється
24	Юр'ївське граніт Ділянка Кам'янці (ППБМП) граніт Ділянка Лісове (ППБМП) граніт	Вознесенський р-н, 3 км на Зх ПнЗх від с. Юр'ївка	21,8 5 6	Не розробляється
25	Мар'ївське граніт	Вознесенський р-н, 1,0 км на ПнСх від с. Мар'ївка	9,05	Не розробляється
26	Куйбишевське 2 гнейс	Вознесенський р-н, 1,5 км на ПнСх від с. Куйбишевка	10,0	Не розробляється
27	Семенівське граніт	Первомайський р-н, 3,0 км на Пн від с. Семенівка	2,7	Не розробляється
28	Покровське вапняк	Вознесенський р-н, 19,0 км на Сх від с. Веселинове, в 1,0 км на Пн від с. Покровка	35,73	Не розробляється
29	Кодимське Діл. Лівобережна граніт	Первомайський р-н, на ПнЗх від с. Кам'яний Міст	30,9	Не розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
	Діл. Правобережна граніт			
30	Кам'янобалківське граніт, мігматит, гнейс	Первомайський р-н, 1,5 км ПдСх від с. Кам'яна Балка	19,30	Не розробляється
31	Новоолександрівське Ділянка «Розвідки 1947 р» граніт Ділянка «Цілик» граніт	Первомайський р-н, 20,0 км на ПнСх від з.ст. Первомайськ-на-Бузі (б. Голта)	23,9	Не розробляється
32	Мигіївське Ділянка Розвідки 1957 р. мігматит Ділянка Ташлицька мігматит	Первомайський р-н, 0,3 км на ПдСх від с. Мигія	57,0	Не розробляється
33	Маложенівське граніт	Вознесенський р-н, 0,5 км на ПнЗх від с. Маложенівка	5,10	Не розробляється
34	Новосафронівське граніт, вапняк	Миколаївський р-н, 1,0 км на Пн с. Новосафронівка	5,2	Розробляється
35	Новоселівське граніт	Первомайський р-н, 0,25 км на Зх від с. Новоселівка	10	Розробляється
36	Федорівське граніт	Баштанський р-н, 0,5 км на ПнЗх від с. Малофедорівка	7,00	Не розробляється
37	Романова балка граніт	Первомайський р-н, 0,5 км на Пн від с. Романова балка	8,8	Не розробляється
38	Олександрівське 2 граніт	Вознесенський р-н, 1,0 км на ПнЗх від с-ща. Олександрівка	6,5	Не розробляється
39	Трикратьське Ділянка Східна граніт	Вознесенський р-н, 2 км на Сх від с. Трикрати	14,6	Не розробляється
40	Новоданилівське граніт	Баштанський р-н, 2,5 км на ПнСх від з.ст. Новоданилівка	16,6	Розробляється
41	Любоіванівське граніт, чорнокіт, гнейс	Первомайський р-н, населений пункт с. Любоіванівка		Не розробляється
42	Ділянка - Корабельно- Бакшалинського поля граніт, пегматит, чарнокіт, мігматит, гнейс	Первомайський р-н, вздовж р. Південний Буг		Не розробляється
43	Сагайдак граніт	Баштанський р-н, 5 км на ПдЗх від с. Новоантонівка		Не розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
44	Ділянка Велідарівська граніт	Вознесенський р-н, 0,7 км на Пд від с. Велідарівка		Не розробляється
45	Ділянка «Мостове» метабазит	Вознесенський р-н, 1,0 км на Сх від с. Мостове		Не розробляється
46	Ділянка - Волківська сланець, гнейс, граніт	Вознесенський р-н, 0,6 км на північний захід від с. Мостове		Не розробляється
47	Ділянка - Кривопустошанська граніт	Вознесенський р-н, між селами Антонопіль та Кудрявцев		Не розробляється
48	Ділянка – Синюхобридська граніт	Первомайський р-н, 4,0 км на Сх від с. Синюхин Брід		Не розробляється
49	Ділянка – Бузька граніти	Вознесенський р-н, 1,0 км на ПнСх від с. Прибужжя		Не розробляється
50	Красненське граніт	Первомайський р-н, с. Красеньке		Не розробляється
51	Ділянка – Підлісненська граніт, опока	Вознесенський р-н, вздовж схилів долини р. Гнилий Єланець		Не розробляється
52	Ділянка Вознесенська граніти	Вознесенський район		Не розробляється
	Всього: 52 Розробляється: 17			
Камінь пиляний, тис. м³				
1	Новогригорівське вапняк	Зх околиця с. Ново- Гигорівка	41,93	Не розробляється
2	Нова Одеса вапняк	Миколаївський р-н, ПдСх околиця м. Нова Одеса	98,98	Розробляється
3	Михайлівське опока	Миколаївський р-н, між с. Михайлівка, 25 км на ПдЗх від з.ст. Вознесенськ	37	Розробляється
4	Касперівське вапняк	Миколаївський р-н, ПнСх околиця с. Касперівка	70,9	Не розробляється
5	Подимівське вапняк	Миколаївський р-н, ПнЗх околиця с. Подимове	499,61	Не розробляється
6	Кубряцьке вапняк	Вознесенський р-н, ПдЗх околиця с. Кубряки	8	Не розробляється
7	Новомиколаївське вапняк	Вознесенський р-н, ПдЗх околиця с. Ново-Миколаївка	18,9	Не розробляється
8	Новоодеське		12,6	Не розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
	Ділянка № 1 пісок Ділянка № 3 суглинок, глина	Миколаївський р-н, ПнСх околиця с-ща. Нова Одеса		
9	Покровське опока	Вознесенський р-н, 1,0 км на Пн від с. Покровське	35,75	Не розробляється
10	Нечаянське 2 вапняк	Миколаївський р-н, 0,5 км на Зх с. Нечаяне	50,144	Не розробляється
11	Тернуватське вапняк	Миколаївський р-н, 7,0 км на ПнЗх від з.ст. Трихати	38	Не розробляється
12	Данилівське вапняк	Миколаївський р-н, 12,0 км на ПнЗх від с. Нечаяне	53,11	Не розробляється
13	Болгарське вапняк	Миколаївський р-н, 0,5 км на північний захід від с. Болгарка	66,85	Не розробляється
14	Іванівське вапняк	Миколаївський р-н, 0,8 км Зх с. Іванівка	23,51	Не розробляється
15	Новосвітлівське вапняк	Вознесенський р-н, 2,0 км на Пд від с. Новосвітлівка	134,5	Не розробляється
16	Єлизаветівське вапняки	Миколаївський р-н, 1,0 км на ПнЗх від с. Єлизаветівка, 1,5 км на південний захід від с. Комісарівка	58,5	Не розробляється
	Всього: 16 Розробляється: 2			
Сировина керамзитова, тис. м³				
1	Миколаївське глина керамзитова	Миколаївський р-н, 0,8 км на ПдСх від с. Половинки, 1,5 км на ПнСх від с. Крива Балка	51,8	Не розробляється
2	Богопільське суглинок	Первомайський р-н, в 0,2 км від ПнСх околиці м. Первомайськ вздовж траси на Умань	33,0	Не розробляється
	Всього: 2 Розробляється: 0			
Сировина цегельно-черепична, тис. м³				
1	Ділянка – Кривопустоська каолін первинний, вторинний	Вознесенський р-н, 3,0 км на Пд від с. Крива Пустош		Не розробляється
2	Петрівське суглинок	Миколаївський р-н, Зх околиця с. Петрівка	34,9	Розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
3	Генівське суглинок	Первомайський р-н, ПдЗх околиця с. Генівка	3,9	Не розробляється
4	Вербівське каолін первинний (нормальний)	Первомайський р-н, за 4,0 км на Пн від с. Мігія, правий схил балки Малий Ташлик	16,82	Розробляється
5	Мішковське Ділянка Мішковська суглинок Ділянка Центральна суглинок	Миколаївський р-н, 100 м від Пд околиці с. Мішково-Погорілове	80,0	Не розробляється
6	Первомайське суглинок	Первомайський р-н, 5,0 км на ПдЗх від м. Первомайськ	73,0	Не розробляється
7	Бандурське суглинок	Первомайський р-н, 0,5 км на ПнЗх від з.ст. Бандурка	22,0	Не розробляється
8	Бандурське 2 суглинок	Первомайський р-н, 250 км на Зх від Зх околиці с. Бандурка, 1,5 км на ПнЗх від з.ст. Бандурка	13,94	Не розробляється
9	Арбузинське суглинок, пісок	Первомайський р-н, ПнСх околиця с-ще. Арбузинка	28,0	Не розробляється
10	Баштанське суглинок	Баштанський р-н, ПнСх околиця с. Піски	7,0	Не розробляється
11	Березнегуватське суглинок, пісок	Баштанський р-н, 0,7 км на ПнСх с-ще. Березнегувате	26,6	Не розробляється
12	Березнегуватське 1 суглинок	Баштанський р-н, 0,7 км на ПнСх с-ще. Березнегувате	33,0	Не розробляється
13	Братське суглинок	Вознесенський р-н, 2,0 км на Пд від с-ще. Братське	6,24	Не розробляється
14	Врадіївське суглинок	Первомайський р-н, 3,0 км на ПдЗх від с-ще. Владіївка	8,0	Не розробляється
15	Трикратненське суглинок	Вознесенський р-н, 4,0 км на Зх від с. Трикрати	23,96	Не розробляється
16	Доманівське суглинок, пісок	Вознесенський р-н, 0,2 км на Пн с-ще Доманівка	27,6	Не розробляється
17	Єланецьке суглинок	Вознесенський р-н, Зх околиця с. Єланець	4,76	Не розробляється
18	Казанківське суглинок	Баштанський р-н, 3,0 км на Зх від	6,2	Не розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
		с-ще. Казанка		
19	Новобузьке суглинок, пісок	Баштанський р-н, 7,0 км на ПдЗх від м. Новий Буг	18,0	Не розробляється
20	Новобузьке 2 суглинок, пісок	Баштанський р-н, схил балки Куца, 12,0 км на Пд від м. Новий Буг	27 (13,55+1 3)	Не розробляється
21	Новобузьке 3 суглинок	Баштанський р-н, 1,5 км на ПдЗх від м. Новий Буг	3,4	Не розробляється
22	Лисогірське суглинок, глина, пісок	Первомайський р-н, 1,5 км на ПдЗх від с. Лиса Гора	10,0	Не розробляється
23	Лисогірське 1 глина, суглинок	Первомайський р-н, ПдСх околиця с. Лиса Гора	22,5	Не розробляється
24	Сливинське Ділянка № 1 суглинок Ділянка № 2 пісок	Миколаївський р-н, 0,6 км на Пн від с. Слівіно, 14,0 км від м. Миколаїв	4,3	Не розробляється
25	Бузьке суглинок	Первомайський р-н, Пн околиця с. Бузьке	55,0	Не розробляється
26	Веселинівське суглинок, пісок	Вознесенський р-н, ПнСх околиця с-ще. Веселинове	14,0	Не розробляється
27	Володимірівське суглинок	Баштанський р-н, 1,5 км на ПнСх від з.ст. Володимирівка	5,3	Не розробляється
28	Добренське суглинок	Баштанський р-н, 2,0 км на Пд с. Добре	7,0	Не розробляється
29	Забарське суглинок	Первомайський р-н, Пд околиця с. Забари	1,01	Не розробляється
30	Зеленоберегівське суглинок	Первомайський р-н, Пд околиця з.ст. Трикратне	35,0	Не розробляється
31	Калинівське суглинок	Миколаївський р-н, 1,5 км Пн с. Калинівка	21,0	Не розробляється
32	Кривоозерське суглинок	Первомайський р-н, ПнСх околиця с-ще. Криве Озеро	33,0	Не розробляється
33	Куцурубське 2 суглинок	Миколаївський р-н, ПдЗх околиця с. Куцуруб	3,5	Не розробляється
34	Любинське суглинок	Баштанський р-н, 1,0 км на Пн від с. Любине	14,9	Не розробляється
35	Нечаянське суглинок	Миколаївський р-н, 4,0 км Сх с. Нечаяне	35,0	Не розробляється
36	Новобірзулівське суглинок	Баштанський р-н, Зх околиця	50,0	Не розробляється

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Підприємство, спецдозвіл**
1	2	3	4	7
		с. Новобірзулівка		
37	Новопетрівське суглинок	Баштанський р-н, 1,5 км Пн від с. Нова Петрівка	17,9	Не розробляється
38	Новофедорівське суглинок	Миколаївський р-н, південна околиця с. Новофедорівка	59,4	Не розробляється
39	Олександрівське 2 суглинок	Вознесенський р-н, 5,0 км на ПнСх від с-ща. Олександрівка	10,5	Не розробляється
40	Петрівське 2 суглинок Діл. Південна суглинок Діл. Північна суглинок	Миколаївський р-н, Сх околиця с. Петрівка	62,0	Не розробляється
41	Раковське суглинок, пісок	Вознесенський р-н, 5,0 км на південний схід від м. Вознесенськ	44,71	Не розробляється
42	Степківське суглинок	Первомайський р-н, 0,8 км на північний схід від с. Степківка	3,81	Не розробляється
43	Тернуватське глина, пісок	Миколаївський р-н, північна околиця с. Тернувате	4,8	Не розробляється
44	Троїцьке суглинок	Миколаївський р-н, 4,0 км на північний захід від с. Троїцьке	9,8	Не розробляється
45	Веснянівське суглинок	Миколаївський р-н, 2,5 км на південь від с-ще. Весняне	12,4	Не розробляється
46	Новоодеське Ділянка № 1 пісок Ділянка № 3 суглинок, глина	Миколаївський р-н, ПнСх околиця с-ща. Нова Одеса	12,6	Не розробляється
	Всього: 46 Розробляється: 2			
Сировина скляна, , тис. м³				
1	Кривобалківське пісок кварцовий	Миколаївський р-н, за 3,5 км на ПдСх від с. Крива Балка		Розвідується
2	Веснянське пісок кварцовий	Миколаївський р-н, 3 км на ПнСх від с. Весняне		Розвідується
	Всього: 2 Розробляється: 0			

* Інформація надана ДНВП «Геоінформ України»

** На час воєнного стану доступ до зазначеної інформації є обмеженим

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Моніторинг геологічного середовища полягає в організації довгострокових і систематичних спостережень за природними та антропогенними екзогенними й ендегенними процесами з метою виявлення змін і небезпечних тенденцій у земній корі, здатних спричинити кризові чи надзвичайні ситуації, забруднення надр, економічні збитки та загрозу здоров'ю населення.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 13.06.2024 № 685 «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу геологічного середовища», об'єктами моніторингу є: мінерально-сировинна база, масиви підземних вод, екзогенні та ендегенні геологічні процеси, геофізичні поля та геохімічний стан ландшафтів.

Суб'єктами моніторингу є:

Держгеонадра та підпорядковані їй підприємства, включно з дочірніми, у частині контролю за підземними водами (ресурси, видобуток, використання та якість, зокрема за радіологічними показниками на забруднених територіях), проявами ендегенних і екзогенних процесів, геохімічним станом ландшафтів та геофізичними полями;

Національна академія наук України, яка здійснює збір даних, вивчення і прогнозування проявів ендегенних процесів, науковий супровід екзогенних процесів, а також оцінку, аналіз і прогнозування їх впливу;

користувачі надр та водокористувачі відповідно до статті 13 Кодексу України про надра та статті 48 Водного кодексу України, а також відповідно до Порядку здійснення державного моніторингу вод (постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 758).

Залежно від просторового охоплення та характеру об'єкта, моніторинг поділяється на:

локальний (об'єктовий) – прості природно-техногенні системи; здійснюється надрокористувачами або іншими суб'єктами господарювання відповідно до ліцензій або проєктів будівництва;

територіальний (регіональний) – природні або складні системи в межах адміністративної області; організовується територіальними геологічними службами та регіональними центрами, самостійно або із залученням спеціалізованих підприємств;

державний – системи загальнодержавного значення, розташовані у межах двох і більше адміністративних одиниць, або складні природно-техногенні об'єкти (наприклад, ділянки континентального шельфу, зони захоронення радіоактивних і токсичних відходів); моніторинг здійснюють підпорядковані геологічній службі України установи.

Зібрана інформація узагальнюється на територіальному та державному рівнях. Відповідно до Положення про Державну службу геології та надр України (постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1174), Держгеонадра організовує та координує єдину інформаційну систему користування надрами та

здійснює моніторинг мінерально-сировинної бази, геологічного середовища та підземних вод.

На рівні області (територіальному) в системі геологічного моніторингу задіяно ВП Південно-Українська гідрогеологічна експедиція ДП «Українська геологічна компанія».

Режимна мережа моніторингу на території Миколаївської області складається з 55 спостережних свердловин, в тому числі 29 свердловин державного рівня узагальнення та 26 свердловин регіонального рівня узагальнення (табл.7.2.1). Моніторингові дослідження здійснюються на вміст у підземних водах: пестицидів (28 показників), токсичних мікроелементів 1 і 2 класів небезпеки (19 показників), макрокомпонентів (29 показників), органічних сполук (18 показників).

Таблиця 7.2.1. - Перелік пунктів моніторингу ВП Південно-Українська гідрогеологічна експедиція ДП «Українська геологічна компанія» на території Миколаївської області

Код спостережного пункту по АІС ДВК	№ спостережного пункту, наданий партією	Дані спостережень за рівнями підземних вод	Дані спостережень за температурою підземних вод	Дані спостережень за хімічним складом підземних вод
Державна мережа				
257001142	142	-	-	-
257001440	440	-	-	-
257001319	319	-	-	-
257001384	384	-	-	-
257001445	445	+	-	-
257001447	447	-	-	-
257001420	420	-	-	-
257001424	424	-	-	-
257001425	425	-	-	-
257001340	340	-	-	-
257001442	442	-	-	-
257001137	137	-	-	-
257001508	508	-	-	-
257001202	202	+	-	+
257001201	201	+	-	+
257001294	294	+	-	-
257001115	115	-	-	-
257001116	116	-	-	-
257001180	180	-	-	+
257001027	27	-	-	-
257001028	28	-	-	-
257001110	110	+	-	+
257001111	111	-	-	-
257001112	112	-	-	-
257001113	113	+	-	-
257001051	51	-	-	-
257001054	54	-	-	-
257001055	55	-	-	-
257001056	56	-	-	-
Регіональна мережа				
257001509	509	-	-	+

257001375	375	-	-	-
257001144	144	-	-	+
257001391	391	-	-	+
257001145	145	-	-	-
257001370	370	-	-	-
257001146	146	-	-	+
257001369	369	-	-	-
257001446	446	+	-	-
257001439	439	-	-	-
257001129	129	-	-	-
257001001	1-e	-	-	-
257001422	422	-	-	-
257001002	2	-	-	-
257001003	3	-	-	-
257001004	4	-	-	-
257001006	6	+	-	+
257001007	7	-	-	-
257001008	8	-	-	+
257001009	9	-	-	-
257001010	10	-	-	-
257001011	11	-	-	-
257001306	306	-	-	-
257001143	143	-	-	-
257001380	380	-	-	+
257001404	404	+	-	+

Відповідно до листів ВП «Південно-Українська гідрогеологічна експедиція» ДП «Українська геологічна компанія» від 11.05.2023 № 47/01, від 15.07.2024 № 146, від 23.06.2025 № 2-261 та від 26.05.2026 № 52, у зв'язку з відсутністю державного фінансування роботи за об'єктами «Моніторинг підземних вод у Миколаївській та Херсонській областях» і «Ведення державного водного кадастру, державного обліку використання підземних вод, моніторингу ресурсів та запасів підземних вод на території Одеської, Миколаївської та Херсонської областей» починаючи з 2021 року не виконуються.

У зв'язку з цим актуальні спостереження за режимом, використанням та якістю підземних вод на території Миколаївської області відсутні, а наведена у підрозділі 7.2 інформація базується на результатах моніторингових досліджень станом на 01.01.2022.

Відсутність систематичного державного моніторингу підземних вод у Миколаївській області, яка належить до найменш забезпечених ресурсами прісних підземних вод регіонів України, суттєво обмежує можливості своєчасного виявлення негативних змін їх кількісного та якісного стану, ускладнює прогнозування виснаження і забруднення водоносних горизонтів та створює додаткові ризики для забезпечення населення і об'єктів критичної інфраструктури якісною питною водою.

Фактичне припинення державного моніторингу підземних вод унеможливорює повноцінне виконання вимог Водного кодексу України та Порядку здійснення моніторингу геологічного середовища щодо отримання актуальної інформації про стан підземних водних масивів, необхідної для

прийняття обґрунтованих управлінських рішень у сфері охорони та раціонального використання водних ресурсів.

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Миколаївська область розташована в межах басейнів річок Дніпра, Інгульця, Південного Бугу, малих річок Причорномор'я, а також прибережної смуги Чорного моря між Дністровським та Бузьким лиманами.

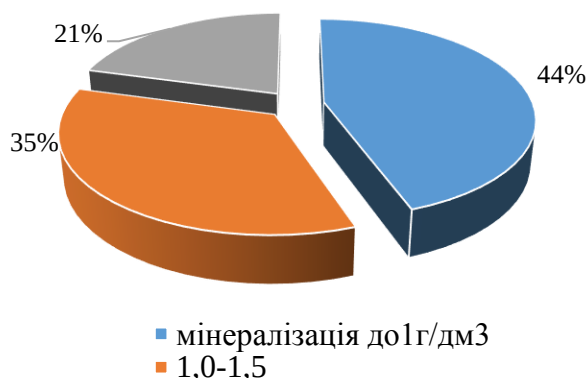
У гідрогеологічному відношенні територія області належить до Причорноморського та Українського басейнів підземних вод (мал. 7.2.1.1). За умовами формування режиму підземних вод більша частина території області відноситься до Бузько-Дніпровського району. Північ області охоплює Східнопридніпровський та Вінницько-Побузький райони, а західна і південно-західна частини — Бузько-Куяльницький район.

Формування підземних вод визначається сукупністю природно-кліматичних, геологічних, геоморфологічних та гідрогеологічних факторів, а також впливом господарської діяльності. Поповнення ресурсів підземних вод відбувається переважно за рахунок атмосферних опадів, інфільтрації поверхневих водотоків і водоєм.

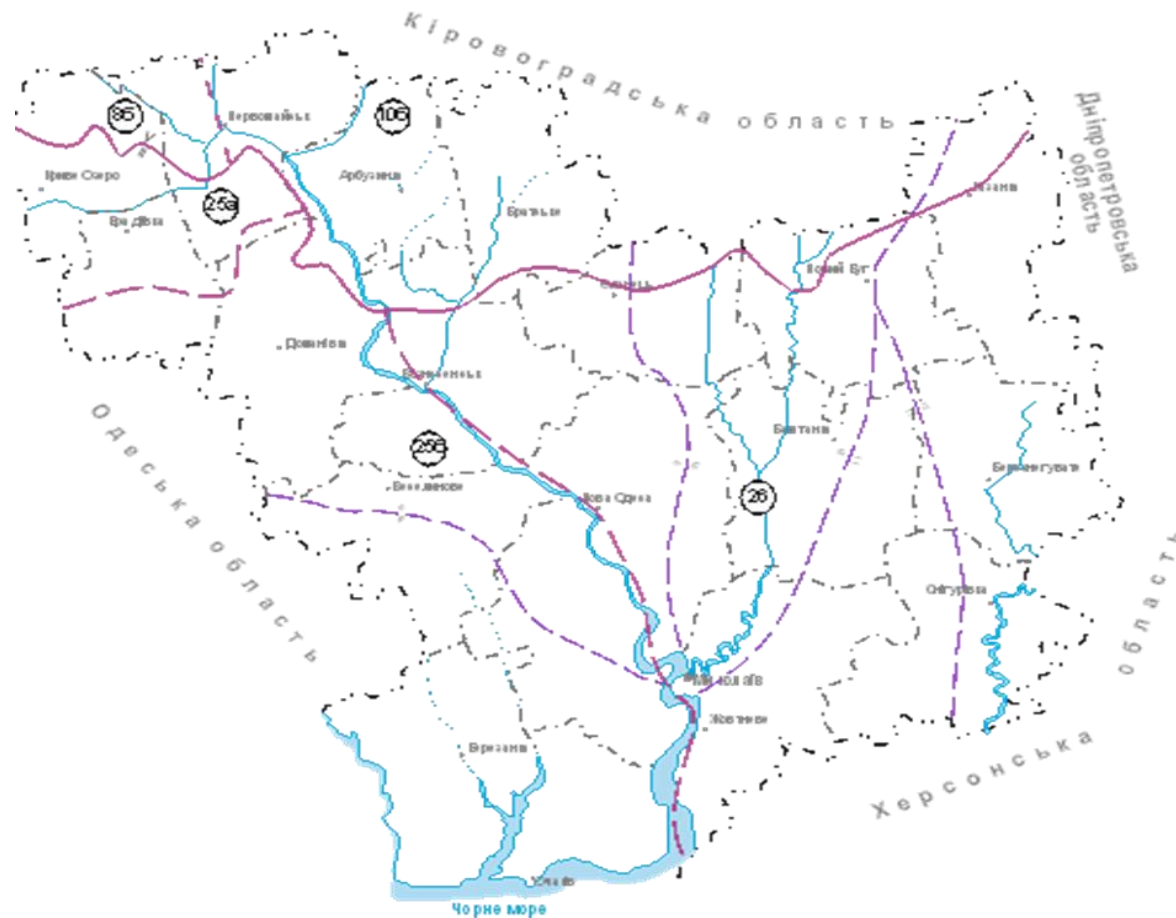
Основними водоносними горизонтами, що використовуються для централізованого водопостачання населення області, є плейстоценовий алювіальний, верхньо- та середньосарматський, палеогеновий, крейдовий і архей-протерозойський. Найбільше практичне значення має водоносний горизонт у відкладах верхньосарматського регіоярису верхнього міоцену (N_1S_3).

Основний видобуток підземних вод здійснюється за рахунок ресурсів Причорноморського артезіанського басейну пластових напірних вод. Використання ресурсів Українського басейну, де поширені тріщинно-жильні води докембрійських кристалічних порід, є значно меншим.

Відомості про прогнозні ресурси (за даними регіональних оцінок) та експлуатаційні запаси (згідно протоколів ДКЗ, ТКЗ) підземних вод наведені в таблиці 7.2.1.1. та на мал.7.2.1.2.

Мал. 7.2.1.2.- Розподіл прогнозних ресурсів за мінералізацією на час їх підрахунку

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

1. Районування території за умовами формування підземних вод (гідрогеологічні артезіанські басейни та райони).

1.1. Гідрогеологічні басейни та райони

A-II (B) Причорноморський басейн пластових напірних вод

25. Бузьно-Кульницький гідрогеологічний район

25а. Батський підрайон

25б. Глізун-Кульницький підрайон

26. Бузьно-Дніпровський гідрогеологічний район

A-V (Ц) Український басейн напірних тріщинно-мисливих вод

8. Вінницько-Полубезний район

8б. Педенолобузький підрайон

10. Східнопридніпровський гідрогеологічний район

10б. Бузьно-Бузьницький підрайон

Річкові басейни

6. Басейн р. Педенолий Буг (західна і східна частини)

15. Басейн р. Інгул (Частина басейну низького Дніпра).

16. Басейн р. Інгул (Частина басейну Педенолого Бугу).

11. Мисливська Педенолий Буг-Дніпро

1.2. Гідрогеологічні райони

гідрогеологічний басейн

гідрогеологічний район

річкові басейни

2. Інші позначення

--- Границі адміністративних областей

--- Границі адміністративних районів

Рис.1 - Схематична картарайонування території за умовами формування підземних вод.
Масштаб 1:1 000 000

Таблиця 7.2.1.1. - Прогнозні ресурси та експлуатаційні запаси підземних вод Миколаївської області

№ пп	Назва адміністративного району	Площа, тис.км ²	Прогнозні ресурси підземних вод (ПРПВ), тис.м ³ /добу				
			Усього			У тому числі експлуатаційні запаси підземних вод (ЕЗПВ)	
			Мінералізація, г/дм ³				
			до 1,5	1,5-3,0	до 3,0	до 1,5	> 1,5
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Баштанський	7,1	66,37	49,63	116,0	-	-
2	Вознесенський	6,4	105,4	12,60	118,0	50,3	-
3	Миколаївський	5,7	136,21	27,29	163,5	35,24	8,67
4	Первомайський	5,4	41,89	2,21	44,10	8,67	-
	УСЬОГО:	24,6	349.87	91.73	441.60	94,2	8,67

Загальний розподіл прогнозних ресурсів підземних вод становить у середньому 17,95 м³/добу на 1 км² території області, у тому числі з мінералізацією до 1,5 г/дм³ — 14,22 м³/добу на 1 км². На одного жителя області припадає 0,404 м³/добу прогнозних ресурсів підземних вод.

Водночас прогнозні ресурси були оцінені понад сорок років тому. За цей час суттєво змінилися природні та техногенні умови формування підземних вод, що в окремих районах призвело до скорочення площ поширення прісних підземних вод із мінералізацією до 1,5 г/дм³.

Найбільш відчутні зміни спостерігаються на водозаборах, розташованих у прибережній зоні Чорного моря та Бузького лиману (Очаківський водозабір, Коблево-Рибаківська курортна зона, Ольшанський водозабір тощо), де внаслідок тривалої інтенсивної експлуатації відмічається підвищення мінералізації підземних вод через підтягування більш мінералізованих вод нижчезалягаючих горизонтів та інфільтрацію морських вод.

Станом на 01.01.2025 сумарні балансові експлуатаційні запаси питних і технічних підземних вод, враховані Державним балансом запасів корисних копалин України, становлять 102,882 тис. м³/добу, що відповідає 23,3 % прогнозних ресурсів підземних вод області (таблиця 7.2.1.2)

Таблиця 7.2.1.2. - Експлуатаційні запаси підземних вод (питні і технічні) Миколаївської області, що враховані Державним балансом корисних копалин станом на 01.01.2025

№	Родовище підземних вод	Ділянка РПВ	Геологічний індекс водоносного горизонту	№ прото- колу, інстанція та дата затверд- ження	ЕЗПВ, тис.м ³ /добу				
					Усьо- го	в т.ч. по категоріях			
						А	В	С ₁	С ₂
1	Вознесенське	Вознесенська	Р ₂₋₃	№3543 УкрТКЗ	2,3	-	2,3	-	-
		Бузька	AQ _{III}		6,3	2,8	-	3,5	-

		Одесько-Кишинівська	P ₂₋₃	08.12.73р.	3,9	-	3,9	-	-
		Натягайлівська	AQ _{III}		19,8	4,3	4,4	11,1	-
2	Врадіївське	Врадіївська	N _{1S2}	№4101 УкрТКЗ 25.04.81р.	3,8	2,7	0,8	0,3	-
3	Кривоозерське	Кривоозерська	AR-PR ₁	№4136 УкрТКЗ 29.10.81р	3,9	-	2,0	1,9	-
4	Доманівське	Зброшківська	K ₂	№ 3756 УкрТКЗ 17.02.76 р	6,4	2,0	1,3	3,1	-
5	Новоодеське	Новоодеська	ADQ _{II-III}	№4199 УкрТКЗ 02.07.82 р	21,6	13,0	8,6	-	-
6	Коблеве-Рибаківське	Коблеве-Рибаківська	N _{1S3}	№4803 УкрТКЗ 18.06.89 р	5,3	1,3	3,4	0,6	-
7	Очаківське	Очаківська-1	N _{1S3}	№3540 УкрТКЗ 20.01.73 р	3,5	2,3	-	1,2	-
		Очаківська-2			2,5	0,9	0,8	0,8	-
8	Галичинівське	Галичинівська	N _{1S3}	№ 1829 УкрДКЗ 8.10.09 р	2,343	-	1,6	0,32	0,4 2
9	Миколаївське	САНДОРА	N _{1S3}	№ 2360 УкрДКЗ 2011 р.	0,300	-	0,300	-	-
		САНДОРА	N _{1S2}		3,870	-	2,250	1,62	-
10	Горохівське	Горохівська	N _{1S3}	№ 2849 УкрДКЗ 2013 р.	0,015		0,015		
		Горохівська	N _{1S2}		4,485		4,485		
11	Бандурське	Бандурська	PCM	№ 2860 УкрДКЗ 2013 р.	0,969		0,740	0,23	
12	Інфільтраційне	Інфільтраційний водозабір	AQ3 (AP3)	№ 3499 УкрДКЗ 2015 р	11,600		3,500	8,10	
Разом:					102,88	30	39,69	32,8	0,4

За даними ДНВП «ГЕОІНФОРМ УКРАЇНИ» станом на 01.01.2025 у Миколаївській області розвідано 12 родовищ (16 ділянок) питних і технічних підземних вод. Фактичне використання здійснюється лише на трьох родовищах: Миколаївському (ділянка Сандора), Горохівському (ділянка Горохівська) та Бандурському (ділянка Бандурська), що свідчить про неповне освоєння наявного ресурсного потенціалу області.

Станом на 01.01.2025 у Миколаївській області Державним балансом запасів корисних копалин України враховано вісім ділянок родовищ мінеральних підземних вод із сумарними балансовими експлуатаційними запасами 1915 м³/добу. Усі обліковані запаси належать до розвіданих категорій А+В+С1, тоді як перспективні запаси категорії С2 на державному балансі відсутні (таблиця 7.2.1.4).

Таблиця 7.2.1.4. - Експлуатаційні запаси підземних вод (води мінеральні) Миколаївської області, що враховані Державним балансом корисних копалин станом на 01.01.2025

Ділянка родовища	Балансові експлуатаційні запаси, м ³ /добу			Видобуток, м ³ /добу	
	А+В+С1	С2	Разом	Всього	Використано
Снігурівська	14,0	-	14,0	-	-
Вознесенська	133,0	-	133,0	-	-
Воскресенська	22,0	-	22,0	-	-
Коблевська	532,0	-	532,0	-	-
Очаківська 1	221,0	-	221,0	-	-
Очаківська 2	677,0	-	677,0	-	-
Кривоозерська	205,0	-	205,0	81,408	80,921
Кривоозерська 2.1	111,0	-	111,0	11,814	11,532
Разом	1915,0	-	1915,0	93,222	92,452

Фактичний видобуток мінеральних підземних вод здійснювався лише на двох ділянках Кривоозерського родовища, що становить 25 % від загальної кількості ділянок, врахованих Державним балансом запасів корисних копалин України (таблиця 7.2.1.4.) Загальний обсяг видобутку становив 93,222 м³/добу, або близько 4,9 % від сумарних балансових експлуатаційних запасів, що свідчить про значний резерв ресурсного потенціалу мінеральних підземних вод області.

При цьому для ділянок, на яких здійснюється видобуток, характерний високий рівень використання добутих вод. На Кривоозерській ділянці використано 99,4 % видобутих мінеральних вод, а на ділянці Кривоозерська 2.1 — 97,6 %, що свідчить про ефективне використання видобутих ресурсів.

Таким чином, 2024 року із шести розвіданих родовищ мінеральних підземних вод області видобуток здійснювався лише на одному — Кривоозерському. Це свідчить про значний невикористаний ресурсний потенціал області та перспективи розвитку санаторно-курортної, рекреаційної й оздоровчої сфери за умови раціонального використання та охорони надр.

Отже, надра Миколаївської області зберігають значний потенціал для подальшого виявлення та освоєння родовищ підземних вод. Разом з тим зростання антропогенного навантаження суттєво впливає на стан водоносних горизонтів і потребує посилення державного контролю за їх використанням.

Особливе занепокоєння викликає ситуація, що склалася у 2022–2024 роках на території м. Миколаєва, де здійснювалося буріння значної кількості свердловин без належної проєктної документації та комплексного

гідрогеологічного супроводу. За інформацією ДП «Українська геологічна компанія», під час спорудження таких свердловин не проводилися повноцінні гідрохімічні дослідження підземних вод, а контроль їх якості обмежувався визначенням сухого залишку в польових умовах. Крім того, не здійснювалися режимні спостереження за рівнем і гідрохімічним станом підземних вод.

Подальше неконтрольоване використання водоносних горизонтів може призвести до виснаження експлуатаційних запасів, зниження рівнів підземних вод, погіршення їх якості та підвищення мінералізації. Недотримання технології спорудження свердловин також створює ризик проникнення забруднюючих речовин до експлуатованих водоносних горизонтів, що може негативно вплинути на їх якісний стан і надійність джерел централізованого водопостачання.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси (ЕГП)

Природні умови Миколаївської області – геологічна будова, гідрогеологічні умови, рельєф, кліматичні фактори та інтенсивність неотектонічних рухів – визначають широкий розвиток і різноманітність ЕГП на регіоні. Основними проявами є зсувні та ерозійні процеси, заболочування, осідання ґрунтів та інші форми деградації земельних ресурсів, що можуть створювати загрозу для будівель, інженерних споруд та навколишнього середовища.

По території області зафіксовано 1152 зсуви загальною площею 9,04 км², що становить 0,04 % площі області. На забудованих територіях зареєстровано 51 зсув. У більшості районів площа окремих зсувних ділянок не перевищує 1,00 км², за винятком узбережжя Чорного моря, де спостерігається найвища динаміка розвитку ЕГП та значне техногенне навантаження. Середній рівень абразійно-зсувної активності на морському узбережжі становить 39 %. Максимальна активізація зафіксована на ділянці узбережжя між селами Рибаківка та Бузьким лиманом (колишній Березанський район).

На морському узбережжі Миколаївської області з 23 зафіксованих зсувів активність спостерігається на 15 (65 %), з яких 14 перебувають у природному стані, а 12 проявляють активність від 12 до 80 %. Загальна площа залученої прибрежкової частини плато становить 1957 м², із 17,80 км абразійно-зсувних і абразійно-обвальних схилів 7,80 км (44 %) берега сплановано та закріплено. Площа плато, відокремленого від берега, становить 2205 м².

Основними техногенними факторами активізації зсувів є підтинання, перевантаження схилів та їх обводнення внаслідок витоків із водоносних комунікацій. Інтенсивне будівництво на схилах і прилеглих територіях посилює ці процеси, зокрема у місті Очаків (база відпочинку «Акваторія»), селі Чорноморка (бази «Прибій», «Сонячний», «Ольвія», «Автомобіліст»), у селі Рибаківка та селі Лугове колишнього Березанського району (бази «Княжичанка», «Колос», «Колос-2», «Янтар», «Урожайний»).

Розвиток абразії триває на узбережжі Чорного моря та внутрішніх водоймах (озера, лимани) і посилює зсувоутворення через розмив і зволоження нестійких порід. Основними чинниками розвитку абразії є геолого-геоморфологічні

(літологія порід, неотектонічні рухи, сейсмічність, морфологія берега), гідрометеорологічні (режим хвиль, вітрів, рівень моря) та господарська діяльність людини (регулювання стоку, видобуток піску, освоєння пляжної смуги). Абразійно-зсувна ділянка морського узбережжя Чорного моря від міста Очаків до села Морське поділяється на окремі частини:

між Тилігульським і Березанським лиманами (16 км, з яких 10,50 км – абразійно-зсувний схил): 17 структурних зсувів площею 853 000 м²; 2 зсуви повністю сплановані, 3 – тривають планувальні роботи, 12 перебувають у природному стані;

між Березанським лиманом і мисом Очаків (7,3 км, з яких 4,5 км – абразійно-зсувні та 2,80 км – абразійно-обвальні): сформовано 6 зсувів;

від тилової частини Лагерної коси до західної межі міста Очаків (2,80 км): абразійно-обвальна ділянка;

правий берег Бузького лиману (від міста Очаків до села Кир'яківка, 111,50 м): 2018 року обстежено 71 зсувне тіло, активізація різного ступеня спостерігалася на 25 зсувах.

Загальна площа залученої до абразійно-зсувного процесу прибрежкової частини плато морського узбережжя Миколаївської області становить 1957 м². Із 17,80 км абразійно-зсувних та абразійно-обвальних схилів 7,80 км (44 %) берега сплановано та закріплено. Площа плато, що відійшла від прибрежкової частини берега, становить 2205 м².

Особлива увага приділяється розвитку ЕГП у місті Миколаїв, де активізація процесів спостерігається на територіях мікрорайону Намив (берегова лінія) та мікрорайону Велика Корениха.

Миколаївська область належить до регіонів із періодичним підтопленням земель і населених пунктів поверхневими та ґрунтовими водами, що зумовлено поєднанням природних умов – понижених форм рельєфу та плоских безстічних вододільних просторів із низькою дренажістністю, ускладнених балками, ярами, подами й западинами – та господарської діяльності, зокрема концентрацією зрошувальних систем, що додатково живлять ґрунтові води.

Площа територій із підтопленням у межах міст і селищ становить 996,7 км² (близько 4 % площі області); у зонах із глибиною залягання ґрунтових вод 0-2 м підтоплено 496 населених пунктів, а на ділянках 0-4 м – 761 населений пункт. Найбільше потерпають міста Миколаїв, Вознесенськ і Первомайськ, тоді як у сільській місцевості площа можливого підтоплення сягає 17,5 тис. га, охоплюючи 511 населених пунктів, з яких 13 – міста та селища міського типу.

Для ведення гідрогеолого-меліоративного моніторингу та контролю рівня ґрунтових вод функціонують Снігурівська гідрогеолого-меліоративна партія (ГГМП) та дільниця РОВР, які здійснюють спостереження за 264,7 тис. га меліорованих земель, з яких 190,3 тис. га – зрошувані (47 тис. га з дренажем, 143,3 тис. га без дренажу), а 56,9 тис. га – прилеглі незрошувані землі (включно з 4,7 тис. га з дренажем).

Для утримання задовільного меліоративного стану земель і захисту населених пунктів збудовано 117 автономних дренажних ділянок загальною площею 51 654 га, з яких 46 992 га – зрошувані землі. Відвід дренажних вод на

23 ділянках здійснюється примусово через перекачувальні насосні станції, на інших – самотливом. У 37 населених пунктах облаштовані колекторні дренажні мережі: Баштанський (колишній Снігурівський) район – 13, Вознесенський – 5, Миколаївський – 13, Баштанський – 6. Примусова відкачка дренажних вод на площі 9 720 га здійснюється через 30 дренажних насосних станцій, частина з яких (25) перебуває в неналежному стані через демонтаж або крадіжки.

2023 року підтоплення зафіксоване на площі 108 га (9 сільських населених пунктів, 377 садіб) через підвищення рівня ґрунтових вод, відсутність упорядкованого відведення поверхневого стоку та фільтрацію із зрошувальних каналів.

Моніторинг поширення та динаміки ЕГП у Миколаївській області здійснюється на підставі геологічних завдань, виданих Державною геологічною службою України, з метою геологічного обґрунтування протизсувних заходів та забезпечення регіонального геологічного супроводу Урядової інформаційно-аналітичної системи надзвичайних ситуацій.

Узагальнені дані, щодо розвитку ЕГП на території області наведені в таблиці 7.2.2.1.

Таблиця 7.2.2.1. – Поширення ЕГП на території Миколаївської області *

Вид ЕГП	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, од.	Площа території області, тис. км ²	Ураженість території області, %
Зсуви	9,04	1152: 13-активних, 51-на забудованих територіях	24,60	0,04
Ерозія	8200	н.д.	24,60	33,30
Абразія	17,8 пог. км		24,60	39,0
Підтоплення			24,60	
Глибина (0-2,0 м)	7897,0	496		32,1
(0-4,0 м)	17033,0	761		69,3
Лесові ґрунти, що здатні для просідання	9330	н.д.	24,60	37,93
Карст	19220,0	157**	24,60	78,13

* Інформація надана Причорноморським державним регіональним підприємством державної служби геології та надр України за даними польових моніторингових обстежень ділянок розвитку небезпечних геологічних процесів на території Миколаївської області за період з 2012 по 2019 роки. За інформацією ДНВП «Геоінформ України» моніторингові спостереження за ЕГП в межах Миколаївської області за 2020-2025 не проводились.

** Карстоутворюючі процеси не характерні для області, карстопрояви давні.

7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Дозвільна діяльність у сфері користування надрами Миколаївської області здійснюється відповідно до Конституції України, Кодексу України про надра, Гірничого закону України, Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», постанов Кабінету Міністрів України, зокрема Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами (постанова від 30.05.2011 № 615 у редакції Кабінету Міністрів України від 19.02.2020 № 124), та інших чинних нормативно-правових актів, включно з міжнародно-правовими документами. Центральним нормативним актом є Кодекс України про надра, який регулює гірничі відносини, забезпечує раціональне та комплексне використання надр, охорону довкілля та гарантує безпеку людей, майна й навколишнього середовища під час користування надрами.

Дозвіл на користування надрами надає Державна служба геології та надр України (Держгеонадра). Видача, переоформлення, анулювання або зупинення дії дозволів здійснюється відповідно до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності». Дозволи надаються переможцям аукціонів або без проведення аукціонів у передбачених законодавством випадках, окремо на кожний вид користування надрами в межах конкретної ділянки. Контроль за дотриманням умов ліцензій здійснюють регіональні підрозділи Держгеонадра та її підпорядковані підприємства, а погодження проєктів у межах населених пунктів забезпечують місцеві органи влади у межах містобудівної документації. У період воєнного стану доступ до публічної інформації обмежений, що впливає на відкритість даних про видані ліцензії та стан надрокористування.

Інформація у сфері надрокористування по Миколаївській області наведена в таблиці 7.3.1.

Таблиця 7.3.1. – Інформація у сфері надрокористування *

Спеціальні дозволи на користування надрами	За роками		
	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Кількість виданих	6	7	4
Кількість анульованих	-	4	-

* Інформація надана ДНВП «Геоінформ України» відповідно до відомостей, які введені до бази даних виданих спеціальних дозволів на користування надрами станом на 01.01.2026 року

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Державний контроль і нагляд за геологічним вивченням, використанням та охороною надр спрямовані на забезпечення додержання встановленого законодавством України порядку користування надрами, раціонального й ефективного використання мінерально-сировинних ресурсів, запобігання їх виснаженню та негативному впливу на довкілля, а також виконання суб'єктами господарювання та громадянами обов'язків у сфері охорони надр.

Відповідно до вимог Кодексу України про надра, державний геологічний контроль за геологічним вивченням надр та раціональним використанням мінерально-сировинної бази здійснюється Державною службою геології та надр України (Держгеонадра) як центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та використання надр. До повноважень Держгеонадра належать контроль за дотриманням умов спеціальних дозволів на користування надрами, повнотою геологічного вивчення, обліком запасів корисних копалин, а також дотриманням вимог щодо охорони надр.

Державний гірничий нагляд за веденням робіт з геологічного вивчення надр, їх використанням та охороною, а також за використанням і переробкою мінеральної сировини здійснюється Державною службою України з питань праці (Держпраці) як центральним органом виконавчої влади у сфері охорони праці та промислової безпеки. Основними завданнями гірничого нагляду є запобігання аваріям і нещасним випадкам, контроль за безпечним виконанням гірничих робіт та дотриманням вимог промислової безпеки під час користування надрами.

Загалом система геологічного контролю та гірничого нагляду забезпечує комплексний підхід до регулювання діяльності у сфері надрокористування, поєднуючи вимоги раціонального використання надр, охорони довкілля та безпеки життєдіяльності населення.

8. Відходи

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

За інформацією Головного управління статистики у Миколаївській області, офіційні статистичні дані щодо управління відходами за 2025 рік будуть оприлюднені після завершення встановлених законодавством строків подання та опрацювання державної статистичної звітності. У зв'язку з цим у розділі наведено статистичні показники за 2020 рік та актуальну інформацію органів державної влади і місцевого самоврядування станом на 2025–2026 роки.

За статистичними даними, протягом 2020 року в Миколаївській області утворилося 2536,6 тис. т відходів. Основними утворювачами відходів є підприємства металургійної, машинобудівної, суднобудівної та харчової промисловості, підприємства з оброблення шкір, водопровідно-каналізаційного господарства й агропромислового комплексу.

До найбільших утворювачів відходів належать ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», ПрАТ «Абінбев Ефес Україна», ПАТ «Веселинівський завод сухого знежиреного молока», ПАТ «Баштанський сирзавод», ТОВ «Сандора», ДП НВКГ «Зоря-Машпроект», МКП «Миколаївводоканал», ТОВ «СП УКРСОЯ» та ПП «ЛЮКС-ОЙЛ». При цьому основним за обсягом утворення відходів є ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», на частку якого 2020 року припадало близько 80 % загального обсягу утворених відходів області.

За даними моніторингу органів місцевого самоврядування 2025 року на території області зібрано 1 564,09 тис. м³ побутових відходів, з яких 187,3 тис. м³ становили ресурсоцінні компоненти, вилучені для подальшого

використання або перероблення (макулатура, полімери, пластик, скло, метали, поліетилен, упаковка типу «Tetra Pak», гума тощо).

Органи місцевого самоврядування продовжують роботу щодо впровадження системи роздільного збирання побутових відходів. Станом на кінець 2025 року її запроваджено у 35 населених пунктах області. Найпоширенішими фракціями, що збираються окремо, є ПЕТ-пляшки, поліетиленові вироби, папір, скло, пластик, метал та гума. Водночас близько 85 % загального обсягу побутових відходів і надалі захоронюється на полігонах і сміттєзвалищах.

На території області функціонує близько 358 місць видалення побутових відходів, з яких 267 за своїми характеристиками наближені до сміттєзвалищ. Лише 44 об'єкти мають паспорти місць видалення відходів. Значна частина полігонів експлуатується з перевищенням проектної потужності, а створення нових об'єктів потребує значних земельних ресурсів і фінансування. Середній рівень заповнення місць видалення відходів становить 53 %, тоді як у містах він перевищує 85 %. Перевантаженими залишаються полігони твердих побутових відходів у місті Миколаєві, Вознесенську, Первомайську та Південноукраїнську.

Станом на 01.01.2026 в області відсутні діючі сміттєпереробні та сміттєспалювальні підприємства. Крім того, не в усіх територіальних громадах забезпечено централізоване збирання та вивезення побутових відходів. За таких умов місця їх видалення залишаються потенційними джерелами забруднення ґрунтів, атмосферного повітря та підземних вод.

За статистичними даними, на кінець 2020 року загальний обсяг накопичених відходів в області становив 58,53 млн т. У спеціально відведені місця чи об'єкти протягом 2020 року було видалено 2092,652 тис. т відходів усіх класів небезпеки, у тому числі 1,922 т відходів I–III класів небезпеки.

Найбільшу частку накопичених відходів становить червоний шлам ТОВ «Миколаївський глиноземний завод». Станом на 01.01.2026 на шламосховищах підприємства накопичено 49,397 млн т червоного шламу. У зв'язку із зупиненням виробничої діяльності підприємства з 2022 року утворення, реалізація та розміщення червоного шламу на шламосховищах не здійснюються. Дані щодо накопичення відходів суб'єктами господарювання, які подали державну статистичну звітність за 2025 рік, наведено в таблиці 8.1.1.

Таблиця 8.1.1 - Накопичення відходів (станом на 01.01.2026)

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість
1	Суб'єкти підприємницької діяльності, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням відходів	од.	3*
2	Накопичено відходів, усього	т	18032,967
	Небезпечні відходи	т	669,385
	Відходи, що не є небезпечними	т	17363,582

* кількість підприємств, які надали державну статистичну звітність за звітний 2025 рік

Окрему категорію накопичених відходів становлять небезпечні відходи, представлені непридатними та забороненими до використання пестицидами. Станом на кінець 2025 року їх залишок в області становив 226,37 т.

Внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України до загальної структури відходів області додалися відходи руйнувань. За інформацією територіальних громад, станом на 01.01.2026 їх загальний обсяг становив 4 780 179,194 т. Для їх тимчасового зберігання Миколаївською облвійськкадміністрацією визначено сім місць.

З огляду на зазначені проблемні питання подальший розвиток системи управління відходами в області потребує комплексного планування. Відповідним інструментом є Регіональний план управління відходами Миколаївської області. Роботи з його підготовки розпочато 2020 року. У зв'язку зі змінами законодавства у сфері управління відходами проєкт потребує актуалізації відповідно до чинних нормативно-правових вимог.

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення).

Поводження з відходами є складовою регіональної системи управління відходами та одним із ключових напрямів забезпечення екологічної безпеки Миколаївської області. В умовах воєнного стану ця сфера функціонує в умовах суттєвих організаційних та фінансових обмежень, що впливає на розвиток інфраструктури, рівень оброблення відходів та реалізацію природоохоронних заходів.

Діяльність суб'єктів господарювання у сфері управління небезпечними відходами здійснюється відповідно до вимог законодавства України на підставі ліцензій, що видаються Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2023 № 1278 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами».

Станом на 01.01.2026 на території Миколаївської області ліцензію на провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами має одне підприємство — ТОВ СП «НІБУЛОН».

У зв'язку з відсутністю повної державної статистичної звітності за 2025 рік для характеристики окремих процесів використано останні доступні статистичні дані та інформацію Головного управління статистики у Миколаївській області.

За наявними статистичними даними, протягом 2020 року в області оброблено (перероблено) та утилізовано 88,3 тис. т відходів, що на 31 % більше порівняно з 2019 роком. Частка утилізованих і оброблених відходів у загальному обсязі їх утворення становила 3,53 %. Із загального обсягу небезпечних відходів I–III класів безпеки утилізовано майже 12,9 тис. т, а частину відходів передано спеціалізованим підприємствам для подальшого оброблення та утилізації.

Основні показники управління відходами в Миколаївській області за 2020–2025 роки наведено у таблиці 8.2.1.

Таблиця 8.2.1. - Основні показники поводження з відходами (тис. т)

№ з/п	Показники	2020 рік	2021 рік*	2022 рік**	2023 рік***	2024 рік****	2025 рік*****
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Утворено	2536,6	-	354,961	345,5	-	243,831
2	Одержано від інших підприємств	190,8	-	-	283,7	-	329,091
3	Спалено	48,3	-	-	22,9	-	2,206
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	47,6	-	-		-	-
4	Використано (утилізовано)	88,3	-	-	25,7	-	-
5	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	2099,2	-	-	222,7	-	-
6	Передано іншим підприємствам	458,5	-	-	165,4	-	-
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	-	-	-	-	-	-
8	Наявність на кінець звітного року у сховищах організованого складування та на території підприємств	58530,0	-	-	-	-	-

* За інформацією Головного управління статистики у Миколаївській області інформація щодо основних показників поводження з відходами I–IV класів небезпеки по Миколаївській області за 2021 рік буде оприлюднена після завершення терміну для подання статистичної звітності, встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни»;

** інформація надана Головним управлінням статистики у Миколаївській області по підприємствам, які прозвітували за 2022 рік;

*** інформація надана Головним управлінням статистики у Миколаївській області по підприємствам, які прозвітували за 2023 рік.

**** інформація за 2024 рік буде оприлюднена Головним управлінням статистики у Миколаївській області після завершення терміну для подання статистичної звітності, встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».

***** - повна інформація за 2025 рік буде оприлюднена Головним управлінням статистики у Миколаївській області після завершення терміну для подання статистичної звітності, встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни»

Важливою складовою регіональної системи управління відходами є інфраструктура збирання, захоронення та видалення побутових відходів.

Наведені у таблиці дані свідчать, що, незважаючи на неповноту державної статистичної звітності в умовах воєнного стану, система управління відходами в області продовжує функціонувати. Підприємствами забезпечуються основні операції зі збирання, оброблення, передачі та видалення відходів. Водночас відсутність повної статистичної інформації не дає можливості здійснити комплексний аналіз динаміки показників за останні роки.

Станом на 01.01.2026 на території Миколаївської області функціонують 266 місць зберігання відходів, які не відповідають вимогам та один полігон твердих побутових відходів загальною площею понад 524 га. Найбільша

кількість місць видалення побутових відходів зосереджена у Баштанському, Первомайському та Вознесенському районах. Інформацію щодо кількості сміттєзвалищ і полігонів наведено в таблиці 8.2.2.

Табл. 8.2.2. - Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів) станом на 01.01.2026 року

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість, один.	Площа під твердими побутовими відходами, га	Зміни площі (+/-) у відношенні до попереднього року
1	2	3	4	5
Місця зберігання відходів				
1	м. Вознесенськ	1	12,75	-
2	м. Очаків	1	4,53	-
3	м. Первомайськ	1	3,8	-
4	м. Южноукраїнськ	1	4,1385	-
5	Баштанський район	120	245,3	-
6	Вознесенський район	38	51,6107	-
7	Миколаївський район	43	43,7	-
8	Первомайський район	61	120,66	-
	Всього	266	486,4892	-
Полігони				
1	м. Миколаїв	1	37,9108	-
Заводи з перероблення твердих побутових відходів				
відсутні				

Основним джерелом утворення побутових відходів в області залишається населення. Щорічний обсяг накопичення та вивезення побутових відходів становить близько 250–300 тис. т (1,2–1,4 млн м³). Послугами з управління побутовими відходами охоплено близько 95 % населення області, а мешканці багатоквартирного житлового фонду забезпечені такими послугами практично в повному обсязі.

Разом із тим існуюча інфраструктура місць видалення відходів потребує подальшої модернізації. Середній рівень заповнення сміттєзвалищ становить близько 53 %, тоді як полігони у містах обласного значення експлуатуються з навантаженням понад 85 %. На території області функціонують три перевантажені полігони, що потребують першочергової уваги щодо забезпечення їх екологічно безпечної експлуатації.

Найбільш розвиненим напрямом управління відходами в області залишається система поводження з побутовими відходами, яка охоплює їх збирання, перевезення та видалення.

Серед основних проблем у сфері управління побутовими відходами залишаються недостатній рівень облаштування місць видалення відходів відповідно до вимог природоохоронного законодавства, несвоєчасне оформлення землепорядної документації та санітарно-технічних паспортів, а

також недостатнє забезпечення полігонів спеціалізованою технікою, системами пожежної безпеки, водопостачання, освітлення та огороження.

З метою покращення санітарного стану населених пунктів та підвищення ефективності управління побутовими відходами в області триває робота з актуалізації схем санітарного очищення населених пунктів. Необхідність їх оновлення обумовлена змінами адміністративно-територіального устрою, утворенням територіальних громад, а також потребою приведення зазначених документів у відповідність до сучасних вимог законодавства у сфері управління відходами.

Поряд із удосконаленням нормативного забезпечення територіальні громади області продовжують розвиток матеріально-технічної бази системи управління побутовими відходами. Упродовж 2025 року придбано 369 контейнерів для збирання побутових відходів, три одиниці спеціалізованої техніки, а також обладнання для експлуатації полігонів і сміттєзвалищ. Найбільш активну роботу в цьому напрямі проводили Миколаївська, Новобузька, Інгульська, Воскресенська та Первомайська територіальні громади, де здійснювалося оновлення контейнерного господарства й матеріально-технічної бази комунальних підприємств. Реалізація цих заходів сприяє підвищенню якості надання послуг населенню та створює передумови для подальшого розвитку сучасної системи управління відходами.

Водночас станом на 01.01.2026 на території Миколаївської області відсутні підприємства з перероблення побутових відходів, унаслідок чого основним способом поводження з ними залишається їх захоронення на полігонах і сміттєзвалищах. Це зумовлює необхідність розвитку сучасної інфраструктури сортування, оброблення та відновлення відходів відповідно до принципів циркулярної економіки та вимог Закону України «Про управління відходами».

В умовах воєнного стану окремим напрямом поводження з відходами є управління відходами руйнувань. Станом на 01.01.2026 в області визначено сім місць їх тимчасового зберігання, а саме: Миколаївської міської територіальної громади (2 місця), Снігурівської міської територіальної громади, Новобузької міської територіальної громади, Інгульської сільської територіальної громади, Привільненської сільської територіальної громади та Шевченківської сільської територіальної громади.

На одному з таких майданчиків у Миколаївській міській територіальній громаді з травня 2025 року здійснюється перероблення відходів руйнувань із використанням спеціалізованої техніки, отриманої від міжнародних партнерів.

Станом на 01.01.2026 перероблено 5805,70 т відходів руйнувань, у тому числі бетону — 4155,59 т, цегли — 886,73 т та бітумних сумішей — 763,38 т. У результаті отримано бетонний щебінь, з якого 1998,18 т передано КП «ЕЛУ Автодоріг», МКП «Миколаївводоканал», військовим частинам, ОКП «Миколаївоблтеплоенерго», КУ «Центральний міський стадіон», КДЮСШ «Перемога», КП «ДЄЗ «Пілот» та КП ММР «Миколаївські парки» для виконання будівельно-ремонтних робіт.

Окремим напрямом регіональної системи управління відходами є поводження з небезпечними відходами. Незважаючи на порівняно невеликі

обсяги їх утворення, вони характеризуються найвищим рівнем потенційної екологічної небезпеки.

Одним із найбільш актуальних екологічних питань для Миколаївської області залишається **поводження з непридатними та забороненими до використання хімічними засобами захисту рослин (ХЗЗР)**. Такі відходи належать до категорії небезпечних, оскільки містять токсичні хімічні речовини, здатні за неналежних умов зберігання потрапляти до ґрунтів, поверхневих і підземних вод, створюючи потенційну загрозу для довкілля та здоров'я населення.

Основна частина наявних запасів непридатних ХЗЗР сформувалася ще у попередні десятиліття внаслідок реорганізації та ліквідації сільськогосподарських підприємств, зміни номенклатури дозволених до застосування препаратів і тривалого зберігання непридатної продукції без можливості її остаточного знешкодження. Незважаючи на проведення у попередні роки робіт із вилучення та утилізації окремих партій таких відходів, проблема повністю не вирішена через значну вартість їх інвентаризації, перепакування, транспортування та екологічно безпечного знешкодження.

Станом на початок 2025 року на території Миколаївської області обліковувалося 226,87 т непридатних та заборонених до використання пестицидів. Упродовж року проведено перепакування 0,5 т непридатних пестицидів, у результаті чого їх залишок станом на кінець року становив 226,37 т. Відомості щодо поводження з непридатними пестицидами наведено в таблиці 8.2.3.

Таблиця 8.2.3 - Поводження з непридатними пестицидами

№	Район	Кількість на початок 2025 року, т	Перезатаре но впродовж 2025 року, т	Знешкодже но впродовж 2025 року, т	Утворено (виявлено) впродовж 2025 року, т	Кількість на кінець 2025 року, т
1	Баштанський	0,0	-	-	-	0,0
2	Вознесенський	0,0	-	-	-	0,0
3	Миколаївський	0,15	-	-	-	0,15
4	Первомайський	226,72	0,5	-	-	226,22
	ВСЬОГО:	226,87	-	-	-	226,37

Проведений аналіз свідчить, що практично весь обсяг непридатних пестицидів області зосереджений у Первомайському районі, де станом на кінець року обліковувалося 226,22 т, що становить понад 99 % їх загального залишку. Незначна кількість непридатних пестицидів (0,15 т) зберігається у Миколаївському районі, тоді як у Баштанському та Вознесенському районах такі відходи відсутні.

Таким чином, проблема поводження з непридатними пестицидами в області має локальний характер, однак зберігає високу екологічну значущість через небезпечні властивості цих відходів. Пріоритетними завданнями

залишаються забезпечення належного утримання місць їх зберігання, здійснення постійного екологічного контролю та поетапне залучення фінансових ресурсів для остаточного вилучення і екологічно безпечного знешкодження накопичених запасів.

Особливе місце серед екологічних проблем області займає **накопичення червоного шламу, що утворився внаслідок виробничої діяльності Миколаївського глиноземного заводу**. Значні обсяги цих відходів, розміщені у спеціалізованих шламосховищах, потребують постійного виробничого та екологічного контролю з метою недопущення забруднення компонентів довкілля та забезпечення безпечної експлуатації об'єктів накопичення відходів (докладніше у розділі 10.2.2. Металургійна промисловість).

Таким чином, система управління відходами Миколаївської області забезпечує виконання базових функцій зі збирання, перевезення, оброблення та видалення відходів. Водночас її подальший розвиток потребує модернізації інфраструктури, розширення системи роздільного збирання, розвитку потужностей з відновлення та перероблення відходів, а також забезпечення належного фінансування природоохоронних заходів.

Пріоритетними напрямками розвитку сфери управління відходами залишаються:

- приведення місць видалення відходів у відповідність до вимог природоохоронного законодавства;

- розвиток інфраструктури роздільного збирання та підготовки відходів до відновлення і перероблення;

- завершення оформлення правовстановлюючої та технічної документації на полігони і сміттєзвалища;

- забезпечення екологічно безпечного поводження з непридатними хімічними засобами захисту рослин та іншими небезпечними відходами;

- здійснення постійного моніторингу екологічно небезпечних об'єктів;

- залучення державних, місцевих та міжнародних фінансових ресурсів для розвитку сучасної системи управління відходами.

Комплексна реалізація зазначених заходів сприятиме зменшенню негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище, підвищенню рівня екологічної безпеки, покращенню санітарного стану територій та наближенню регіональної системи управління відходами до сучасних європейських підходів.

8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Відповідно до наданої відповіді Миколаївської митниці Державної митної служби України протягом 2025 року відсутні випадки транскордонного переміщення відходів, в тому числі небезпечних відходів, в зоні діяльності митниці.

8.4. Державна політика та заходи у сфері поводження з відходами

Законом України «Про управління відходами» від 20.06.2022 № 2320-IX (далі – Закон № 2320-IX), який набрав чинності 09.07.2023, змінено систему

обліку та інформаційного забезпечення у сфері управління відходами. У зв'язку з цим у II кварталі 2023 року, до набрання чинності Законом № 2320-IX, було проведено актуалізацію даних реєстру місць видалення відходів (МВВ) та реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів. Актуалізовані дані розміщено на офіційному вебсайті Управління екології та природних ресурсів Миколаївської обласної військової адміністрації за посилання: <https://ecolog.mk.gov.ua/ua/wastemanagement/reyestr/>

У зв'язку зі змінами законодавства та набранням чинності постановою Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 № 556 «Деякі питання подання декларації про відходи» подання декларацій про відходи здійснюється заявниками в електронній формі через Єдину екологічну платформу «ЕкоСистема».

Взаємодія Управління з іншими державними органами у сфері управління відходами здійснюється шляхом надання пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері управління відходами, участі у розробленні загальнодержавних та регіональних програм управління відходами, розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення та систематизації даних щодо обсягів утворення, збирання, оброблення, утилізації та видалення відходів, у тому числі відходів від руйнувань. Також здійснюється обмін інформацією з відповідними органами державної влади та іншими учасниками системи управління відходами відповідно до їх повноважень.

Зазначені заходи спрямовані на забезпечення переходу до сучасної системи управління відходами, підвищення ефективності їх обліку та інформаційного забезпечення, а також створення умов для зменшення обсягів їх захоронення та збільшення частки відновлення і повторного використання.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічна безпека є складовою національної безпеки України та визначає стан захищеності населення і територій від негативного впливу на довкілля. Відповідно до статті 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», екологічна безпека – це стан навколишнього природного середовища, який не допускає погіршення екологічної обстановки та виникнення загрози для здоров'я людей і підтримується системою взаємопов'язаних організаційних, економічних, технічних та правових заходів

Для Миколаївської області питання екологічної безпеки мають підвищене значення з огляду на інтенсивне сільськогосподарське використання земель, дефіцит водних ресурсів, наявність промислових і інфраструктурних об'єктів, а також вплив техногенних і воєнних чинників. Забезпечення екологічної безпеки здійснюється в межах реалізації державної екологічної політики та під час розроблення і впровадження документів державного і регіонального планування з урахуванням екологічних обмежень і ризиків.

У разі виникнення надзвичайних ситуацій, що загрожують довкіллю та здоров'ю населення, оповіщення здійснюється через місцеві та районні засоби масової інформації відповідно до вимог законодавства.

9.2. Об'єкти підвищеної небезпеки

Діяльність, пов'язана з об'єктами підвищеної небезпеки, в Україні регулюється Законом України «Про об'єкти підвищеної небезпеки», метою якого є запобігання аваріям, мінімізація їх наслідків та захист життя і здоров'я населення й довкілля. З 07.10.2023 року ідентифікація таких об'єктів здійснюється виключно через Державний електронний реєстр об'єктів підвищеної небезпеки відповідно до постанови КМУ від 13.09.2022 № 1030.

Миколаївська область характеризується підвищеним рівнем техногенної небезпеки, що зумовлено концентрацією промислових, енергетичних, транспортних і портових об'єктів, а також впливом несприятливих природних процесів. За даними ГУ ДСНС України у Миколаївській області станом на 26.01.2026 року обліковується 144 об'єкти підвищеної екологічної небезпеки 1-3 класів, зокрема: ТОВ «Оператор газотранспортної системи України», МКП «Миколаївводоканал», ТОВ «Сандора», ПрАТ «Лакталіс-Україна», автозаправні станції ТОВ «Кворум Нафта», ТОВ «Глуско Рітейл», ТОВ «Окко-Драйв», ТОВ «Сокар Петролеум» та інші. Ключовим об'єктом підвищеної небезпеки є Південноукраїнська АЕС з трьома енергоблоками ВВЕР-1000 загальною потужністю 3000 МВт, у 30-кілометровій зоні якої проживає близько 145,7 тис. осіб.

Додаткові ризики формуються наявністю хімічно небезпечних об'єктів на території області, кількість яких станом на 22.01.2026 року становила 16 одиниць (за даними регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій при Миколаївській обласній військовій адміністрації). До таких об'єктів, зокрема, належать Миколаївське управління магістрального аміакопроводу АТ «Укрхімтрансміак», очисні споруди МКП «Миколаївводоканал», очисні споруди Миколаївської філії ВП «Південноукраїнська АЕС» АТ «НАЕК «Енергоатом», АТ НВКГ «Зоря»-«Машпроект», ТОВ «Сандора», а також інші підприємства.

Завдяки зосередженню таких об'єктів у поєднанні з природними та кліматичними ризиками Миколаївська область потребує постійного моніторингу, оцінки ризиків та підготовки заходів цивільного захисту для забезпечення безпеки населення та мінімізації можливих екологічних наслідків аварій.

9.3. Радіаційна безпека

На території Миколаївської області понад 35 років працює Південноукраїнська атомна електростанція.

Керівництвом «Відокремленого підрозділу «Південноукраїнська АЕС» ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» (ВП ПАЕС) багато уваги приділяється впровадженню сучасних технологій, що гарантують

високий рівень безпеки для персоналу, населення та навколишнього природного середовища.

Атомна станція використовує ядерне паливо – яке є потенційним джерелом забруднення довкілля радіоактивними речовинами такими як тритій, цезій, стронцій, кобальт, хром, цинк.

Система радіаційного контролю за діяльністю АЕС здійснюється відповідно до «Регламенту радіаційного контролю ВП ЮУ АЕС РГ 0.0026.0120», затвердженого згідно вимог чинного законодавства, і включає два види контролю: постійний періодичний.

Постійний контроль проводиться за допомогою мережі стаціонарних постів спостереження, розташованих у зоні спостереження філії ВП ПАЕС, здійснюється за: інтегральною дозою гамма-випромінювання на основі дозиметрів ТЛД-500К; густиною і радіонуклідним складом атмосферних випадінь; концентрація радіонуклідів в атмосферному повітрі (приземний шар).

Основним завданням цього виду контролю, в умовах нормальної експлуатації АЕС, є оцінка накопичення і міграції радіонуклідів, зміни інтегральної дози на місцевості, прогноз дозових навантажень на населення за весь період її експлуатації.

Періодичний радіаційний контроль здійснюється у стаціонарних пунктах спостереження та контрольних точках методом відбору проб з подальшою їх доставкою, підготовкою та вимірами у лабораторних умовах, для наступних показників: густиною і радіонуклідним складом водних систем у районі розташування філії АЕС; густина та концентрація радіонуклідів у компонентах водного середовища (донні відкладення, водорості); концентрації радіонуклідів у ґрунті, рослинності та продуктах харчування.

Контроль за радіаційним станом навколишнього природного середовища проводиться як на промайданчику, так і в радіусі 30 км навколо АЕС. У таблиці 9.3.1 наведено значення рівнів гамма-фону в районі розташування філії «ВП ПАЕС» за 2025 рік, а також для порівняння середньорічні значення потужності дози гамма-випромінювання за 2022, 2023 та 2024 роками.

Аналіз наведених значень дає змогу відзначити той факт, що значення потужності дози гамма-випромінювання на місцевості в різних пунктах санітарно-захисної зони спостереження практично не змінилися за час експлуатації енергоблоків філії «ВП ПАЕС». Коливання середньорічних значень потужності дози зумовлені зміною космічної складової та природного фону.

Середньорічні значення потужності дози за всіма постами на місцевості за 2025 рік становлять 10,6 мкР/год та співпадають із середньорічними значеннями потужності дози 2024 року (10,6 мкР/год). Також, цей показник не перевищує значень «нульового фону», тобто виміряних до пуску «ВП ПАЕС», що перебували в межах від 15,0 до 17,0 мкР/год і є характерними для Миколаївської області.

З червня 1994 року ставок-охолоджувач «ВП ПАЕС» працює в режимі «продувки», тобто забору свіжої води з р. Південний Буг і викиду в неї солоної води. Контроль за вмістом радіонуклідів лабораторія зовнішньої дозиметрії здійснює у відповідності до «Регламенту радіаційного контролю «ЮУ АЕС»,

«Регламенту продувки Ташлицького водосховища», затвердженими та узгодженими з органами Держсаннагляду та Мінекоресурсів

Таблиця 9.3.1. - Рівні гамма-фону в районі розташування «ВП ПАЕС»

Пункт спостереження	Відстань від АЕС, км	Середньорічне значення потужності дози за 2022 рік, мкР/год	Середньорічне значення потужності дози за 2023 рік, мкР/год	Середньорічне значення потужності дози за 2024 рік, мкР/год	Середньорічне значення потужності дози за 2025 рік, мкР/год
1	2	3	4	5	6
Пост №1 (ВРП-330)	1,0	11,3	10,8	10,7	10,8
Пост №2 (ВРП-150)	0,5	11,3	10,8	10,8	11,0
Пост № 3 (Дизель-генераторна)	0,2	11,4	10,4	10,8	10,7
Пост № 4 (ХСВ)	0,4	11,7	11,0	10,8	11,0
Пост № 5 (Насосна ГФК)	0,5	11,7	11,0	10,7	10,8
Гідроділянка	2,0	10,2	10,4	10,6	10,5
м. Південноукраїнськ	3,0	10,7	10,8	10,3	10,4
с. Воля	4,5	10,4	10,2	10,4	10,3
с. Агрономія	5,0	13,1	11,5	11,3	11,2
База ВРПа	6,0	10,3	10,5	10,5	10,6
с. Костянтинівка	6,0	10,8	10,7	10,5	10,5
с. Богданівка	7,0	10,4	10,4	10,6	10,3
ОСГБК (очисні споруди)	7,0	12,1	10,6	10,9	11,0
с. Бузьке	7,5	12,1	10,0	10,5	10,3
с. В. Раздол	9,0	12,3	10,3	10,6	10,7
с. Марьянівка	10,0	10,6	10,8	10,8	10,7
с. Олексіївка	10,5	10,9	10,4	10,5	10,5
с.мт Арбузинка (А)	11,0	10,8	10,6	10,6	10,3
с.мт Арбузинка (В)	12,5	9,8	10,3	10,5	10,5
с. Анетовка	13,0	11,2	10,3	10,4	10,3
с. Олександрівка	14,0	12,1	10,7	10,6	10,6
с. Коштово	14,4	10,3	10,4	10,5	10,5
с. Новокрасне	25,0	10,3	10,4	10,3	10,4
с. Таборівка	25,0	9,8	10,5	10,5	10,4
с. Рябоконево (контрольний пункт)	33,5	11,1	10,7	10,5	10,9

В таблиці 9.3.2 наведено дані радіаційного контролю водного середовища при продувках Ташлицького водосховища за 2025 рік.

Таблиця 9.3.2. - Порівняльні дані при продувках , Бк/ м³

Нуклід	Максимальне значення концентрацій в Ташлицькому водосховищі	Максимальні значення концентрацій у контрольному створі р. П. Буг	ДР по НРБУ-97
³ H	174 000	16 000	30 000 000
⁹⁰ Sr	24,3	14	10 000
¹³⁴ Cs	1,65	1,63	70 000
¹³⁷ Cs	2,18	1,95	100 000

Концентрації радіонуклідів у воді Ташлицького водосховища та контрольному створі р. П.Буг перебувають на рівні попередніх років спостереження та їхні значення набагато нижчі за відповідні допустимі значення.

Періодичний радіаційний контроль в 30 км санітарно-захисній зоні атомної станції здійснює ДУ «Миколаївський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України».

В цілому радіаційна обстановка в районі розміщення ВП ПАЕС характеризується як «стабільна».

На обліку в Південній інспекції з ядерної та радіаційної безпеки по Миколаївській області знаходиться 9 суб'єктів, як власників радіонуклідних джерел іонізуючого випромінювання (далі - ДІВ), на яких при здійсненні діяльності можливе утворення радіоактивних відходів (табл.9.3.3).

Таблиця 9.3.3. - Перелік підприємств, установ, організацій Миколаївської області, які користуються або володіють радіоізотопними ДІВ

№ з/п	Власник ДІВ (Найменування/ Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності)	Місцезнаходження/ Місце проживання	Примітка
1.	ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ДДП»	54056, м. Миколаїв, пр. Миру, 17 Б, кв.54	-
2.	МИКОЛАЇВСЬКА ФІЛІЯ ДП «ОДЕСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР СТАНДАРТИЗАЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ»	54003, м. Миколаїв, ВУЛ. 5-Я Слобідська, буд. 2 А	-
3.	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «МИКОЛАЇВСЬКИЙ ГЛИНОЗЕМНИЙ ЗАВОД»	57286, Миколаївський район, с. Галицинове, вул. Набережна,64	-
4.	ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ КОМПЛЕКС ГАЗОТУРБОБУДУВАННЯ «ЗОРЯ-МАШПРОЕКТ»	54018, м. Миколаїв, пр. Богоявленський,42а	-
5.	КОМУНАЛЬНЕ НЕКОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО «МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ОНКОЛОГІЇ» МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ	54018, м. Миколаїв, вул. Миколаївська, буд. 18	-

6.	ФІЛІЯ «ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКА АЕС» АТ «НАЕК «ЕНЕРГОАТОМ»	55001, Миколаївська обл., м. Південноукраїнськ,	-
7.	ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ – ФІЛІЯ «ДЕЛЬТА-ЛОЦМАН» ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «АДМІНІСТРАЦІЯ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ»	54017, м. Миколаїв, вул. Лягіна, 27	-
8.	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ЮЖТЕПЛОЕНЕРГОМОНТАЖ»	55000, м. Південноукраїнськ, промисловий майданчик, 13А	-

Основна кількість підприємств (5) знаходиться в м. Миколаєві.

Протягом 2025 року радіаційних аварій і аварійних ситуацій на радіаційно-небезпечних об'єктах в управлінні не реєструвалися.

9.3.1 Стан радіоактивного забруднення території області

Згідно «Плану моніторингових досліджень об'єктів навколишнього середовища Миколаївської області на 2025 рік» проводився моніторинг за радіаційним станом території області у п'яти пунктах радіаційного контролю: в містах Миколаїв, Баштанка, Очаків, Первомайськ та Південноукраїнськ. Всього за 2025 рік проведено 16570 вимірювань. За аналізом результатів досліджень не зареєстровано перевищення гігієнічних нормативів, затверджених: ДГН 6.6.1-6.5.001-98 «Норми радіаційної безпеки». Радіаційний фон був у межах довгострокових природних показників, характерних для території вказаних населених пунктів.

За результатами проведених дозиметричних досліджень радіаційний фон у м. Миколаєві протягом 2025 року можна характеризувати як задовільний.

9.3.2 Поводження з радіоактивними відходами

Найбільшим утворювачем радіоактивних відходів в області є ВП «Південноукраїнська АЕС».

Згідно актів інвентаризації джерел іонізуючого випромінювання (далі – ДІВ) 2025 року філією ВП «Південноукраїнська АЕС» радіоактивні джерела іонізуючого випромінювання з радіонуклідом іридій-192 типу IR2HCT у кількості 6 одиниць переведені у категорію радіоактивні відходи та передані для зберігання та подальшого захоронення в ДСП «Об'єднання «Радон».

Інформація щодо утворення та накопичення радіоактивних відходів на території ВП «Південноукраїнська АЕС» представлена в таблицях 9.3.2.1-9.3.2.5.

Таблиця 9.3.2.1 – Динаміка утворення та накопичення кубового залишку

Рік	Утворення кубового залишку, м ³	Солевміст кубового залишку, г/дм ³	Накопичення кубового залишку, м ³
2020	103	484	2752
2021	95	491	2784

2022	77	508	2799
2023	87	486	2781
2024	97	492	2785
Середнє за 5 років	91,8	492,2	—
2025	106	483	2797
Заповнення ємностей, %			74,6

Таблиця 9.3.2.2 – Динаміка утворення та накопичення фільтруючих матеріалів

Рік	Утворення фільтруючих матеріалів, м³	Накопичення фільтруючих матеріалів, м³
2020	0	427
2021	0	427
2022	0	427
2023	0	427
2024	4,5	431,5
Середнє за 5 років	0,9	—
2025	0	431,5
Заповнення ємностей, %		72

Таблиця 9.3.2.3 - Динаміка утворення та накопичення низькоактивних ТРВ

Рік	Утворення низькоактивних ТРВ		Накопичення низькоактивних ТРВ
	м³	т	м³
2020	238,0	58,5	16142,8
2021	226,4	46,2	16101,4
2022	157,3	43,2	16071,6
2023	175,0	47,3	16096,6
2024	151,5	38,0	16104,6
Середнє за 5 років	189,9	46,64	—
2025	204,8	63,5	16122,4
Заповнення сховищ, %			17402,9 (75%)

Таблиця 9.3.2.4 - Динаміка утворення та накопичення середньоактивних ТРВ

Рік	Утворення середньоактивних ТРВ		Накопичення середньоактивних ТРВ
	м³	т	м³
2020	10,8	2,16	1775,6
2021	10,0	2,0	1785,6
2022	10,0	2,0	1795,6
2023	11,0	2,2	1806,6
2024	10,0	2,0	1816,6
Середнє за 5 років	10,3	2,0	-
2025	13,0	2,6	1829,6
Заповнення сховищ, %			2874,8(76,4%)

Таблиця 9.3.2.5 - Динаміка утворення та накопичення високоактивних ТРВ

Рік	Утворення високоактивних ТРВ		Накопичення високоактивних ТРВ
	м ³	т	м ³
2020	0,35	-	17,65
2021	0,68	-	18,33
2022	0,6	-	18,93
2023	0,35	-	19,28
2024	0,368	-	19,648
Середнє за 5 років	0,46	-	—
2025	0,38	-	20,02
Заповнення сховищ, %			20,02 (11,1%)

9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України (шкода завдана земельним ресурсам, втрати надр, збитки завдані водним ресурсам, атмосферному повітрю, втрати лісового фонду та збитки, завдані природно –заповідному фонду)

Протягом 2025 року екологічна безпека Миколаївської області продовжувала перебувати під впливом наслідків збройної агресії російської федерації. Воєнні дії спричинили порушення функціонування природних екосистем, погіршення стану компонентів довкілля та формування довгострокових екологічних ризиків. Оцінку екологічних наслідків виконано на підставі даних державного моніторингу довкілля, матеріалів Державної екологічної інспекції Південно-Західного округу та результатів дослідження Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС України і НАН України щодо довгострокового впливу війни на якість атмосферного повітря.

Внаслідок бойових дій, ракетних обстрілів, вибухів боєприпасів, пожеж та пересування важкої військової техніки значних пошкоджень зазнали земельні, водні та лісові ресурси, атмосферне повітря, а також території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Суттєвого впливу зазнали водні ресурси області. Руїнування гідротехнічної інфраструктури, пошкодження систем водопостачання та водовідведення, а також наслідки підриву Каховської ГЕС спричинили зміну гідрологічного режиму Нижнього Дніпра та Дніпровсько-Бузького лиману, що створює довгострокові ризики для водних екосистем південного регіону.

За даними Державної екологічної інспекції Південно-Західного округу, за період 2022–2025 років загальна сума збитків, завданих навколишньому природному середовищу Миколаївської області внаслідок збройної агресії російської федерації, становила 424 801 698,8 тис. грн (424,8 млрд грн). Розрахунки виконано відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» та затверджених методик визначення шкоди, заподіяної земельним, водним ресурсам та атмосферному повітрю.

Структура розрахованих збитків свідчить, що найбільших втрат зазнали земельні ресурси, водні екосистеми, атмосферне повітря та території природно-заповідного фонду, що є одним із визначальних чинників погіршення екологічної безпеки регіону.

Найбільших збитків зазнали земельні ресурси, для яких упродовж 2023–2025 років сума збитків становила 328 928 078,3 тис. грн, водні ресурси – 2 383 300,1 тис. грн, атмосферне повітря – 5 620 386,9 тис. грн. Пошкодження земель пов'язані з механічним порушенням ґрунтового покриву, утворенням вирв, забрудненням продуктами горіння, паливно-мастильними матеріалами та залишками боєприпасів. Значні площі територій потребують проведення обстежень, розмінування та подальшого відновлення.

Аналіз впливу воєнних дій на стан атмосферного повітря виконано на основі даних наземного моніторингу гідрометеорологічних організацій України, що архівуються Центральною геофізичною обсерваторією імені Бориса Срезневського, та супутникових спостережень Sentinel-5P (TROPOMI), MODIS і VIIRS за період 2019–2025 років. У межах дослідження проаналізовано динаміку концентрацій основних забруднювальних речовин в атмосферному повітрі.

Результати спостережень свідчать, що поряд із короточасними епізодами інтенсивного забруднення, пов'язаними з ракетними ударами, вибухами та масштабними пожежами, у промислових містах України, у тому числі в м. Миколаєві, спостерігається тенденція до зниження середніх концентрацій окремих забруднювальних речовин (оксидів азоту, фенолу, формальдегіду, аміаку та сірководню), що пов'язано зі скороченням промислової та транспортної активності.

Важливу роль у формуванні масштабів забруднення відіграють метеорологічні та кліматичні умови. Для південних регіонів України, зокрема Миколаївської області, характерні високі температури, тривалі посушливі періоди та значна повторюваність сильних вітрів, що сприяє дальньому перенесенню продуктів горіння, вторинному пиловому забрудненню та активізації фотохімічних процесів в атмосфері.

За даними супутникового моніторингу Sentinel-5P встановлено просторову неоднорідність забруднення та формування локальних зон підвищених концентрацій оксидів азоту й оксиду вуглецю в районах активних бойових дій і масштабних пожеж, що підтверджує трансформацію структури антропогенного навантаження на атмосферне повітря.

Таким чином, сучасний стан атмосферного повітря характеризується не лише зміною середніх концентрацій забруднювальних речовин, а й зростанням ролі аварійних викидів, що ускладнює прогнозування екологічних ризиків та потребує посилення системи моніторингу.

Внаслідок бойових дій та пожеж значного впливу зазнали лісові та інші природні екосистеми області. Найбільшої шкоди завдано територіям та об'єктам природно-заповідного фонду, що перебували в зоні бойових дій, унаслідок чого відбулася деградація природних оселищ, знищення рослинного покриву та втрата біорізноманіття. Особливо значних втрат зазнав Національний природний парк «Білобережжя Святослава», де масштабні лісові та степові пожежі

спричинили деградацію природних оселищ, знищення рослинного покриву та загибель представників тваринного світу.

За розрахунками Державної екологічної інспекції Південно-Західного округу, упродовж 2023–2024 років збитки, завдані природно-заповідному фонду, становили 297 959 233,6 тис. грн. У зоні бойових дій перебували 79 територій та об'єктів природно-заповідного фонду Миколаївської області. Під тимчасовою окупацією та безпосередньо в зоні бойового зіткнення знаходилися 16 об'єктів загальною площею 43,9 тис. га, серед яких Чорноморський біосферний заповідник, Національний природний парк «Білобережжя Святослава», регіональні ландшафтні парки «Кінбурнська коса» та «Висунсько-Інгuleцький», сім заказників та чотири пам'ятки природи.

Внаслідок обстрілів, мінування, пожеж, пересування важкої техніки, руйнування ґрунтового покриву, знищення рослинного і тваринного світу та підтоплення після підриву Каховської ГЕС природним комплексам цих територій завдано значної шкоди. Проведення повної оцінки втрат ускладнюється наявністю вибухонебезпечних предметів та обмеженим доступом до окремих територій.

Отже, наслідки збройної агресії суттєво погіршили стан екологічної безпеки Миколаївської області. Найбільшого негативного впливу зазнали земельні та водні ресурси, атмосферне повітря, лісові екосистеми і території природно-заповідного фонду, що зумовлює формування довгострокових екологічних ризиків, погіршення стану природних комплексів і зниження їх екологічної стійкості. Відновлення постраждалих територій потребуватиме розмінування, системного моніторингу довкілля, рекультивації порушених земель і реалізації комплексних природоохоронних заходів у процесі післявоєнного відновлення регіону.

9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки

Право громадян України на безпечне для життя і здоров'я довкілля закріплено статтею 50 Конституції України та статтею 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII.

Основні напрями державної політики у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки визначаються, зокрема, Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII та Стратегією екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 року № 1363-р. Стратегічні документи передбачають перехід до екосистемного підходу, запобігання виникненню екологічних ризиків, забезпечення сталого використання природних ресурсів, адаптацію до зміни клімату та наближення національної екологічної політики до законодавства Європейського Союзу.

2025 року розпочато реалізацію Операційного плану заходів з реалізації у 2025–2027 роках Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2025 року № 96-р. План визначає конкретні заходи щодо запобігання та зменшення екологічних ризиків, адаптації до зміни клімату, розвитку системи моніторингу довкілля, удосконалення державного управління та інформаційного забезпечення у сфері охорони довкілля.

Важливим напрямом державної політики є вдосконалення системи запобігання промислому забрудненню. З 2025 року реалізуються положення Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» від 16 липня 2024 року № 3855-IX, яким запроваджено систему інтегрованих довкіллевих дозволів для установок, що здійснюють визначені види промислової діяльності. Закон спрямований на комплексне запобігання та контроль забруднення повітря, вод і земель, підвищення ресурсоефективності та застосування найкращих доступних технологій та методів управління.

У грудні 2025 року постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2025 року № 1626 внесено зміни до нормативно-правових актів у сфері запобігання та контролю промислового забруднення. Зокрема, визначено перехідні механізми взаємодії інтегрованого довкіллевого дозволу з дозволами на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та дозволами на спеціальне водокористування, а також особливості здійснення моніторингу викидів для операторів установок, які працюють на підставі інтегрованого довкіллевого дозволу.

Окремим напрямом державної політики є формування системи кліматичної безпеки. Законом України «Про основні засади державної кліматичної політики» від 8 жовтня 2024 року № 3991-IX визначено правові та організаційні засади державної кліматичної політики, спрямованої на досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 року, адаптацію до зміни клімату, низьковуглецевий та сталий розвиток, а також забезпечення екологічної, продовольчої та енергетичної безпеки. Проміжною ціллю є скорочення обсягів викидів парникових газів щонайменше на 65 відсотків до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року.

Забезпечення екологічної безпеки здійснюється шляхом реалізації комплексу організаційно-превентивних, регулятивних, контрольних-наглядових, охоронно-відновлювальних та забезпечувальних заходів.

До **організаційно-превентивних заходів** належать виявлення та оцінювання екологічних ризиків, державний облік та реєстрація потенційно небезпечних об'єктів, екологічний моніторинг, оцінка впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, планування заходів із запобігання надзвичайним ситуаціям та адаптації до зміни клімату. Важливу роль у цифровізації екологічного управління відіграє Єдина екологічна платформа «ЕкоСистема», яка забезпечує електронну взаємодію, доступ до екологічної інформації та надання адміністративних і публічних послуг у сфері охорони довкілля.

Регулятивні заходи передбачають встановлення та дотримання екологічних нормативів, стандартів, дозвільних вимог, обмежень та інших вимог

природоохоронного законодавства. Особливого значення набуває розвиток інтегрованого підходу до запобігання промислового забруднення, удосконалення системи управління відходами, охорони водних ресурсів, атмосферного повітря, земель та біорізноманіття.

Контрольно-наглядові заходи здійснюються уповноваженими центральними та іншими уповноваженими органами відповідно до законодавства. В умовах воєнного стану державний нагляд (контроль) здійснюється з урахуванням встановлених законодавством обмежень. Водночас законодавством передбачено можливість проведення окремих заходів контролю, пов'язаних, зокрема, з реалізацією процедур отримання інтегрованих довкіллевих дозволів.

Охоронно-відновлювальні заходи спрямовані на локалізацію та ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій, аварій, забруднення та інших проявів екологічної небезпеки, відновлення природних ресурсів і територій, а також запобігання подальшому поширенню негативних впливів.

В умовах збройної агресії Російської Федерації окремим напрямом державної політики стало документування та визначення шкоди і збитків, завданих довкіллю. Для цього застосовуються затверджені методики визначення шкоди, зокрема завданої землям і ґрунтам, територіям та об'єктам природно-заповідного фонду, а також іншим компонентам довкілля. Відповідна інформація використовується для оцінки екологічних наслідків збройної агресії, планування відновлювальних заходів та формування доказової бази для подальшого відшкодування завданих збитків.

Забезпечувальні заходи включають застосування юридичної відповідальності за порушення природоохоронного законодавства, відшкодування заподіяної довкіллю шкоди, забезпечення доступу громадян до екологічної інформації, участі громадськості у прийнятті екологічно значущих рішень та захисту екологічних прав громадян.

Таким чином, станом на 1 січня 2026 року державна політика у сфері екологічної безпеки України характеризується подальшим розвитком превентивних механізмів, цифровізацією екологічного управління, переходом до інтегрованого контролю промислового забруднення, посиленням кліматичної політики та формуванням системи документування екологічної шкоди, завданої внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Реалізація зазначених заходів на регіональному рівні здійснюється з урахуванням екологічних ризиків Миколаївської області, наслідків воєнних дій, необхідності відновлення довкілля та забезпечення екологічно безпечних умов проживання населення.

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

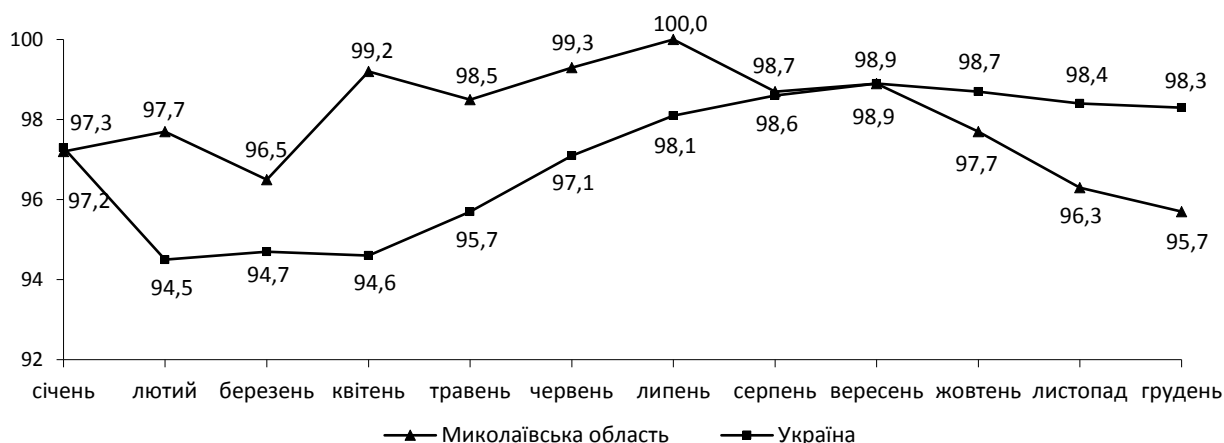
Миколаївська область має багатогалузеву економіку, у структурі якої важливу роль відіграють сільське господарство та промисловість. На загальні тенденції розвитку економіки області також впливають обсяги капітальних

інвестицій, зовнішньої торгівлі товарами і послугами та роздрібної торгівлі. У 2025 році, незважаючи на триваючу військову агресію російської федерації проти України, в області зберігалася промислова спрямованість економіки та відбувалися процеси поступового відновлення окремих виробничих потужностей.

Промисловий комплекс області налічує близько 1000 підприємств різних галузей. Унаслідок військової агресії Російської Федерації, ракетних ударів по об'єктах виробничої та критичної інфраструктури у 2022–2023 роках значна кількість підприємств була змушена призупинити діяльність. У 2024–2025 роках частина підприємств поступово відновлювала виробничі потужності та обсяги виробництва.

У структурі промислового виробництва області 2025 року добувна промисловість становила 0,5 % загального обсягу реалізованої промислової продукції, тоді як частка переробної промисловості становила 22,0 %. Основним видом діяльності у складі переробної промисловості залишалося виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, частка якого становила 15,3 % загального обсягу промислового виробництва. Частка машинобудування становила 2,9 %. Така структура свідчить про значну роль харчової промисловості та переробки сільськогосподарської сировини в промисловому комплексі області.

За підсумками 2025 року індекс промислової продукції області становив 95,7 %, тобто обсяг промислового виробництва зменшився на 4,3 % порівняно з 2024 роком (малюнок 10.1.1). Скорочення відбулося за видами промислової діяльності: у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – на 9,4 %, у переробній промисловості – на 5,7 %, у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 3,1 %.

Мал. 10.1.1. Індекси промислової продукції 2025 року (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

У переробній промисловості 2025 року спостерігалася неоднорідна динаміка. Обсяги виробництва зменшилися у текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – на 47,6 %, у

виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності – на 13,9 %, у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – на 3,3 %.

Водночас позитивна динаміка спостерігалася у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції, де обсяги виробництва збільшилися на 0,8 %, у машинобудуванні – на 1,0 %, у виробництві гумових і пластмасових виробів та іншої неметалевої мінеральної продукції – на 4,7 %. Найбільше зростання зафіксовано у металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів (крім машин і устаткування) – на 14,9 %.

Таким чином, 2025 року промисловий комплекс області характеризувався неоднозначною динамікою: загальний обсяг промислового виробництва знизився порівняно з 2024 роком, водночас окремі види переробної промисловості продемонстрували зростання. Збереження позитивної динаміки у хімічному виробництві, машинобудуванні, виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції та металургії свідчить про наявність виробничого потенціалу для подальшого відновлення промисловості області.

Зовнішня торгівля товарами.

За 9 місяців 2025 року експорт товарів становив 500,1 млн дол. США, що на 24,2 % менше, ніж за відповідний період 2024 року. Імпорт товарів становив 558,7 млн дол. США, що на 57,6 % більше. Таким чином, обсяг імпорту перевищив обсяг експорту на 58,5 млн дол. США.

Зменшення обсягів експорту порівняно з відповідним періодом 2024 року було зумовлено скороченням поставок основних товарних груп, зокрема продуктів рослинного походження, жирів та олій тваринного або рослинного походження, готових харчових продуктів, а також продукції окремих галузей промисловості.

Основу експорту товарів за 9 місяців 2025 року становили продукти рослинного походження – 76,8 % загального обсягу експорту. Значну частку також становили жири та олії тваринного або рослинного походження – 11,2 % та готові харчові продукти – 6,4 % (таблиця 10.1.1).

Таблиця 10.1.1. - Динаміка обсягів експорту товарів Миколаївської області за 9 місяців 2025 року у порівнянні з відповідним періодом 2024 року

Найменування групи товарів	Експорт, тис. дол. США	у % до 9 місяців 2024 року
Експорт товарів, у т.ч.	500122,1	75,8
Живі тварини; продукти тваринного походження	6950,2	71,9
Продукти рослинного походження	383758,9	78,6
Жири та олії тваринного або рослинного походження	56000,5	65,2
Готові харчові продукти	32170,7	61,6
Мінеральні продукти	142,3	369,8

Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	2119,6	80,8
Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	220,1	156,7
Шкури необроблені, шкіра вичинена	662,8	54,6
Деревина і вироби з деревини	505,0	34,5
Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	113,2	1389,4
Текстильні матеріали та текстильні вироби	5009,3	94,7
Взуття, головні убори, парасольки	10,7	156,0
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	71,5	30,1
Недорогоцінні метали та вироби з них	1652,5	351,0
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	7227,3	95,9
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	2071,5	59,3
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	505,6	78,3
Різні промислові товари	930,4	113,2

Основними видами імпортованої продукції за 9 місяців 2025 року були машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання – 33,5 % загального обсягу імпорту; засоби наземного транспорту, літальні апарати та плавучі засоби – 19,1 %; мінеральні продукти – 12,6 %. Значну частку також становили готові харчові продукти, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них, продукція хімічної промисловості, недорогоцінні метали та вироби з них (таблиця 10.1.2.).

Таблиця 10.1.1. - Динаміка обсягів імпорту товарів Миколаївської області за 9 місяців 2025 року у порівнянні з відповідним періодом 2024 року

Найменування групи товарів	Імпорт, тис. дол. США	у % до 9 місяців 2024 року
Імпорт товарів, у т.ч.	558650,1	157,6
Живі тварини; продукти тваринного походження	2700,3	143,0
Продукти рослинного походження	4878,9	174,7
Жири та олії тваринного або рослинного походження	–	–
Готові харчові продукти	42023,5	100,0
Мінеральні продукти	70349,7	500,7
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	35165,8	81,4
Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	39971,6	103,9
Шкури необроблені, шкіра вичинена	2520,5	112,2
Деревина і вироби з деревини	303,8	115,5
Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	1318,4	361,6
Текстильні матеріали та текстильні вироби	15880,1	143,3
Взуття, головні убори, парасольки	1125,3	118,1
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	10369,2	72,3

Недорогоцінні метали та вироби з них	33829,8	238,9
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	187199,8	177,9
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	106637,7	183,1
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	2284,6	71,2
Різні промислові товари	1970,5	121,2

Одним із напрямів розвитку та модернізації промислової інфраструктури області є створення і розвиток індустріальних парків. За інформацією Мінекономіки (інформація офіційного сайту від 17.12.2025 «Державне стимулювання індустріальних парків: уряд розподілив кошти на розвиток інфраструктури») 2025 року державне стимулювання отримав індустріальний парк «SUNART» у Миколаївській області. На реалізацію інфраструктурного проєкту передбачено 49,055 млн грн державного стимулювання. Кошти спрямовуються, зокрема, на будівництво котельні, монтаж систем пожежної безпеки, зовнішніх мереж водопостачання та каналізації, очисних споруд, а також благоустрій та озеленення території. Реалізація зазначених заходів сприятиме створенню умов для розміщення нових виробництв та розвитку промислового потенціалу області, одночасно забезпечуючи необхідну інженерну та екологічну інфраструктуру для їх функціонування.

У цілому 2025 року промисловий комплекс Миколаївської області продовжував функціонувати в умовах значних безпекових та інфраструктурних обмежень. Незважаючи на зниження загального індексу промислового виробництва, позитивна динаміка окремих видів переробної промисловості та реалізація заходів з розвитку промислової інфраструктури свідчать про збереження виробничого потенціалу регіону та створюють передумови для його подальшого відновлення.

10.2. Вплив на навколишнє середовище

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Гірничодобувна промисловість Миколаївської області є складовою промислового комплексу регіону та представлена переважно видобуванням нерудних корисних копалин, насамперед будівельної мінеральної сировини. Добувна діяльність забезпечує потреби будівельної, дорожньої та промислової галузей області.

Миколаївська область має різноманітну мінерально-сировинну базу. Станом на 01.01.2025 в області обліковувалося 182 родовища корисних копалин. Основну їх частину становлять родовища будівельної мінеральної сировини, зокрема 44 родовища будівельного піску, 52 родовища будівельного каменю, 46 родовищ сировини цегельно-черепичної промисловості, 16 родовищ каменю пиляного та 8 родовищ облицювального каменю. Крім того, в області обліковуються родовища цементної та карбонатної сировини, керамзитової та скляної сировини, а також руд кольорових металів.

Окрему складову мінерально-сировинного потенціалу області становлять руди нікелю та кобальту. За даними розділу 7 Регіональної доповіді, на території

області зосереджено близько 3 % загальноукраїнських запасів руд нікелю та понад 27 % запасів руд кобальту. Використання та перспективи освоєння цих ресурсів потребують дотримання принципів раціонального використання надр та врахування екологічних обмежень.

Водночас добувна промисловість має відносно невелику частку в структурі промислового виробництва області. У 2025 році частка добувної промисловості та розроблення кар'єрів становила 0,5 % загального обсягу реалізованої промислової продукції. За підсумками року індекс промислової продукції у добувній промисловості та розробленні кар'єрів становив 90,6 %, тобто обсяг виробництва зменшився на 9,4 % порівняно з 2024 роком.

Добувна промисловість області представлена, зокрема, підприємствами, що здійснюють видобування та перероблення мінеральної сировини, серед яких ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр», ПрАТ «Первомайський кар'єр «Граніт», Первомайський гранітно-щебеневий кар'єр, ТОВ «Прибузький гранкар'єр», ТОВ «Вознесенська торгово-промислова компанія», а також окремі підприємства Державної кримінально-виконавчої служби України.

Основним напрямом надрокористування області залишається видобування будівельної мінеральної сировини, зокрема піску, будівельного та облицювального каменю, сировини для виробництва цегли, черепиці та інших будівельних матеріалів.

Водночас діяльність добувних підприємств може створювати локальне навантаження на окремі компоненти довкілля. За даними державної статистичної звітності за формою № 2-ТП (водгосп) за 2025 рік, скид кар'єрних вод з перевищенням нормативів гранично допустимого скиду здійснювали два підприємства: ПрАТ «ВІПЦЕМ» (Миколаївська філія «Південь-Цемент») та ДП «Підприємство Державної кримінально-виконавчої служби України (№ 93)». Загальний обсяг скиду кар'єрних вод до водних об'єктів області становив 6,0 тис. м³. Відповідно до державної статистичної звітності ці води класифікувалися як забруднені зворотні води без очищення.

Наведені дані свідчать про необхідність забезпечення належного контролю за формуванням і відведенням кар'єрних вод, дотриманням установлених нормативів скиду та виконанням заходів щодо запобігання забрудненню водних об'єктів на підприємствах добувної промисловості.

10.2.2. Металургійна промисловість

Металургійна промисловість у Миколаївській області представлена підприємством кольорової металургії – ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» (далі – ТОВ «МГЗ»), спеціалізацією якого є виробництво металургійного глинозему та товарного гідрату алюмінію. Проектна потужність підприємства становить близько 1,6 млн тонн металургійного глинозему на рік. Сировиною для виробництва є боксити, перероблення яких здійснюється гідрохімічним способом за методом Баєра.

Виробничу діяльність ТОВ «МГЗ» припинено у 2022 році внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, ракетних та артилерійських

обстрілів, а також блокування фінансово-господарської діяльності підприємства в межах кримінальних проваджень. У зв'язку із зупиненням виробництва утворення, реалізація та розміщення червоного шламу на шламосховищах не здійснювалися.

Основним екологічним викликом, пов'язаним із діяльністю підприємства, залишаються два шламосховища, розташовані в межах Галицинівської сільської територіальної громади Миколаївського району, у яких накопичено близько 49,397 млн тонн червоного шламу – відходу IV класу небезпеки.

Упродовж 2025 року підприємством, з урахуванням наявних ресурсних обмежень, здійснювалися заходи з підтримання екологічної та техногенної безпеки шламосховищ, зокрема забезпечувалася робота дренажних насосних станцій, проводився моніторинг підземних вод і технічного стану дамб, а також виконувалися заходи із запобігання пилінню поверхонь шламосховищ. За інформацією Державної екологічної інспекції Південно-Західного округу, у II кварталі 2025 року ознак настання техногенної екологічної катастрофи не встановлено.

Водночас 2025 року залишилися проблеми, пов'язані з недостатнім фінансуванням природоохоронних заходів та технічним станом системи пилопригнічення шламосховища № 2. Система працювала частково, а окремі її елементи потребували відновлення та ремонту. У період з початку 2023 року до кінця 2025 року підприємством зафіксовано 16 випадків пиління червоного шламу.

Суттєвою подією 2025 року стала зміна форми власності підприємства. На виконання рішення Вищого антикорупційного суду 100 відсотків статутного капіталу ТОВ «МГЗ» стягнуто в дохід держави. Право власності на цілісний майновий комплекс підприємства, включаючи шламосховища № 1 та № 2, зареєстровано за державою в особі Фонду державного майна України. До державної власності також перейшла спеціалізована техніка, що використовувалася для експлуатації шламосховищ.

Станом на 01.01.2026 основними ризиками залишаються значний обсяг накопиченого червоного шламу, необхідність безперервної роботи дренажних систем і насосного обладнання, недостатнє відновлення системи пилопригнічення та потреба у належному матеріально-технічному забезпеченні експлуатації шламосховищ. За таких умов актуальними залишаються ризики локального негативного впливу на атмосферне повітря та водне середовище.

З метою забезпечення належного рівня екологічної та техногенної безпеки подальше утримання та безпечна експлуатація шламосховищ потребують належного фінансування, технічного забезпечення та визначення відповідального суб'єкта за їх експлуатацію в умовах переходу підприємства у державну власність.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Хімічна та нафтохімічна промисловість не є характерними для промислового комплексу Миколаївської області. В області відсутні підприємства нафтохімічної та вугільної промисловості, що зумовлює відносно

невисокий рівень впливу зазначених галузей на стан атмосферного повітря. За характером промислового виробництва основне техногенне навантаження на довкілля області формують підприємства інших галузей промисловості.

Відсутність на території області великих підприємств хімічної та нафтохімічної промисловості, пов'язаних із виробництвом основної хімічної продукції, мінеральних добрив, нафтохімічної продукції тощо, обмежує обсяги викидів характерних для цієї галузі забруднюючих речовин та утворення специфічних небезпечних відходів. Водночас використання хімічних речовин і матеріалів у виробничій діяльності підприємств інших галузей потребує належного контролю за їх зберіганням, транспортуванням та поводженням із відходами.

Окремим об'єктом підвищеної потенційної техногенної та екологічної небезпеки є аміакопровід «Тольятті–Одеса», який проходить територією області. Наявність лінійної інфраструктури для транспортування аміаку зумовлює необхідність дотримання встановлених вимог техногенної та хімічної безпеки, а також готовності до реагування у разі виникнення аварійних ситуацій.

10.2.4. Харчова промисловість

Харчова промисловість є однією з важливих складових промислового комплексу Миколаївської області. Підприємства галузі здійснюють переробку зернових, молока, овочів та фруктів, виробництво пива, олії та іншої харчової продукції.

Одним із основних екологічних аспектів діяльності підприємств харчової промисловості є утворення виробничих відходів. Частина таких відходів, як злаки хлібні некондиційні, дробина пивна, залишки овочів та фруктів, відходи від переробки молока, м'яса, жом та інші, передаються підприємствами різним споживачам для використання як корм для тварин або як органічні добрива.

Серед підприємств харчової промисловості області значні обсяги відходів утворювалися, зокрема, на Миколаївському відділенні ПрАТ «АБІНБЕВ ЕФЕС Україна», ПрАТ «Веселинівському заводі сухого знежиреного молока», ТДВ «Баштанському сирзаводі» та ТОВ «Сандора».

Важливим екологічним аспектом діяльності підприємств харчової промисловості залишається утворення та поводження з виробничими стоками. Вони можуть містити значну кількість органічних, завислих та інших забруднюючих речовин, що потребує їх попереднього або локального очищення перед відведенням до систем централізованого водовідведення.

Окремою проблемою залишається недостатній рівень впровадження локальних очисних споруд на підприємствах молокопереробної галузі. Із підприємств цієї галузі в області локальні очисні споруди мають лише два підприємства – ТДВ «Баштанський сирзавод» та ПрАТ «Лакталіс-Миколаїв». Вони забезпечують попереднє очищення виробничих стоків перед їх відведенням до централізованої міської каналізаційної мережі. Власних випусків у водні об'єкти підприємства не мають.

Окремим питанням поводження зі стічними водами є діяльність ТОВ «Сандора». 2018 року планована діяльність підприємства щодо закачування

(нагнітання) сольового концентрату у водоносний горизонт палеогенових відкладів солоних підземних вод на території виробничого комплексу № 2 (далі – ВК № 2) отримала висновок з оцінки впливу на довкілля від 06.11.2018 № 16/2018. За результатами реалізації проєкту відходи (сольовий концентрат) від опріснення підземних вод, замість скиду до каналізаційної мережі м. Миколаєва, повинні закачуватись у підземний водоносний горизонт з відповідним мінеральним складом. Станом на 01.01.2026 до управління екології та природних ресурсів Миколаївської облвійськкадміністрації не надходила звітність підприємства щодо проведення зазначеної планованої діяльності. Згідно з вимогами чинного законодавства термін дії висновку з оцінки впливу на довкілля від 06.11.2018 № 16/2018 закінчився.

Таким чином, питання належного очищення та відведення виробничих стічних вод підприємств харчової промисловості залишається актуальним. Важливим напрямом зменшення впливу підприємств галузі на водні ресурси є впровадження та модернізація локальних очисних споруд, забезпечення належного контролю за якістю стічних вод та дотримання встановлених умов їх відведення.

Окремим напрямом впливу підприємств харчової промисловості на довкілля є викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Зокрема, такі викиди утворюються під час технологічних процесів на підприємствах олійноекстракційної промисловості, а також під час роботи енергетичного та допоміжного обладнання. 2025 року до основних забруднювачів атмосферного повітря області належали два підприємства харчової промисловості – ТОВ «Бандурський олійноекстракційний завод» та ТОВ «ЕКОТРАНС», обсяги викидів забруднюючих речовин від яких перевищували 100 тонн на рік. Основними забруднюючими речовинами, що викидаються цими підприємствами, є діоксид вуглецю, оксид вуглецю, акролеїн, речовини у вигляді суспендованих твердих частинок, діоксид сірки та сполуки азоту.

Також на підприємствах харчової промисловості утворюються відходи тари та пакувальних матеріалів, які передаються спеціалізованим підприємствам для подальшого поводження. Власних потужностей з їх переробки підприємства регіону не мають.

10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва

Екологізація промислового виробництва є одним із напрямів реалізації державної екологічної політики України та передбачає поступове зменшення негативного впливу промислової діяльності на довкілля шляхом технологічної модернізації виробництва, підвищення ресурсоефективності, запобігання утворенню та зменшення обсягів відходів, скорочення викидів і скидів забруднюючих речовин, а також впровадження сучасних механізмів екологічного управління.

Важливим етапом реформування державної політики у цій сфері стало прийняття Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» від 16.07.2024 № 3855-IX, який набрав чинності 08.08.2025. Закон спрямований на запровадження інтегрованого підходу до

запобігання та контролю промислового забруднення відповідно до європейських підходів та положень Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди.

Одним із основних механізмів реформи є запровадження інтегрованого дозволу для установок, діяльність яких підпадає під дію Закону № 3855-ІХ. Умови такого дозволу мають визначатися з урахуванням найкращих доступних технологій та методів управління (НДТМ), що передбачає комплексне врахування впливу промислової діяльності на атмосферне повітря, водні ресурси, ґрунти, утворення та поводження з відходами, а також ефективність використання енергії та ресурсів.

Станом на 01.01.2026 реформа запобігання та контролю промислового забруднення перебувала на етапі практичного впровадження. Подальша реалізація її положень передбачає поступове приведення діяльності відповідних установок у відповідність до встановлених екологічних вимог, застосування НДТМ та технологічну модернізацію виробництва.

Важливими складовими екологізації промисловості залишаються підвищення ресурсоефективності та енергоефективності, зменшення споживання води та енергоресурсів, повторне використання матеріалів і води, впровадження маловідходних технологій, розвиток систем повторного використання та відновлення відходів. Зазначені напрями реалізуються у взаємозв'язку з реформуванням системи управління відходами відповідно до Закону України «Про управління відходами» від 20.06.2022 № 2320-ІХ.

В умовах відновлення України особливого значення набуває поєднання технологічної модернізації промисловості з екологічними вимогами. Відбудова та реконструкція виробничої інфраструктури створюють можливість для заміни фізично та морально застарілого обладнання, впровадження більш ефективних технологічних процесів, зменшення ресурсомісткості виробництва та скорочення негативного впливу на довкілля.

Регіональна політика розвитку промисловості Миколаївської області формується з урахуванням положень Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно, актуалізованої у 2025 році. Стратегія визначає одним із пріоритетів стійке економічне зростання багатогалузевої економіки, а також розвиток економіки на основі інноваційного та високотехнологічного розвитку у сферах смартспеціалізації.

У Стратегії подальший розвиток промислового сектору області пов'язується, зокрема, з розвитком індустріальних парків, агропромислового комплексу, машинобудування, харчової промисловості, модернізацією виробництва, підвищенням його екологічності, залученням інвестицій та підтримкою малого і середнього підприємництва.

Екологічна складова регіонального розвитку також відображена в оперативній цілі 3.4 Стратегії «Відновлення та збереження навколишнього природного середовища», яка передбачає, зокрема, відновлення та збереження природних територій, відновлення водності водних об'єктів та екологічну освіту населення. Одночасно в межах оперативної цілі 3.1 Стратегії передбачено модернізацію інженерної інфраструктури, у тому числі водопостачання, водовідведення та очисних споруд, що сприяє зниженню

негативного впливу господарської діяльності на довкілля. Важливим напрямом регіонального розвитку визначено також створення умов для високотехнологічних та наукоємних виробництв. Стратегія передбачає розроблення інвестиційних пропозицій щодо створення високотехнологічних виробництв у сферах, визначених смартспеціалізацією області, що створює передумови для технологічного оновлення та підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки.

З огляду на промислову структуру області, особливого значення набуває екологізація переробної промисловості, зокрема виробництва харчових продуктів, машинобудування та інших видів діяльності, що продовжують функціонувати в умовах воєнного стану. Водночас питання подальшої модернізації та екологізації окремих промислових об'єктів мають розглядатися з урахуванням їх фактичного технічного стану, характеру впливу на довкілля та перспектив відновлення виробничої діяльності.

Окремим викликом для області залишається забезпечення екологічної безпеки об'єктів, пов'язаних із накопиченими промисловими відходами, зокрема шламосховищами Миколаївського глиноземного заводу. Значні обсяги накопичених відходів потребують належного виробничого та екологічного контролю і безпечної експлуатації відповідних об'єктів.

Таким чином, станом на 01.01.2026 державна та регіональна політика у сфері екологізації промислового виробництва орієнтована на поєднання технологічної модернізації, запобігання та контролю промислового забруднення, підвищення ресурсоефективності, впровадження сучасних технологій та залучення інвестицій із поступовим наближенням до екологічних стандартів Європейського Союзу. Для Миколаївської області реалізація цих підходів є складовою відновлення промислового потенціалу регіону та формування конкурентоспроможної, стійкої та екологічно безпечної економіки.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Миколаївська область є одним із важливих аграрних регіонів України та характеризується високим рівнем сільськогосподарського освоєння території. Площа сільськогосподарських угідь становить близько 2,0 млн га (81,1 % території області), у тому числі рілля — близько 1,7 млн га. Така структура земельного фонду визначає значну роль аграрного виробництва в економіці області та водночас зумовлює значне антропогенне навантаження на земельні ресурси.

Аграрний сектор області є цілісним комплексом, основу якого становлять рослинництво, тваринництво та переробка сільськогосподарської продукції. Основу сільськогосподарського виробництва області становить рослинництво, спеціалізація якого визначається природно-кліматичними умовами та високою часткою ріллі.

За природно-кліматичними умовами область розташована в зоні недостатнього зволоження та належить до територій ризикованого землеробства. Недостатність природного зволоження, нерівномірність опадів, підвищення температури повітря та тривалі періоди посухи посилюють залежність сільськогосподарського виробництва від водозабезпечення та стану зрошувальної інфраструктури.

Зрошувані землі області займають близько 190,3 тис. га, у тому числі 189,9 тис. га сільськогосподарських угідь. Значна частина меліоративної інфраструктури експлуатується понад нормативні строки, що зумовлює необхідність її технічного відновлення та модернізації.

У довоєнний період в області в середньому зрошувалося близько 30,0 тис. га. Внаслідок повномасштабної збройної агресії, пошкодження інфраструктури, окупації окремих територій та обмеження доступу до земель у 2022 році площа фактичного зрошення скоротилася до 2,9 тис. га. У подальшому спостерігалось поступове відновлення: у 2023 році — до 16,5 тис. га, у 2024 році — до 18,0 тис. га, а у 2025 році — до 20,6 тис. га, що становить 68,7 % довоєнного рівня.

З метою забезпечення стабільного доступу до води у зоні обслуговування Південно-Бузької зрошувальної системи 2025 року залучено 34,0 млн грн коштів державного бюджету.

Отже, після різкого падіння 2022 року простежується тенденція до відновлення використання зрошуваних земель. Водночас площа зрошення 2025 року залишалася приблизно на третину нижчою за довоєнний рівень, що свідчить про збереження інфраструктурних, безпекових та водогосподарських обмежень. Подальше відновлення зрошення потребує модернізації відповідної інфраструктури, впровадження водозберігаючих технологій та раціонального управління водними ресурсами.

2025 року сільськогосподарське виробництво в області здійснювали 2 832 підприємства всіх форм власності, в обробітку яких перебувало понад 1,0 млн га ріллі, а також понад 60 тис. особистих селянських господарств, які використовували близько 0,6 млн га ріллі.

Аграрний сектор області 2025 року продовжував функціонувати в умовах значного впливу воєнних дій, мінування та забруднення земель вибухонебезпечними предметами, пошкодження виробничої інфраструктури, обмеження доступу до окремих територій, а також несприятливих погодних умов.

За даними державної статистики, індекс сільськогосподарської продукції у 2025 році становив 80,6 % до 2024 року, у тому числі продукції рослинництва — 78,6 %, тваринництва — 99,7 % (табл.11.1.1).

У підприємствах індекс продукції сільського господарства становив 80,0 %, у господарствах населення — 83,0 %. Водночас індекс продукції тваринництва у підприємствах становив 109,5 %, що свідчить про позитивну динаміку цього напрямку в організованому секторі.

Таблиця 11.1.1. - Індекси сільськогосподарської продукції за категоріями виробників 2025 року (у відсотках до 2024 року)

	Продукція сільського господарства	У тому числі	
		продукція рослинництва	продукція тваринництва
Господарства усіх категорій	80,6	78,6	99,7
у тому числі			
підприємства	80,0	79,0	109,5
господарства населення	83,0	76,3	96,1

Примітка. За постійні ціни прийняті середні ціни 2021р.

Зниження обсягів виробництва у рослинництві протягом 2025 року зумовлено, зокрема, несприятливими погодними умовами, заморозками та посухою, що особливо вплинуло на врожайність окремих сільськогосподарських культур. На розвиток тваринництва впливали стан кормової бази, у тому числі її залежність від погодних умов, а також енергетичні фактори.

Рослинництво.

Рослинництво залишається провідною складовою аграрного сектору Миколаївської області та основою сільськогосподарського виробництва регіону. Висока частка ріллі та спеціалізація області на вирощуванні зернових і технічних культур визначають значну роль рослинництва в економіці області.

2025 року в області вироблено близько 2,0 млн тонн зерна, що становить 93,2 % до рівня 2024 року. Виробництво соняшнику становило 384,9 тис. тонн (49,1 % до 2024 року), овочів — 495,5 тис. тонн (86,7 %), картоплі — 149,7 тис. тонн (94,7 %), плодів — 17,6 тис. тонн (82,0 %), винограду — 15,8 тис. тонн (68,3 %).

Таким чином, найбільш суттєве скорочення за звітний період спостерігалось у виробництві соняшнику. Загалом динаміка рослинництва характеризувалася зниженням виробничих показників порівняно з 2024 роком, що значною мірою було зумовлено несприятливими погодними умовами, зокрема посухою та заморозками.

Водночас для аграрного виробництва області характерна диверсифікація структури посівів та вирощування окремих нішевих культур, зокрема льону, гірчиці та сої. Диверсифікація виробництва може сприяти підвищенню економічної стійкості сільськогосподарських виробників за умови дотримання вимог раціонального землекористування та збереження родючості ґрунтів.

Високий рівень розораності території в поєднанні з інтенсивним землеробством формує ризики деградації ґрунтів, втрати органічної речовини, переущільнення, погіршення водопроникності та аерації, розвитку водної і вітрової ерозії.

Тому подальший розвиток рослинництва має бути орієнтований не лише на відновлення обсягів виробництва, а й на підвищення продуктивності земель за рахунок ґрунтозахисних технологій, оптимізації структури посівів, збереження родючості ґрунтів, раціонального використання водних ресурсів та адаптації виробництва до кліматичних змін.

Тваринництво.

Тваринництво є важливою складовою аграрного сектору області та включає скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство і козівництво.

За даними державної статистики, на кінець 2025 року в господарствах усіх категорій налічувалося 47,3 тис. голів великої рогатої худоби, 66,2 тис. свиней, 31,9 тис. овець та кіз і 1 500,2 тис. голів птиці. У тому числі корів — 28,6 тис. голів.

Порівняно з довоєнним періодом поголів'я сільськогосподарських тварин залишається нижчим. У довоєнний період в області налічувалося близько 78,0 тис. голів великої рогатої худоби, 69,3 тис. свиней, 43,1 тис. овець та кіз і 2 218,6 тис. голів птиці. Скорочення поголів'я пов'язане, зокрема, з наслідками повномасштабної збройної агресії, пошкодженням та руйнуванням об'єктів тваринництва, загибеллю сільськогосподарських тварин, а також погіршенням умов виробництва.

Значна частина поголів'я традиційно утримується у господарствах населення. На їх частку припадало 60,9 % поголів'я великої рогатої худоби, 40,8 % свиней, 94,4 % овець та кіз і 73,4 % птиці. Водночас 2025 року на підприємствах поголів'я великої рогатої худоби та свиней збільшилося відповідно на 3,4 % та 7,1 %, тоді як у господарствах населення скоротилося відповідно на 16,0 % та 14,3 %.

У 2025 році вироблено 33,0 тис. т живої маси сільськогосподарських тварин, що на 2,5 % більше, ніж у попередньому році; молока — 194,3 тис. т (96,7 % до попереднього року), яєць — 141,1 млн шт. (99,2 %), вовни — 73 т (101,4 %).

Таким чином, протягом 2025 року тваринницький сектор продемонстрував більшу стабільність порівняно з рослинництвом. Водночас зберігається потреба у відновленні поголів'я та виробничої інфраструктури, зміцненні кормової бази й підвищенні стійкості тваринницького виробництва до воєнних, енергетичних та кліматичних ризиків.

Воєнні та кліматичні чинники розвитку аграрного сектору.

Одним із найбільш суттєвих факторів, що стримують розвиток сільського господарства області, залишається мінування та забруднення земель вибухонебезпечними предметами. Площа сільськогосподарських земель, яка потребувала обстеження та розмінування, становила 288,8 тис. га.

Наявність мін та вибухонебезпечних предметів обмежує можливість безпечного використання земель, проведення польових робіт і відновлення виробництва на окремих територіях, а також створює додаткові ризики для ґрунтів та інших компонентів довкілля.

Додатковим фактором ризику є зміна кліматичних умов. Для області з недостатнім природним зволоженням підвищення температури, тривалі періоди

посухи, нерівномірність опадів та екстремальні погодні явища посилюють ризик втрати врожаю та збільшують потребу у водозабезпеченні сільськогосподарського виробництва.

Отже, ключовим завданням розвитку аграрного сектору Миколаївської області є не лише відновлення довоєнних обсягів виробництва, а формування більш стійкої до воєнних і кліматичних ризиків моделі сільського господарства. Її основними складовими мають бути відновлення безпечного використання земель після розмінування, модернізація зрошувальної інфраструктури, впровадження водозберігаючих технологій, збереження родючості ґрунтів, диверсифікація виробництва та раціональне використання земельних і водних ресурсів.

11.2. Вплив на навколишнє середовище

Сільськогосподарське виробництво є одним із основних видів господарської діяльності, що формує антропогенне навантаження на природні ресурси Миколаївської області. Високий рівень сільськогосподарського освоєння території, значна частка ріллі, інтенсивне землеробство та залежність частини виробництва від зрошення зумовлюють комплексний вплив аграрного сектору на земельні, водні та біологічні ресурси.

Основними чинниками такого впливу є інтенсивне використання земель, застосування мінеральних добрив і засобів захисту рослин, водозабір для зрошення, утворення відходів і побічних продуктів тваринництва, а також використання сільськогосподарської техніки та енергоресурсів. За неналежного дотримання вимог природоохоронного законодавства зазначені фактори можуть спричиняти деградацію ґрунтів, забруднення поверхневих і підземних вод, погіршення стану природних екосистем та збільшення викидів забруднюючих речовин.

Для Миколаївської області особливого значення набуває взаємозв'язок між сільськогосподарським землекористуванням та водними ресурсами. В умовах недостатнього природного зволоження зрошення є важливою передумовою стабільності аграрного виробництва, однак одночасно формує значне водогосподарське навантаження. 2025 року на зрошення використано 57,407 млн м³ води, що на 7,0 % більше, ніж у 2024 році, та більш ніж у 12 разів перевищує показник 2022 року.

Значний рівень розораності території та інтенсивне використання земель підвищують ризики вітрової і водної ерозії, деградації та виснаження ґрунтів, зниження вмісту органічної речовини, порушення водно-фізичних властивостей ґрунтового покриву. Додатковим чинником негативного впливу є воєнні дії, наслідком яких стали мінування та забруднення сільськогосподарських земель вибухонебезпечними предметами, пошкодження меліоративної та виробничої інфраструктури.

З огляду на це, екологічно збалансований розвиток сільського господарства області потребує раціонального використання земельних і водних ресурсів, впровадження ґрунтозахисних та водозберігаючих

технологій, оптимізації застосування добрив і засобів захисту рослин, належного поводження з відходами сільськогосподарського виробництва та відновлення деградованих і пошкоджених земель.

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Дані наукових досліджень, розрахунки та досвід кращих господарств області свідчать, що для відтворення та підвищення родючості ґрунтів, створення позитивного балансу гумусу та поживних речовин, одержання високих урожаїв сільськогосподарських культур необхідно щорічно вносити на 1 га посівної площі 80–100 кг поживних речовин мінеральних та 8–10 т органічних добрив.

Застосування мінеральних добрив є одним із швидкодіючих факторів підвищення родючості ґрунтів і продуктивності сільськогосподарських культур. Для зони південних чорноземів та темно-каштанових ґрунтів рекомендована середня доза мінеральних добрив на гектар сівозмінної площі становить 106 кг поживних речовин (N – 66, P – 33, K – 7 кг) при співвідношенні N:P:K = 1:0,5:0,1.

За даними державного статистичного спостереження за формою № 9-сг «Звіт про використання добрив і пестицидів під урожай 2025 року», під урожай 2025 року підприємствами області внесено 194,649 тис. т мінеральних добрив у фізичній масі, з яких 76,463 тис. т становили поживні речовини (у діючій речовині). Мінеральними добривами оброблено 727,046 тис. га, або 93,8 % уточненої посівної площі. У середньому внесено 99 кг діючої речовини на 1 га уточненої посівної площі та 105 кг/га площі, фактично обробленої добривами. (табл. 11.2.1.1)

Таблиця 11.2.1.1 – Внесення мінеральних добрив (у діючій речовині) під урожай сільськогосподарських культур 2025 року

	Площа, оброблена мінеральними добривами, га	Обсяг унесених мінеральних добрив, т				Обсяг унесених мінеральних добрив (у діючій речовині) у розрахунку на 1 га, кг	
		у діючій речовині				уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами
		усього	у тому числі за видами				
			азот (N)	фосфор (P)	калій (K)		
Під урожай звітного року	727046,0	76463,0	54797,0	14807,0	6859,0	99	105
Культури сільськогосподарські	725035,0	76364,0	54734,0	14771,0	6859,0	99	105
Культури багаторічні	2011,0	99,0	63,0	36,0	0,0	23*	49

* До загальної площі насаджень

Порівняно з 2024 роком, коли було внесено 59,509 тис. т мінеральних добрив у діючій речовині, обсяг їх застосування 2025 року збільшився на 16,954 тис. т, або на 28,5 %. Внесення діючої речовини на 1 га посівної площі зросло з 84 до 99 кг/га. Таким чином, протягом 2025 року рівень застосування мінеральних добрив досяг рекомендованого діапазону 80–100 кг/га, однак при цьому зберігається необхідність контролю збалансованості їх внесення та недопущення надлишкового надходження поживних речовин у ґрунт і водні об'єкти.

У структурі мінеральних добрив 2025 року переважали азотні добрива – 54,797 тис. т діючої речовини, фосфорних внесено 14,807 тис. т, калійних – 6,859 тис. т. Таким чином, на азот припадало близько 72 % загального обсягу діючої речовини, на фосфор – 19 %, на калій – 9 %. Така структура свідчить про переважання азотного живлення і відрізняється від рекомендованого співвідношення N:P:K для ґрунтів області.

Найбільші обсяги мінеральних добрив застосовувалися під зернові та зернобобові культури – 42,738 тис. т у діючій речовині, зокрема під пшеницю – 32,473 тис. т. Серед технічних культур найбільший обсяг внесення припадав на соняшник – 14,111 тис. т, та ріпак – 16,150 тис. т. На 1 га площі, обробленої добривами, під пшеницю внесено в середньому 118 кг діючої речовини, під ріпак – 142 кг/га, під соняшник – 68 кг/га.

Застосування мінеральних добрив є важливим фактором підтримання продуктивності землеробства, однак збільшення їх обсягів потребує одночасного посилення контролю за дотриманням агрохімічних норм і строків внесення. За надмірного або несвоєчасного застосування, особливо азотних і фосфорних добрив, існує ризик їх вимивання з ґрунту, надходження до поверхневих та підземних вод, що може сприяти евтрофікації водних об'єктів та погіршенню їх екологічного стану.

Однією з актуальних проблем землеробства області залишається збереження та відтворення органічної речовини ґрунту і створення бездефіцитного або позитивного балансу гумусу. За сучасного рівня сільськогосподарського виробництва мінералізація гумусу може становити 1–1,3 т/га на рік, тоді як його надходження з органічними добривами, поживними та кореневими рештками є значно меншим, що створює передумови для дефіцитного балансу гумусу.

Під урожай 2025 року підприємствами області внесено 276,670 тис. т органічних добрив. Органічними добривами оброблено 21,738 тис. га, що становить лише 2,8 % уточненої посівної площі. У середньому внесено 357 кг органічних добрив на 1 га уточненої посівної площі та 12,728 т на 1 га площі, фактично обробленої органічними добривами (табл. 11.2.1.2).

Порівняно з 2024 роком площа, оброблена органічними добривами, 2025 року дещо збільшилася – з 20,782 до 21,738 тис. га, або на 4,6 %. Водночас загальний обсяг внесених органічних добрив скоротився з 357,999 до 276,670 тис. т, або на 22,7 %. Унаслідок цього середній обсяг внесення органічних добрив у розрахунку на 1 га уточненої посівної площі зменшився з 506 до 357 кг/га, або на 29,4 %. При цьому органічними добривами за звітний період оброблено лише

2,8 % уточненої посівної площі. Така динаміка свідчить про зниження інтенсивності застосування органічних добрив, попри незначне розширення площ їх внесення, що залишається несприятливою тенденцією з огляду на необхідність підтримання та відтворення запасів органічної речовини і гумусу в ґрунтах.

Таблиця 11.2.1.2 - Внесення органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур 2025 року

	Площа, оброблена органічними добривами, га	Обсяг унесених органічних добрив, т						Обсяг унесених добрив у розрахунку на 1 га, кг	
		усього	у тому числі за видами					уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами
			мул і сапропель	гній тварин сільськогосподарських	послід птиці свійської	торф та його субстрати	інші органічні добрива		
Під урожай звітного року	21738,0	276670,0	-	270842,0	4792,0	12,0	1024,0	357	12728
Культури сільськогосподарські	21738,0	276670,0	-	270842,0	4792,0	12,0	1024,0	357	12728
Культури багаторічні	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Основним видом органічних добрив залишається тваринний гній – 270,842 тис. т, або близько 98 % загального обсягу органічних добрив. Посліду птиці внесено 4,792 тис. т, торфу та його субстратів – 12 т, інших органічних добрив – 1,024 тис. т. Використання мулу та сапропелю у статистичних даних за 2025 рік не зафіксовано.

Для формування бездефіцитного балансу гумусу необхідно збільшувати надходження органічної речовини до ґрунту не лише за рахунок традиційного тваринного гною, а й шляхом використання побічної продукції рослинництва (соломи, стебел сояшнику та кукурудзи, пожнивних і кореневих решток), розширення площ багаторічних бобових трав, вирощування сидеральних культур, особливо на зрошуваних землях. Перспективним напрямом також може бути використання органічних матеріалів, отриманих у результаті перероблення відповідних побічних продуктів та органічних відходів, за умови дотримання встановлених вимог щодо їх безпечності.

У районах протікання річок та наявності ставків доцільним є вивчення можливості використання сапропелю як джерела органічної речовини, а на засолених та солонцюватих землях – застосування хімічних меліорантів відповідно до агрохімічних обстежень ґрунтів.

Таким чином, 2025 року в області спостерігалось збільшення застосування мінеральних добрив одночасно зі скороченням використання органічних добрив.

Така тенденція забезпечує оперативне поповнення поживних речовин для формування врожаю, проте не вирішує проблему довгострокового відтворення органічної речовини та гумусу. З огляду на це, одним із пріоритетних напрямів екологізації землеробства області має бути поєднання мінеральної системи удобрення з розширенням використання органічних добрив та інших джерел органічної речовини, а також забезпечення агрохімічно обґрунтованого співвідношення основних елементів живлення.

11.2.2. Використання пестицидів

У сучасному сільськогосподарському виробництві захист рослин від шкідників, хвороб і бур'янів здійснюється із застосуванням комплексу агротехнічних, біологічних, імунологічних та хімічних методів. Пріоритетним підходом є інтегрований захист рослин, який передбачає поєднання різних методів з урахуванням фітосанітарного стану посівів, економічних порогів шкодочинності та необхідності мінімізації негативного впливу на довкілля.

Хімічний метод захисту рослин залишається одним із основних інструментів регулювання чисельності шкідливих організмів. Його застосування має здійснюватися з дотриманням установлених норм витрати препаратів, строків та регламентів застосування, з урахуванням погодних умов, фітосанітарного стану посівів і вимог щодо охорони ґрунтів, водних ресурсів, біорізноманіття та здоров'я населення.

За даними державного статистичного спостереження за формою № 9-сг «Звіт про використання добрив і пестицидів під урожай 2025 року», під урожай 2025 року в області пестицидами оброблено 737,824 тис. га, що становить 95,2 % уточненої посівної площі. Загальний обсяг внесених пестицидів у діючій речовині становив 866,892 т, у тому числі 193,121 т фунгіцидів та бактерицидів, 556,162 т гербіцидів, 104,063 т інсектицидів та акарицидів, 11,649 т регуляторів росту рослин та 1,897 т інших засобів захисту рослин. У середньому на 1 га уточненої посівної площі внесено 1,119 кг пестицидів, а на 1 га площі, фактично обробленої пестицидами, – 1,175 кг (табл. 11.2.2.1)

Таблиця 11.2.2.1.- Застосування пестицидів (у діючій речовині) під урожай сільськогосподарських культур 2025 року

	Площа, оброблена пестицидами, га	Обсяг унесених пестицидів (у діючій речовині), кг						Обсяг унесених пестицидів (у діючій речовині) у розрахунку на 1 га, кг	
		усього	у тому числі за видами					уточненої посівної площі	площі, обробленої пестицидами
			фунгіциди та бактерициди	гербициди	інсектициди та акарициди	регулятори росту рослин	інші засоби захисту рослин		
Під урожай	737824,0	866892	193121	556162	104063	11649	1897	1,119	1,175

звітного року									
Культури сільськогосподарські	734230,0	842456	175242	550767	103266	11648	1533	1,093	1,147
Культури багаторічні	3594,0	24435	17879	5395	796	1	364	5,678*	6,799

* До загальної площі насаджень

Порівняно з 2024 роком площа, оброблена пестицидами, збільшилася з 626,363 до 737,824 тис. га, або на 17,8 %. Одночасно обсяг внесених пестицидів у діючій речовині зріс з 686,530 до 866,892 т, або на 26,3 %. Середня кількість пестицидів у розрахунку на 1 га уточненої посівної площі збільшилася з 0,97 до 1,119 кг/га, або приблизно на 15,4 %. Таким чином, за звітний період спостерігалось не лише розширення площ застосування пестицидів, а й збільшення загального навантаження пестицидами на одиницю посівної площі.

У структурі використаних пестицидів у 2025 році переважали гербіциди – 556,162 т, що становить близько 64 % загального обсягу діючої речовини. На фунгіциди та бактерициди припадало 193,121 т, або близько 22 %, на інсектициди та акарициди – 104,063 т, або близько 12 %. Така структура значною мірою пов'язана з особливостями сучасного рослинництва та необхідністю контролю бур'янів, хвороб і шкідників у посівах основних сільськогосподарських культур.

Найбільші площі застосування пестицидів 2025 року припадали на зернові та зернобобові культури – 373,009 тис. га, або 92,2 % їх посівної площі, та технічні культури – 348,021 тис. га, або 98,9 %. На зернові культури внесено 284,649 т пестицидів у діючій речовині, на технічні – 468,315 т. Серед окремих культур значні обсяги застосування пестицидів припадали на пшеницю та соняшник. Зокрема, під урожай соняшнику внесено 272,302 т пестицидів у діючій речовині, а пестицидами оброблено 223,470 тис. га, що становить 100 % площі цієї культури, охопленої статистичним спостереженням.

Відносно високі показники застосування пестицидів характерні також для овочевих культур. Під урожай овочевих культур відкритого ґрунту пестицидами оброблено 6,071 тис. га, або 98,2 % відповідної посівної площі, при середньому внесенні 12,515 кг діючої речовини на 1 га уточненої посівної площі та 12,744 кг/га фактично обробленої площі. Водночас наведені показники слід розглядати з урахуванням специфіки культури та технології її вирощування, а не як прямий показник екологічного навантаження без додаткової оцінки токсикологічних характеристик застосованих препаратів.

Збільшення масштабів застосування пестицидів потребує посилення уваги до екологічних аспектів їх використання. Потрапляння діючих речовин та продуктів їх трансформації у ґрунт, поверхневі й підземні води може негативно впливати на ґрунтові організми, водні екосистеми та нецільові види живих організмів. Особливої уваги потребують території, прилеглі до водних об'єктів,

зрошувальні системи, природоохоронні території та інші екологічно чутливі ділянки.

З метою мінімізації негативного впливу пестицидів доцільним є подальше впровадження інтегрованого захисту рослин, розширення застосування біологічних методів, використання препаратів з меншою екотоксичністю, дотримання регламентів їх застосування та запобігання потраплянню препаратів у водні об'єкти. Важливим також є недопущення оброблення посівів за несприятливих погодних умов, які можуть сприяти знесенню препаратів за межі оброблюваних площ.

Таким чином, 2025 року в області відбулося суттєве збільшення як площ застосування пестицидів, так і загального обсягу їх внесення. Зростання середнього показника внесення пестицидів на 1 га посівної площі свідчить про підвищення хімічного навантаження на агроєкосистеми. З огляду на це, одним із пріоритетних напрямів екологізації сільськогосподарського виробництва має бути зменшення залежності від хімічних засобів захисту рослин шляхом розвитку інтегрованих систем захисту, розширення біологічних та агротехнічних методів і забезпечення екологічно безпечного застосування пестицидів.

11.2.3 Зрошення та осушення земель

Миколаївська область належить до регіонів із високою потребою сільськогосподарського виробництва у зрошенні, що зумовлено природно-кліматичними умовами та недостатнім і нестійким атмосферним зволоженням. Зрошення має важливе значення для підтримання продуктивності сільськогосподарських угідь, особливо в умовах тривалих посушливих періодів та підвищення температурного режиму.

2025 року площа зрошуваних земель в області становила 190,322 тис. га, у тому числі сільськогосподарських угідь – 189,785 тис. га. Зрошувальна інфраструктура включає 23 державні зрошувальні системи та ділянки «малого» зрошення у чотирьох районах області.

Водночас ефективність та екологічна безпечність зрошення значною мірою залежать від якості води, що використовується для поливу. У кінці поливного періоду 2025 року для оцінки якості поверхневих вод було відібрано 13 проб у 13 основних точках водозабору біля головних насосних станцій зрошувальних систем області. Відбір проб здійснювався 1–4 вересня 2025 року, а дослідження проводилися лабораторією моніторингу вод Регіонального офісу водних ресурсів у Миколаївській області. Оцінювання проводилося відповідно до ДСТУ 2730:2015.

Результати досліджень свідчать про неоднорідність якості поверхневих вод за іригаційними критеріями. За окремими показниками води віднесені до I класу – придатні для використання без обмежень, II класу – обмежено придатні, та III класу – непридатні для зрошення без попереднього поліпшення їх складу.

У більшості точок водозабору за небезпекою вторинного засолення ґрунтів води віднесені до I класу. Водночас води р. Південний Буг у районі ГНС «Кандибинська», Бармашовського ставка та Щербанівського водосховища за

цим критерієм віднесені до III класу – непридатні для зрошення без попереднього поліпшення якості. Води р. Мертвовод (Таборівське водосховище) та р. Інгул (Софіївське водосховище) віднесені до II класу – обмежено придатні.

Окремою проблемою є підвищена мінералізація води в окремих водозаборах. Зокрема, у районі ГНС «Кандибинська» загальна мінералізація води р. Південний Буг наприкінці поливного періоду становила 2,202 г/дм³, а вміст хлоридів – 794,08 мг/дм³, що перевищувало верхній поріг умовного забруднення хлоридами, наведений у матеріалах еколого-меліоративного моніторингу. Такий стан води підвищує ризики вторинного засолення та деградації ґрунтів при її використанні для зрошення.

За небезпекою підлучення ґрунтів у більшості точок водозбору вода віднесена до II класу через підвищені значення рН. В окремих пунктах, зокрема у Софіївському водосховищі, за вмістом карбонатної лужності вода віднесена до III класу.

За небезпекою токсичного впливу на рослини при поливах дощуванням води в основних точках водозбору також віднесені переважно до II класу. Водночас води р. Південний Буг у районі ГНС «Кандибинська», Щербанівського водосховища та Бармашовського ставка, а також Софіївського водосховища за окремими показниками віднесені до III класу.

За небезпекою осолонцювання ґрунтів води у верхній течії р. Південний Буг у ряді точок оцінені як придатні без обмежень. Водночас води р. Південний Буг у районі ГНС «Кандибинська», р. Інгул у районі Софіївського водосховища та Бармашовського ставка віднесені до III класу через підвищену частку натрію і калію у складі катіонів.

В умовах тривалих посушливих періодів та екстремально низької водності 2025 року окремі показники якості поверхневих вод дещо погіршилися порівняно з попереднім роком. Зниження водності та інтенсивне випаровування сприяють концентрації розчинених солей у воді. Зокрема, нетиповий хімічний склад та підвищену мінералізацію зафіксовано у нижній течії р. Південний Буг у районі Кандибинського водогосподарського комплексу.

Разом з тим результати аналізів за загальноєкологічними, еколого-гігієнічними та еколого-токсикологічними показниками засвідчили відсутність перевищень встановлених ГДК у відібраних пробах. За цими критеріями поверхневі води у точках водозбору віднесені до I класу якості – придатні без обмежень.

Таким чином, основними екологічними ризиками зрошення в області залишаються вторинне засолення та осолонцювання ґрунтів, підлучення, погіршення водно-фізичних властивостей ґрунтів та можливий негативний вплив окремих компонентів поливної води на сільськогосподарські культури. Особливої уваги потребують водозбори, де якість води за окремими іригаційними критеріями відповідає III класу.

З огляду на це, необхідним є подальше проведення регулярного еколого-меліоративного моніторингу якості поливної води та стану зрошуваних ґрунтів, дотримання науково обґрунтованих режимів зрошення, запобігання накопиченню солей у ґрунті та застосування відповідних меліоративних заходів

на землях, де виявлено процеси засолення й осолонцювання. Важливе значення має також раціональне використання водних ресурсів з урахуванням їх фактичної якості та гідрометеорологічних умов.

Щодо осушення земель, для Миколаївської області цей напрям не має такого визначального значення, як зрошення, що зумовлено природними умовами регіону. Тому окремий значний блок щодо осушення земель у доповіді доцільно не розширювати за відсутності актуальних статистичних даних про площі та функціонування осушувальних систем.

11.2.4. Тенденції в тваринництві

Тваринництво є важливою складовою агропромислового комплексу області, забезпечуючи населення продукцією тваринного походження, а переробну промисловість – відповідною сировиною. Основними напрямками тваринництва в області залишаються скотарство, свинарство та птахівництво; також розвиваються вівчарство, козівництво та бджільництво.

2025 року в галузі зберігалися неоднорідні тенденції. Загалом поголів'я основних видів сільськогосподарських тварин скоротилося, насамперед за рахунок господарств населення, тоді як у сільськогосподарських підприємствах за окремими видами тварин спостерігалось його збільшення.

На кінець 2025 року в господарствах усіх категорій області налічувалося 47,3 тис. голів великої рогатої худоби, у тому числі 28,6 тис. корів, 66,2 тис. свиней, 31,9 тис. овець та кіз і 1500,2 тис. голів птиці. Порівняно з 2024 роком поголів'я ВРХ зменшилося на 9,4%, корів – на 10,3%, овець та кіз – на 11,9%, птиці – на 4,5%, свиней – на 2,8% (табл. 11.2.4.1).

При цьому на підприємствах області сформувалися більш позитивні тенденції: поголів'я ВРХ збільшилося на 3,4%, корів – на 1,4%, свиней – на 7,1%. Водночас чисельність овець та кіз на підприємствах скоротилася на 52,6%, птиці – на 12,9%. Таким чином, скорочення загального поголів'я значною мірою пов'язане зі зменшенням чисельності тварин у господарствах населення, де поголів'я ВРХ зменшилося на 16,0%, корів – на 13,9%, свиней – на 14,3%, овець та кіз – на 7,1%.

Таблиця 11.2.4.1. - Поголів'я основних видів худоби та птиці за період 2021-2025 роки (господарства усіх категорій)

Рік	Поголів'я худоби та птиці на кінець року, тис. голів				
	велика рогата худоба		свині	вівці та кози	птиця
	усього	у т.ч. корови			
2021	66,6	43,0	67,6	41,3	1994,7
2022	52,7	33,2	64,0	36,7	1513,5
2023	52,3	33,7	68,4	36,6	1445,4
2024	52,2	31,7	68,1	36,2	1570,1
2025	47,3	28,6	66,2	31,9	1500,2

Виробництво продукції тваринництва 2025 року також характеризувалося різноспрямованою динамікою. Обсяг живої маси сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій, становив 33,0 тис. тонн, що на 2,5% більше, ніж 2024 року (табл. 11.2.4.2.) При цьому на підприємствах виробництво зазначеної продукції зросло на 12,0% і становило 8,4 тис. тонн

Таблиця 11.2.4.2. - Виробництво основних видів продукції тваринництва за період 2021-2025 роки

Рік	Виробництво основних видів продукції тваринництва			
	жива маса сільськогосподарських тварин реалізованих на забій, тис. т	молоко, тис. т	яйця, млн шт.	вовна, т
2021	40,3	245,7	156,9	100,0
2022	33,8	197,3	136,3	75,0
2023	33,0	190,0	138,3	73,0
2024	32,2	200,9	142,3	72,0
2025	33,0	194,3	141,1	73,0

Виробництво молока протягом 2025 року становило 194,3 тис. тонн, що на 3,3% менше показника 2024 року. Водночас на підприємствах виробництво молока зросло на 9,0% – до 74,2 тис. тонн, тоді як у господарствах населення зменшилося на 9,6% – до 120,1 тис. тонн. Це свідчить про посилення ролі сільськогосподарських підприємств у виробництві молока при одночасному скороченні його виробництва в господарствах населення

Виробництво яєць 2025 року становило 141,1 млн штук і порівняно з 2024 роком зменшилося на 0,8%. На підприємствах вироблено 59,5 млн штук яєць, у господарствах населення – 81,6 млн штук. Виробництво вовни становило 73 тонни та порівняно з попереднім роком збільшилося на 1,4%.

За даними статистичного спостереження, 2025 року підприємствами області вироблено 74,2 тис. тонн молока, 59,5 млн штук яєць та 8,4 тис. тонн живої маси тварин, реалізованих на забій. Територіальне розміщення товарного тваринництва в області характеризується нерівномірністю. Основний обсяг виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами припадає на Первомайський район, де у 2025 році вироблено 63,5 тис. тонн, або близько 86% загального обсягу виробництва молока підприємствами області. Це свідчить про високу концентрацію товарного молочного виробництва в окремих територіях області.

Окремим напрямом тваринництва залишається птахівництво. На кінець 2025 року в підприємствах області утримувалося 398,9 тис. голів птиці, з яких 247,5 тис. – дорослі кури-несучки. За рік підприємствами вироблено 59,5 млн штук яєць, переважну частину яких становлять курячі яйця.

У структурі вирощування сільськогосподарських тварин на підприємствах області у 2025 році найбільшу частку становило свинарство – 62,8 тис. ц, або близько 68% загального обсягу, та скотарство – 27,1 тис. ц. Це свідчить про концентрацію товарного виробництва насамперед у цих напрямках.

Важливою складовою аграрного виробництва області залишається бджільництво, яке має значення не лише як напрям виробництва продукції тваринного походження, а й як елемент функціонування агроєкосистем. Бджоли та інші комахи-запилувачі відіграють важливу роль у запиленні сільськогосподарських культур, підтриманні біорізноманіття агроєкосистем та формуванні їх продуктивності.

За даними статистичної звітності, на кінець 2025 року в сільськогосподарських підприємствах області налічувалося 546 бджолосімей, а виробництво натурального меду становило 67,5 ц. Найбільший серед районів, за якими статистичні дані оприлюднено, обсяг виробництва меду зафіксовано у Первомайському районі – 36,3 ц, що становить понад половину загального обсягу меду, виробленого сільськогосподарськими підприємствами області.

З огляду на інтенсивність сільськогосподарського використання земель, важливим екологічним аспектом розвитку бджільництва є збереження безпечного середовища для запилювачів. Застосування засобів захисту рослин потребує дотримання встановлених регламентів, строків та способів проведення обробок, а також належного інформування пасічників. Це має особливе значення для територій із високою концентрацією сільськогосподарського виробництва, де необхідно забезпечувати одночасно захист сільськогосподарських культур та збереження популяцій природних запилювачів.

Сучасні тенденції розвитку тваринництва області характеризуються поступовим зменшенням ролі господарств населення у виробництві основних видів продукції та зростанням ролі сільськогосподарських підприємств. Незважаючи на скорочення загального поголів'я, 2025 року в області спостерігалось збільшення виробництва м'яса та окремих видів продукції у підприємствах, що свідчить про певну стійкість та адаптивність товарного сектору тваринництва в сучасних економічних та воєнних умовах.

Подальший розвиток галузі потребує підвищення продуктивності тварин, розвитку кормової бази, модернізації виробничих потужностей та посилення екологічної складової господарювання. Особливої уваги потребують належне поводження з побічними продуктами та відходами тваринного походження, запобігання забрудненню ґрунтів і водних об'єктів, раціональне використання водних ресурсів та впровадження ресурсоефективних технологій.

11.3. Органічне сільське господарство

Органічне сільське господарство є одним із напрямів сталого розвитку аграрного сектору, орієнтованим на збереження родючості ґрунтів, раціональне використання природних ресурсів, підтримання біорізноманіття та мінімізацію негативного впливу сільськогосподарського виробництва на довкілля. Органічне виробництво передбачає застосування технологій, що відповідають установленим законодавством вимогам, базуються на використанні відновлюваних та власних ресурсів, а також спрямовані на запобігання або мінімізацію забруднення навколишнього природного середовища.

Для Миколаївської області розвиток органічного виробництва має особливе значення з огляду на значні площі сільськогосподарських угідь та

високий рівень їх господарського використання. Перехід до органічних методів господарювання сприяє зменшенню залежності від синтетичних засобів захисту рослин і мінеральних добрив, збереженню ґрунтового покриву, підтриманню біологічного різноманіття агроландшафтів та раціональнішому використанню природних ресурсів.

Водночас органічне виробництво в Україні здійснюється відповідно до встановлених законодавством вимог та підлягає обов'язковій сертифікації. Продукція може маркуватися як органічна лише за умови її виробництва відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

За актуальними даними Головного управління Держпродспоживслужби в Миколаївській області, станом на 1 червня 2026 року в області зареєстровано 7 операторів ринку з органічного виробництва. Вони здійснюють діяльність у таких напрямках, як вирощування волоського горіха та виробництво його ядра, органічне рослинництво, у тому числі насінництво та садівництво, а також органічне тваринництво, зокрема бджільництво.

Таким чином, структура органічного виробництва в області поступово розширюється за межі традиційної спеціалізації на продукції бджільництва та включає окремі напрями рослинництва і виробництва горіхів. Наявність сертифікованих операторів свідчить про збереження зацікавленості виробників у розвитку органічного сектору навіть в умовах воєнного стану.

Важливим екологічним аспектом органічного землеробства є зменшення потенційного хімічного навантаження на ґрунти та водні об'єкти, збереження ґрунтового біорізноманіття та створення сприятливіших умов для запилювачів. Для територій із високою інтенсивністю сільськогосподарського використання земель розвиток органічного виробництва може розглядатися як один із напрямів екологізації аграрного сектору.

Разом з тим розвиток органічного виробництва в області потребує подальшого формування відповідної інфраструктури, доступу виробників до сертифікації, переробки та каналів збуту органічної продукції, а також поширення сучасних технологій органічного землеробства. Важливими умовами його розвитку є збереження родючості ґрунтів, диверсифікація сівозмін, раціональне використання водних ресурсів, підтримання природних елементів агроландшафтів та мінімізація ризиків забруднення продукції і довкілля.

Розвиток органічного виробництва відповідає загальному напряму екологізації сільського господарства та може сприяти зниженню антропогенного навантаження на земельні й водні ресурси області, збереженню біорізноманіття та формуванню більш сталих моделей агровиробництва.

11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства.

Сільське господарство є однією з галузей економіки, діяльність якої безпосередньо залежить від стану природних ресурсів та водночас формує значне антропогенне навантаження на ґрунти, водні ресурси, атмосферне повітря та біорізноманіття. Основними екологічними викликами залишаються висока інтенсивність використання земель, деградаційні процеси ґрунтів, застосування

добрих і засобів захисту рослин, значні потреби у водних ресурсах для зрошення, утворення відходів і побічних продуктів сільськогосподарського виробництва, а також необхідність адаптації аграрного сектору до змін клімату.

Екологізація сільського господарства передбачає поєднання економічної ефективності виробництва із збереженням природно-ресурсного потенціалу, раціональним використанням земельних і водних ресурсів, запобіганням забрудненню довкілля та підтриманням біорізноманіття. Для Миколаївської області цей напрям має особливе значення з огляду на маловодність території, значні площі сільськогосподарських угідь, високий рівень їх господарського освоєння та залежність частини аграрного виробництва від водозабезпечення.

Основні засади державної політики у сфері екологізації сільського господарства визначаються природоохоронним, земельним, водним та аграрним законодавством України. Важливе значення мають Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про охорону земель», Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», Закон України «Про меліорацію земель», Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», Земельний кодекс України та Водний кодекс України.

Важливим стратегічним документом у цьому напрямі є Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 року № 1163-р. Стратегія орієнтована, зокрема, на підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, сталий розвиток сільських територій, адаптацію сільського господарства до зміни клімату, підвищення ресурсоефективності та наближення аграрної політики України до стандартів і вимог Європейського Союзу. На 2025–2027 роки затверджено операційний план заходів з реалізації Стратегії.

Одним із важливих напрямів екологізації аграрного виробництва в області є раціональне використання водних ресурсів та розвиток меліорації. З огляду на маловодність Миколаївської області особливого значення набуває впровадження водоощадних способів зрошення, модернізація меліоративної інфраструктури та забезпечення ефективного використання наявних водних ресурсів.

За підсумками 2025 року сільськогосподарськими товаровиробниками області здійснено полив сільськогосподарських культур на площі 20,6 тис. га, у тому числі 9,8 тис. га – краплинним способом. Поширення краплинного зрошення має важливе значення для підвищення ефективності використання води та зменшення непродуктивних витрат водних ресурсів.

Важливим заходом державної підтримки водозабезпечення області стало внесення 2025 року змін до Державної цільової програми комплексного водозабезпечення територій, які зазнали впливу воєнних дій, на період до 2030 року. Програмою передбачено заходи з підвищення рівня водозабезпечення Миколаївської області.

Зокрема, 2025 року Уряд перерозподілив 34 млн грн у межах державної програми на заходи з водозабезпечення Миколаївської області. Програму доповнено заходом щодо наповнення у листопаді–грудні 2025 року каскаду

штучних водосховищ уздовж водоскидного тракту балки Калістрівська та річки Березань. Реалізація цього заходу спрямована на забезпечення стабільного доступу до води населення та сільськогосподарських угідь: система забезпечує водою понад 9,2 тис. мешканців 15 населених пунктів та створює можливості для зрошення майже 10 тис. га сільськогосподарських земель.

Розвиток меліорації в сучасних умовах має здійснюватися з урахуванням екологічних обмежень, зокрема недопущення виснаження водних ресурсів, вторинного засолення та осолонцювання ґрунтів, заболочування, деградації земель та погіршення стану поверхневих і підземних вод. Тому пріоритетним є не лише збільшення площ зрошення, а насамперед підвищення водоефективності зрошувального землеробства та модернізація відповідної інфраструктури.

Іншим напрямом екологізації аграрного виробництва є розвиток органічного сільського господарства, яке сприяє зменшенню потенційного хімічного навантаження на ґрунти та водні об'єкти, збереженню ґрунтового біорізноманіття та підтриманню природних елементів агроландшафтів. В області станом на 2025–2026 роки зберігається зацікавленість виробників у розвитку органічного виробництва, зокрема у сферах рослинництва, бджільництва та вирощування горіхоплідних культур.

Важливою складовою екологізації сільського господарства залишається раціональне застосування мінеральних добрив і засобів захисту рослин, дотримання встановлених регламентів їх використання, запобігання забрудненню ґрунтів і водних об'єктів та захисту запилювачів. Особливого значення ці заходи набувають на територіях з високою інтенсивністю землеробства.

У сучасних умовах державна та регіональна політика у сфері екологізації сільського господарства також має враховувати наслідки збройної агресії, зокрема пошкодження меліоративної інфраструктури, порушення земель, мінування сільськогосподарських угідь, ризики забруднення ґрунтів і водних ресурсів та необхідність відновлення виробничого потенціалу на засадах екологічної безпеки.

Таким чином, основними пріоритетами екологізації сільського господарства Миколаївської області є підвищення ефективності використання земельних і водних ресурсів, розвиток та модернізація меліоративної інфраструктури із впровадженням водоощадних технологій, зменшення хімічного навантаження на довкілля, розвиток органічного виробництва, збереження ґрунтового покриву та агробіорізноманіття, адаптація сільського господарства до зміни клімату, а також відновлення аграрної інфраструктури з урахуванням вимог екологічної безпеки.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Енергетична система Миколаївської області характеризується поєднанням централізованої та децентралізованої генерації електричної енергії,

представленої насамперед Південноукраїнською атомною електростанцією, гідроелектростанціями, тепловою, вітровою та сонячною генерацією, із значним промисловим, транспортним, комунально-побутовим та іншим споживанням паливно-енергетичних ресурсів.

Функціонування енергетичної системи області в умовах воєнного стану здійснюється з урахуванням необхідності забезпечення безперервного енергопостачання населення, критичної інфраструктури та економіки, підвищення стійкості енергосистеми, диверсифікації джерел енергії та розвитку розподіленої генерації.

2026 року відновлено оприлюднення окремих показників енергетичної статистики за 2025 рік, що дає змогу охарактеризувати сучасну структуру використання основних видів палива, тепло- та електроенергії в області. При цьому порівняння з довоєнним 2021 роком можливе лише за окремими видами палива та з урахуванням відмінностей у методології статистичного обліку.

За даними Головного управління статистики у Миколаївській області, 2025 року підприємствами, установами та організаціями області на виробничо-експлуатаційні та комунально-побутові потреби, з урахуванням обсягів реалізованих населенню та реалізованих через автозаправні станції за даними Державної податкової служби України, використано 687,8 тис. т умовного палива.

Основними видами палива у структурі споживання 2025 року були природний газ, газойлі (паливо дизельне), бензин моторний, пропан і бутан скраплені, а також тверде біопаливо (табл. 12.1.1.).

Природного газу у 2025 році використано 161,8 млн м³, газойлів (палива дизельного) – 170,3 тис. т, бензину моторного – 70,0 тис. т, пропану і бутану скраплених – 35,1 тис. т.

Водночас помітну складову паливного балансу становили види твердого біопалива. У 2025 році використано 105,1 тис. т іншого твердого біопалива рослинного походження, 7,9 тис. т паливних брикетів та гранул з деревини та іншої природної сировини, а також 18,4 тис. м³ дров для опалення (табл. 12.1.1.).

Таблиця 12.1.1 – Використання основних видів палива у Миколаївській області у порівнянні 2021 року до 2025 року

Вид палива	2021 рік	2025 рік	Зміна у використанні 2025 року до 2021 року
Вугілля кам'яне тис. т	132,4	к	-
Газ природний, млн м³	1073,1	161,8	зменшення на 84,9%
Бензин моторний, тис. т	11,4*	70,0	**
Газойлі (паливо дизельне), тис. т	148,5*	170,3	**
Пропан і бутан скраплені, тис. т	5,8*	35,1	**
Мазути паливні важкі, тис. т	0,0	к	-
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, т	-	7868,8	-
Дрова для опалення, щільних м ³	-	18396,9	-

Інше тверде біопаливо рослинного походження, т	-	105114,3	-
--	---	----------	---

* Без урахування обсягів роздрібного продажу через АЗС.

** Порівняння з 2025 роком без урахування реалізації через АЗС не є методологічно коректним, оскільки у статистичних даних за 2025 рік враховано обсяги підприємств, установ та організацій, реалізовані населенню, а також реалізовані через автозаправні станції.

Примітка. Річні показники за 2021 рік для вугілля кам'яного, природного газу, бензину моторного, газойлів та скрапленого пропану і бутану розраховано як суму відповідних місячних даних Головного управління статистики у Миколаївській області. Дані за 2021 рік щодо бензину, дизельного палива та скрапленого газу наведено без урахування роздрібного продажу через АЗС.

Позначення «к» означає, що відповідні дані не оприлюднюються з метою забезпечення статистичної конфіденційності та/або відповідно до законодавства щодо захисту інтересів суб'єктів подання статистичної звітності в умовах воєнного стану.

Порівняння даних за 2021 та 2025 роки свідчить про істотну трансформацію структури використання паливно-енергетичних ресурсів Миколаївської області у воєнний період. Найбільш виразною є динаміка використання природного газу: з 1073,1 млн м³ у 2021 році до 161,8 млн м³ у 2025 році, тобто на 84,9 % менше.

Зазначене скорочення відображає сукупний вплив воєнних факторів, зміни обсягів і структури промислового виробництва, зміни режимів роботи підприємств та окремих об'єктів інфраструктури. Тому воно не може бути однозначно розцінене як результат підвищення енергоефективності.

Водночас статистика за 2025 рік свідчить про помітне використання твердого біопалива. Застосування біомаси, паливних брикетів, гранул та деревини характеризує диверсифікацію паливної структури області та використання альтернативних видів палива.

При цьому фізичні обсяги різних видів біопалива не можуть безпосередньо сумуватися для визначення їх частки у загальному паливному балансі, оскільки вони наведені у різних одиницях виміру та мають різну енергетичну цінність. Для визначення частки біопалива у загальному енергетичному балансі необхідне приведення відповідних обсягів до єдиної енергетичної одиниці.

Застосування біопалива також не слід автоматично ототожнювати зі зменшенням екологічного навантаження. Його екологічний ефект залежить від походження біомаси, технологій підготовки та спалювання, ефективності обладнання та рівня викидів забруднюючих речовин. Тому подальше використання біомаси має здійснюватися з урахуванням вимог щодо сталого використання ресурсів та охорони атмосферного повітря.

Структура використання палива.

2025 року основна частина використаного палива – 65,9 % – припадала на кінцеве використання, 28,1 % – на перетворення в інші види палива та енергії, а 5,2 % становили втрати при розподілі, транспортуванні та зберіганні (табл. 12.1.2).

2025 року у структурі використання окремих видів палива спостерігалися суттєві відмінності. Бензин моторний та дизельне паливо практично повністю використовувалися у кінцевому споживанні – відповідно 99,9 % та 99,6 %. Для

природного газу 75,2 % становило його використання у процесах перетворення в інші види палива та енергії.

Таблиця 12.1.2 - Структура витрат палива за напрямками використання у Миколаївській області протягом 2025 року

	Викорис- тано ¹	У тому числі				
		на перетво- рення в інші види палива та енергії	на власне споживання енергетичним сектором	для неенерге- тичних цілей	кінцеве вико- ристання ¹	втрати при розподілі, транспор- туванні та зберіганні
Усього	100,0	28,1	к	к	65,9	5,2
у тому числі						
вугілля кам'яне	100,0	к	—	—	к	—
газ природний	100,0	75,2	—	—	к	к
бензин моторний	100,0	к	—	—	99,9	к
газойлі (паливо дизельне)	100,0	0,2	к	к	99,6	к
мазути топкові важкі	100,0	к	—	—	к	—
пропан і бутан скраплені	100,0	—	—	—	к	к
паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини	100,0	97,2	—	—	2,8	—
дрова для опалення	100,0	к	—	—	к	—
інше тверде біопаливо рослинного походження	100,0	99,5	—	—	0,5	—

¹ дані підприємств, організацій та установ про використання палива на виробничо-експлуатаційні та комунально-побутові потреби (з урахуванням обсягів реалізованих населенню) та реалізованого через автозаправні станції за даними Державної податкової служби України.

Позначення «к» означає, що відповідні дані не оприлюднюються з метою забезпечення статистичної конфіденційності та/або відповідно до законодавства щодо захисту інтересів суб'єктів подання статистичної звітності в умовах воєнного стану.

Тверде біопаливо переважно також було спрямоване на перетворення в інші види палива та енергії. Відповідна частка становила 97,2 % для паливних брикетів і гранул та 99,5 % для іншого твердого біопалива рослинного походження. Наведені дані характеризують напрям використання палива, але не дають змоги безпосередньо визначити обсяги виробленої за його рахунок теплової або електричної енергії.

Використання тепло - та електроенергії за видами економічної діяльності.

У 2025 році підприємствами, установами та організаціями області на виробничо-експлуатаційні та господарські потреби використано 857,8 тис. Гкал теплоенергії та 2 629,3 млн кВт·год електроенергії.

Найбільшим споживачем теплоенергії була промисловість – 630,3 тис. Гкал, у тому числі переробна промисловість – 547,4 тис. Гкал. Значний обсяг

теплоенергії припадав також на інші види економічної діяльності – 220,8 тис. Гкал.

Використання електроенергії також характеризувалося значною роллю промислового сектору. Водночас через статистичне обмеження загального показника використання електроенергії промисловістю його частку у загальнообласному споживанні визначити неможливо. Для виробничих потреб промисловими підприємствами використано 400,1 млн кВт·год електроенергії.

Найбільшим споживачем електроенергії у межах промисловості була переробна промисловість – 251,4 млн кВт·год, у тому числі 230,4 млн кВт·год на виробництво продукції та виконання робіт (табл. 12.1.3).

Таблиця 12.1.3. - Використання теплоенергії та електроенергії за видами економічної діяльності у Миколаївській області 2025 року¹

	Теплоенергія, Гкал		Електроенергія, тис.кВт·год	
	обсяг використаної теплоенергії, усього	у тому числі витрати на виробництво продукції (виконання робіт)	обсяг використаної електроенергії, усього	у тому числі витрати на виробництво продукції (виконання робіт)
Усього	857784,6	419004,8	2629251,8	499931,3
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	599,9	к	28583,8	25940,8
Промисловість	630287,8	415611,8	к	400054,9
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	—	—	3139,5	к
Переробна промисловість	547395,3	378220,7	251409,5	230427,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	к	к	к	23053,1
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	к	к	к	к
Будівництво	384,3	к	к	1509,7
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	3117,5	к	22435,0	13730,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2573,3	к	32303,8	29824,5
Інші види економічної діяльності	220821,8	к	133443,4	28870,9

¹ На виробничо-експлуатаційні та господарські потреби підприємств, установ, організацій без урахування обсягів відпущених населенню.

Таким чином, 2025 року енергетичний баланс Миколаївської області характеризувався поєднанням використання традиційних викопних видів палива та альтернативних видів палива, зокрема твердого біопалива. У структурі використання палива переважало кінцеве споживання, водночас майже третина його обсягів була пов'язана з перетворенням в інші види палива та енергії.

Структура використання тепло- та електроенергії свідчить про значну роль промислового сектору, насамперед переробної промисловості, у загальному енергоспоживанні області.

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

Підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів та енергозбереження є одним із важливих напрямів забезпечення економічної, енергетичної та екологічної стійкості Миколаївської області. В умовах воєнного стану значення таких заходів додатково посилюється необхідністю зменшення залежності від окремих джерел енергопостачання, скорочення непродуктивного споживання, зниження навантаження на енергетичну інфраструктуру та підвищення її стійкості.

Основними напрямками у сфері енергоефективності та енергозбереження залишаються раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів, модернізація енергоємного обладнання, зменшення втрат при виробництві, транспортуванні та розподілі енергії, підвищення енергоефективності будівель і виробничих процесів, удосконалення систем обліку та управління споживанням, а також розширення використання відновлюваних та альтернативних джерел енергії.

Водночас оцінка ефективності енергоспоживання не може здійснюватися виключно за абсолютними обсягами спожитих енергоресурсів. Зменшення їх використання може бути зумовлене як впровадженням енергоефективних технологій, так і скороченням обсягів виробництва, зміною структури економічної діяльності, зупиненням або обмеженням роботи окремих підприємств та іншими наслідками воєнного стану. Тому найбільш обґрунтованою є оцінка енергоспоживання у взаємозв'язку зі структурою економіки та напрямками використання енергії.

За даними енергетичної статистики за 2025 рік, підприємствами, установами та організаціями області використано 857,8 тис. Гкал теплоенергії. Із цього обсягу 419,0 тис. Гкал, або 48,8 %, припадало на витрати на виробництво продукції та виконання робіт (табл. 12.1.3)

Загальний обсяг використаної електроенергії становив 2 629,3 млн кВт·год, у тому числі 499,9 млн кВт·год, або 19,0 %, було витрачено на виробництво продукції та виконання робіт.

Зазначені співвідношення характеризують структуру використання енергії та частку виробничого споживання, однак не можуть безпосередньо трактуватися як показники енергоефективності. Для визначення енергоємності виробництва необхідне зіставлення обсягів спожитої енергії з обсягами

виробленої продукції, виконаних робіт або наданих послуг. Відсутність у доступній статистичній інформації відповідних комплексних показників не дає змоги провести повну оцінку питомого енергоспоживання за видами економічної діяльності.

Найбільше енергетичне навантаження припадає на промисловий сектор, що визначає його одним із ключових напрямів реалізації заходів з підвищення енергоефективності. 2025 року на промисловість припадало 630,3 тис. Гкал використаної теплоенергії, у тому числі 415,6 тис. Гкал – на виробничі потреби. У структурі промислового споживання найбільші обсяги теплоенергії припадали на переробну промисловість – 547,4 тис. Гкал, з яких 378,2 тис. Гкал використано на виробництво продукції та виконання робіт.

Значним залишається і електричне навантаження промислового сектору. 2025 року на виробництво продукції та виконання робіт промисловими підприємствами використано 400,1 млн кВт·год електроенергії, з яких 230,4 млн кВт·год припадало на переробну промисловість.

З урахуванням структури енергоспоживання значний потенціал підвищення його ефективності в області пов'язаний із модернізацією промислового обладнання, оптимізацією технологічних процесів, зменшенням теплових та електричних втрат, впровадженням автоматизованого контролю і регулювання енергоспоживання, використанням вторинних енергетичних ресурсів та утилізацією вторинного тепла.

Окремим напрямом підвищення ефективності енергоспоживання є скорочення втрат енергоресурсів у процесі їх розподілу, транспортування та зберігання. За даними 2025 року, втрати при розподілі, транспортуванні та зберіганні становили 5,2 % загального обсягу використаного палива. Цей показник визначає доцільність подальшого вдосконалення відповідної інфраструктури, оновлення обладнання та розвитку систем обліку і контролю.

Важливим напрямом підвищення енергетичної стійкості області є зменшення залежності від окремих видів палива та розширення використання альтернативних джерел енергії. 2025 року поряд із традиційними видами палива використовувалися альтернативні види твердого біопалива, зокрема біопаливо рослинного походження, паливні брикети та гранули, а також деревина для опалення. Їх використання сприяє розширенню структури енергозабезпечення та може зменшувати залежність від окремих видів викопного палива.

Водночас використання біомаси саме по собі не є безумовним показником підвищення енергоефективності. Енергетичний та екологічний ефект залежить від походження біомаси, її підготовки, технології використання, ефективності обладнання та рівня викидів забруднюючих речовин. Тому розвиток цього напрямку має здійснюватися з урахуванням вимог сталого використання біомаси та охорони атмосферного повітря.

Подальше підвищення енергоефективності в області потребує комплексного підходу, що передбачає модернізацію будівель та інженерних систем, впровадження сучасного енергоефективного обладнання, розвиток систем автоматизованого обліку та управління енергоспоживанням, підвищення ефективності систем теплопостачання, використання вторинних енергетичних

ресурсів, а також розвиток розподіленої генерації та відновлюваних джерел енергії.

Особливого значення такі заходи набувають для об'єктів критичної інфраструктури, закладів соціальної сфери та комунального господарства, де зниження енергоспоживання одночасно сприяє зменшенню експлуатаційних витрат і підвищенню стійкості функціонування в умовах можливих перебоїв енергопостачання.

Таким чином, з урахуванням наявної статистичної інформації пріоритетом у сфері енергозбереження Миколаївської області має бути не лише скорочення абсолютних обсягів споживання енергоресурсів, а насамперед підвищення ефективності їх використання, зменшення непродуктивних втрат та забезпечення більшої енергетичної стійкості економіки і соціальної сфери. З огляду на значну роль промисловості основний потенціал енергозбереження пов'язаний із технологічною модернізацією, підвищенням ефективності виробничих процесів та розвитком сучасних систем обліку й управління енергоспоживанням.

12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище

Діяльність підприємств енергетичної галузі Миколаївської області пов'язана з використанням значних обсягів водних ресурсів, використання та відведенням зворотних вод, потенційним впливом на атмосферне повітря і водні екосистеми, а для атомної енергетики – з необхідністю постійного радіаційного контролю. Характер і рівень такого впливу залежать від технології виробництва енергії та, зокрема, від особливостей роботи атомних, теплових і гідроенергетичних об'єктів.

Вплив на водні ресурси

Одним із найбільш суттєвих видів антропогенного навантаження енергетичної галузі області є водокористування. За даними статистичної звітності, 2025 року на потреби енергетики використано 58,170 млн м³ води, що становить близько 89 % обсягу води, використаної для потреб промисловості, та 39 % загального обсягу використання води в області (табл. 4.1.2.2).

Основний обсяг водокористування енергетичного комплексу пов'язаний із функціонуванням ВП «Південноукраїнська АЕС» та інших об'єктів Південноукраїнського енергокомплексу. Значні обсяги води необхідні передусім для технологічних процесів охолодження.

Одним із проблемних питань залишається гідрохімічний стан Ташлицької водойми-охолоджувача, зокрема підвищена мінералізація води. На формування її гідрохімічного режиму впливають природний притік мінералізованих вод балки Ташлик, надходження стічних та зливових вод, а також фільтраційні процеси з боку шламонакопичувача ВП «Південноукраїнська АЕС».

Для підтримання якості води Ташлицької водойми-охолоджувача відповідно до технологічних вимог функціонує система її продувки з розбавленням прісною водою. Водозабір для цих цілей здійснюється з р. Південний Буг, а скид продувних вод – до Олександрівського водосховища.

Відповідно до дозвільної документації, загальний обсяг скиду вод у результаті проведення продувки може становити до 63,07 млн м³ на рік.

З огляду на значні обсяги водокористування та особливості водогосподарської схеми енергокомплексу, контроль якості вод є важливою складовою забезпечення екологічної безпеки його функціонування. Контроль за дотриманням встановлених нормативів здійснюється у відповідних контрольних створах, зокрема нижче місця скиду та у водоймі-охолоджувачі. Моніторинг стану вод р. Південний Буг та Олександрівського водосховища здійснюється лабораторією підприємства.

За узагальненими даними статистичної звітності за формою № 2-ТП (водгосп), зворотні води, що скидаються енергокомплексом ВП «Південноукраїнська АЕС», протягом останніх восьми років віднесені до нормативно чистих. Це свідчить про відповідність показників скиду встановленим вимогам за критеріями, що обліковуються статистичною звітністю, однак не усуває необхідності постійного контролю гідрохімічного стану водних об'єктів з огляду на масштаб водокористування та технологічні особливості енергокомплексу.

2025 року підприємства енергетичної галузі, які здійснювали скид зворотних вод у водні об'єкти області, забезпечували різні за характером технологічні процеси. Основний обсяг скидів припадав на об'єкти Південноукраїнського енергокомплексу, зокрема ВП «Південноукраїнська АЕС», Олександрівську ГЕС та Ташлицьку ГАЕС (табл. 12.3.1).

Таблиця 12.3.1. - Перелік підприємств енергетичної галузі Миколаївської області, які здійснюють скид зворотних вод

Назва водокористувача	Обсяги скидів зворотних вод ,млн м³/рік				
	2021рік	2022рік	2023рік	2024рік	2025рік
1	2	3	4	5	6
ДП «НАЕК» «Енергоатом», ВП "ПАЕС"	33,66	25,616	26,603	24,969	24,771
ДП «НАЕК» «Енергоатом», Олександрівська ГЕС	1,573	1,162	1,104	1,148	1,081
ДП "НАЕК "Енергоатом", Ташлицька ГАЕС	2,787	3,036	3,859	3,720	3,880
ТОВ "Альтген", Костянтинівська ГЕС	-	-	-	-	-
ПАТ «Миколаївобленерго»/ ТОВ «ЕМЗА»*, Первомайська ГЕС,	-	-	-	-	-
ТОВ «ЕМЗА», Мигіївська ГЕС	-	-	-	-	-
ПрАТ «Миколаївська ТЕЦ»	2,231	1,695	0,998	1,065	0,495

*за даними станом на 01.01.2026

Основним екологічним викликом для водного середовища є не стільки сам факт скидання зворотних вод, скільки масштаб водокористування

енергокомплексу та необхідність постійного контролю його впливу на гідрохімічний і температурний режими Ташлицької водойми-охолоджувача, Олександрівського водосховища та р. Південний Буг.

Вплив на атмосферне повітря.

Одним із напрямів впливу енергетичної галузі на навколишнє природне середовище є забруднення атмосферного повітря внаслідок функціонування об'єктів, що здійснюють виробництво, постачання та використання паливно-енергетичних ресурсів. Основними джерелами такого впливу є підприємства, які використовують органічне паливо для виробництва теплової та електричної енергії, а також об'єкти газотранспортної інфраструктури.

За даними статистичної звітності, 2025 року загальний обсяг викидів забруднюючих речовин від підприємств та організацій області становив 5,467 тис. т. Найбільша частка припадала на переробну промисловість – 2,862 тис. т, або 52,3 % загального обсягу.

Підприємствами виду економічної діяльності «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» 2025 року в атмосферне повітря викинуто 0,442 тис. т забруднюючих речовин, що становить 8,1 % загального обсягу викидів по області. Таким чином, енергетична галузь належить до помітних, але не домінуючих джерел антропогенного навантаження на атмосферне повітря області.

Серед шести основних підприємств-забруднювачів, обсяги викидів яких 2025 року перевищували 100 т на рік, до енергетичної інфраструктури належали ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» та ТОВ «Оператор газотранспортної системи України». ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» 2025 року викинуто 137,3 т забруднюючих речовин проти 193,722 т у 2024 році, тобто обсяг викидів зменшився на 56,422 т, або близько 29,1 %. Основною причиною зменшення зазначено скорочення обсягів подачі теплової енергії.

ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» 2025 року здійснено викиди в обсязі 327,127 т проти 383,166 т у 2024 році. Скорочення на 56,039 т, або близько 14,6 %, пов'язане зі зменшенням обсягів ремонтних робіт на газопроводах.

Основними напрямками зменшення впливу енергетики на атмосферне повітря залишаються підвищення енергоефективності, модернізація паливоспалювального обладнання, впровадження сучасних систем очищення викидів, зменшення використання викопного палива та поступове розширення використання низьковуглецевих і відновлюваних джерел енергії.

Відходи та інші види екологічного впливу.

Енергетична діяльність пов'язана з утворенням різних видів відходів, у тому числі відпрацьованих мастильних матеріалів, матеріалів технічного обслуговування та інших промислових відходів. Для окремих об'єктів, зокрема атомної енергетики, характерним є утворення специфічних видів відходів, поводження з якими здійснюється відповідно до спеціальних вимог.

Найбільшим утворювачем радіоактивних відходів в області є ВП «Південноукраїнська АЕС». Детальна інформація щодо їх утворення, накопичення та поводження наведена у підрозділі 9.3.2 Доповіді.

2025 року на підприємстві утворилося 106 м³ кубового залишку, 204,8 м³ (63,5 т) низькоактивних та 13,0 м³ (2,6 т) середньоактивних твердих радіоактивних відходів, а також 0,38 м³ високоактивних твердих радіоактивних відходів. Фільтруючі матеріали протягом року не утворювалися.

В умовах воєнного стану додатковим фактором екологічного ризику для енергетичних об'єктів є можливість їх пошкодження внаслідок обстрілів. Такі пошкодження можуть спричиняти пожежі, аварійні викиди в атмосферне повітря, витоки паливно-мастильних матеріалів, пошкодження систем водопостачання та водовідведення, а також інші негативні наслідки для довкілля. З огляду на воєнні дії особливого значення набуває забезпечення готовності енергетичних підприємств до запобігання та мінімізації наслідків аварійних ситуацій.

Таким чином, найбільше за масштабом навантаження енергетичної галузі на довкілля області пов'язане з використанням водних ресурсів, насамперед у зоні роботи Південноукраїнського енергокомплексу. Вплив на атмосферне повітря є менш значним у загальнообласному масштабі, однак окремі об'єкти тепlopостачання та газотранспортної інфраструктури належать до основних стаціонарних джерел викидів. Для атомної енергетики ключовим напрямом забезпечення екологічної безпеки залишається постійний радіаційний контроль та безпечне поводження з радіоактивними відходами. Додатковим фактором ризику в умовах воєнного стану є ризик пошкодження енергетичної інфраструктури та виникнення пов'язаних із цим аварійних впливів на довкілля.

12.4. Використання відновлюваних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Миколаївська область має сприятливі природні передумови для розвитку відновлюваної енергетики, насамперед сонячної та вітрової. Значний сонячний та вітровий потенціал області створює можливості для подальшого розвитку відновлюваної генерації та розширення використання місцевих енергетичних ресурсів.

Розвиток відновлюваних джерел енергії сприяє урізноманітненню структури енергозабезпечення, зменшенню залежності від викопного палива, скороченню викидів забруднюючих речовин і парникових газів, а також підвищенню стійкості енергетичної системи області.

Основними напрямками розвитку відновлюваної енергетики в області є вітрова та сонячна генерація. Детальна інформація щодо кількості, встановленої потужності, виробництва електроенергії та розвитку окремих об'єктів відновлюваної енергетики наведена у розділі 3.2 «Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптація до зміни клімату».

В умовах воєнного стану розвиток відновлюваної та розподіленої генерації набуває додаткового значення як складова підвищення енергетичної стійкості регіону. Особливого значення набуває встановлення генерувальних потужностей на об'єктах бюджетної та комунальної сфери, а також

використання установок зберігання енергії, що дає змогу підвищувати автономність окремих споживачів та зменшувати навантаження на централізовану енергосистему.

Подальший розвиток відновлюваної енергетики потребує врахування екологічних обмежень територій, впливу об'єктів генерації на біорізноманіття, земельні ресурси та ландшафти, а також дотримання вимог законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля.

Таким чином, розвиток відновлюваних джерел енергії є одним із перспективних напрямів формування більш стійкої та екологічно орієнтованої енергетичної системи Миколаївської області. Враховуючи природний потенціал території та необхідність підвищення енергетичної безпеки в умовах воєнного стану, подальше впровадження сонячної, вітрової та інших видів відновлюваної генерації залишається актуальним напрямом розвитку області.

12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище

Державна політика у сфері екологізації енергетики спрямована на підвищення енергоефективності, зниження негативного впливу енергетичної діяльності на довкілля, скорочення викидів парникових газів і забруднюючих речовин, розвиток відновлюваних джерел енергії, модернізацію енергетичної інфраструктури та підвищення її стійкості.

Основні засади державної політики у цій сфері визначаються Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», Енергетичною стратегією України на період до 2050 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 № 373-р, та Національним планом з енергетики та клімату на період до 2030 року, схваленим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.06.2024 № 587-р.

Важливою складовою цієї політики є підвищення енергоефективності та зменшення енергоємності економіки, модернізація енергогенеруючого та мережевого обладнання, скорочення втрат під час виробництва, транспортування і розподілу енергії, розвиток розподіленої генерації та систем накопичення енергії. Зазначені напрями мають сприяти одночасному підвищенню енергетичної безпеки та зменшенню екологічного навантаження.

Кліматична складова державної політики визначена Законом України «Про основні засади державної кліматичної політики» від 08.10.2024 № 3991-IX. Закон визначає досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 року як довгострокову ціль державної кліматичної політики та передбачає формування і реалізацію заходів щодо скорочення викидів парникових газів, збільшення їх видалення, адаптації до зміни клімату та забезпечення низьковуглецевого розвитку.

Стратегічні напрями державної політики у сфері зміни клімату визначає Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від

30.05.2024 № 483-р. Документ передбачає реалізацію заходів із пом'якшення зміни клімату, адаптації до її наслідків, розвитку низьковуглецевої економіки та підвищення стійкості соціальних, економічних і екологічних систем. Для реалізації Стратегії затверджено операційний план заходів на 2024–2026 роки.

Окремим напрямом державної політики є розвиток відновлюваної енергетики та інтеграція відповідних генерувальних потужностей в енергетичну систему. Національні заходи у цій сфері передбачають збільшення використання відновлюваних джерел енергії, розвиток розподіленої генерації, систем накопичення енергії та інших технологій, що сприяють декарбонізації енергетичного сектору.

В умовах воєнного стану екологічні завдання енергетичної політики доповнюються необхідністю забезпечення стійкості енергетичної системи, відновлення та модернізації пошкоджених об'єктів, розвитку локальної генерації та підвищення автономності критичної інфраструктури. Відновлення енергетичних об'єктів має здійснюватися з урахуванням вимог енергоефективності, екологічної безпеки та сучасних технологічних стандартів.

На регіональному рівні зазначені напрями реалізуються через заходи з енергозбереження, підвищення ефективності використання енергоресурсів, розвиток сонячної та вітрової генерації, модернізацію енергетичної та комунальної інфраструктури, а також підвищення стійкості об'єктів критичної інфраструктури.

Таким чином, державна політика щодо зменшення впливу енергетики на довкілля базується на поєднанні енергетичної, екологічної та кліматичної політики. Основними її орієнтирами є підвищення енергоефективності, скорочення викидів парникових газів і забруднюючих речовин, розвиток відновлюваної та розподіленої генерації, модернізація енергетичної інфраструктури, підвищення її стійкості та забезпечення екологічної безпеки. Для Миколаївської області реалізація цих напрямів має сприяти одночасно зниженню антропогенного навантаження на довкілля та підвищенню енергетичної стійкості регіону.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

13.1. Транспортна мережа області

Транспортна мережа Миколаївської області є важливою складовою регіональної інфраструктури, що забезпечує внутрішні та міжрегіональні зв'язки, функціонування господарського комплексу та мобільність населення. Географічне положення області, вихід до Чорного моря, наявність судноплавних водних шляхів та розгалуженої мережі автомобільних і залізничних сполучень визначають її важливе транспортно-логістичне значення.

В умовах воєнного стану функціонування транспортної мережі зазнало суттєвих змін унаслідок пошкодження інфраструктури, безпекових обмежень та зміни транспортно-логістичних потоків. Водночас транспортна інфраструктура залишається важливим чинником забезпечення стійкості області та її подальшого відновлення.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Транспортний комплекс Миколаївської області є важливою складовою регіональної економіки та забезпечує внутрішні й міжрегіональні зв'язки, функціонування промисловості, аграрного сектору, об'єктів критичної інфраструктури та життєдіяльність населення. Географічне положення області, вихід до Чорного моря, наявність судноплавних річок, розгалуженої мережі автомобільних і залізничних шляхів визначають її значення як важливого транспортно-логістичного вузла півдня України.

Транспортна система області представлена автомобільним, залізничним, морським, річковим, авіаційним та трубопровідним транспортом.

В умовах воєнного стану структура та характер функціонування транспортного комплексу зазнали істотних змін. Поряд із забезпеченням традиційних господарських і пасажирських перевезень транспортна інфраструктура області виконує важливі функції із забезпечення військової, гуманітарної та цивільної логістики, доступності населених пунктів, евакуації населення, постачання матеріалів для відновлення пошкодженої інфраструктури.

Основною складовою транспортної мережі області залишається автомобільний транспорт. Мережа автомобільних доріг загального користування Миколаївської області становить 4819,2 км, у тому числі 1504,8 км доріг державного значення та 3314,4 км доріг місцевого значення. До складу доріг державного значення входять міжнародні – 214,8 км, національні – 410,9 км, регіональні – 367,6 км та територіальні – 511,5 км. Дороги місцевого значення представлені обласними та районними автомобільними дорогами.

2025 року пріоритетом дорожнього господарства області залишалося забезпечення належного експлуатаційного стану основних автомобільних маршрутів та безперебійного транспортного сполучення в умовах воєнного стану. Особливого значення набуло забезпечення маршрутів, необхідних для військової, гуманітарної та цивільної логістики, а також транспортного сполучення між територіальними громадами та регіонами.

На автомобільних дорогах державного значення 2025 року проводилися роботи з експлуатаційного утримання, поточного та капітального ремонту окремих ділянок. Зокрема, 3 лютого 2025 року введено в експлуатацію відремонтовану ділянку автомобільної дороги державного значення М-14 Одеса – Мелітополь – Новоазовськ при в'їзді до м. Миколаєва (км 126+000 – 129+122). Роботи з утримання та відновлення дорожньої мережі здійснювалися з урахуванням необхідності забезпечення транспортної доступності області та стійкості логістичних маршрутів в умовах воєнного стану.

Значною проблемою залишається технічний стан окремих штучних споруд на автомобільних дорогах, зокрема мостів та шляхопроводів. За наявними даними, на дорогах загального користування області нараховується 257 мостів і шляхопроводів загальною протяжністю 6473 пог. м. Частина цих споруд потребує ремонту, реконструкції або приведення до сучасних нормативних вимог. У зв'язку з воєнним станом питання забезпечення надійності мостових

переходів набуває додаткового значення як для цивільного населення, так і для функціонування критично важливих логістичних маршрутів.

Пасажи́рські перевезення автомобільним транспортом забезпечують внутрішньообласне сполучення між населеними пунктами області та транспортну доступність населення. До повномасштабного вторгнення автобусна мережа області включала приміські та міжміські внутрішньообласні маршрути. Водночас унаслідок воєнних дій, зміни маршрутної мережі, тимчасової окупації окремих територій та обмежень безпеки фактичні обсяги пасажирських перевезень суттєво відрізняються від довоєнних показників.

У місті Миколаєві пасажирські перевезення здійснюються міським електротранспортом, який представлений трамвайним і тролейбусним сполученням. Довжина тролейбусних ліній становить 61 км, трамвайних – 70 км. Перевезення пасажирів міським електротранспортом забезпечує КП ММР «Миколаївелектротранс», яке обслуговує 7 тролейбусних та 6 трамвайних маршрутів.

За наявними даними пасажирські перевезення автобусним транспортом в області забезпечують 27 автотранспортних підприємств приватної форми власності та 3 фізичні особи – підприємці.

Розвиток електричного громадського транспорту в м. Миколаєві має важливе значення для забезпечення сталої міської мобільності та підвищення екологічності транспортної системи. Використання електротранспорту сприяє зменшенню споживання викопного палива безпосередньо в міській транспортній мережі, а також зниженню локальних викидів забруднюючих речовин і шумового навантаження порівняно з транспортними засобами з двигунами внутрішнього згоряння. Подальший розвиток та оновлення електротранспортної інфраструктури є одним із напрямів зменшення негативного впливу міського транспорту на довкілля.

Залізничний транспорт є важливою складовою транспортної системи області, забезпечуючи вантажні та пасажирські перевезення, а також зв'язок області з іншими регіонами України. Залізнична мережа області включає магістральні та промислові залізничні колії, залізничні станції та об'єкти транспортної інфраструктури.

В умовах воєнного стану значення залізничного транспорту зросло у зв'язку з необхідністю забезпечення стабільного переміщення вантажів, пасажирів, матеріалів для відновлення інфраструктури та іншої продукції. Разом із тим функціонування залізничної інфраструктури здійснюється з урахуванням безпекових обмежень та ризиків пошкодження об'єктів транспортної інфраструктури.

Особливе значення для області традиційно має морський та річковий транспорт. Морегосподарський комплекс Миколаївщини включає морські та річкові порти, термінали, судноплавні об'єкти, підприємства портової логістики та інші об'єкти, пов'язані з обробкою вантажів і забезпеченням судноплавства.

До повномасштабного вторгнення морські порти Миколаївського регіону відігравали значну роль у перевезенні та експорті, насамперед аграрної та промислової продукції. Внаслідок воєнних дій діяльність портової

інфраструктури Миколаївського регіону була істотно обмежена. Питання відновлення роботи портів залишається пов'язаним насамперед із безпековою ситуацією, захистом портової інфраструктури та можливістю забезпечення безпечного судноплавства. За інформацією Адміністрації морських портів України, станом на 2026 рік триває опрацювання питань щодо перспектив відновлення роботи портів Миколаївського регіону.

Авіаційний транспорт області представлений комунальним підприємством «Миколаївський міжнародний аеропорт» Миколаївської обласної ради. Унаслідок бойових дій аеропорт зазнав значних пошкоджень та не здійснює регулярне цивільне авіаційне сполучення. Відновлення його повноцінної діяльності є складовою перспективного відновлення транспортної інфраструктури області та залежатиме від безпекової ситуації, відновлення об'єктів аеропортової інфраструктури та відповідності їх сучасним вимогам.

Таким чином, 2025 року транспортна система Миколаївської області функціонувала в умовах суттєвих воєнних обмежень та підвищеного навантаження на автомобільну і залізничну логістику. Одночасно продовжувалося відновлення та утримання автомобільних доріг і транспортної інфраструктури, необхідної для забезпечення стійкості регіону.

Динаміка вантажних та пасажирських перевезень за основними видами транспорту наведена у таблицях 13.1.1.1 та 13.1.1.2. Наведені статистичні дані характеризують довоєнний період та 2021 рік і використовуються для оцінки базових тенденцій функціонування транспортного комплексу області. У зв'язку з воєнним станом, змінами у роботі транспортних підприємств, порушенням традиційних логістичних маршрутів та особливостями державного статистичного спостереження повний зіставний ряд за 2022–2025 роки відсутній.

Таблиця 13.1.1.1. – Перевезення вантажів за видами транспорту, млн т

Рік	Залізничний ¹	Автомобільний	Водний	У тому числі	
				морський	річковий
2017	6,7	20,5	к	—	к
2018	6,3	21,3	0,4	к	к
2019	5,6	20,6	к	к	к
2020	5,8	20,6	к	к	к
2021	к	7,03	к	к	к

¹-Тут і надалі відправлення вантажів, за даними АТ «Укрзалізниця».

Тут і надалі з урахуванням обсягів перевезень вантажів для обслуговування потреб власного виробництва; з 1980р. – з урахуванням вантажних перевезень пікапами і фургонками на шасі легкових автомобілів; з 2005р. – комерційних вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

(к) - дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації

Таблиця 13.1.1.2 - Перевезення пасажирів за видами транспорту (млн осіб)

Рік	Залізничний ¹	Авто-мобільний (автобуси)	Трамвайний	Тролейбусний	Водний	У тому числі	
						морський	річковий
2017	1,5	86,6	23,6	26,2	0,2	к	к
2018	1,5	87,4	24,3	23,3	0,2	–	0,2
2019	1,5	88,1	22,2	18,3	0,1	–	0,1
2020	0,8	62,9	12,3	8,3	к	–	к
2021	-	40,4	13,3	9,2	к	-	к

¹-Тут відправлення пасажирів, за даними АТ "Укрзалізниця". З 2017р. змінено порядок обліку перевезень пасажирів залізничним транспортом у приміському сполученні, які користуються пільгами на безкоштовний проїзд.

Тут і надалі з 2000р. – з урахуванням автомобільних пасажирських перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

(к) - дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації

Наведені дані характеризують переважно довоєнний період та 2021 рік і використовуються для оцінки базових тенденцій пасажирських перевезень в області. У 2017–2019 роках найбільші обсяги пасажирських перевезень забезпечував автомобільний транспорт – 86,6–88,1 млн осіб на рік. Важливу роль у міській мобільності населення м. Миколаєва відігравав електротранспорт: у 2019 році трамваями перевезено 22,2 млн, тролейбусами – 18,3 млн пасажирів.

В період 2020–2021 років спостерігалось істотне скорочення обсягів пасажирських перевезень, що було зумовлено, зокрема, обмеженнями мобільності в період пандемії COVID-19 та змінами у функціонуванні транспортної системи. У 2021 році автомобільним транспортом перевезено 40,4 млн пасажирів, трамваями – 13,3 млн, тролейбусами – 9,2 млн осіб.

Після початку повномасштабного вторгнення транспортно-пасажирські потоки області зазнали подальших змін унаслідок безпекових обмежень, переміщення населення, зміни маршрутної мережі та тимчасового припинення або обмеження окремих транспортних сполучень. Повний зіставний статистичний ряд за 2022–2025 роки за всіма видами транспорту наразі відсутній, у зв'язку з чим наведені показники не можуть безпосередньо використовуватися для оцінки сучасних обсягів пасажирських перевезень.

13.2. Вплив транспорту на навколишнє середовище

Транспорт є одним із важливих факторів антропогенного впливу на навколишнє середовище. Основне екологічне навантаження транспортного комплексу пов'язане з викидами забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря, шумовим впливом, утворенням відходів, забрудненням ґрунтів і поверхневих вод унаслідок експлуатації транспортної інфраструктури, а також споживанням паливно-енергетичних ресурсів.

Найбільший вплив на якість атмосферного повітря в населених пунктах області пов'язаний з автомобільним транспортом. Під час роботи двигунів внутрішнього згоряння в атмосферне повітря надходять оксид вуглецю, оксиди азоту, неметанові леткі органічні сполуки, тверді частинки та інші забруднюючі речовини. Обсяги таких викидів залежать від інтенсивності руху, технічного стану транспортних засобів, структури автомобільного парку, виду та обсягів споживання пального, а також умов експлуатації транспортних засобів.

Відповідно до чинної системи державного статистичного спостереження, починаючи з 2016 року, викиди від автомобільного транспорту визначаються розрахунковим методом на основі даних про кінцеве використання автомобільного палива. Тому пряме порівняння сучасних показників із даними попередніх років має здійснюватися з урахуванням зміни методології їх формування.

В умовах воєнного стану характер транспортного навантаження на довкілля області зазнав змін. На окремих напрямках зросла роль автомобільних і залізничних перевезень, змінилися транспортні та логістичні потоки, а частина морської та авіаційної інфраструктури функціонує з істотними обмеженнями. Одночасно транспортна інфраструктура зазнала пошкоджень унаслідок бойових дій, що створює додаткові екологічні ризики під час її відновлення та експлуатації.

Значний вплив транспорт чинить на атмосферне повітря в місті Миколаєві та інших населених пунктах із високою інтенсивністю автомобільного руху. Екологічне навантаження формується не лише безпосередньо внаслідок роботи двигунів, а й у результаті руху великовантажного транспорту, зношування дорожнього покриття та шин, утворення дорожнього пилу, а також роботи транспортної та логістичної інфраструктури.

До повномасштабного вторгнення додатковим фактором транспортного навантаження на м. Миколаїв була діяльність портово-логістичного комплексу, зокрема рух великовантажного автомобільного транспорту. В умовах воєнного стану та суттєвого обмеження роботи портової інфраструктури характер транспортних потоків змінився, тому оцінка сучасного впливу портової діяльності та вантажного автотранспорту потребує врахування фактичних обсягів перевезень і режиму роботи відповідних об'єктів.

Окремим фактором впливу транспорту на довкілля є шумове навантаження. Найбільш характерним джерелом транспортного шуму є інтенсивний автомобільний рух, особливо на магістральних вулицях, у місцях концентрації вантажного транспорту та поблизу основних транспортних вузлів. Зменшенню шумового впливу сприяють оптимізація транспортних потоків, належне утримання дорожнього покриття, розвиток громадського та електричного транспорту, а також удосконалення транспортного планування населених пунктів.

Експлуатація транспортних засобів та транспортної інфраструктури також створює ризики забруднення ґрунтів і водних об'єктів нафтопродуктами, мастильними матеріалами та іншими речовинами внаслідок аварійних ситуацій,

витоків, неналежного поводження з відходами та поверхневого стоку з територій транспортних підприємств, автостоянок, доріг і майданчиків.

Важливим напрямом зменшення негативного впливу транспорту на довкілля є розвиток електричного громадського транспорту, оновлення рухомого складу, підвищення енергоефективності транспортної системи, удосконалення організації дорожнього руху та поступове скорочення залежності міської мобільності від транспортних засобів із двигунами внутрішнього згоряння. Для Миколаєва особливе значення має подальший розвиток трамвайного і тролейбусного сполучення, що одночасно сприяє забезпеченню сталої мобільності населення та зменшенню локальних викидів забруднюючих речовин.

Таким чином, основними напрямами зниження негативного впливу транспортного комплексу області на довкілля є зменшення викидів від автомобільного транспорту, оновлення рухомого складу, розвиток електричного громадського транспорту, підвищення ефективності транспортної логістики, належне утримання автомобільних доріг і транспортної інфраструктури, запобігання забрудненню ґрунтів та водних об'єктів, а також урахування екологічних вимог під час відновлення пошкодженої транспортної інфраструктури.

13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище

Державна політика у сфері транспорту спрямована на підвищення енергетичної ефективності, розвиток громадського та електричного транспорту, модернізацію транспортної інфраструктури, підвищення безпеки та поступове наближення національного законодавства до законодавства Європейського Союзу. Важливим стратегічним документом у цій сфері є Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2024 № 1550, якою також затверджено операційний план заходів з її реалізації у 2025–2027 роках. Стратегія визначає основні напрями формування сучасної, безпечної, конкурентоспроможної та екологічно орієнтованої транспортної системи України.

Одним із напрямів зменшення негативного впливу автомобільного транспорту є підвищення його енергоефективності та скорочення питомих викидів парникових газів. 2025 року Кабінетом Міністрів України внесено зміни до нормативного регулювання щодо інформування споживачів про офіційні витрати палива та питомі викиди CO₂ нових легкових автомобілів. Такі заходи спрямовані на підвищення поінформованості споживачів та створення передумов для поступового оновлення автомобільного парку на користь більш економічних транспортних засобів.

Важливим напрямом екологізації транспортної системи є розвиток електричного транспорту та зарядної інфраструктури. Для Миколаївської області практичне значення у цьому напрямі має розвиток міського електротранспорту м. Миколаєва. Використання трамваїв і тролейбусів сприяє

зменшенню локальних викидів забруднюючих речовин та шумового навантаження, а також скороченню споживання моторного палива безпосередньо в міській транспортній системі. Подальше оновлення рухомого складу, модернізація електротранспортної інфраструктури та підвищення якості громадських перевезень є важливими складовими сталої міської мобільності.

Суттєве значення для зменшення негативного впливу транспорту на довкілля м. Миколаєва має оптимізація транспортних потоків та виведення транзитного, насамперед великовантажного, транспорту за межі щільної міської забудови. У цьому контексті перспективним інфраструктурним напрямом залишається розвиток північного обходу міста та будівництво нового мостового переходу через р. Південний Буг. Реалізація такого комплексу заходів потенційно сприятиме зменшенню інтенсивності транзитного руху в межах міста, скороченню транспортних заторів, зниженню навантаження на існуючі мостові споруди та, відповідно, зменшенню впливу автотранспорту на атмосферне повітря.

Реалізація масштабних транспортних інфраструктурних проєктів має здійснюватися з дотриманням вимог законодавства у сфері охорони довкілля, оцінки впливу на довкілля, стратегічної екологічної оцінки та містобудівного планування. Важливим є також врахування вимог щодо кліматичної стійкості, енергоефективності, належного водовідведення та мінімізації впливу транспортних об'єктів на земельні й водні ресурси.

В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення області особливого значення набуває екологічно орієнтоване відновлення пошкодженої транспортної інфраструктури за принципом «відбудувати краще, ніж було» (Build Back Better). Під час відновлення доцільно застосовувати сучасні матеріали й технології, підвищувати енергоефективність об'єктів, удосконалювати системи водовідведення, враховувати ризики зміни клімату та забезпечувати стійкість транспортної інфраструктури до надзвичайних ситуацій.

Важливим напрямом державної політики залишається інтеграція транспортної системи України до європейського транспортного простору та адаптація національного законодавства до вимог ЄС. Це передбачає подальше впровадження принципів сталої, безпечної та екологічно ефективної мобільності.

Таким чином, основними напрямками зменшення впливу транспорту на довкілля Миколаївської області є розвиток електричного громадського транспорту, підвищення енергоефективності транспортних засобів, оптимізація транспортних потоків, виведення транзитного великовантажного транспорту за межі міської забудови, екологічно орієнтоване відновлення транспортної інфраструктури та подальше впровадження європейських екологічних і кліматичних підходів.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО

14.1. Тенденції та характеристики споживання

Характер споживання населення є одним із чинників впливу на довкілля, оскільки визначає потребу в природних ресурсах, воді, електроенергії та паливі,

обсяги виробництва і транспортних перевезень, а також кількість відходів, що утворюються після використання товарів. Важливе значення має не лише обсяг споживання, а й спосіб виробництва, транспортування, використання та подальшого поводження з продукцією.

2025 року споживчий сектор Миколаївської області продовжував функціонувати в складних умовах воєнного стану. Пошкодження виробничої, транспортної та торговельної інфраструктури, зміна маршрутів постачання, переміщення населення, перебої з електропостачанням та зміна купівельної спроможності населення впливали на доступність, асортимент і вартість товарів та послуг.

На характер споживання також впливали потреби, пов'язані з відновленням житла, об'єктів соціальної інфраструктури та господарської діяльності. Це формувало додатковий попит на будівельні матеріали, обладнання, електротехнічну продукцію, паливо та інші товари, одночасно збільшуючи потребу в енергії, транспортних перевезеннях і матеріальних ресурсах. Відповідно, важливим завданням стає забезпечення такого споживання, за якого економічні та соціальні потреби задовольняються з меншими витратами природних ресурсів і з мінімальним утворенням відходів.

Зміни цін і споживчого попиту.

2025 року ціни на споживчому ринку області загалом зросли на 7,7 %. На це впливали складні погодні умови, порушення логістики, пошкодження інфраструктури та зростання витрат на виробництво і доставку товарів.

Найбільше подорожчали продукти харчування та безалкогольні напої – на 10,4 %. Зокрема, ціни на рибу та рибні продукти зросли на 25,8 %, м'ясо та м'ясопродукти – на 22,8 %, фрукти – на 20,7 %, олію та жири – на 14,5 %, безалкогольні напої – на 13,3 %, хліб і хлібопродукти – на 11,7 %.

Зростання цін на продовольчі товари, транспортні послуги та паливо впливало не лише на витрати населення, а й на структуру споживання. За таких умов частина домогосподарств могла переорієнтовуватися на дешевші товари, скорочувати окремі види споживання або відкладати придбання товарів тривалого користування. Водночас такі зміни не обов'язково означають зменшення екологічного навантаження, оскільки дешевша продукція може мати менший строк використання або потребувати більшої кількості пакувальних матеріалів.

Місьцеве виробництво та споживання.

Важливу роль у забезпеченні населення товарами відіграє промислово-аграрна спеціалізація області. Миколаївщина має потужний сільськогосподарський сектор та харчову промисловість, які забезпечують значну частину потреб населення у продовольчих товарах.

В умовах воєнного стану особливого значення набуває підтримка місцевих виробників та забезпечення населення основними продуктами харчування. В області проводиться робота щодо розширення можливостей збуту продукції місцевого виробництва, у тому числі шляхом укладення прямих договорів між виробниками та торговельними мережами, а також надання можливостей виробникам реалізовувати власну продукцію на місцевих ринках.

Збільшення частки місцевої продукції може мати і позитивний екологічний ефект, якщо скорочується відстань її перевезення. Це дає можливість зменшити витрати пального та пов'язані з транспортом викиди в атмосферне повітря. Крім того, розвиток місцевого виробництва сприяє економічній стійкості громад.

Разом із тим сільськогосподарське виробництво потребує значної кількості ресурсів – добрив, засобів захисту рослин, води, пального, техніки та енергії. Їх використання може впливати на ґрунти, водні ресурси та атмосферне повітря. Тому важливим є більш ощадливе використання води, добрив, засобів захисту рослин та енергії.

Енергоспоживання в умовах перебоїв з електропостачанням.

Однією з особливостей споживання у воєнний період стали перебої з електропостачанням. Вони впливали не лише на роботу підприємств, установ і магазинів, а й на повсякденне життя населення.

Для забезпечення роботи під час відключень електроенергії населення, підприємства та установи використовували генератори, акумуляторні системи, зарядні станції та інші резервні джерела живлення.

Використання генераторів стало вимушеним заходом для підтримання роботи об'єктів у періоди обмеження або припинення електропостачання. Водночас заміщення електроенергії від мережі локальною генерацією на викопному паливі означає додаткове споживання бензину або дизельного пального та відповідні викиди забруднюючих речовин і парникових газів. Додатковими екологічними аспектами є шумове навантаження, утворення відпрацьованих мастил та інших відходів технічного обслуговування.

Тому в довгостроковій перспективі важливо поступово замінювати частину резервної генерації на більш екологічні рішення – енергоефективне обладнання, сонячні електростанції, системи накопичення електроенергії та інші відновлювані джерела енергії. Це дозволить одночасно підвищити надійність електропостачання та зменшити використання викопного палива.

Транспорт і споживання пального.

Транспорт також є важливою складовою споживання та одним із джерел впливу на атмосферне повітря.

2025 року ціни у сфері транспорту зросли на 4,2 %. Зокрема, дизельне пальне подорожчало на 12,0 %, бензин А-92 – на 6,8 %, бензин А-95 – на 6,1 %. Вартість технічного обслуговування автомобілів також зросла.

Збільшення вартості пального може спонукати до більш ощадливого використання автомобілів, об'єднання поїздок та оптимізації маршрутів. Водночас для області, де через воєнні дії та пошкодження інфраструктури ускладнені перевезення, подорожчання пального і транспортних послуг збільшує витрати на доставку товарів.

Тому розвиток місцевого виробництва, коротших шляхів постачання, громадського транспорту та інших способів зменшення залежності від автомобільних перевезень має одночасно економічне та екологічне значення.

Споживання та відновлення області.

Окремий вплив на споживання мають роботи з відновлення житла, підприємств, соціальних об'єктів та транспортної інфраструктури, пошкоджених унаслідок військової агресії.

Відновлення формує додатковий попит на будівельні матеріали, обладнання, електротехнічну продукцію та інші товари. Одночасно ремонтні та будівельні роботи призводять до утворення значних обсягів відходів.

Тому під час відновлення важливо не тільки прибирати та захоронювати відходи, а й максимально використовувати придатні матеріали повторно. Це дозволяє зменшити кількість відходів і водночас скоротити потребу в новій сировині для виробництва будівельних матеріалів.

Споживання та утворення побутових відходів.

Найбільш очевидним наслідком повсякденного споживання для довкілля є утворення побутових відходів. Їх кількість залежить від обсягів споживання, строку використання товарів, поширення одноразової продукції та кількості пакування.

За даними органів місцевого самоврядування, 2025 року в області було зібрано 1 564,09 тис. м³ побутових відходів, з яких 187,3 тис. м³ становили матеріали, придатні для подальшого використання або перероблення: папір, полімери, пластик, скло, метали, поліетилен, упаковка «Tetra Pak», гума та інші матеріали.

Станом на кінець 2025 року роздільне збирання побутових відходів було запроваджено у 35 населених пунктах області. Водночас близько 85 % побутових відходів продовжувало захоронюватися на полігонах та сміттєзвалищах.

Це свідчить про те, що значна частина матеріалів, які могли б бути використані повторно або перероблені, все ще втрачається шляхом захоронення. Подальше розширення роздільного збирання та перероблення дозволить зменшити навантаження на полігони, скоротити потребу у видобуванні нової сировини та повернути частину матеріалів у господарський обіг.

Детальна інформація про утворення, накопичення та поводження з відходами наведена у розділі 8 цієї Доповіді.

Отже, 2025 року характер споживання населення Миколаївської області значною мірою визначався умовами воєнного стану, зростанням цін, порушенням логістичних зв'язків, перебоями з електропостачанням та потребами відновлення пошкодженого житла й інфраструктури. Ці чинники впливали не лише на обсяги та структуру споживання, а й на способи забезпечення населення товарами, енергією та послугами.

Екологічні наслідки цих процесів проявлялися у збільшенні потреби в енергетичних і матеріальних ресурсах, використанні пального для транспортних перевезень та резервної генерації, а також в утворенні побутових і будівельних відходів. Водночас зміни у способах постачання, розвитку місцевого виробництва та забезпеченні енергетичної стійкості створюють передумови для більш ресурсоефективної моделі споживання.

У процесі відновлення області доцільно орієнтуватися не лише на відновлення обсягів виробництва і споживання, а й на підвищення їх ресурсної

та енергетичної ефективності. Пріоритетними напрямами є скорочення споживання природних ресурсів та енергії, розвиток місцевих і відновлюваних джерел енергії, зменшення утворення відходів, повторне використання та перероблення матеріалів, а також модернізація інфраструктури з урахуванням екологічних вимог.

Таким чином, подальше формування споживчої моделі області має поєднувати забезпечення потреб населення та економічне відновлення з поступовим зменшенням ресурсомісткості й негативного впливу на довкілля.

14.2. Застосування елементів сталого споживання та виробництва

Перехід до сталого споживання та виробництва передбачає таку організацію господарської діяльності, за якої економічний розвиток поєднується з раціональним використанням природних ресурсів, підвищенням енергоефективності, зменшенням утворення відходів та запобіганням забрудненню довкілля.

Для Миколаївської області цей напрям набуває особливого значення в умовах воєнного стану та майбутнього відновлення. Пошкодження виробничої, енергетичної, транспортної та комунальної інфраструктури потребує не лише відновлення втрачених потужностей, а й переходу до більш сучасної та ресурсоефективної моделі господарювання. Під час відновлення важливо враховувати енергоефективність, раціональне використання водних та інших природних ресурсів, зменшення матеріало- та енергоємності виробництва і мінімізацію утворення відходів.

Важливою складовою сталого виробництва є впровадження систем екологічного управління на підприємствах. Вони передбачають планування природоохоронних заходів, оцінювання екологічних ризиків, виробничий контроль, моніторинг впливу господарської діяльності на довкілля та постійне вдосконалення технологічних процесів.

Для діючих підприємств одним з основних напрямів залишається модернізація та заміна фізично і морально застарілого обладнання, впровадження ресурсозберігаючих технологій, скорочення втрат сировини, води та енергії, а також повторне використання матеріалів і побічних продуктів виробництва. Для нових виробництв екологічні вимоги доцільно враховувати вже на етапах планування, проєктування та вибору технологій і обладнання.

Особливо важливими для області є підвищення енергоефективності та розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Миколаївська область має сприятливі природні умови для використання сонячної та вітрової енергії.

За наявними регіональними оцінками, технічно досяжний енергетичний потенціал відновлюваних джерел енергії області становить 4846 тис. тонн умовного палива на рік. У його структурі найбільшу частку становить енергія вітру — 2938 тис. тонн умовного палива, енергія біомаси — 970 тис. тонн, енергія довкілля — 350 тис. тонн, геотермальна енергія — 290 тис. тонн, сонячна енергія — 260 тис. тонн та мала гідроенергетика — 38 тис. тонн умовного палива.

Зазначені показники характеризують оцінений потенціал, а не фактичний обсяг виробництва енергії. Тому для характеристики сучасного стану розвитку

ВДЕ доцільніше використовувати дані про фактичну встановлену потужність та виробництво електроенергії.

Вітрова енергетика.

Миколаївська область має значний вітроенергетичний потенціал. За наявними оцінками, близько 10 % території області, або близько 2500 км², характеризується високим вітроенергетичним потенціалом. Перспективними для розвитку вітрової енергетики є, зокрема, території Очаківської та Березанської територіальних громад. Первинні регіональні матеріали щодо вітроенергетики також визначали Очаківське та Березанське узбережжя як перспективні для розміщення відповідних об'єктів.

Станом на 01.01.2026 в області побудовано 80 вітрових електростанцій. У 2025 році встановлено 5 вітроустановок загальною потужністю 30 МВт. Вітровими електростанціями області у 2025 році вироблено 519,451 млн кВт·год електроенергії.

Розвиток вітрової генерації сприяє диверсифікації енергетичного балансу області, зменшенню залежності від викопного палива та підвищенню енергетичної стійкості. В умовах воєнного стану додаткового значення набуває розвиток розосередженої генерації, яка може підвищувати стійкість енергопостачання окремих територій та об'єктів.

Водночас під час розміщення та експлуатації вітроенергетичних об'єктів необхідно враховувати їх можливий вплив на земельні ресурси, ландшафти та біорізноманіття, зокрема на міграційні шляхи птахів і кажанів. Планування таких об'єктів має здійснюватися з дотриманням вимог природоохоронного законодавства та законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля.

Сонячна енергетика.

Важливим напрямом сталого виробництва та споживання в області є розвиток сонячної енергетики. Вона використовується як для виробництва електроенергії, так і для забезпечення власних потреб підприємств, установ та об'єктів комунальної інфраструктури.

Станом на 01.01.2026 в області побудовано 288 сонячних електростанцій загальною встановленою потужністю 776,674 МВт. До переліку побудованих у регіоні сонячних електростанцій віднесено 113 об'єктів загальною потужністю 32,678 МВт.

Діючими сонячними електростанціями протягом 2025 року вироблено 754,92 млн кВт·год електроенергії.

Окремим позитивним напрямом є поширення сонячної генерації для власного споживання. Станом на 01.01.2026 сонячні електростанції були встановлені на 42 об'єктах бюджетної сфери загальною потужністю 2,07 МВт та на 48 об'єктах комунального господарства загальною потужністю 1,841 МВт, а також на об'єктах суб'єктів господарювання.

Такі проєкти мають економічний, екологічний та соціальний ефект. Вони дають змогу частково зменшити споживання електроенергії з мережі, скоротити використання традиційних енергоресурсів та підвищити надійність енергопостачання соціально важливих об'єктів.

Особливого значення децентралізована сонячна генерація набула в умовах воєнного стану через пошкодження енергетичної інфраструктури та перебої з електропостачанням. Поєднання сонячних електростанцій із системами накопичення енергії підвищує автономність та стійкість об'єктів критичної, соціальної та комунальної інфраструктури. 16 об'єктів із зазначених проєктів обладнано установками зберігання енергії.

Водночас розвиток сонячної енергетики потребує врахування екологічних аспектів, пов'язаних із використанням земель, зміною ландшафтів та подальшим поводженням із фотоелектричними панелями й іншим обладнанням після завершення строку їх експлуатації. Тому важливим є формування належної системи збирання, повторного використання та перероблення такого обладнання.

Розвиток відновлюваної енергетики має поєднуватися зі зменшенням споживання енергії. Для області актуальними є термомодернізація будівель, заміна застарілого обладнання, модернізація систем тепlopостачання, автоматичне регулювання споживання енергії, використання енергоефективного освітлення та обладнання. Особливо важливим це є для бюджетної та комунальної сфери, де скорочення енергоспоживання дає змогу одночасно зменшити витрати та підвищити стійкість об'єктів до перебоїв енергопостачання.

Додатковим напрямом є використання місцевих видів палива, зокрема біомаси. Заміщення частини природного газу біопаливом може сприяти диверсифікації паливно-енергетичного балансу, використанню місцевих ресурсів та підвищенню енергетичної безпеки. Водночас заготівля та використання біомаси мають здійснюватися з урахуванням принципів сталого природокористування, щоб не призводити до виснаження природних ресурсів.

Сталий розвиток виробництва неможливий без раціонального використання сировини, води та матеріалів. Для промислових підприємств області важливими напрямками залишаються зменшення водоспоживання, повторне використання води, скорочення втрат сировини, повторне використання матеріалів та побічних продуктів виробництва.

Особливої актуальності це набуває з огляду на значні обсяги промислових відходів, накопичених в області, а також утворення відходів руйнувань унаслідок збройної агресії. Перехід від моделі «виробити — використати — видалити» до запобігання утворенню відходів, їх повторного використання та повернення матеріалів у господарський обіг дає змогу одночасно зменшувати навантаження на довкілля та потребу у первинній сировині.

Для Миколаївської області перспективним є поступове впровадження принципів циркулярної економіки, за яких матеріали та ресурси якомога довше залишаються в господарському обігу. Це передбачає розвиток ремонту, повторного використання, сортування, перероблення та використання вторинної сировини.

У процесі відновлення Миколаївської області важливо не просто відтворювати зруйновані об'єкти, а створювати більш енергоефективну, ресурсоефективну та екологічно безпечну інфраструктуру. Відновлення пошкоджених підприємств, житлових будинків, об'єктів енергетики,

водопостачання та комунального господарства має передбачати використання сучасних технологій, зменшення енергоспоживання, повторне використання придатних матеріалів та мінімізацію утворення відходів.

Для промислових підприємств важливим напрямом залишається поступове впровадження сучасних технологій та методів управління, спрямованих на зменшення викидів і скидів забруднюючих речовин, підвищення ефективності використання ресурсів та запобігання забрудненню довкілля. Екологічна модернізація у цьому випадку є не лише способом виконання природоохоронних вимог, а й одним із чинників підвищення конкурентоспроможності підприємств та економічної стійкості регіону.

Таким чином, в області сформувалися окремі елементи сталого споживання та виробництва, насамперед у сфері розвитку сонячної та вітрової енергетики, децентралізації виробництва електроенергії, використання систем накопичення енергії, підвищення енергоефективності та поступового впровадження ресурсоефективних технологій.

Водночас ці процеси потребують подальшого системного розвитку. Пріоритетними напрямами є зменшення споживання енергії та природних ресурсів, розвиток відновлюваної енергетики, раціональне водокористування, скорочення утворення відходів, повторне використання матеріалів, розвиток вторинної сировини та модернізація виробництва.

Особливого значення ці підходи набувають під час повоєнного відновлення Миколаївщини. Відбудова за принципом «відновити краще, ніж було» має стати можливістю для переходу до більш енергоефективної, ресурсозберігаючої та екологічно безпечної моделі розвитку, за якої економічне відновлення області відбуватиметься без відповідного зростання навантаження на довкілля.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Регіональна екологічна політика

Регіональна екологічна політика Миколаївської області 2025 року здійснювалася в умовах воєнного стану та була спрямована на забезпечення екологічної безпеки, збереження природних ресурсів, відновлення довкілля та врахування екологічних вимог у процесах відновлення і розвитку регіону.

Основним програмним документом у сфері охорони довкілля залишається Комплексна програма охорони довкілля Миколаївської області на 2021–2027 роки, затверджена рішенням обласної ради від 23.12.2020 № 16. Розпорядженням начальника Миколаївської обласної військової адміністрації від 30.11.2023 № 522-р затверджено перелік заходів II етапу Програми на 2024–2027 роки.

Важливою подією 2025 року стало оновлення Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно. Рішенням Миколаївської обласної ради від 01.05.2025 № 8 Стратегію викладено в новій редакції. Екологічна складова визначена безпосередньо у стратегічному баченні розвитку

області як формування «регіону високої якості життя та чистого відновлюваного довкілля».

Окрему природоохоронну спрямованість має оперативна ціль 3.4 «Відновлення та збереження навколишнього природного середовища», у межах якої визначено завдання щодо відновлення та збереження цінних природних територій і біорізноманіття, відновлення водності водних об'єктів, охорони та захисту лісів, а також розвитку екологічної освіти.

Екологічні пріоритети також інтегровані до завдань Стратегії щодо розвитку комунальної інфраструктури, забезпечення якісного водопостачання та водовідведення, удосконалення управління відходами, підвищення енергоефективності, розвитку відновлюваної енергетики та кліматично орієнтованого сільського господарства.

У звітному періоді розпочато підготовку Плану заходів з реалізації Стратегії на 2025–2027 роки, спрямованого на практичне виконання визначених стратегічних та оперативних цілей.

Таким чином, регіональна екологічна політика області поступово орієнтується на більш інтегрований підхід, за якого природоохоронні пріоритети поєднуються із завданнями відновлення територій, розвитку інфраструктури, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього середовища

Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки в Миколаївській області здійснюється з урахуванням вимог державної екологічної політики, євроінтеграційних процесів та сучасних умов відновлення регіону.

Основу регіонального нормативно-правового та стратегічного забезпечення природоохоронної діяльності становить Стратегія розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно, затверджена рішенням обласної ради від 23.12.2020 № 2. 2025 року рішенням Миколаївської обласної ради від 01.05.2025 № 8 Стратегію викладено в новій редакції з урахуванням сучасних соціально-економічних, безпекових та екологічних викликів.

Відповідно до оновленої Стратегії розпочато підготовку Плану заходів з її реалізації на 2025–2027 роки, який має забезпечити практичне виконання визначених стратегічних та оперативних цілей, у тому числі у сфері відновлення та збереження навколишнього природного середовища.

Важливим напрямом удосконалення нормативно-правового регулювання у звітному періоді стало впровадження положень Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» від 16.07.2024 № 3855-IX, спрямованого на запровадження інтегрованого підходу до запобігання та контролю промислового забруднення відповідно до європейських підходів.

Подальше вдосконалення нормативної бази здійснювалося також у сферах управління відходами, охорони водних ресурсів, оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки, з урахуванням завдань наближення законодавства України до права Європейського Союзу.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення природоохоронної діяльності в області поступово адаптується до сучасних екологічних викликів, завдань відновлення та європейських принципів екологічного управління.

15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища

Державний нагляд (контроль) за додержанням вимог природоохоронного законодавства у Миколаївській області здійснює Державна екологічна інспекція Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) (далі – Інспекція).

Протягом січня–грудня 2025 року на території Миколаївської області Інспекцією проведено 2665 заходів контролю, у тому числі 4 перевірки суб'єктів господарювання, 26 перевірок органів місцевого самоврядування та 2558 заходів щодо попередження і виявлення правопорушень шляхом обстеження територій та об'єктів, а також розрахунку заподіяної довкіллю шкоди.

За результатами проведених заходів складено 1345 протоколів про адміністративні правопорушення, з яких 67 передано на розгляд до суду. До адміністративної відповідальності притягнуто 1291 особу. Загальна сума накладених штрафів становила 342,6 тис. грн, до бюджету стягнуто 317,9 тис. грн з урахуванням коштів, нарахованих у попередні періоди.

Загальний розмір розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства, становив 10,82 млн грн, з яких 6,41 млн грн – шкода, заподіяна невинуватими особами.

Пред'явлено 232 претензії про відшкодування збитків на загальну суму 2,67 млн грн. Стягнуто збитків, у тому числі за раніше пред'явленими претензіями, на загальну суму 4,71 млн грн.

До правоохоронних органів у порядку ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України передано матеріали щодо 31 порушення вимог природоохоронного законодавства з ознаками кримінальних правопорушень. За матеріалами Інспекції відкрито 11 кримінальних проваджень.

Найбільшу кількість правопорушень зафіксовано у сфері управління відходами – 40,7 % (547 протоколів), використання водних біоресурсів – 26,3 % (354 протоколи) та використання об'єктів рослинного світу – 20,4 % (275 протоколів). У сфері використання водних біоресурсів 323 протоколи складено за порушення правил любительського і спортивного рибальства, 31 – за порушення порядку придбання чи збуту водних біоресурсів. У сфері використання об'єктів рослинного світу 157 протоколів стосувалися незаконної вирубки полезахисних лісових смуг та захисних лісових насаджень, 118 – знищення або пошкодження зелених насаджень у межах населених пунктів та порушення порядку придбання чи збуту об'єктів рослинного світу.

Протягом 2025 року фахівці Інспекції були залучені правоохоронними органами до 176 кримінальних проваджень. За їх результатами розраховано 313,8 млн грн збитків, завданих довкіллю Миколаївської області внаслідок злочинних дій фізичних та юридичних осіб. У структурі зазначених збитків 44,4 % припадало на земельні ресурси, 38 % – водні ресурси, 9 % – лісові ресурси та 7 % – надра.

Водні ресурси.

2025 року у сфері охорони водних ресурсів проведено 38 заходів контролю, за результатами яких складено 17 протоколів про адміністративні правопорушення, у тому числі 14 – у сфері охорони поверхневих вод та 3 – у сфері охорони підземних вод.

До адміністративної відповідальності притягнуто 15 осіб. Сума накладених штрафів становила 2,98 тис. грн, до бюджету стягнуто 3,25 тис. грн з урахуванням коштів за минулі періоди.

Пред'явлено 13 претензій на загальну суму 82,68 тис. грн. Стягнуто збитків, у тому числі за раніше пред'явленими претензіями, на загальну суму 2,78 млн грн.

До правоохоронних органів у порядку ст. 214 КПК України направлено 2 матеріали з ознаками кримінальних правопорушень, пов'язаних із забрудненням водних ресурсів стічними водами та можливим використанням водних ресурсів без спеціального дозволу. За одним із матеріалів відкрито кримінальне провадження.

Найбільш вагомі результати діяльності у сфері охорони та раціонального використання водних ресурсів

За результатами контрольних заходів щодо КП «Арбузинський комбінат комунальних послуг» встановлено перевищення нормативів скиду забруднюючих речовин у р. Арбузинка. За виявленими порушеннями розраховано збитки на загальну суму 8,45 тис. грн, які підприємством відшкодовано у повному обсязі.

Під час обстеження місця скиду зворотних вод ТОВ «БІОЛОГІЧНІ ОЧИСНІ СПОРУДИ» до р. Південний Буг встановлено перевищення нормативів за низкою показників забруднюючих речовин. Матеріали направлено до правоохоронних органів у порядку ст. 214 КПК України; відомості про кримінальне правопорушення внесено до ЄРДР, розпочато досудове розслідування.

Важливим результатом претензійно-позовної роботи стало відшкодування 2025 року 2,52 млн грн збитків МКП «Миколаївводоканал» за забруднення вод Бузького лиману внаслідок скидання зворотних вод з перевищенням установлених нормативів. За результатами проведених протягом 2021 року перевірок загальний розмір нарахованих збитків становив 2,84 млн грн.

Крім того, відповідно до рішення Господарського суду Миколаївської області від 29.01.2025 МКП «Миколаївводоканал» сплачено 175,99 млн грн збитків, завданих водним ресурсам унаслідок аварійного скиду стічних вод до Бузького лиману, що стався 18.09.2021.

За факт самовільного забору води з р. Південний Буг без дозволу на спеціальне водокористування громадянину Хегаю О.В. нараховано 52,72 тис. грн збитків. Нараховану суму відшкодовано у повному обсязі.

Атмосферне повітря

Протягом 2025 року у сфері охорони атмосферного повітря проведено 83 заходи контролю. За результатами позапланової перевірки суб'єкта господарювання встановлено порушення вимог припису у сфері охорони атмосферного повітря. Відповідальну особу притягнуто до адміністративної відповідальності, сума штрафу становила 731 грн. До бюджету сплачено 1,00 тис. грн штрафних санкцій.

У результаті претензійно-позовної роботи стягнуто збитків на загальну суму 61,68 тис. грн.

До правоохоронних органів направлено 5 повідомлень щодо можливих кримінальних правопорушень, пов'язаних із забрудненням атмосферного повітря, у тому числі 2 – щодо масштабних пожеж в екосистемах та 3 – щодо можливих порушень природоохоронного законодавства під час діяльності підприємств, що здійснюють викиди забруднюючих речовин зі стаціонарних джерел. За матеріалами Інспекції відкрито 1 кримінальне провадження за ч. 1 ст. 241 КК України.

Найбільш вагомі результати діяльності у сфері охорони атмосферного повітря.

Унаслідок пожежі поля з пшеницею та сухостоєм у лісосмузі поблизу с. Миролобове Миколаївського району, загальною площею 110 га, Інспекцією розраховано шкоду від забруднення атмосферного повітря у розмірі 406,04 млн грн. Матеріали щодо події направлено до правоохоронних органів для встановлення винних осіб.

Унаслідок пожежі очерету площею 1 га вздовж р. Інгул у м. Миколаєві розраховано шкоду від забруднення атмосферного повітря у розмірі 2,21 млн грн. Матеріали направлено до правоохоронних органів.

У результаті претензійно-позовної роботи 2025 року забезпечено надходження до бюджету 61,0 тис. грн на відшкодування збитків, завданих ПрАТ «Миколаївська теплоелектроцентрально» унаслідок наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Загальний розмір розрахованих збитків становив 793,8 тис. грн.

Земельні ресурси.

За січень–грудень 2025 року у сфері охорони земельних ресурсів проведено 112 заходів контролю. За їх результатами складено 96 протоколів про адміністративні правопорушення, у тому числі 43 – щодо порушень у сфері охорони земель водного фонду. До адміністративної відповідальності притягнуто 96 осіб.

Загальна сума накладених штрафів становила 60,74 тис. грн, до бюджету стягнуто 53,30 тис. грн з урахуванням коштів за минулі періоди.

Пред'явлено 66 претензій на загальну суму 1,38 млн грн. Стягнуто збитків, у тому числі за раніше нарахованою шкодою, на загальну суму 1,40 млн грн, з яких 1,25 млн грн – у добровільному та 152,18 тис. грн – у примусовому порядку.

Найбільш вагомі результати діяльності у сфері охорони земель.

У січні 2025 року встановлено факт самовільного зайняття земельної ділянки державного лісового фонду у с. Бузьке Вознесенського району шляхом розміщення тимчасових об'єктів тепличного виробництва. Площа самовільно зайнятої земельної ділянки становила 1216 м². Розмір заподіяної державі шкоди склав 11,50 тис. грн, які відшкодовано у повному обсязі.

За результатами заходу державного нагляду (контролю), проведеного 2024 року, встановлено засмічення та забруднення земель побутовими відходами на території Степівської сільської ради. Площа засмічення становила 2150 м², об'єм відходів – 1505 м³. Розмір заподіяної шкоди визначено у сумі 183,18 тис. грн, яку Степівською сільською радою на початку 2025 року відшкодовано у повному обсязі.

2025 року під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) за діяльністю органів місцевого самоврядування на територіях Казанківської, Веселинівської, Первомайської, Березнегуватської селищних, Бузької, Веснянської, Галицинівської, Нечаянської, Прибужанівської, Коблівської сільських та Вознесенської міської територіальних громад встановлено факти утворення несанкціонованих сміттєзвалищ, що спричинили засмічення та забруднення земельних ресурсів.

За наведеними у матеріалах Інспекції даними здійснено 53 розрахунки розміру шкоди на загальну суму 1,248 млн грн. Станом на 01.01.2026 органами місцевого самоврядування відшкодовано за 50 претензіями 942,997 тис. грн.

За результатами розгляду звернення щодо несанкціонованого сміттєзвалища поблизу сіл Козубівка та Горянка Мостівської сільської ради підтверджено засмічення земельних ділянок загальною площею понад 1,1 га. Об'єм відходів становив 1,155 тис. м³, а розмір заподіяної державі шкоди – 720,79 тис. грн. Матеріали направлено до правоохоронних органів для встановлення власника відходів та вирішення питання щодо притягнення винних осіб до відповідальності.

Під час обстеження прибережної захисної смуги р. Синюха у м. Первомайську встановлено факт засмічення земельної ділянки будівельними та іншими відходами. Розмір заподіяної державі шкоди становив 87,15 тис. грн. Винну особу притягнуто до адміністративної відповідальності, заподіяні збитки відшкодовано у повному обсязі.

Надра.

Протягом 2025 року у сфері охорони надр проведено 21 захід контролю. За їх результатами складено 11 протоколів щодо порушення права державної власності на надра, зокрема незаконного добування піску на несанкціонованих кар'єрах та узбережжях лиманів.

Винних осіб притягнуто до адміністративної відповідальності. Загальна сума накладених штрафів становила 19,04 тис. грн, з яких 15,64 тис. грн сплачено до бюджету у добровільному порядку.

Управління відходами.

За січень–грудень 2025 року у сфері управління відходами проведено 1324 заходи контролю, за результатами яких складено 547 протоколів про

адміністративні правопорушення. До адміністративної відповідальності притягнуто 522 особи.

Найбільшу кількість правопорушень становили порушення правил передачі відходів – 339 випадків, а також порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення – 124 випадки. Крім того, зафіксовано 48 випадків ненадання або несвоєчасного надання екологічної інформації, 6 випадків невиконання приписів щодо ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ органами місцевого самоврядування та інші порушення вимог законодавства у сфері управління відходами.

Загальна сума накладених штрафів становила 84,18 тис. грн, до бюджету стягнуто 81,40 тис. грн з урахуванням коштів за минулі періоди.

Ліс.

Протягом 2025 року у сфері охорони лісів проведено 194 заходи контролю, за результатами яких складено 157 протоколів про адміністративні правопорушення. До адміністративної відповідальності притягнуто 155 осіб.

Загальна сума накладених штрафів становила 87,89 тис. грн, до бюджету стягнуто 80,50 тис. грн з урахуванням коштів за минулі періоди.

Розраховано збитків, завданих лісовим ресурсам, на загальну суму 3,38 млн грн, у тому числі 2,75 млн грн – за фактами, вчиненими невстановленими особами.

Пред'явлено 62 претензії на загальну суму 632,02 тис. грн. Стягнуто збитків, у тому числі за раніше нарахованою шкодою, на загальну суму 334,38 тис. грн.

До правоохоронних органів у порядку ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України передано матеріали щодо 11 фактів порушення природоохоронного законодавства з ознаками кримінальних правопорушень. За матеріалами Інспекції відкрито 2 кримінальні провадження.

Найбільш вагомі результати діяльності у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів

У лютому 2025 року поблизу м. Баштанка встановлено факт незаконної порубки 23 зеленоростучих дерев порід клен та гледичія у полезахисній лісовій смугі. Розмір заподіяної державі шкоди становив 562,66 тис. грн. Матеріали направлено до правоохоронних органів для встановлення винних осіб та притягнення їх до відповідальності.

На території Березнегуватської територіальної громади за результатами розгляду звернень громадян виявлено незаконну вирубку 47 живоростучих дубів у захисних лісових насадженнях. За двома фактами розраховано шкоду на загальну суму 795,47 тис. грн. Матеріали направлено до правоохоронних органів з ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 246 КК України.

У лісовому захисному насадженні на території Прибужанівської сільської ради Вознесенського району встановлено незаконну рубку 8 дубів. Розмір заподіяної шкоди становив 146,45 тис. грн. Матеріали передано до правоохоронних органів; за фактом внесено відомості до ЄРДР та розпочато досудове розслідування.

Під час розгляду звернення громадянки щодо знищення дерев у межах прибережної захисної смуги р. Південний Буг поблизу с. Дмитрівка Прибужанівської сільської ради встановлено факт пошкодження до ступеня припинення росту 102 дерев породи лох вузьколистий. Розмір заподіяної державі шкоди становив 306,89 тис. грн. Матеріали направлено до правоохоронних органів, за фактом розпочато кримінальне провадження.

У листопаді 2025 року на території захисних лісових насаджень Синюхино-Блідської територіальної громади встановлено незаконну порубку 23 дерев, у тому числі 16 дубів та 7 ясенів. Розмір заподіяної довкіллю шкоди становив 378,90 тис. грн. Матеріали передано до правоохоронних органів для внесення відомостей до ЄРДР та проведення розслідування.

Крім того, протягом року Інспекцією виявлялися інші факти незаконної порубки та пошкодження дерев у полезахисних і захисних лісових насадженнях, а також на землях лісового фонду. За встановленими порушеннями вживалися заходи адміністративного реагування, пред'являлися претензії про відшкодування збитків та, за наявності ознак кримінальних правопорушень, матеріали направлялися до правоохоронних органів.

Охорона зелених насаджень.

2025 року у сфері охорони зелених насаджень у межах міст та інших населених пунктів Миколаївської області проведено 292 заходи контролю, за результатами яких складено 118 протоколів про адміністративні правопорушення. До адміністративної відповідальності притягнуто 106 осіб.

Загальна сума накладених адміністративних штрафів становила 41,055 тис. грн, з яких до бюджету, з урахуванням надходжень за правопорушення попередніх періодів, у добровільному та примусовому порядку стягнуто 44,285 тис. грн.

За результатами контрольних заходів пред'явлено 82 претензії на загальну суму 304,902 тис. грн. Стягнуто збитків, у тому числі нарахованих за правопорушення попередніх періодів, на суму 108,050 тис. грн.

До правоохоронних органів у порядку, визначеному статтею 214 Кримінального процесуального кодексу України, передано 3 матеріали, за результатами розгляду яких відкрито 2 кримінальні провадження.

2025 року однією з актуальних проблем у сфері охорони зелених насаджень залишалося неналежне проведення робіт з обрізання дерев, зокрема застосування надмірного омолоджувального обрізання без належного обґрунтування стану дерев та відповідної документації. Проведення робіт з утримання зелених насаджень регламентується Правилами утримання зелених насаджень у населених пунктах України, затвердженими наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.2006 № 105. Правила передбачають необхідність оцінки життєздатності деревних рослин та планування відповідних заходів догляду залежно від їх фактичного стану.

Зокрема, протягом першого кварталу 2025 року Державною екологічною інспекцією Південно-Західного округу зафіксовано випадки проведення КП «Миколаївські парки» робіт із сильного обрізання дерев у м. Миколаєві, у

тому числі на вул. Соборній та на схилі між вул. Набережною та Флотським бульваром. Загалом було зафіксовано пошкодження до ступеня припинення росту 24 дерев. За розрахунками Інспекції розмір заподіяної шкоди становив 105,001 тис. грн, а відповідні матеріали направлено до правоохоронних органів.

Крім того, у березні 2025 року в м. Миколаєві зафіксовано пошкодження до ступеня припинення росту 4 дерев породи тополя біла внаслідок повного обрізання крон. Розмір розрахованої шкоди становив 19,800 тис. грн, комунальному підприємству пред'явлено претензію.

Порушення у сфері охорони зелених насаджень виявлялися також в інших громадах області. У м. Первомайську зафіксовано самовільне знищення двох дерев та пошкодження до ступеня припинення росту ще двох дерев; розмір розрахованої шкоди становив 13,300 тис. грн. У с. Красненке Кривоозерської територіальної громади встановлено факт самовільної порубки чотирьох дерев, унаслідок чого розмір шкоди становив 9,650 тис. грн.

У с. Бандурка Первомайського району встановлено факт самовільного знищення 9 дерев верби. За результатами розрахунків розмір заподіяної державі шкоди становив 29,550 тис. грн. За виявленим порушенням складено адміністративні матеріали, на порушника накладено та сплачено штраф у розмірі 255 грн, а також пред'явлено претензію щодо відшкодування збитків.

Окремі порушення пов'язані з пошкодженням зелених насаджень під час виконання будівельних та ремонтних робіт. Так, у м. Миколаєві під час ремонту внутрішньоквартального проїзду було встановлено пошкодження кореневої системи 5 дерев тополі. Розмір шкоди становив 16,550 тис. грн. Відповідальну особу притягнуто до адміністративної відповідальності за статтею 153 КУпАП із накладенням штрафу 510 грн, який сплачено.

У серпні 2025 року в м. Миколаєві на території парку «Ліски» встановлено факт використання частини земельної ділянки площею 713 м² не за призначенням шляхом складування ґрунту, змішаного з будівельними та побутовими відходами. Розмір шкоди, заподіяної об'єкту озеленення, визначено у сумі 27,094 тис. грн; підприємству пред'явлено претензію.

У жовтні 2025 року в Інгульському районі м. Миколаєва встановлено пошкодження 9 дерев акації до ступеня припинення росту. Розмір заподіяної шкоди становив 37,300 тис. грн. Матеріали передано до правоохоронних органів для надання відповідної правової оцінки.

Таким чином, результати державного контролю 2025 року свідчать про необхідність посилення контролю за утриманням зелених насаджень, дотриманням вимог щодо проведення обрізання дерев, недопущенням їх самовільного видалення та пошкодження під час будівельних і ремонтних робіт. Важливим залишається також забезпечення балансоутримувачами належного обліку, діагностики стану та догляду за зеленими насадженнями відповідно до встановлених нормативних вимог.

Охорона та використання водних живих біоресурсів.

У звітний період одним із пріоритетних напрямів державного екологічного контролю в області залишалася охорона водних живих біоресурсів та запобігання незаконному вилову риби й інших водних біоресурсів.

Протягом року проведено 515 заходів контролю щодо дотримання законодавства у сфері охорони та використання водних біоресурсів, у тому числі законності їх добування та реалізації. За результатами проведених заходів виявлено 354 правопорушення, з них:

323 – незаконне добування водних біоресурсів та порушення правил любительського і спортивного рибальства;

18 – експлуатація водозабірних споруд, не забезпечених рибозахисними пристроями;

12 – порушення порядку реалізації водних біоресурсів, у тому числі торгівля без документів, що підтверджують законність їх набуття;

1 – порушення вимог щодо охорони видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України.

В результаті контрольних заходів вилучено 4455 одиниць незаконно добутих водних біоресурсів, 78 заборонених засобів лову, а також близько 558 кг водних біоресурсів, що реалізовувалися з порушенням установленого порядку.

До судових органів передано 46 адміністративних матеріалів. До правоохоронних органів направлено матеріали за 3 фактами, що мали ознаки кримінальних правопорушень; за ними відкрито 3 кримінальні провадження.

До адміністративної відповідальності притягнуто 343 особи. Загальна сума накладених штрафів становила 40,290 тис. грн, з яких до бюджету, з урахуванням надходжень за попередні періоди, стягнуто 33,320 тис. грн.

За виявленими порушеннями нараховано збитків, завданих рибному господарству, на загальну суму 1 842,130 тис. грн. Пред'явлено 8 претензій на суму 200,967 тис. грн, фактично стягнуто збитків 34,043 тис. грн.

Значну увагу під час контрольних заходів приділено протидії браконьєрству на річках, лиманах та інших водних об'єктах області.

Зокрема, 27 січня 2025 року в акваторії Бузького лиману біля селища Мала Корениха м. Миколаєва виявлено факт незаконного вилову водних біоресурсів із використанням чотирьох мисинових сіток загальною довжиною 300 м. Було незаконно добуто 678 особин тарані (плітки), 76 особин молоді судака та 2 окуні. Розмір шкоди, за розрахунками Інспекції, становив 1 339,328 тис. грн. За фактом незаконного вилову відкрито кримінальне провадження за частиною першою статті 249 КК України. За результатами судового розгляду особу визнано винною, а позов Інспекції щодо відшкодування завданої шкоди задоволено.

14 січня 2025 року на річці Березань біля с. Калинівка Миколаївського району виявлено незаконний вилов водних біоресурсів із використанням чотирьох мисинових сіток. Незаконно добуто 50 карасів сріблястих, 18 щук, 11 судаків та 22 раки. Розмір заподіяної шкоди становив 254,235 тис. грн. Матеріали за фактом правопорушення передано до правоохоронних органів; незаконно виловлені водні біоресурси та знаряддя лову вилучено.

Особливого значення набули випадки незаконного добування видів водних біоресурсів, занесених до Червоної книги України. 30 березня 2025 року в Березанському лимані поблизу с. Матіясове виявлено незаконний вилов 4 особин осетра руського загальною вагою 57 кг. Орієнтовний розмір шкоди становив

192 тис. грн. Матеріали справи були направлені до суду, а надалі — до органу досудового розслідування для вирішення питання щодо внесення відомостей до ЄРДР за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 249 КК України. Розрахунок компенсації за незаконне добування видів, занесених до Червоної книги України, здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 07.11.2012 № 1030.

У березні 2025 року на узбережжі Березанського лиману поблизу с. Чорноморка також зафіксовано незаконний вилов водних біоресурсів із використанням чотирьох мисинових сіток. Серед виловлених видів була севрюга, занесена до Червоної книги України. Орієнтовний розмір заподіяної державі шкоди становив 220,584 тис. грн. За фактом правопорушення внесено відомості до ЄРДР та здійснювалося досудове розслідування.

Під час контрольних заходів у Березанському лимані також виявлялися та вилучалися браконьєрські сітки. 31 березня 2025 року поблизу сіл Матіясове та Осетрівка вилучено 6 сіток загальною довжиною 300 м, у яких перебували 2 особини осетра. Завдяки оперативним діям інспекторів рибу звільнено із сіток та повернуто у водойму в живому стані.

Окремим напрямом природоохоронної роботи у 2025 році було проведення операції «Нерест-2025». У межах нерестового періоду проведено 102 заходи контролю, за результатами яких виявлено 93 порушення природоохоронного законодавства у сфері охорони та використання водних біоресурсів. Складено 90 протоколів про адміністративні правопорушення, за якими винесено 76 постанов про накладення адміністративних стягнень на загальну суму 6,630 тис. грн. Ще 14 справ направлено на розгляд до суду, якими винесено 8 постанов на загальну суму штрафів 3,740 тис. грн.

Загальна сума нарахованих у межах операції збитків становила 242,514 тис. грн, з яких до бюджету сплачено 7,854 тис. грн. У порушників вилучено 276,7 кг водних біоресурсів, 12 сіток загальною довжиною 215 м, 4 знаряддя лову підводних мисливців та 3 інші засоби лову. До органу досудового розслідування передано 1 матеріал.

Загалом результати контрольної діяльності у 2025 році свідчать про збереження високого рівня ризиків для водних біоресурсів області, насамперед через незаконне добування риби та інших водних біоресурсів із використанням заборонених знарядь лову. Особливого значення набуває протидія браконьєрству у Бузькому та Березанському лиманах, річках Південний Буг і Березань, а також забезпечення охорони рідкісних та зникаючих видів, занесених до Червоної книги України.

Відповідно до чинних Правил любительського рибальства, затверджених наказом Мінагрополітики України від 19.09.2022 № 700, регулюються, зокрема, допустимі способи добування водних біоресурсів, добові норми вилову та вимоги до здійснення любительського рибальства.

Подальше зниження рівня незаконного вилову потребує системного проведення рейдових та спільних контрольних заходів, посилення взаємодії з правоохоронними органами, органами рибоохорони, прикордонної служби та

територіальними громадами, а також забезпечення невідворотності відповідальності та відшкодування завданих природним ресурсам збитків.

Тваринний світ

Протягом 2025 року на території Миколаївської області здійснено 45 заходів державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства про охорону тваринного світу, у тому числі під час ведення мисливського господарства та здійснення полювання.

За результатами проведених заходів виявлено 37 порушень законодавства, з яких 36 випадків стосувалися порушення правил полювання у мисливських угіддях Первомайського, Баштанського та Вознесенського районів та 1 випадок – порушення вимог щодо охорони середовища перебування і шляхів міграції, переселення, акліматизації та схрещування диких тварин.

Основними порушеннями у сфері мисливського господарства залишалися недотримання вимог щодо наявності документів на право полювання, передбачених статтею 14 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», зокрема посвідчення мисливця, щорічної контрольної картки обліку добутої дичини та порушень правил полювання, паспортів на собак мисливських порід, а також використання заборонених знарядь полювання.

До адміністративної відповідальності притягнуто 36 осіб за частиною першою статті 85 КУпАП із накладенням штрафів на загальну суму 3,842 тис. грн та 1 особу за частиною другою статті 87 КУпАП із накладенням штрафу 1,190 тис. грн.

Загальна сума сплачених адміністративних штрафів становила 4,386 тис. грн.

Результати державного контролю свідчать про необхідність подальшого забезпечення дотримання законодавства під час здійснення полювання та ведення мисливського господарства, зокрема в частині документального оформлення права на полювання, дотримання встановлених правил і недопущення використання заборонених способів та знарядь добування диких тварин.

Природно-заповідний фонд.

2025 року на території Миколаївської області у сфері охорони природно-заповідного фонду проведено 19 заходів державного нагляду (контролю), за результатами яких виявлено 2 адміністративні правопорушення.

Одну особу притягнуто до адміністративної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки із накладенням штрафу 170 грн. З урахуванням надходжень за попередні періоди стягнуто 340 грн штрафних санкцій.

Щодо іншого порушення складено адміністративний протокол за статтею 91 КУпАП за порушення правил охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, пов'язане зі знищенням дерев на території регіонального ландшафтного парку «Приінгульський». Матеріали направлено на розгляд до суду. За результатами судового розгляду адміністративну справу закрито у зв'язку з відсутністю події і складу адміністративного правопорушення.

За результатами державного контролю 2025 року розраховано збитки, заподіяні територіям та об'єктам природно-заповідного фонду, на загальну суму 2 913,868 тис. грн, у тому числі 2 850,262 тис. грн – за фактами, де винних осіб не встановлено.

Пред'явлено 1 претензію на суму 63,607 тис. грн.

До правоохоронних органів направлено 3 матеріали щодо фактів, які могли містити ознаки кримінальних правопорушень у сфері охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду. За одним із них відкрито кримінальне провадження.

Однією з актуальних проблем залишається незаконне використання земель у межах територій природно-заповідного фонду, зокрема їх самовільне зайняття та використання для вирощування сільськогосподарських культур.

Так, у лютому 2025 року на території ландшафтного заказника місцевого значення «Райдолинський степ» у межах Веселинівської селищної ради Вознесенського району встановлено факт самовільного зайняття земельної ділянки комунальної власності площею 2,0 га, яку було оброблено та засіяно соняшником. Розмір заподіяної шкоди визначено у сумі 63,607 тис. грн, винній особі пред'явлено претензію.

У червні 2025 року за результатами розгляду звернення, поданого через електронний сервіс «ЕкоЗагроза», повторно підтверджено факт незаконного використання земельної ділянки орієнтовною площею 2 га в межах цього ж об'єкта природно-заповідного фонду для вирощування сільськогосподарських культур. Розмір розрахованої шкоди становив 71,239 тис. грн. Матеріали за фактом порушення направлено до правоохоронних органів для надання правової оцінки.

Окрему загрозу для збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду становлять незаконна порубка та пошкодження деревної рослинності.

Зокрема, у жовтні 2025 року на території об'єкта природно-заповідного фонду місцевого значення – заповідного урочища «Дубки» в Інгульському районі м. Миколаєва встановлено факт незаконної порубки 3 дерев – 2 дубів та 1 ясена, а також пошкодження до ступеня неприпинення росту 58 дерев різних порід унаслідок обрізання гілок у вегетаційний період.

Загальний розмір шкоди, заподіяної природно-заповідному фонду, становив 2 779,022 тис. грн. Винних осіб на момент встановлення правопорушення не було встановлено. Матеріали передано до правоохоронних органів, за результатами розгляду яких відомості про кримінальне правопорушення внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань за відповідною правовою кваліфікацією.

Загалом результати державного нагляду за звітний період свідчать, що основними ризиками для збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду області залишаються самовільне використання земель, незаконне знищення та пошкодження природної рослинності, а також недостатня ефективність встановлення винних осіб та відшкодування заподіяної шкоди.

Забезпечення належного режиму охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду потребує посилення державного та громадського контролю, належного оформлення і встановлення меж таких територій у натурі, недопущення їх господарського використання з порушенням установленого режиму, а також ефективної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів та установ природно-заповідного фонду.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

З метою відновлення природної гідрології річок та зменшення ризиків шкідливої дії вод на території області Регіональним офісом водних ресурсів у Миколаївській області за погодженням з Миколаївською обласною військовою (державною) адміністрацією щорічно подаються до Державного агентства водних ресурсів України пропозиції щодо реалізації водогосподарських заходів, зокрема з розчищення русел малих річок та ремонту і реконструкції гідротехнічних споруд. Заходи пропонуються для фінансування в межах бюджетної програми за КПКВК 2707070 «Захист від шкідливої дії вод сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь, в тому числі в басейні р. Тиса у Закарпатській області».

2025 року до Держводагентства подано пропозиції щодо реалізації двох заходів із загальною потребою у фінансуванні 4,0 млн грн:

розчищення русла р. Мертвовод у Вознесенському районі — передбачено коригування проєктної документації. Загальна протяжність ділянки, на якій заплановано проведення робіт, становить 9 км. Реалізація заходу здійснюється поетапно з 2010 року;

реконструкція водоскидної споруди Нечаїнського водосховища з метою захисту с. Нечаяне Миколаївського району від затоплення — реалізація заходу здійснюється поетапно з 2004 року.

У зв'язку з відсутністю відповідного фінансування 2025 року зазначені заходи фактично не виконувалися.

15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

2025 року державна політика України у сфері моніторингу довкілля була спрямована на подальше реформування державної системи моніторингу, удосконалення нормативно-правового та організаційного забезпечення спостережень за станом довкілля, розвиток інформаційних систем та забезпечення доступу до екологічної інформації.

Правові засади функціонування державної системи моніторингу довкілля визначені Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» та Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Відповідно до законодавства державний моніторинг довкілля передбачає систематичні спостереження за станом довкілля та його складових, збирання, оброблення,

аналіз, зберігання та обмін інформацією, прогнозування змін стану довкілля і використання отриманих даних для прийняття управлінських рішень.

Важливим етапом реформування системи стало прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 13 червня 2024 року № 684 «Деякі питання функціонування державної системи моніторингу довкілля та її підсистем». Постановою затверджено новий Порядок функціонування державної системи моніторингу довкілля та її підсистем і визначено основні засади організації їх роботи.

Нова модель державної системи моніторингу довкілля передбачає функціонування восьми взаємопов'язаних підсистем: моніторингу атмосферного повітря; моніторингу вод; моніторингу земель і ґрунтів; моніторингу лісів; моніторингу біологічного та ландшафтного різноманіття; моніторингу у сфері управління відходами; моніторингу геологічного середовища; моніторингу впливу фізичних факторів (температури, шуму, вібрації, іонізуючого та неіонізуючого випромінювання).

Функціонування нової системи передбачено на національному (державному), регіональному, локальному (місцевому) та об'єктовому рівнях. Такий підхід має забезпечити узгоджене проведення спостережень, обмін даними між суб'єктами моніторингу та використання результатів спостережень для прийняття управлінських рішень на відповідних територіальних і об'єктових рівнях.

Водночас запровадження нової моделі державної системи моніторингу має перехідний характер. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 червня 2024 року № 684 набирає чинності одночасно із відповідними положеннями Закону України від 20 березня 2023 року № 2973-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля», зокрема після припинення або скасування воєнного стану та завершення встановленого перехідного періоду. Тому 2025 року основою функціонування державної системи моніторингу залишалося Положення, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 року № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля», з урахуванням змін, внесених у процесі реформування системи.

Одночасно у 2024–2025 роках продовжувалося формування нормативної бази окремих підсистем нової системи моніторингу. Зокрема, затверджено Порядок здійснення моніторингу геологічного середовища (постанова Кабінету Міністрів України від 13 червня 2024 року № 685), Порядок проведення моніторингу земель і ґрунтів (постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 року № 848), Порядок здійснення моніторингу біологічного та ландшафтного різноманіття (постанова Кабінету Міністрів України від 17 січня 2025 року № 45), а також Порядок здійснення моніторингу місць утворення, зберігання та видалення відходів (постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2025 року № 551).

Окремим напрямом реформування є розвиток регіональної інфраструктури моніторингу. 2025 року нормативно врегульовано питання створення регіональних центрів моніторингу довкілля, що має сприяти координації збору, оброблення, узагальнення та поширення екологічної інформації на регіональному рівні.

Важливим елементом державної політики залишається цифровізація екологічної інформації та забезпечення її доступності. Розвиток Єдиної екологічної платформи «ЕкоСистема» спрямований на інтеграцію екологічних даних, автоматизацію інформаційної взаємодії між суб'єктами моніторингу та забезпечення доступу органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання і громадськості до екологічної інформації.

Державний моніторинг окремих складових довкілля здійснюється відповідно до спеціальних нормативно-правових актів. Зокрема, державний моніторинг атмосферного повітря здійснюється відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 року № 827. 2025 року додатково врегульовано питання інформування населення про якість атмосферного повітря за основними показниками з використанням індексу якості повітря в Україні.

Державний моніторинг вод здійснюється відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 758, який визначає основні вимоги до організації спостережень за станом поверхневих, підземних та морських вод і взаємодії відповідних органів у процесі проведення моніторингу.

У Миколаївській області моніторинг стану довкілля на регіональному рівні здійснюється відповідними територіальними органами та установами в межах їх повноважень.

Миколаївським обласним центром з гідрометеорології здійснюються спостереження за станом атмосферного повітря у м. Миколаєві, а також за станом вод у Дніпро - Бузькій гирловій області.

Регіональним офісом водних ресурсів у Миколаївській області здійснюються спостереження за гідрологічним станом водних об'єктів області та показниками якості вод відповідно до визначених програм і мереж спостережень.

Результати моніторингових спостережень використовуються для оцінки стану окремих складових довкілля, виявлення тенденцій його зміни, підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів та прийняття управлінських рішень. Відповідна інформація про стан атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод та інших складових довкілля наведена у тематичних розділах цієї Доповіді.

Таким чином, 2025 року система державного моніторингу довкілля в Україні перебувала у процесі нормативного та організаційного переходу до нової моделі. Основними напрямами державної політики залишалися інтеграція моніторингових даних, розвиток спеціалізованих підсистем, цифровізація інформаційних ресурсів, удосконалення методичного та лабораторного

забезпечення, підвищення оперативності обміну екологічною інформацією та забезпечення її доступності.

Подальше функціонування оновленої системи передбачає завершення нормативного та організаційного формування її підсистем, розвиток регіональної інфраструктури моніторингу, забезпечення сумісності інформаційних ресурсів та поступове наближення національної системи моніторингу до вимог законодавства Європейського Союзу.

15.6. Оцінка впливу на довкілля

Оцінка впливу на довкілля (ОВД) в Україні здійснюється відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та підзаконних нормативно-правових актів, що регламентують порядок проведення процедури, участь громадськості та функціонування Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля. Процедура є обов'язковою для визначених законодавством видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля, зокрема у сферах енергетики, інфраструктурного будівництва, видобувної та переробної промисловості, сільського та водного господарства. Метою ОВД є запобігання або мінімізація негативного впливу на довкілля шляхом аналізу планованої діяльності, оцінки її можливого впливу на компоненти довкілля та визначення заходів щодо запобігання, уникнення, зменшення або компенсації такого впливу, на підставі чого приймається рішення щодо допустимості провадження планованої діяльності.

2025 року управлінням екології та природних ресурсів Миколаївської обласної військової адміністрації проведено 11 процедур ОВД, за результатами яких надано 10 висновків з оцінки впливу на довкілля щодо допустимості провадження планованої діяльності та прийнято 1 рішення про відмову у видачі висновку. Основними видами планованої діяльності, які розглядалися, були об'єкти видобувної промисловості, виробництво асфальтобетону, зберігання та перероблення вуглеводневої сировини, а також проекти у сфері вітроенергетики.

15.6.1. Стратегічна екологічна оцінка

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) здійснюється відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та спрямована на врахування екологічних чинників і можливих наслідків для довкілля та здоров'я населення під час розроблення документів державного планування, розгляд альтернатив і визначення заходів щодо запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків їх реалізації.

2025 року до управління екології та природних ресурсів Миколаївської обласної військової адміністрації надійшло 45 заяв про визначення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що має бути включена до звіту про СЕО, а також 23 звіти про стратегічну екологічну оцінку. За результатами їх опрацювання управлінням надано відповідні зауваження та пропозиції щодо врахування екологічних чинників, потенційних впливів на довкілля та забезпечення екологічно збалансованого розвитку територій.

2025 року СЕО здійснювалася, зокрема, під час розроблення та актуалізації таких документів державного планування: Програми економічного і соціального розвитку Миколаївської області на 2026 рік, Програми стимулювання облаштування та функціонування індустріальних (промислових) парків у Миколаївській області на 2025–2027 роки, актуалізованої редакції Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року та Плану заходів з її реалізації на 2024–2027 роки.

Застосування процедури СЕО забезпечує врахування екологічних цілей і ризиків на етапі стратегічного планування та сприяє інтеграції принципів сталого розвитку у документи державного і регіонального планування.

15.7. Економічні засади природокористування.

Економічні засади природокористування в Україні ґрунтуються на застосуванні фінансово-економічних інструментів, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів, запобігання та зменшення негативного впливу господарської діяльності на довкілля, а також забезпечення економічної відповідальності природокористувачів.

Одним із основних економічних інструментів у сфері охорони довкілля є екологічний податок, правові засади справляння якого визначені розділом VIII Податкового кодексу України. Екологічний податок є загальнодержавним обов'язковим платежем, що здійснюється, зокрема, за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти, розміщення відходів, а також утворення і тимчасове зберігання радіоактивних відходів у випадках, визначених законодавством.

Перелік платників, об'єктів оподаткування та ставки екологічного податку визначаються Податковим кодексом України. Розмір податкових зобов'язань залежить від виду та обсягів негативного впливу на довкілля.

Застосування екологічного податку має не лише фіскальне, а й регулююче значення, оскільки створює економічні передумови для зменшення обсягів викидів і скидів забруднюючих речовин, скорочення розміщення відходів та впровадження суб'єктами господарювання природоохоронних і ресурсозберігаючих технологій.

Важливою складовою економічного регулювання природокористування є також плата за спеціальне використання природних ресурсів, зокрема рентна плата за користування надрами, спеціальне використання води та лісових ресурсів. Застосування таких платежів спрямоване на економічне врахування вартості природних ресурсів та стимулювання їх раціонального використання.

2025 року суб'єктами господарювання Миколаївської області до бюджетів усіх рівнів сплачено 16 527,1 тис. грн екологічного податку, у тому числі 10 748,3 тис. грн до державного бюджету та 5 778,7 тис. грн до місцевих бюджетів.

Детальна інформація про надходження екологічного податку за районами, територіальними громадами та видами забруднення наведена у таблиці 15.7.1.

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Економічний механізм природоохоронної діяльності передбачає застосування платежів за негативний вплив на довкілля, спеціальне використання природних ресурсів та інших фінансово-економічних інструментів, спрямованих на стимулювання природокористувачів до раціонального використання ресурсів, зменшення антропогенного навантаження та впровадження природоохоронних технологій.

Одним із основних таких інструментів є екологічний податок. 2025 року загальна сума його надходжень від суб'єктів господарювання Миколаївської області до бюджетів усіх рівнів становила 16 527,1 тис. грн.

У структурі надходжень найбільшими були платежі за:

скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти — 5 085,6 тис. грн;

розміщення відходів — 3 432,8 тис. грн;

викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами — 1 988,4 тис. грн.

Таким чином, найбільший обсяг надходжень екологічного податку 2025 року пов'язаний зі скидами забруднюючих речовин у водні об'єкти та розміщенням відходів. Це свідчить про значну роль відповідних видів господарської діяльності у формуванні екологічного податкового навантаження в області.

За територіальним розподілом найбільші обсяги надходжень екологічного податку забезпечили окремі територіальні громади, на території яких розташовані великі промислові підприємства та об'єкти, що здійснюють значні обсяги скидів, викидів або розміщення відходів. Зокрема, значні суми надходжень зафіксовано у Південноукраїнській, Миколаївській, Первомайській, Галицинівській, Веснянській та Ольшанській громадах (табл. 15.7.1)

Важливим напрямом економічного регулювання природокористування залишається плата за спеціальне використання природних ресурсів. Її застосування має сприяти формуванню відповідального ставлення до використання водних, земельних, лісових, мінерально-сировинних та інших природних ресурсів.

Ефективність економічних механізмів природоохоронної діяльності визначається не лише обсягами нарахування та сплати відповідних платежів, а й дієвістю державного контролю, повнотою обліку природокористування, дотриманням установлених нормативів та результативністю природоохоронних заходів.

Застосування економічних інструментів має бути спрямоване на поступовий перехід від компенсації негативного впливу до його попередження та мінімізації, зокрема шляхом модернізації виробництва, впровадження ресурсозберігаючих і маловідходних технологій, повторного використання ресурсів, підвищення ефективності очищення стічних вод та скорочення утворення і захоронення відходів.

Таблиця 15.7.1. - Інформація про суми екологічного податку, сплачені до бюджетів усіх рівнів за 2025 рік

№ з/ п	Назва району	Назва територіальної громади	19010000 Екологічний податок ВСЬОГО	в т.ч. 19010100 Надходження від викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забрудненн	в т.ч. 19010200 Надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	в т.ч. 19010300 Надходження від розміщення відходів у спец відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення як вторинної сировини	19010000 Екологічний податок до Державного бюджету	в т.ч. 19010100 Надходження від викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забрудненн	в т.ч. 19010200 Надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	в т.ч. 19010300 Надходження від розміщення відходів у спец відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення як вторинної сировини	19010000 Екологічний податок до місцевих бюджетів	в т.ч. 19010100 Надходження від викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забрудненн	в т.ч. 19010200 Надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	в т.ч. 19010300 Надходження від розміщення відходів у спец відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення як вторинної сировини
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	БАШТАНСЬК ИЙ	БАШТАНС ЬКА МІСЬКА РАДА	57,9	17,7	2,6	37,6	26,1	8,0	1,2	16,9	31,9	9,7	1,4	20,7
2	БАШТАНСЬК ИЙ	БЕРЕЗНЕГУ ВАТСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	29,9	7,9	0,0	22,0	13,4	3,5		9,9	16,4	4,3		12,1
3	БАШТАНСЬК ИЙ	ВІЛЬНОЗА ПОРІЗЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	8,9	3,2	0,0	5,7	4,0	1,5		2,6	4,9	1,8		3,1
4	БАШТАНСЬК ИЙ	ВОЛОДИМ ІРІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	7,1	4,0	0,0	3,1	3,2	1,8		1,4	3,9	2,2		1,7

5	БАШТАНСЬК ИЙ	ГОРОХІВСЬ КА СІЛЬСЬКА РАДА	1,1	1,1	0,0	0,0	0,5	0,5		0,0	0,6	0,6		0,0
6	БАШТАНСЬК ИЙ	ІНГУЛЬСЬК А СІЛЬСЬКА РАДА	17,5	4,8	0,0	12,7	7,9	2,2		5,7	9,6	2,7		7,0
7	БАШТАНСЬК ИЙ	КАЗАНКІВ СЬКА СЕЛИЩНА РАДА	12,5	5,7	0,0	6,8	5,6	2,6		3,0	6,9	3,1		3,7
8	БАШТАНСЬК ИЙ	НОВОБУЗЬ КА МІСЬКА РАДА	77,6	60,8	10,2	6,6	34,9	27,4	4,6	3,0	42,7	33,4	5,6	3,6
9	БАШТАНСЬК ИЙ	ПРИВІЛЬН ЕНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	19,9	16,9	0,0	3,1	9,0	7,6		1,4	10,9	9,3		1,7
10	БАШТАНСЬК ИЙ	СНІГУРІВС ЬКА МІСЬКА РАДА	119,6	18,5	56,0	45,1	53,8	8,3	25,2	20,3	65,8	10,2	30,8	24,8
11	БАШТАНСЬК ИЙ	СОФІВСЬК А СІЛЬСЬКА РАДА	35,3	26,9	0,0	8,4	15,9	12,1		3,8	19,4	14,8		4,6
12	БАШТАНСЬК ИЙ	ШИРОКІВС ЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	2,5	1,0	0,0	1,4	1,1	0,5		0,6	1,4	0,6		0,8

13	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	БРАТСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	21,9	19,8	0,0	2,1	9,9	8,9		0,9	12,1	10,9		1,1
14	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	БУЗЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	128,5	9,2	2,3	117,0	57,8	4,2	1,0	52,7	70,7	5,1	1,3	64,4
15	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	ВЕСЕЛИНІ ВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	23,9	11,0	0,0	12,9	10,8	5,0		5,8	13,2	6,1		7,1
16	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	ВОЗНЕСЕН СЬКА МІСЬКА РАДА	203,4	48,3	154,0	1,1	91,5	21,7	69,3	0,5	111,9	26,6	84,7	0,6
17	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	ДОМАНІВС ЬКА СЕЛИЩНА РАДА	4,6	2,4	0,0	2,2	2,1	1,1		1,0	2,5	1,3		1,2
18	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	ДОРОШІВС ЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	2,9	1,7	0,0	1,2	1,3	0,8		0,6	1,6	0,9		0,7
19	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	ЄЛАНЕЦЬК А СЕЛИЩНА РАДА	8,2	7,0	0,0	1,1	3,7	3,2		0,5	4,5	3,9		0,6
20	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	МОСТІВСЬ КА СІЛЬСЬКА РАДА	5,3	2,5	0,0	2,8	2,4	1,1		1,3	2,9	1,4		1,5

21	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	НОВОМАРІ ВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	12,6	10,8	0,0	1,8	5,7	4,9		0,8	6,9	6,0		1,0
22	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	ОЛЕКСАНД РІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	12,9	12,5	0,0	0,5	5,8	5,6		0,2	7,1	6,9		0,3
23	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	ПРИБУЖА НІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	1,6	1,3	0,0	0,3	0,7	0,6		0,1	0,9	0,7		0,2
24	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	ПРИБУЗЬК А СІЛЬСЬКА РАДА	5,1	4,0	0,0	1,1	2,3	1,8		0,5	2,8	2,2		0,6
25	ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ	ПІВДЕННО УКРАЇНСЬ КА МІСЬКА РАДА	917,3	16,5	869,9	31,0	412,8	7,4	391,4	13,9	504,5	9,1	478,4	17,0
26	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	БЕРЕЗАНСЬ КА СЕЛИЩНА РАДА	19,0	3,6	0,0	15,4	8,6	1,6		6,9	10,5	2,0		8,5
27	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	ВЕСНЯНСЬ КА СІЛЬСЬКА РАДА	2 556,2	14,1	0,0	2 542,2	1 150,3	6,3		1 144,0	1 405,9	7,7		1 398,2
28	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	ВОСКРЕС НСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	32,6	32,0	0,0	0,6	14,7	14,4		0,3	17,9	17,6		0,4

29	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	ГАЛИЦИНІ ВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	2 856,1	122,0	2 690,6	43,4	1 285,2	54,9	1 210,8	19,5	1 570,8	67,1	1 479,8	23,9
30	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	КОБЛИВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	17,9	11,4	0,0	6,5	8,1	5,1		2,9	9,8	6,3		3,6
31	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	КОСТЯНТИ НІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	17,8	9,6	0,0	8,2	8,0	4,3		3,7	9,8	5,3		4,5
32	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	КУЦУРУБСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	5,8	5,4	0,0	0,3	2,6	2,4		0,1	3,2	3,0		0,2
33	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	МИКОЛАЇВ СЬКА МІСЬКА РАДА	936,1	609,9	241,1	85,1	421,2	274,5	108,5	38,3	514,9	335,5	132,6	46,8
34	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	МІШКОВО- ПОГОРІЛІВ СЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	11,7	11,7	0,0	0,0	5,3	5,3			6,5	6,5		
35	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	НЕЧАЯНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	3,5	3,2	0,0	0,3	1,6	1,4		0,2	1,9	1,8		0,2
36	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	НОВООДЕСЬКА МІСЬКА РАДА	42,2	18,8	6,6	16,8	19,0	8,5	3,0	7,6	23,2	10,3	3,6	9,2

37	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	ОЛЬШАНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	566,0	483,0	82,2	0,7	254,7	217,4	37,0	0,3	311,3	265,7	45,2	0,4
38	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	ОЧАКІВСЬКА МІСЬКА РАДА	61,1	4,3	14,3	42,5	27,5	1,9	6,4	19,1	33,6	2,4	7,9	23,4
39	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	ЗАВОДСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	3,0	1,5	0,0	1,5	1,3	0,7		0,7	1,6	0,8		0,8
40	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	РАДСАДІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	2,5	2,5	0,0	0,0	1,1	1,1			1,4	1,4		
41	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	СТЕПІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	20,0	8,9	0,0	11,1	9,0	4,0		5,0	11,0	4,9		6,1
42	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	СУХОСЛАНЕЦЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	18,1	13,5	0,0	4,7	8,2	6,1		2,1	10,0	7,4		2,6
43	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	ЧОРНОМОРСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	2,3	1,3	0,0	1,0	1,0	0,6		0,4	1,2	0,7		0,5
44	МИКОЛАЇВСЬКИЙ	ШЕВЧЕНКІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	23,4	19,9	0,0	3,6	10,5	8,9		1,6	12,9	10,9		2,0

45	ПЕРВОМАЙСЬКИЙ	АРБУЗИНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	30,7	13,5	0,1	17,1	13,8	6,1	0,0	7,7	16,9	7,4	0,0	9,4
46	ПЕРВОМАЙСЬКИЙ	БЛАГОДАТНЕНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	92,1	91,9	0,0	0,2	41,5	41,4		0,1	50,7	50,6		0,1
47	ПЕРВОМАЙСЬКИЙ	ВРАДІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	7,8	6,4	0,0	1,4	3,5	2,9		0,6	4,3	3,5		0,8
48	ПЕРВОМАЙСЬКИЙ	КАМ'ЯНОМОСТИВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	105,3	7,5	0,0	97,8	47,4	3,4		44,0	57,9	4,1		53,8
49	ПЕРВОМАЙСЬКИЙ	КРИВООЗЕРСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	49,8	31,3	0,0	18,5	22,4	14,1		8,3	27,4	17,2		10,2
50	ПЕРВОМАЙСЬКИЙ	МИГІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	86,6	78,8	0,1	7,8	39,0	35,5	0,0	3,5	47,6	43,3	0,0	4,3
51	ПЕРВОМАЙСЬКИЙ	ПЕРВОМАЙСЬКА МІСЬКА РАДА	861,4	48,6	636,7	176,1	387,6	21,9	286,5	79,3	473,8	26,7	350,2	96,9
52	ПЕРВОМАЙСЬКИЙ	СИНЮХІНО-БРИДСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	339,6	18,3	318,9	2,4	152,8				186,8			
	РАЗОМ ПО МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ		16 527,1	1 988,4	5 085,6	3 432,8	10 748,3	894,8	2 288,5	1 544,7	5 778,7	1 093,6	2 797,1	1 888,0

15.7.2. Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Одним із основних інструментів реалізації регіональної екологічної політики є фінансування природоохоронних заходів у межах державних, регіональних та місцевих програм.

В області реалізується Комплексна програма охорони довкілля Миколаївської області на 2021–2027 роки, затверджена рішенням Миколаївської обласної ради від 23.12.2020 № 16. Основною метою Програми є забезпечення екологічно безпечного стану довкілля та стійкості екосистем області, зменшення негативного впливу господарської діяльності на компоненти довкілля та вирішення першочергових регіональних екологічних проблем.

Розпорядженням начальника Миколаївської обласної військової адміністрації від 30.11.2023 № 522-р затверджено перелік заходів II етапу Комплексної програми на 2024–2027 роки.

Основними напрямками Програми є зменшення обсягів скидання неочищених та недостатньо очищених стічних вод у водні об'єкти, забезпечення екологічно безпечного поводження з відходами, зниження рівня забруднення атмосферного повітря, розвиток природно-заповідного фонду, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, підвищення рівня екологічної освіти та обізнаності населення.

2025 року в межах реалізації Комплексної програми за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища здійснювалися такі природоохоронні заходи:

1. Проведення науково-технічних конференцій, семінарів та інших заходів з питань охорони довкілля — освоєно 98,8 тис. грн. Управлінням екології та природних ресурсів Миколаївської обласної військової адміністрації проведено тематичний круглий стіл з питань природно-заповідної справи, майстер-класи з розпису екторб, видано настільну гру про екосистемні послуги «Динамічна рівновага».

2. Утримання та матеріально-технічне забезпечення діяльності регіональних ландшафтних парків «Гранітно-степове Побужжя», «Кінбурнська коса», «Тилігульський» та «Приінгульський» — освоєно 1 998,0 тис. грн. Кошти спрямовано на охорону природних комплексів, матеріально-технічне та господарське забезпечення діяльності парків, а також еколого-просвітницьку роботу.

3. Облаштування екологічних стежок на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду — освоєно 1 298,0 тис. грн. Облаштовано дві екологічні стежки у регіональних ландшафтних парках «Тилігульський» та «Приінгульський» шляхом придбання та встановлення інформаційних стендів.

4. Розроблення землевпорядної документації зі встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду — освоєно 1 395,0 тис. грн. Розроблено землевпорядну документацію зі встановлення меж 9 об'єктів

природно-заповідного фонду місцевого значення загальною площею 1 631,8798 га.

5. Розроблення проєктів створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду — освоєно 99,5 тис. грн. Розроблено два проєкти створення об'єктів природно-заповідного фонду, зокрема гідрологічного та ботанічного заказників.

У 2025 році плановий обсяг видатків на виконання заходів Комплексної програми становив 6 100,0 тис. грн, фактично профінансовано 4 890,01 тис. грн, або 80,2 % від планового обсягу.

Окремо характеризуються загальні витрати на охорону навколишнього природного середовища за даними державного статистичного спостереження за формою № 1-екологічні витрати (річна) «Звіт про витрати на охорону навколишнього природного середовища» (табл. 15.7.2)

2025 року загальні витрати на охорону навколишнього природного середовища в області становили 896 402,9 тис. грн, у тому числі 44 368,2 тис. грн капітальних інвестицій та 852 034,7 тис. грн поточних витрат. Таким чином, у структурі загальних природоохоронних витрат переважали поточні витрати — 95,0 %, тоді як частка капітальних інвестицій становила 5,0 %.

Таблиця 15.7.2 - Витрати на охорону навколишнього природного середовища за напрямками природоохоронної діяльності протягом 2025 року
(у фактичних цінах; тис.грн)

	Усього	У тому числі		
		капітальні інвестиції		поточні витрати
		усього	з них витрати на капітальний ремонт	
Капітальні інвестиції та поточні витрати	896402,9	44368,2	—	852034,7
у тому числі на				
охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату	13186,3	512,9	—	12673,4
очищення зворотних вод	473536,6	29455,6	—	444081,0
поводження з відходами	328149,2	14399,7	—	313749,5
захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод	2563,8	—	—	2563,8
зниження шумового і вібраційного впливу	28,3	—	—	28,3
збереження біорізноманіття і середовища існування	69239,5	—	—	69239,5

радіаційну безпеку	—	—	—	—
науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування	2314,3	—	—	2314,3
інші напрями природоохоронної діяльності	7384,9	—	—	7384,9

Найбільші обсяги фінансування спрямовувалися на очищення зворотних вод — 473 536,6 тис. грн (52,8 % загальних витрат) та поводження з відходами — 328 149,2 тис. грн (36,6 %). Разом на ці два напрями припало 89,4 % усіх витрат на охорону довкілля.

На збереження біорізноманіття та середовища існування спрямовано 69 239,5 тис. грн (7,7 %), на охорону атмосферного повітря та вирішення проблем зміни клімату — 13 186,3 тис. грн (1,5 %), на інші напрями природоохоронної діяльності — 7 384,9 тис. грн (0,8 %). На захист і реабілітацію ґрунтів, підземних та поверхневих вод спрямовано 2 563,8 тис. грн, на науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування — 2 314,3 тис. грн, на зниження шумового та вібраційного впливу — 28,3 тис. грн.

Структура витрат свідчить про концентрацію фінансових ресурсів насамперед на водоохоронних заходах та поводженні з відходами, що відповідає основним екологічним викликам області, зокрема проблемам очищення стічних вод, стану систем водовідведення та накопичення відходів.

15.8. Державне регулювання природокористування.

Охорона водних ресурсів.

В Україні відповідно до змін до Водного кодексу України, що набрали чинності 04.06.2017, запроваджено басейновий принцип управління водними ресурсами, який передбачає інтегроване управління водними ресурсами за гідрографічними межами районів басейнів річок.

Миколаївська область розташована в межах трьох районів басейнів річок: Південного Бугу, річок Причорномор'я та Нижнього Дніпра. Найбільша частина території області належить до району басейну річки Південний Буг — 59,5 %, до району басейну Нижнього Дніпра — 23,5 %, до району басейну річок Причорномор'я — 17,0 %.

2025 року розпочалася реалізація Планів управління річковими басейнами на 2025–2030 роки, які визначають комплекс заходів щодо досягнення доброго екологічного та хімічного стану вод, доброго екологічного потенціалу штучних та істотно змінених масивів поверхневих вод, раціонального використання водних ресурсів та зменшення антропогенного навантаження на водні екосистеми.

У межах реалізації басейнового принципу управління продовжувалася взаємодія Миколаївської обласної військової адміністрації з органами

Державного агентства водних ресурсів України, Регіональним офісом водних ресурсів у Миколаївській області та іншими установами з питань управління, використання, охорони та відтворення водних ресурсів.

Важливим механізмом басейнового управління є діяльність Басейнових рад, які забезпечують участь заінтересованих сторін у формуванні та реалізації державної політики у сфері управління водними ресурсами. Протягом звітнього періоду представники Миколаївської обласної військової адміністрації брали активну участь у засіданнях басейнових рад Південного Бугу, Нижнього Дніпра та річок Причорномор'я, де розглядалися актуальні питання управління, використання та охорони водних ресурсів.

У зв'язку з розмежуванням повноважень у сфері водокористування з 04.06.2017 видача дозволів на спеціальне водокористування не належить до повноважень обласних державних (військових) адміністрацій.

Відповідно до статті 49 Водного кодексу України дозвіл на спеціальне водокористування видається територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства. Відповідні повноваження здійснює Державне агентство водних ресурсів України.

Протягом 2025 року видано 189 дозволів на спеціальне водокористування, що на 6 дозволів (3,1 %) менше, ніж у 2024 році.

Окремим напрямом державного регулювання у сфері охорони вод є запобігання забрудненню водних об'єктів зворотними водами. 2025 року Миколаївською обласною військовою адміністрацією розглянуто та погоджено графіки контролю за якісним складом зворотних вод, що скидаються до водних об'єктів області, для таких суб'єктів господарювання: ТОВ СП «НІБУЛОН», ДП «НАЕК «ЕНЕРГОАТОМ» Філія «ВП ПАЕС», АТ «НВКГ «Зоря» – «Машпроект», КП «Центральне» та ТОВ «Суднобудівний завод «НІБУЛОН».

Погодження та виконання графіків контролю за якісним складом зворотних вод є одним із механізмів запобігання надходженню забруднюючих речовин до поверхневих водних об'єктів та зменшення антропогенного навантаження на водні екосистеми.

В умовах воєнного стану державне регулювання водокористування також спрямоване на забезпечення надійності водогосподарських систем, безпечного та раціонального використання водних ресурсів, захист населення і територій від шкідливої дії вод, а також забезпечення водними ресурсами населення та галузей економіки.

Таким чином, 2025 року державне регулювання у сфері охорони водних ресурсів Миколаївської області здійснювалося з урахуванням басейнового принципу управління та було спрямоване на раціональне використання й охорону вод, запобігання їх забрудненню, забезпечення належного контролю за спеціальним водокористуванням та реалізацію водоохоронних і водогосподарських заходів у межах трьох районів басейнів річок, до яких належить територія області.

Охорона атмосферного повітря

Діяльність в галузі охорони атмосферного повітря забезпечується шляхом надання дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря з встановленням нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин з стаціонарних джерел.

Протягом 2025 року розглянуто 123 пакети документації, на підставі якої видано 52 дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферу та 71 пакет повернено на доопрацювання.

У порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 року № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності, забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану», управлінням 2025 року отримано 1 зареєстровану декларацію про провадження господарської діяльності.

Охорона природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення

Діяльність в галузі охорони природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення забезпечується шляхом надання дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

Протягом 2025 року видано 6 дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

Поводження з відходами

У сфері управління відходами у 2025 році продовжувалося впровадження положень Закону України «Про управління відходами» від 20.06.2022 № 2320-ІХ. У зв'язку з реформуванням системи управління відходами та набранням чинності новим законодавством з 01.01.2025 втратили чинність, зокрема, Порядок ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 № 1360, та Порядок ведення реєстру місць видалення відходів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.1998 № 1216.

Останнє оновлення зазначених реєстрів на території області здійснювалося у 2023 році за підсумками 2022 року. Інформація з реєстрів доступна на офіційному вебсайті управління екології та природних ресурсів Миколаївської обласної військової адміністрації за посиланням: <https://ecolog.mk.gov.ua/ua/wastemanagement/reyestr/>

Важливим напрямом роботи у сфері управління відходами залишається організація поводження з відходами від руйнувань, що утворюються внаслідок бойових дій. Відповідно до Порядку управління відходами, що утворилися у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових

дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 № 1073, визначаються місця тимчасового зберігання таких відходів. Порядок № 1073 є чинним та станом на 2026 рік має актуальну редакцію.

З урахуванням положень законодавства про правовий режим воєнного стану Миколаївською обласною військовою адміністрацією приймаються рішення щодо розміщення місць тимчасового зберігання відходів від руйнувань на території області.

Станом на 01.01.2026 на території Миколаївської області визначено 7 місць тимчасового зберігання відходів від руйнувань, з них два — на території Миколаївської міської територіальної громади, по одному — на території Снігурівської, Новобузької міських, Інгульської, Привільненської та Шевченківської сільських територіальних громад. Така кількість місць була визначена ще станом на 01.01.2025 та зберігалася надалі.

Миколаївською обласною військовою адміністрацією здійснюється узагальнення інформації щодо утворення та накопичення відходів від руйнувань на території територіальних громад області. Відповідні відомості систематично узагальнюються та подаються до центральних органів виконавчої влади відповідно до встановленого порядку.

Станом на 01.01.2026 загальний обсяг утворених відходів від руйнувань на території територіальних громад Миколаївської області становив 4 780 179,194 т.

Накопичення значних обсягів відходів від руйнувань обумовлює необхідність їх максимально можливого сортування, оброблення, перероблення та повторного використання. Одним із ключових чинників розвитку відповідної системи залишається забезпечення територіальних громад спеціалізованою технікою, зокрема важкою технікою для навантаження та переміщення відходів, а також мобільними установками для їх подрібнення та сортування.

З метою забезпечення регіону необхідним обладнанням Миколаївська обласна військова адміністрація співпрацює з міжнародними партнерами та донорами щодо залучення технічної допомоги для перероблення відходів від руйнувань.

Водночас до Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021–2027 роки включено захід «Придбання та впровадження установок, обладнання та машин для збору, транспортування, перероблення, знешкодження та складування побутових відходів, відходів руйнувань», спрямований на розвиток матеріально-технічної бази у сфері управління відходами.

2025 року за підтримки міжнародних партнерів (Урядом США через Агентство США з міжнародного розвитку USAID, а також донорами з Японії) для Миколаївської міської територіальної громади було передано спеціалізовану техніку для оброблення відходів від руйнувань, зокрема мобільні дробарки первинного та вторинного дроблення, сортувальне обладнання, екскаватори, колісні навантажувачі, вантажні автомобілі та автомобільні ваги.

Одне з визначених місць тимчасового зберігання відходів від руйнувань у Миколаївській міській територіальній громаді входить до складу комплексу, на якому з травня 2025 року здійснюється їх оброблення та перероблення із застосуванням спеціалізованої техніки, отриманої за підтримки міжнародних партнерів.

Станом на 01.01.2026 на зазначеному комплексі перероблено 5 805,70 т відходів від руйнувань, у тому числі 4 155,59 т бетону, 886,73 т цегли та 763,38 т бітумних сумішей. У результаті перероблення отримано бетонний щебінь, з якого 1 998,18 т передано підприємствам, установам та організаціям для використання під час виконання будівельних і ремонтних робіт, зокрема КП «ЕЛУ Автодоріг», МКП «Миколаївводоканал», військовим частинам, ОКП «Миколаївоблтеплоенерго», КУ «Центральний міський стадіон», КДЮСШ «Перемога», КП «ДЄЗ «Пілот» та КП ММР «Миколаївські парки».

Таким чином, розвиток системи управління відходами від руйнувань у Миколаївській області поступово переходить від їх тимчасового накопичення до оброблення, перероблення та повторного використання отриманих матеріалів, що сприяє зменшенню обсягів накопичених відходів, скороченню потреби у первинних будівельних матеріалах та зниженню негативного впливу на довкілля.

15.9. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони навколишнього середовища

РЛП «Приінугльський»

Співробітники РЛП спільно з доцентом кафедри екології та природоохоронних технологій НУК ім. адм. Макарова С. Мельничук провели дослідження на 4 локусах вікової структури популяцій оставника одеського (*Gimnospermium odessanum*). Виконано геоботанічні описи. Зафіксовано масове цвітіння окремих видів.

РЛП долучився до збору інформації щодо поширення вивірки Миколаївщині. Підвищено кваліфікацію співробітників шляхом прослуховування лекцій про кажанів від Українського центру реабілітації рукокрилих.

Взято участь (онлайн/офлайн) у науково-практичних конференціях, семінарах, вебінарах, деякі з них: воркшоп «Відновлення лісосмуг після бойових дій: спільні рішення для громад», ініційованого WWF-Україна та а The HALO Trust Ukraine, події «Як і для чого громадам розробляти дорожні карти з адаптації до зміни клімату» від Української Кліматичної Мережі (28.03.2025), вебінару на тему: «Інклюзивні туристичні стежки в національних природних парках України: доступність, реабілітація, екологія» від ГО «Ліс», експертної дискусії «Регламент ЄС про відновлення природи: шляхи імплементації в Україні» (21.03.2025), вебінар «Як інтерпретація використовується в національних парках США» (19.03.2025), круглого столу на тему «Сталий розвиток та екологічний добробут в умовах глобальних викликів» (06.03.2025), заходи менеджменту, які вживають для збереження охоронюваних видів та природних оселищ в ПЗФ Польщі (25.02.2025). Взято участь у круглому столі про збереження кажанів у

межах природно заповідного фонду, який проводив природний заповідник «Єланецький степ», ділилися власним досвідом щодо встановлення/заселення літніх будиночків для кажанів біля адмінбудівлі, видовим різноманіттям рукокрилих на території РЛП (19.03.2025). Для обміну досвідом відбувся візит до природного заповідника «Єланецький степ» (27.03.2025). Взято участь у вебінарі «Стан малих річок в Україні та Чехії: виклики, зміни та наслідки деградації водних екосистем» (27.06.2025); Міжнародній конференції «Європейські зелені виміри», де заступник директора Олег Шепель зробив доповідь щодо новооблаштованої екостежки «Типові незнайомці»; взято участь у науково-практичному семінарі «Степ: досвід збереження», науковий співробітник підготував доповідь на тему «Відносини людини і степу: історичний аспект» (опубліковано тези на тему «Відносини людини і степу: археологічний контекст», автор В. Генчет), взято участь у гостьовій лекції «Екологічний туризм у Біосферному заповіднику «Асканія-Нова» (18.04.2025). Долучилися до Першого загальноукраїнського біобліцу. Організовано польову експедицію за участі співробітників біосферного заповідника «Асканія-Нова»

Взято участь у семінарі «Смарагдова мережа в Україні від визначення до ефективного управління». Піднімалися питання щодо стану смарагдових об'єктів, впливу військових дій на ці території особливого природоохоронного значення, необхідності управління такими об'єктами шляхом розробки менеджмент-планів (06.10.2025); у II Міжнародній конференції «Дністерські читання», заступник директора О. Шепель зробив доповідь на тему «Екостежка як інструмент екопросвіти в регіональному ландшафтному парку «Приінгульський». Взято участь у XV Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми екології та енергозбереження» та круглому столі на тему «Функціонування об'єктів природно-заповідного фонду Миколаївської області в умовах воєнного стану сучасний стан, шляхи відновлення та розвитку».

Взято участь у семінарі «Основи дистанційного зондування та аналізу зображень на прикладах з Фінляндії. Підготовлено доповідь на Миколаївську обласну краєзнавчу конференцію, тези доповіді до науково-практичної конференції, яка присвячена 35-річчю природного заповідника «Дніпровсько-Орільський»

Виготовили та передали до Новобузької гімназії №4, Софіївського ліцею. Новобузького ліцею № I інформаційні стенди з інформацією про регіональний ландшафтний парк «Приінгульський»

Проведено засідання науково-технічної ради з питань основної діяльності установи під час дії воєнного стану.

РЛП «Тилігульський»

Фахівцями наукового відділу опрацьовано матеріали польових досліджень та складено Літопис природи РЛП «Тилігульський» за 2024 рік. Вивчалися динаміка коливання солоності води у лимані, видовий та кількісний склад гідробіонтів, різноманіття гідрофільних птахів в умовах відновлення гідрологічного зв'язку Тилігулу з морем, видовий склад кажанів. Результати

досліджень було використано для ведення Кадастрової картки об'єкту природно-заповідного фонду та Паспорту водно-болотного угіддя міжнародного значення «Тилігульський лиман».

Взято участь в науково-практичних конференціях, семінарах, тощо (онлайн та офлайн формат):

1. Мельник Р.П., Дьяченко О.В., Мельничук С.С. взято участь (онлайн) у VII-ї Всеукраїнській науково-практичній конференції «Наукові читання імені В.М. Виноградова», 8-9 травня 2025 року.

2. Мельник Р.П., Мельничук С.С., Дьяченко О.В., Грубий М.В. Взято участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Об'єкти природно-заповідного фонду України: сучасний стан та шляхи забезпечення ефективної їх діяльності» м. Київ, 25 вересня 2025 р.

3. Мельник Р.П., Мельничук С.С., Дьяченко О.В., Грубий М.В. Взято участь у XVI Міжнародна науково технічна конференції «Проблеми екології та енергозбереження». 23–24 жовтня 2025 року.

4. Мельник Р.П. взяла участь «Смарагдова мережа в Україні - від визначення до ефективного управління» (online), 3 жовтня 2025 року.

5. Мельник Р.П. взяла участь у семінарі «Моніторинг та звітність відповідно до Пташиної та Оселищної Директив ЄС – досвід Фінляндії» (online), 30 жовтня 2025 року.

6. Мельник Р.П. взяла участь «Території Смарагдової мережі в Україні: розроблення планів управління та оцінювання воєнного і антропогенного впливу» (online), 07 листопада 2025 року.

7. Мельник Р.П. взяла участь у XVIII Миколаївських міських відкритих екологічних читаннях «Збережемо для нащадків» (online), що відбулися 28 листопада 2025 року в м. Миколаєві.

8. Мельник Р.П. взяла участь у Національному форумі «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології» (online), що відбувся 27-28 листопада 2025 року в м. Києві.

9. Мельник Р.П. взяла участь у Всеукраїнському круглому столі (online): «Практичний досвід роботи з даними польової ботаніки на основі стандартів FAIR та Darwin Core Standards», що відбувся 08 грудня 2025 року.

10. Мельник Р.П. взяла участь в міському семінарі (online): «Збереження наукових надбань заповідників і національних парків, що постраждали під час війни», що відбувся 11 грудня 2025 року (м. Львів).

11. Мельник Р.П. взяла участь у підсумковій зустрічі з проєкту «Перехід до екотуризму на природоохоронних територіях через тлумачення спадщини» (online), що відбулася 15 грудня 2025 року.

Парком проводилися наукові роботи, в тому числі було здійснено уточнення флористичного списку Регіонального ландшафтного парку, дослідження стану популяцій раньоквітучих ефемероїдів, які занесені до Червоної книги України (шафран сітчастий (*Crocus reticulatus* Steven ex Adams), підсніжних південний, або підсніжних Ельвеза (*Galanthus elwesii* Hook.f.), оставник одеський (*Gymnospermium odessanum* (DC.) Takht.) та адоніс весняний

(*Adonis vernalis* L.), Тюльпан бузький (*Tulipa hypanica* Klokov et Zoz), сон-трава лучна (*Pulsatilla pratensis* (L.) Mill.).

Було проведено щорічний зимовий та літній облік птахів.

РЛП «Кінбурнська коса»

Протягом 2025 року:

проводились спостереження за міграцією птахів у районі Кінбурнської стрілки та Дніпро-Бузького та Березанського лиманів й в околицях м. Очаків (під час військового стану);

проведено середзимовий облік птахів на нижній частині Березанського лиману (об'єкт Смарагдової мережі Європи та перспективна територія для заповідання) та прилеглих полях;

завершено опрацювання даних по орнітофауні Миколаївської області та прилеглих територій та видано у вигляді монографії;

узагальнено матеріали по розселенню та сучасному поширенню вивірки лісової у Миколаївській області, яка вважається одним з індикаторів кліматичних змін.

Особлива увага приділялась висвітленню результатів досліджень та популяризації Парку. Протягом звітнього періоду вийшло та подано до друку 8 робіт.

Проведено засідання науково - технічної ради парку.

НПП «Бузький Гард»

На виконання плану науково-дослідної діяльності, проведено наукові дослідження за програмою Літопису природи:

ведення календаря природи;

проводились дослідження стану та чисельності видів тварин, занесених до Червоної книги;

проведено сезонні обліки мігруючих птахів;

проведена поточна інвентаризація тварин, поновлення списків ссавців, птахів, безхребетних тощо;

закладено пробні площі та проведена їх паспортизація;

проведена інвентаризація раритетних компонентів флори та фауни за різними рівнями охорони та складання їх списків

проведено фенологічні спостереження за типовими та рідкісними видами флори та фауни;

розроблено природоохоронні рекомендації;

проведено оцінку стану лісових насаджень на пробних ділянках;

проведено опис лісовкритих ділянок території НПП із різним рекреаційним навантаженням.

ПЗ «Сланецький Степ»

Відповідно до програми «Літопису природи» та плану заходів з наукової та науково-технічної діяльності на 2025 рік співробітниками ПЗ «Сланецький степ» проведено роботи за наступними напрямками:

Проведено дослідження територій, перспективних для розширення, у результаті яких закартовано місця зростання видів, занесених до Червоної книги України, регіонального списку охорони та додатків Бернської конвенції. В місцях традиційного природокористування здійснюється контроль за збереженням рослинного покриву. Продовжувалися спостереження за демуаційними змінами рослинності на ботанічних постійних пробних площах.

Проведено дослідження популяцій сону лучного (*Pulsatilla nigricans*), шафрану сітчастого (*Crocus reticulatus*), пізньоцвіту різнобарвного (*Colchicum bulbocodium* subsp. *Versicolor*), сону лучного (*Pulsatilla pratensis*), тюльпану Шренка (*Tulipa schrenkii*) та тюльпану бузького (*Tulipa hypanica*).

Проведено дослідження за сезонними міграціями птахів.

30 травня проведено науково-практичний семінар «Степ: досвід збереження», приурочений до Дню степу в Україні. Співорганізаторами семінару виступили Природний заповідник «Сланецький степ», Біосферний заповідник «Асканія-Нова», Українська Природоохоронна Група - UNCG, Управління екології та природних ресурсів Миколаївської ОВА.

Проведено круглий стіл про збереження кажанів у межах природно-заповідного фонду, здійснено обмін досвідом з об'єктами природно-заповідного фонду Миколаївської області.

Ведуться роботи щодо реінтродукції бабаків (повернення степових бабаків у дику природу) на території природного заповідника відповідно до розроблених 2022 року рекомендацій.

Вийшла друком збірка наукових праць за матеріалами другого науково-практичного семінару «Степ: досвід збереження».

15.10. Діяльність громадських екологічних організацій

Громадські екологічні організації є важливою складовою участі громадськості у формуванні та реалізації природоохоронної політики, екологічній просвіті населення, збереженні біологічного та ландшафтного різноманіття, захисті екологічних прав громадян та приверненні уваги до актуальних екологічних проблем.

У Миколаївській області діяльність громадських організацій екологічного спрямування протягом 2025 року здійснювалася за такими основними напрямками: екологічна освіта та просвітницька діяльність; охорона і збереження природних комплексів та біорізноманіття; розвиток природно-заповідного фонду; участь у вирішенні питань екологічної безпеки; документування та оцінка наслідків воєнних дій для довкілля; захист екологічних прав громадян; а також популяризація принципів сталого розвитку та відповідального природокористування.

Важливим напрямом діяльності громадського сектору в умовах воєнного стану стало документування наслідків збройної агресії для довкілля Миколаївської області. Зокрема, громадська організація «Веселий Дельфін» у межах проєкту «Разом за екологічну демократію, справедливість та верховенство права в Україні» здійснювала роботу з оцінки шкоди, завданої біорізноманіттю

Миколаївської області внаслідок бойових дій. Результати відповідних досліджень використовувалися під час підготовки інформаційних матеріалів про стан природних територій області.

Громадська організація «ЕкоБерезань» здійснювала діяльність, спрямовану на розвиток місцевих громад, екологічну та громадянську активність населення, зокрема в межах ініціатив, що реалізовувалися на території Березанської, Коблівської та Нечаянської громад.

Окремий напрям становила діяльність всеукраїнських та міжнародних природоохоронних організацій, які реалізують ініціативи, пов'язані з територіями Миколаївської області. Українська природоохоронна група зосереджує діяльність на збереженні біорізноманіття та розвитку природно-заповідного фонду, у тому числі бере участь у дослідженні та обґрунтуванні природоохоронної цінності територій.

Міжнародна благодійна організація «Екологія – Право – Людина» здійснює діяльність у сфері захисту екологічних прав, розвитку природоохоронної справи, екологічної освіти, науки та культури. Окремі проекти організації пов'язані з оцінкою екологічних наслідків воєнних дій та вдосконаленням природоохоронного законодавства.

Центр екологічних ініціатив «Екодія» здійснює аналітичну, просвітницьку та адвокаційну діяльність у сфері захисту довкілля, зокрема щодо зміни клімату, енергетичного переходу, сталого розвитку та екологічних наслідків війни. 2025 року експерти організації також брали участь у публічному обговоренні питань екологічної політики та європейської інтеграції України.

Важливою складовою діяльності громадських організацій залишається екологічна просвіта населення, проведення тематичних заходів, інформаційних кампаній, поширення природоохоронних знань та залучення громадян до вирішення екологічних проблем.

Таким чином, 2025 року діяльність громадського екологічного сектору Миколаївської області була спрямована не лише на традиційні природоохоронні та просвітницькі заходи, а й на посилення громадської участі у відновленні довкілля, документуванні шкоди, завданої військовою агресією, збереженні природної спадщини та формуванні екологічно відповідального суспільства.

Таблиця 15.10.1. Перелік громадських організацій екологічного спрямування

№ з/п	Організації	Юридична адреса
1	2	3
1	Громадська організація «Веселий Дельфін»	54055, м. Миколаїв, проспект Героїв України, буд. 87-Б, koloanka@gmail.com
2	ЕКОБЕРЕЗАНЬ	57400, Миколаївський район, смт Березанка, вул. Центральна, буд. 80/2
3	Благодійний фонд «Індиго»	54001, м. Миколаїв, вул. В. Морська, буд. 92, indigofond@ukr.net

4	Благодійний фонд МЕТА «Від спільного бачення – до спільних дій»	54007, м. Миколаїв, вул. Марка Кропівницького, буд. 143, acentr@gorlib.mksat.net
5	Громадська організація «Зелений Рух» Миколаївщини»	54030, м. Миколаїв, вул. В. Морська, буд. 45
6	Миколаївське обласний осередок Української екологічної асоціації «Зелений Світ»	54038, м. Миколаїв, вул. Олекси Алмазова, буд. 38, piskyn@mksat.net , livak@gor-eko.mk.ua
7	Миколаївська філія Національного екологічного центру України	54025, м. Миколаїв, пр. Героїв України, буд. 87-Б, кв. 22, Koloanka@gmail.com
8	Громадська організація «Громадський науково-методичний центр «Безпека життєдіяльності та сталий розвиток»	54025, м. Миколаїв, вул. Колодязна, буд. 15-а, кв. 55, vmykhaylyuk@yandex.ua
9	Миколаївська міська громадська організація «Аналітичний центр екологічно безпечного розвитку»	54025, м. Миколаїв, пр. Героїв України, буд. 65, yuriykerbunov@mail.ua
10	ГО «Відкритий екологічний університет плюс»	54029, Україна, Миколаївська обл., місто Миколаїв, вулиця Гліба Бабіча, буд. 51 eco-terra@ukr.net
11	Громадська організація «Миколаївське обласне товариство охорони природи»	54006, м. Миколаїв, вул. Велика Морська, буд. 15/1
12	Громадська організація «Українська природоохоронна група»	08600, Київська область, м. Васильків, вул. Гоголя, буд. 40. uncg.ua@gmail.com
13	Міжнародна благодійна організація «Екологія – Право - Людина»	79005, м. Львів, вул. Івана Франка, буд. 9, office@epl.org.ua
14	Громадська організація «Екодія»	01133, м. Київ, вул. Євгена Коновальця, буд. 36Е, office@ecodia.org.ua , info@ecoaction.org.ua
15	Громадська організація «Українське товариство охорони природи»	03150, м. Київ, вул. Василя Тютюнника, буд. 5б, office@ukrpryroda.org

* До переліку включено громадські природоохоронні організації, які 2025 року здійснювали діяльність або реалізовували природоохоронні ініціативи, пов'язані з територією Миколаївської області. Також включено всеукраїнські громадські природоохоронні організації, місцезнаходження яких визначено за межами Миколаївської області, але діяльність яких пов'язана з охороною довкілля, збереженням біорізноманіття, захистом екологічних прав, екологічною просвітою або реалізацією природоохоронних ініціатив, що мають значення для області. Інформацію наведено за даними відкритих джерел та інформацією, доступною на момент підготовки Доповіді.

15.11. Екологічна освіта та інформування

2025 року внаслідок військової агресії російської федерації проведення екологоосвітніх заходів на території області було обмежено.

Регіональним ландшафтним парком «Тилігульський» проведено 58 еколого-освітніх заходів, в тому числі серед 49 місцевого населення та землекористувачів на природоохоронну та протипожежну тематику.

Здійснено додаткове облаштування екологічної стежки довжиною 1,8 км, розрахованої на відвідувачів рекреаційної ділянки «Чилова коса», яка містить 4 зупинки.

Регіональним ландшафтним парком «Приінгульський» проведено 37 екскурсій для організованих груп переважно з міст Миколаїв та Кропивницький та низку безоплатних пізнавальних екскурсій для дітей та юнацтва з прилеглих населених пунктів. Здійснено натурну презентацію рекреаційного потенціалу РЛП для керівництва клубу активного та екологічного туризму "Добре поїхали", м. Київ.

Збільшено кількість заходів, проведених фахівцями РЛП під час прищільних таборів для дітей Новобузької та Софіївської територіальних громад Баштанського району Миколаївської області та проведено більш ніж 17 екскурсій в цей період, охоплено більш ніж 400 слухачів. Проведено 3 екскурсій зі слухачами Університету І віку з м. Миколаїв та м. Новий Буг.

2025 року Регіональним ландшафтним парком «Кінбурнська коса» проведено 25 еколого – освітніх заходів.

Видано наукову книгу «Хижі птахи Миколаївської області та прилеглих територій» (Миколаїв. Вид-во ФОП Швець В.М. 2024).

Проведено екоосвітній фотоконкурс "Літо у долонях».

Для юних природознавців проведено екологічні проекти «Осінь — час придивлятися, спостерігати та фантазувати!», «Осінь на моєму подвір'ї» .

До Міжнародного дня Чорного моря проведено екофлешмоб «Чорне море — море сили та живої краси».

За звітний період Національним природним парком «Бузький Гард» здійснювалось проєктування рекреаційних маршрутів в межах відокремленої ділянки «Актів», в тому числі із врахуванням потреб осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, оновлено паспорт екскурсійного автомаршруту «Скаржинський», відремонтовано та оновлено рекреаційне обладнання на території найпопулярніших рекреаційних ділянок «Урочище Протич» та «Трикрати», проведено відновлення та ремонт маркувальних знаків на діючих пішохідних маршрутах та екостежках. На території НПП облаштовано рекреаційні ділянки для короткострокового відпочинку «Урочище Протич», «Урочище «Громуве», «Урочище «Мар'їн Буг» та «Корабельна».

Поблизу с. Мигія та с. Грушівка створені елементи рекреаційно-туристичної інфраструктури: готелі, об'єкти громадського харчування, автосервіс, АЗС, що забезпечує необхідні умови для проведення екскурсій, рафтингу та інших видів активного відпочинку на природі. Здійснюється утримання доріг протипожежного призначення.

15.12. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища

2025 року Миколаївська обласна військова адміністрація в межах своїх повноважень продовжувала співпрацю з міжнародними організаціями, урядами держав-партнерів, донорами та організаціями міжнародної технічної допомоги з

питань охорони та відновлення довкілля, підвищення стійкості територіальних громад та подолання наслідків збройної агресії.

Співпраця здійснювалася у взаємодії з територіальними громадами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та громадськими організаціями і була спрямована на залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги, реалізацію природоохоронних та інфраструктурних проєктів, документування та оцінку екологічної шкоди, завданої внаслідок воєнних дій, відновлення водогосподарської інфраструктури, розвиток екологічної освіти та адаптацію громад до зміни клімату.

Одним із важливих напрямів міжнародного співробітництва була оцінка та документування шкоди, завданої земельним ресурсам і ґрунтам внаслідок збройної агресії.

За підтримки Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), у межах проєкту «Забезпечення доброго врядування завдяки участі громадськості та підвищенню якості надання послуг і захисту довкілля на сході України», що фінансувався Урядом Королівства Швеція через Шведське агентство міжнародного розвитку (SIDA), продовжено роботу з інвентаризації пошкоджених земель Миколаївської області в межах проєкту «Оцінка забруднення ушкоджених ґрунтів і розробка плану реабілітації та рекультивації земель Миколаївської області».

Загальна вартість зазначеного проєкту для всіх областей становила 35,068 млн шведських крон.

2025 року розроблено технічне завдання з інвентаризації пошкоджених земель Миколаївської області, проведено відбір та лабораторний аналіз проб ґрунту на визначених ділянках, зокрема на межі Миколаївської та Херсонської областей, у місті Снігурівка, на території мікрорайону Балабанівка міста Миколаєва, у районі розташування ДП «Миколаївський суднобудівний завод», а також у межах сіл Киселівка, Галицинівка та Котляреве. Крім того, в лабораторних умовах опрацьовано методики відновлення ґрунтів, постраждалих унаслідок воєнних дій.

Миколаївська обласна військова адміністрація брала участь у координації та супроводженні відповідних заходів проєкту на регіональному рівні. Отримані результати будуть використані для подальшого планування заходів з відновлення та рекультивації пошкоджених земель.

Важливим напрямом міжнародної підтримки залишалася екологічна освіта та формування екологічної стійкості дітей і молоді.

У межах проєкту «Надання можливостей дітям для екологічної стійкості через E-STEM — ecosySTEM», що фінансується Європейським Союзом, на Миколаївську область передбачено 351,37 тис. євро. 2025 року придбано та встановлено обладнання для освітнього середовища, зокрема системи сонячної енергії, збирання дощової води, компостування, аквапоніки, рівневих грядок, відеоспостереження та освітлення. Адаптовано до місцевого контексту та перекладено навчальні матеріали, розроблено відеокурс.

У межах проєкту розроблено та проведено інформаційну кампанію, сформовано навчальні групи та проведено 22 навчальні програми, які загалом пройшли 314 дітей, з них 209 — у межах звітнього періоду.

Окремим напрямом міжнародного співробітництва була адаптація територіальних громад до зміни клімату.

У межах проєкту «Посилення місцевого потенціалу втручання у зміни клімату в Чорноморському регіоні – LAP BLACK», що фінансується Європейським Союзом, на Миколаївську область передбачено 152,46 тис. євро.

2025 року сформовано місцеві команди з адаптації із залученням представників органів місцевого самоврядування, наукових установ, громадського та приватного секторів; проведено чотири робочі зустрічі; здійснено аналіз впливів зміни клімату на території громад та оцінку кліматичних ризиків і вразливостей. Отримані результати використано під час підготовки місцевих планів адаптації до зміни клімату.

Значна частина міжнародної технічної та фінансової допомоги 2025 року була спрямована на відновлення, модернізацію та підвищення стійкості систем водопостачання і водовідведення.

Зокрема продовжувалася реалізація проєктів розвитку системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаєві за підтримки Європейського інвестиційного банку. Загальна вартість окремих компонентів проєкту становить 31,08 млн євро та 5,11 млн євро. Заходи передбачають реконструкцію насосних станцій, каналізаційних колекторів та очисних споруд, секторизацію мережі водопостачання, впровадження ГІС та гідравлічного моделювання, модернізацію лабораторного обладнання, встановлення водомірних лічильників та засобів виявлення витоків.

Миколаївська обласна військова адміністрація у взаємодії з міжнародними партнерами, територіальними громадами та органами місцевого самоврядування сприяла координації заходів, спрямованих на відновлення критичної водогосподарської інфраструктури та підвищення стійкості громад в умовах воєнного стану.

Міжнародна допомога спрямовувалася також на підвищення енергетичної стійкості водогосподарських об'єктів та критичної інфраструктури громад.

У Галицинівській територіальній громаді реалізовувався проєкт «Гібридне енергозабезпечення свердловини у селі Лимани – стійкість прифронтової Галицинівської громади» за підтримки БФ АДРА та ГО «Прогресивний Миколаїв». Обсяг фінансування становив 410,8 тис. грн за рахунок міжнародних організацій та 600,0 тис. грн місцевого бюджету.

У місті Первомайську розпочато реалізацію проєкту «Реконструкція системи водопостачання м. Первомайськ (ОСВ-1)» за підтримки Європейського Союзу через NEFCO загальною вартістю 3,065 млн євро. Проєкт передбачає реконструкцію об'єктів системи водопостачання, встановлення технологічного та лабораторного обладнання, реконструкцію насосної станції першого підйому та заміну водогону до очисних споруд водопостачання.

На рівні територіальних громад реалізовувалися й інші проекти за підтримки міжнародних партнерів. Зокрема, у Баштанській громаді реалізовано проєкт встановлення сонячної електростанції для об'єкта комунальної власності Баштанського ліцею № 1 вартістю 700,63 тис. грн за підтримки ГО «КАМІНО» та GIZ.

За підтримки Миколаївської обласної організації Товариства Червоного Хреста України 2025 року реалізовано проєкт нового будівництва каналізації по вул. Пилипа Морачевського та вул. Суворова в місті Очаків вартістю 7,12 млн грн.

Таким чином, 2025 року міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області набуло комплексного характеру та охоплювало оцінку і документування шкоди довкіллю, завданої воєнними діями, відновлення водогосподарської та критичної інфраструктури, підвищення енергетичної та кліматичної стійкості територіальних громад, розвиток екологічної освіти та впровадження сучасних природоохоронних і ресурсоефективних рішень.

Миколаївська обласна військова адміністрація у взаємодії з міжнародними партнерами, територіальними громадами, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та іншими учасниками сприяла залученню міжнародної підтримки до вирішення актуальних екологічних та інфраструктурних проблем області. Міжнародна технічна та фінансова допомога у 2025 році стала одним із важливих інструментів відновлення довкілля, підвищення стійкості громад та формування передумов для комплексного повоєнного відновлення Миколаївщини.

ВИСНОВКИ

Актуальні проблеми регіону екологічного спрямування та шляхи їх вирішення.

1. Забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств та автотранспорту.

Однією з актуальних екологічних проблем Миколаївської області залишається забруднення атмосферного повітря викидами від стаціонарних та пересувних джерел. Значний вплив на якість повітря населених пунктів, насамперед м. Миколаєва, здійснює автомобільний транспорт.

Викиди автотранспорту та виробничої техніки містять забруднюючі речовини, що негативно впливають на якість атмосферного повітря, особливо в районах з інтенсивним транспортним рухом. Найбільше транспортне навантаження зосереджене в м. Миколаєві, через який проходять значні потоки легкового та вантажного транспорту.

Одним із напрямів зменшення транспортних викидів є розвиток громадського електротранспорту. У м. Миколаєві функціонують тролейбусні та

трамвайні маршрути із загальною довжиною ліній відповідно 61 км та 70 км, що сприяє зменшенню використання автотранспорту та пов'язаних із ним викидів.

Водночас важливим заходом для зменшення транспортного навантаження на м. Миколаїв є розвиток об'їзної дорожньої інфраструктури та винесення транзитних, передусім вантажних, транспортних потоків за межі міста. Це дозволить зменшити загазованість, навантаження на міські дороги та інтенсивність руху на діючих мостових переходах через Південний Буг та Інгул.

Реалізація масштабних інфраструктурних проєктів, пов'язаних із будівництвом нового мостового переходу через р. Південний Буг та об'їзної дороги, потребує залучення державного фінансування та інвестиційних ресурсів.

2. Незадовільний технічний стан каналізаційних очисних споруд.

Однією з найбільш актуальних екологічних проблем Миколаївської області залишається забруднення поверхневих водних об'єктів недостатньо очищеними стічними водами підприємств житлово-комунального господарства, а також поверхневим стоком урбанізованих територій. Основними причинами є високий рівень зношеності каналізаційних мереж і очисних споруд, недостатні темпи їх модернізації та обмеженість фінансових ресурсів.

З метою зменшення обсягів скидання забруднених стічних вод до водних об'єктів відповідні заходи передбачено Комплексною програмою охорони довкілля Миколаївської області на 2021–2027 роки, Міською цільовою екологічною програмою м. Миколаєва на 2023–2027 роки та програмою «Питна вода Миколаївщини», дію якої продовжено до 2026 року. Передбачені заходи спрямовані на будівництво, реконструкцію та ремонт водопровідних і каналізаційних мереж та очисних споруд.

Водночас в умовах воєнного стану фінансування природоохоронних заходів залишається обмеженим, що стримує необхідні темпи модернізації систем водовідведення та очищення стічних вод.

Важливим кроком у вирішенні проблеми є реалізація інвестиційного проєкту «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаїв» за підтримки Європейського інвестиційного банку, який передбачає реконструкцію каналізаційних очисних споруд м. Миколаєва — найбільшого об'єкта водовідведення області. Загальна вартість проєкту становить 31,08 млн євро, у тому числі кредитні кошти Європейського інвестиційного банку — 15,54 млн євро. Окремі заходи у сфері водовідведення також реалізуються територіальними громадами області.

Попри реалізацію окремих проєктів, проблема забруднення поверхневих водних об'єктів недостатньо очищеними стічними водами залишається системною. Значна зношеність каналізаційної інфраструктури, необхідність реконструкції та модернізації очисних споруд і обмеженість фінансових ресурсів стримують покращення якості вод. Подальше вирішення проблеми потребує комплексної модернізації систем водовідведення із залученням державного фінансування та міжнародної технічної допомоги.

3. Забруднення вод малих річок області.

Малі річки становлять переважну більшість водотоків Миколаївської області та характеризуються низькою природною водністю, нерівномірним стоком і високою залежністю від кліматичних умов. На території області налічується 279 малих річок загальною довжиною 4348,388 км, значна частина яких перебуває під впливом господарської діяльності.

Основними проявами деградації малих річок є обміління, замулення та заболочення русел, порушення гідрологічного і гідрохімічного режимів, погіршення якості води та стану водних екосистем. Додатковим фактором є використання земель у межах водоохоронних зон і прибережних захисних смуг з недотриманням встановлених законодавством обмежень, що сприяє надходженню забруднювальних речовин до водних об'єктів.

Першочергового відновлення потребують, зокрема, річки Сосик, Березань, Гнилий Сланець, Секретарка та Бакшала, які мають важливе водогосподарське значення для територій області. Для покращення їх стану необхідні системні заходи з відновлення водності, розчищення та відновлення русел, відновлення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, а також інвентаризації, ремонту та модернізації гідротехнічних споруд.

Окремі заходи з покращення водозабезпечення вже реалізуються. Зокрема, 2025 року в межах державної цільової програми виконано водогосподарський проєкт із наповнення каскаду водосховищ на річках Калістровська та Березань шляхом перекидання 7,02 млн м³ води з річки Південний Буг. Водночас зазначений захід має локальний характер і не вирішує комплексної проблеми деградації малих річок.

Системне відновлення малих річок області стримується недостатнім фінансуванням. Попри включення відповідних заходів до Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021–2027 роки, необхідний комплекс відновлювальних робіт реалізується обмежено, що потребує подальшої державної підтримки та фінансування.

4. Забруднення вод р. Інгулець високомінералізованими шахтними водами Кривбасу.

Річка Інгулець, яка має важливе водогосподарське та екологічне значення для південних регіонів України, протягом понад 35 років зазнає негативного впливу внаслідок скидання надлишкових шахтних вод гірничорудних підприємств Кривбасу. Відведення шахтних вод здійснюється для запобігання переповненню ставка-накопичувача шахтних вод на балці Свистунова у Дніпропетровській області.

Надходження високомінералізованих шахтних вод зумовлює підвищення мінералізації та погіршення гідрохімічного стану річки. Щорічно до Інгульця відповідно до встановлених регламентів відводиться близько 11 млн м³ шахтних вод із підвищеним вмістом сульфатів, хлоридів та високою мінералізацією. Це створює додаткове антропогенне навантаження на водну екосистему та обмежує

можливості використання води, зокрема для потреб сільського господарства і зрошення в Миколаївській області.

В умовах повномасштабної війни проблема набула особливої актуальності у зв'язку з порушенням традиційних схем водопостачання внаслідок воєнних дій. У 2022–2025 роках річка Інгулець використовувалася як важливе альтернативне та резервне джерело водопостачання м. Миколаєва.

З 07 жовтня 2025 року розпочато подачу води з річки Південний Буг до очисних споруд водопостачання м. Миколаєва та реалізовано будівництво нової фільтрувальної станції продуктивністю 120 тис. м³ на добу. Проте ці заходи не усувають першопричину погіршення гідрохімічного стану річки.

Пріоритетним завданням залишається зменшення антропогенного навантаження на екосистему Інгульця шляхом повного виконання Плану управління шахтними водами Кривбасу, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.12.2021 № 1802-р. Особливо важливим є впровадження альтернативних технологічних рішень щодо поводження із шахтними водами, які дозволять поступово зменшити та в перспективі повністю виключити необхідність їх скидання до річки Інгулець.

Проблема впливу шахтних вод Кривбасу на екосистему Інгульця має міжрегіональний характер і потребує узгоджених дій на державному та регіональному рівнях, спрямованих на зменшення надходження високомінералізованих шахтних вод, відновлення гідрохімічного стану річки та забезпечення сталого використання її водних ресурсів.

5. Забруднення та відсутність державного моніторингу стану підземних водоносних горизонтів.

Проблема збереження якісних підземних вод у Миколаївській області є особливо актуальною з огляду на маловодність регіону та значну залежність водопостачання сільських населених пунктів і окремих територій від підземних вод. Одним із основних обмежень є наявність вод із підвищеною мінералізацією, що зменшує можливості їх використання для питного водопостачання. Крім того, запаси підземних вод питної якості розподілені територією області нерівномірно: значна їх частина зосереджена в басейні річки Південний Буг, тоді як окремі території мають обмежені можливості забезпечення населення підземними водами питної якості.

Додаткові ризики для стану підземних вод створюють неналежне облаштування та експлуатація водозаборів, а також недостатнє охоплення населених пунктів централізованими системами водовідведення. У сільській місцевості використання вигрібних ям, септиків та інших локальних систем може спричиняти надходження забруднювальних речовин у ґрунт і підземні води.

Водночас ефективне запобігання забрудненню та раціональне використання підземних вод неможливі без системного державного моніторингу їх стану, ресурсів і запасів та належного державного обліку їх використання. Через відсутність фінансування протягом 2021–2025 років відповідні роботи з

моніторингу підземних вод та ведення державного обліку їх використання не проводилися.

Відсутність повноцінного державного моніторингу ускладнює своєчасне виявлення змін якості та кількісного стану підземних вод, оцінку ризиків їх забруднення і прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Це підвищує ризики для довгострокового забезпечення населення та критичної інфраструктури якісним питним водопостачанням.

За таких умов пріоритетним завданням є відновлення системного державного моніторингу стану, ресурсів і запасів підземних вод та державного обліку їх використання, у тому числі шляхом забезпечення належного фінансування відповідних геологічних робіт. Актуальна інформація про якість, кількісний стан та динаміку підземних вод є необхідною для своєчасного виявлення загроз їх забруднення, планування водогосподарських і природоохоронних заходів та сталого використання цього стратегічного для області ресурсу.

6. Поширення екзогенних геологічних процесів.

Однією з актуальних екологічних проблем Миколаївської області є розвиток екзогенних геологічних процесів, насамперед хвильової абразії, берегового розмиву, зсувів та підтоплення прибережних територій. Найбільша їх концентрація та динаміка спостерігаються на узбережжі Чорного моря та лиманів.

За результатами останнього комплексного польового моніторингу на території області обліковано 1152 зсуви загальною площею 66,3 км², у тому числі 51 зсув на забудованих територіях. Найбільш інтенсивний розвиток абразійних і зсувних процесів спостерігається на окремих ділянках Чорноморського узбережжя, зокрема в курортній зоні Коблеве, а також на узбережжі Бузького, Дніпровсько-Бузького та Тилігульського лиманів.

Розвиток цих процесів призводить до руйнування та відступу берегової лінії, скорочення пляжної зони, деградації прибережних ландшафтів, зниження рекреаційного та господарського потенціалу територій, а також створює ризики пошкодження об'єктів інфраструктури, житлової забудови та втрати земель.

Реалізація заходів щодо стабілізації берегової лінії та захисту прибережних територій передбачена Комплексною програмою охорони довкілля Миколаївської області на 2021–2027 роки (II етап реалізації – 2024–2027 роки), зокрема заходом 7.1 щодо будівництва, реконструкції та розширення гідротехнічних, берегоукріплювальних і протизсувних споруд. Водночас у 2022–2025 роках виконання таких робіт було суттєво обмежене внаслідок воєнних дій та мінування частини прибережних територій.

Подальше вирішення проблеми потребує проведення інженерно-геологічних обстежень і системного моніторингу динаміки берегової лінії та розвитку небезпечних геологічних процесів, а після забезпечення безпечного доступу до територій — поетапної реалізації берегоукріплювальних, протизсувних і водоохоронних заходів.

7. Підтоплення земель та населених пунктів області.

Підтоплення земель та населених пунктів залишається однією з актуальних екологічних проблем Миколаївської області. Розвиток цього процесу зумовлений поєднанням природних і антропогенних чинників, зокрема гідрогеологічними умовами території, функціонуванням зрошуваних масивів та недостатнім розвитком систем водовідведення у сільських населених пунктах.

Моніторинг гідрогеолого-меліоративного стану земель здійснюється на площі 264,7 тис. га, з яких 190,3 тис. га становлять зрошувані землі. Для підтримання належного меліоративного стану та захисту територій від підтоплення в області функціонують системи горизонтального дренажу загальною площею 51,654 тис. га, у тому числі 46,992 тис. га на зрошуваних землях. Для захисту сільських населених пунктів від підтоплення цілодобово працюють дві дренажні насосні станції у Вознесенському районі.

Ситуацію ускладнює недостатнє охоплення сільських населених пунктів централізованими системами водовідведення. Використання вигрібних ям та інших локальних систем накопичення стічних вод може сприяти підвищенню рівня ґрунтових вод, розвитку процесів підтоплення та погіршенню якості підземних вод.

Заходи з розвитку та реконструкції систем водовідведення передбачені Комплексною програмою охорони довкілля Миколаївської області на 2021–2027 роки. Водночас фінансування передбачених програмами заходів протягом 2025 року не здійснювалося. Роботи з ремонту та реконструкції каналізаційних мереж, очисних споруд та інших об'єктів водовідведення виконувалися переважно за рахунок місцевих бюджетів та власних коштів комунальних підприємств. Загальний обсяг фінансування таких заходів становив 60,86 млн грн.

Незважаючи на функціонування дренажних систем та реалізацію окремих заходів у сфері водовідведення, проблема підтоплення земель і населених пунктів області залишається невирішеною. Недостатній рівень модернізації меліоративної та каналізаційної інфраструктури й обмеженість фінансових ресурсів стримують комплексне вирішення проблеми та потребують подальшої державної підтримки.

8. Залишок на території області непридатних до використання та заборонених до застосування пестицидів та агрохімікатів.

Наявність на території Миколаївської області непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, накопичених у попередні роки, залишається актуальною проблемою у сфері екологічної безпеки. Їх тривале зберігання створює ризики забруднення ґрунтів, поверхневих і підземних вод та може негативно впливати на санітарно-епідемічне благополуччя населення.

Станом на 01.01.2026 в області зберігалось 226,37 т непридатних пестицидів та агрохімікатів, у тому числі у Миколаївському районі — 0,15 т, у Первомайському — 226,22 т. Крім того, на території області залишаються 120 залізобетонних контейнерів із-під непридатних пестицидів, а також

забруднений ґрунт та залишки будівель. Таким чином, основний обсяг непридатних пестицидів зосереджений на території Первомайського району.

Здійснення заходів із безпечного збирання, перезатарювання, транспортування та знешкодження непридатних і заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин передбачено Комплексною програмою охорони довкілля Миколаївської області на 2021–2027 роки. Питання очищення території області від таких відходів перебуває на контролі Миколаївської обласної військової адміністрації.

2025 року на реалізацію заходу з утилізації непридатних хімічних засобів захисту рослин було передбачено 1,2 млн грн. З метою їх знешкодження за об'єктом у с. Степківка Первомайського району двічі оголошувалися торги — 12 та 29 вересня 2025 року. Через відсутність учасників торги не відбулися, у зв'язку з чим передбачені кошти не були використані, а заплановані роботи не виконані.

До передачі непридатних пестицидів на знешкодження територіальні громади забезпечують їх зберігання з дотриманням відповідних вимог безпеки та несуть відповідальність за належне поводження з ними.

Незважаючи на визначення очищення території області від непридатних пестицидів одним із пріоритетних завдань у сфері екологічної безпеки, проблема залишається невирішеною. Її подальше вирішення потребує забезпечення належного фінансування та організації робіт із безпечного знешкодження накопичених відходів.

9. Поводження з відходами, що утворилися внаслідок руйнувань

Внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації на території Миколаївської області утворилися значні обсяги відходів від руйнувань, накопичення яких створює ризики для навколишнього природного середовища та потребує організації їх безпечного зберігання, сортування, перероблення та подальшого використання.

Станом на 01.01.2026 в області за даними територіальних громад обліковано 4 780 179,194 т відходів від руйнувань, до складу яких входять бетон, цегла, деревина, скло, пластмаси, метали, ізоляційні та азбестовмісні матеріали, ґрунт, каміння та інші матеріали.

Відповідно до Порядку поводження з відходами, що утворилися у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 № 1073 в області визначено 7 місць їх тимчасового зберігання для 6 територіальних громад. Водночас у більшості громад відсутні достатні технічні можливості для демонтажу пошкоджених конструкцій, транспортування, сортування та перероблення відходів, що стримує їх подальше використання та утилізацію.

Позитивним прикладом є Миколаївська міська територіальна громада, де з травня 2025 року здійснюється перероблення відходів руйнувань, зокрема бетону, цегли та пошкодженого асфальтобетону. За 2025 рік перероблено 5805,7 т відходів, у результаті чого отримано 1998,18 т бетонного щебню, який

використовується для ремонтно-будівельних робіт. Реалізація цього напряму стала можливою, зокрема, завдяки міжнародній технічній допомозі та передачі громаді 24 одиниць спеціалізованої техніки.

Разом з тим проблема поводження з відходами від руйнувань залишається системною та потребує подальшого розвитку відповідної інфраструктури. Пріоритетними завданнями є забезпечення територіальних громад спеціалізованою технікою та обладнанням для демонтажу, транспортування, сортування і перероблення відходів, а також створення умов для їх максимального повторного використання. Відповідні заходи передбачено Комплексною програмою охорони довкілля Миколаївської області на 2021–2027 роки.

10. Накопичення червоного шламу та безпечна експлуатація шламосховищ.

Однією з ключових екологічних проблем Миколаївської області залишається поводження з відходами кольорової металургії, насамперед накопичення червоного шламу на шламосховищах № 1 та № 2 у межах Галицинівської сільської територіальної громади. На шламосховищах накопичено близько 49,397 млн тонн відходів IV класу небезпеки.

Проблема загострилася у зв'язку із зупиненням у 2022 році виробничої діяльності ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» (далі – ТОВ «МГЗ») внаслідок збройної агресії РФ, артилерійських і ракетних обстрілів та ускладнення фінансово-господарської діяльності. Це спричинило порушення належного режиму експлуатації гідротехнічних споруд та систем інженерного захисту накопичувачів червоного шламу і підшламових вод.

У 2023–2025 роках спостерігалися ризики підвищення рівня підшламових вод, часткові порушення функціонування систем пилопригнічення, зафіксовано 16 випадків пиління червоного шламу, а також локальні деформаційні процеси дамб, які не мали ознак аварійного розвитку. Завдяки взаємодії Державної екологічної інспекції та регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій при Миколаївській ОВА забезпечено контроль за ситуацією та недопущення розвитку аварійних ситуацій.

2025 року відбулися суттєві зміни у правовому статусі об'єкта: відповідно до рішення Вищого антикорупційного суду 100 відсотків статутного капіталу ТОВ «МГЗ» стягнуто в дохід держави, а майновий комплекс, включаючи шламосховища, передано у власність держави в особі Фонду державного майна України.

Моніторинг технічного стану шламосховищ, включаючи рівні підшламових вод, стан дамб та роботу систем пилопригнічення, здійснюється персоналом ТОВ «МГЗ», який забезпечує виконання мінімально необхідних заходів для підтримання екологічної та техногенної безпеки.

Миколаївська обласна військова адміністрація в межах повноважень забезпечує координацію дій у сфері цивільного захисту, організацію роботи регіональної комісії з питань ТЕБ і НС, взаємодію з Державною екологічною інспекцією, а також порушує перед центральними органами виконавчої влади

питання щодо необхідності належного утримання та фінансового забезпечення заходів безпеки на об'єктах підвищеної небезпеки.

Станом на 01.01.2026 технічний стан споруд оцінюється як контрольований, однак ризики залишаються: система пилопригнічення шламосховища № 2 функціонує частково (близько 70 відсотків), зберігається потреба у відновленні інженерних систем і спеціалізованої техніки, а також у забезпеченні постійного водовідведення та моніторингу.

Таким чином, технічний стан шламосховищ залишається контрольованим, без ознак розвитку аварійних процесів, однак зберігаються довгострокові системні екологічні та техногенні ризики. Їх мінімізація потребує подальшого вирішення на державному рівні шляхом забезпечення належного фінансування, безпечної експлуатації та утримання шламосховищ, відновлення інженерних систем і постійного моніторингу їх технічного та екологічного стану.

11. Низький показник заповідності території області.

Низький показник заповідності залишається однією з актуальних проблем збереження біологічного та ландшафтного різноманіття Миколаївської області. Станом на 2025 рік площа природно-заповідного фонду області становила 78 519,5601 га, або 3,19 % її території, що є недостатнім для належного збереження цінних природних комплексів.

Водночас у 2023–2025 роках продовжувалася робота зі створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення. Зокрема, у 2025 році рішенням Миколаївської обласної ради від 18.12.2025 № 13 створено ботанічний заказник місцевого значення «Степовий клин» площею 127,6 га.

Попри позитивну динаміку, рівень заповідності області залишається низьким та потребує подальшого підвищення. Розширення природно-заповідного фонду є важливим для збереження природних екосистем і біорізноманіття та відповідає європейським підходам у цій сфері.

Подальше вирішення проблеми потребує продовження роботи зі створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду, насамперед на природних територіях, що мають особливу екологічну цінність, а також забезпечення їх належної охорони.

12. Відсутність установлених меж об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення – національних природних парків «Білобережжя Святослава» та «Бузький Гард»

Указом Президента України від 30 квітня 2009 року N 279/2009 «Про створення національного природного парку «Бузький Гард» встановлено загальну площу земель НПП у 6138,13 гектара, в тому числі 2650,85 гектара земель, що вилучаються в установленому порядку та надаються парку у постійне користування, і 3487,28 гектара земель, що включаються до його складу без вилучення у власників земельних ділянок та землекористувачів.

Протягом 2011-2013 років за рахунок коштів державного бюджету розроблено проєкт землеустрою НПП «Бузький Гард», який погоджено з усіма власниками і користувачами суміжних земельних ділянок, а також земельних

ділянок, які включаються до території природно-заповідного фонду без їх вилучення, за виключенням НАЕК «Енергоатом», від якої було отримано відмову.

На даний час проект землеустрою щодо організації і встановлення меж НПП «Бузький Гард», на виконання п.3.1 Протоколу наради з питань будівництва Ташлицької ГАЕС від 26.08.2015, розділено на два окремих проекти землеустрою та подано на погодження до ВП «Южно-Української АЕС». Проект землеустрою на земельні ділянки загальною площею 2624,41 га та на проект землеустрою на земельні ділянки загальною площею 26,44 га., що погоджено Мінприроди (лист від 11.09.2015 №5/1-9/11215-15).

У лютому 2021 року національним природним парком «Бузький Гард» отримано негативний висновок землевпорядної експертизи на проект встановлення меж та відведення земель в постійне користування.

13. Негативний вплив військових дій на стан об'єктів ПЗФ.

На території Миколаївської області зафіксовано численні випадки завдання територіям та об'єктам природно-заповідного фонду шкоди внаслідок ворожих дій військ РФ. До них належать забруднення території вибухонебезпечними предметами, як внаслідок мінування так і через обстріли, пожежі в екосистемах, знищення рідкісних та зникаючих видів флори та фауни, переміщення родючого шару ґрунту, вирубування дерев та кущів.

Для комплексного відновлення навколишнього середовища Миколаївщини, збереження та розвитку об'єктів природно-заповідного фонду необхідне забезпечення розмінування територій об'єктів природно-заповідного фонду, в першу чергу на деокупованих територіях, а саме регіонального ландшафтного парку «Висунсько-Інгулецький», лісового заказника «Балабанівка», ботанічних заказників «Івано-Кепіно» та «Єлизаветівка». Після деокупації території Кінбурнського півострову розмінування його території також буде найважливішою умовою для відновлення Регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса» та Національного природного парку «Білобережжя Святослава».

Перелік основних скорочень

- ЕЗПВ** - експлуатаційні запаси підземних вод;
- ПРПВ** - прогнозні ресурси підземних вод;
- ГПВ** - господарсько-питне водопостачання
- ВТВ** - виробниче-технічне використання
- ДРПВ** - ділянка родовища підземних вод
- ПВ** - підземні води
- ЕГП** - екзогенні геологічні процеси